דבר

הסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
דבר
עתון פועלי ארץ ישראל
מייסד ועורכו הראשון ברל כצנלסון ז"ל
מאוחד עם למרחב

היום בדבר
מה קורה בקלפי: מומחים מנתחים. מי יהיה בממשלה: תחזיות. הכנסת ה־12: דיוקן. ברשדרוקאקים: הפיניש. ליל הפרעות: יובל. פלווחיות. "משאי".
יזהר סמילנסקי, עמוס עוז, חנה זמר, אמנון דנקנר, יורם פרי, דני רובינשטיין, אפרים סנה, אמיר אורן, שלמה גינוסר, יעל פישביין, יוסף מיכלסקי, דניאל בן־סימון, יקיר צור, שמעון וייס, יוני להב, שלמה שפיר, מרים פוקס, אהרן שמי, ורדה צימרמן, יאיר גרבוז, מירי פז, מושיק.

מזג האויר
(ע). – התחזית למחר מעונן חלקית. הטמפרטורות החזויות למחר:
ירושלים 11־19, רמת הגולן 12־20, צפת 11־18, חיפה 15־24, טבריה 16־27, עפולה 13־25, השומרון 12־21, תל אביב 16־25, לוד 14־23, יריחו 13־28, עזה 15־24, באר שבע 11־24, אילת 16־30.

יום שישי, כ"ד בחשון תשמ"ט, 4 בנובמבר 1988 ● גליון 19561 ● המחיר 2.10 ש"ח (כולל מע"מ), באילת 1.83 ש"ח

שמיר מציע לשרון תיק החוץ והבטחון לארנס; מפד"ל תמליץ לנשיא: ממשלה בראשות הליכוד

במערך נמשכים הבירורים לאפשרות הרכבת קואליציה, אך גוברים הקולות בעד הליכה לאופוזיציה ● המו"מ ליכוד דתיים בהילוך גבוה אך עשוי להימשך זמן רב בשל הדרישות ● המפד"ל פועלת להקמת בלוק בתוך המחנה הדתי

מאת יקיר צור,
סופרו המדיני של „דבר"

המפד"ל תמליץ בפני הנשיא להטיל על יצחק שמיר את מלאכת הרכבת הממשלה. כך סוכם אתמול, בתום הישיבה הראשונה של צוותי המשא ומתן הקואליציוני של המפד"ל והליכוד.

בישיבה העלתה המפד"ל שורה ארוכה של דרישות בנושאי חקיקה דתית – חוק ההסכמה ותיקון חוק השבות – וכן דרשה את תיקי החינוך, הדתות, פנים או שיכון, ותפקיד בכיר במשרד החקלאות.

בישיבה הביעו נציגי המפד"ל נכונות לקבל שני שרים, שיהיו ממונים על שלושה משרדים. כן העלתה בישיבה דרישה לבטל את הכספים היהודיים לישיבות ולהעביר את הכספים למוסדות החינוך התורניים באמצעות ועדה ממלכתית, כדוגמת הוועדה לתכנון ותקצוב של האוניברסיטאות. בתום הישיבה אמר מנהיג המפד"ל, פרופ' אבנר שאקי, שהמפד"ל רואה בתיקי החינוך והדתות מוגברים חיוניים.
(המשך בעמוד 2)

מאת עליזה ולך,
סופרת „דבר" לעניני מפלגות

בליכוד עוקבים בעניין רב אחרי התביעות לקיום 'בדיקביות' במערך, ותוצאותיו – אם יבוצע – עשויות לפתוח את אופציית ממשלת האחדות. התביעות לבדיקביות, הנשמעות מחוגים שונים במפלגת העבודה, אינן כוללות בינתיים קריאה לקריעת ראשות.

מול גורמים בליכוד, הסבורים שהמו"מ להרכבת ממשלה צרה עם כל המפלגות החרדיות־דתיות יסתיים בתוך זמן קצר, יש גורמים, המעריכים שהוא יהיה קשה. גורמים אלה מביאים בחשבון הן את תביעות המפלגות החרדיות־דתיות בנושאי החקיקה הדתית והן את אידש משרדי הממשלה. יתר על כן, מכיוון שהשר אריאל שרון יתבע את תיק הבטחון, עשויה להתעורר גם בעיה בחלוקת התיקים בתוך הליכוד. לפיכך, אומרים גורמים אלה, אם יביא בדיקהבית להתפטרות פרס מראשות המפלגה, תיסלל הדרך לממשלת אחדות עם מפלגת העבודה.
(המשך בעמוד 2)

המרתון: ימין

ושמאל

רצ, שינוי, ומפ"ם בפגישה עם פרס (מימין); „לא לממשלה חרדית" – קוראים אנשי שינוי. למעלה: רפול ואנדי (צילומים: יצחק הררי)

„אמנה" פותחת בשביתה מול משרדו של שמיר

„עד שיוקמו ישובים חדשים"

מאת אוריאל בקעמי,
סופר „דבר"

„אמנה", התנועה המיישבת של גוש־אמונים, פותחת ביום א' בשביתת־שבת מול משרד רה"מ בדרישה להקים ישובים חדשים, לאלתר. בשביתת ישבות ישתתפו נציגים מ־13 גרעינים של „אמנה" המיועדים לישובים חדשים וכן נציגי תנועת „אמנה".

מזכ"ל תנועת „אמנה" מוטי בן־ארי אמר ל„דבר" כי בין 13 הישובים שבכוונתם להקים, מצויים חמישה בתחומי הקו הירוק וכי כל 13 הגרעינים מוכנים לעלייה על הקרקע מיד עם החלטת ממשלה על הקמתם. בן־ארי ציין כי בכוונת „אמנה" לעלות על הקרקע רק עם החלטת ממשלה ואולם בדעתם לקיים שביתת־שבת ארוכה ורצופה שתארך אפילו שבועות וחודשים – עד שהממשלה תחליט על הקמת ישובים חדשים. תנועת „אמנה" הבשילה, לדברי בן־ארי, 13 גרעינים לישובים חדשים המונים כל אחד כעשר משפחות.

הגרעינים מתוכננים לישובים הבאים: בחבל עזה דוגית (חילוני) קטיף ה' (דתי) ואפאת־שדה (חילוני). ברוך אלון (מעורב לכלל־ישראל) בקרנטל ליד ידידי (דתי), בטלמון ליד הישוב גילי (דתי), ברכבה על כביש תזה־שומרון (דתי) וכן בשכם (גרעין דתי). לסופר „דבר" נודע כי קיים ויכוח באשר לגרעין שכם וכי לפי שעה לא נתקבלה הסכמה בתנועת „אמנה" על הכוונה להתיישב בעיר שכם עצמה. בתחומי הקו הירוק, מבקשת תנועת „אמנה" לעלות לישובים הבאים: עוזר, מצפון לנטף (מעורב
(המשך בעמוד 2)

שימוש ברצח פוליטי בשטחים – בדו"ח זכויות האדם שהכין הממשל בארה"ב

מקורות שראו הנוסח החסוי: ביקורת קשה על ישראל

מאת דליה רבאל,
סופרת „דבר" בארה"ב

ואשינגטון (מיוחד ל„דבר"). – ביקורת קשה, ללא תקדים, על הפרות חמורות של זכויות האדם בשטחים יכלול הדו"ח השנתי של משרד החוץ האמריקני, כולל סעיף המתייחס לשימוש ברצח פוליטי. על כך נודע ל„דבר" ממקורות שראו את הנוסח החסוי של הדו"ח המסכם את שנת 1987, שיתפרסם בעוד כשלושה חודשים.

חוק סיוע החוץ האמריקאי מחייב את מחלקת המדינה להגיש דו"חות שנתיים על כיבוד זכויות האדם בכל המדינות המקבלות סיוע מארה"ב. החוק מאפשר הפסקת הסיוע למדינות שנמצאו מפירות, בצורה גסה, את הזכויות האזרחיות, הפוליטיות והדתיות של אזרחיהן. בהתייחסות לישראל קיימת הפרדה בין ישראל שבתוך גבולות הקו הירוק והשטחים המוחזקים.

הבקורת החמורה נמתחת על הפרות זכויות האדם של הפלשתינים תושבי השטחים. הגירושים, המעצרים המינהליים ההמוניים, העדר הליכים משפטיים נאותים, שימוש בכוח נגד עצירים ופגיעות גופניות בהם. התייחסות מיוחדת מוקדשת לסעיף "רצח פוליטי" ו"לדיון במקרים המודים שאירעו", מסוף השנה, אולם לא ידעו לפרט את מימצאי הדו"ח והאם נדונות הידיעות על קיומן של "יחידות חיסול" מיוחדות של צה"ל, הפועלות, לכאורה, בשטחים.

כזכור, דיווחו בחודש שעבר שני כתבים של סוכנות הידיעות 'רויטרס' על קיומן של שתי יחידות כאלו – "שמשון" ו"דובדבן". דיווחיהם של הכתבים הוכחשו נמרצות ואף נשללו מהם תעודות העיתונאי הישראליות שלהם.

המקורות ציינו כי יש לזכור שדו"ח זכויות האדם המתפרסם ברבים הינו גרסה גלויה, המתבססת על זו הסודית ובמקרים רבים נשארים סעיפים רגישים חסויים, או מתפרסמים בניסוח "מרוכך". לפיכך, לא ברור באיזו מידה יופיע המידע העוסק במקרי רצח פוליטי בשטחים המוחזקים ע"י ישראל, בגרסתו הגלויה של הדו"ח.

האו"ם דן בהצעת גינוי לישראל

מאת מרים מרקס,
סופרת „דבר" בארה"ב

ניו־יורק, (מיוחד ל„דבר"). – הצעת החלטה, המגנה את פעולות ישראל בשטחים ומבקשת ממזכ"ל האו"ם להגיש לעצרת האו"ם דו"ח על המצב בשטחים עד ה־17 בנובמבר, נדונה אמש בעצרת הכללית של האו"ם בניו־יורק.

מקורות באו"ם מסרים, שאם תתקבל הצעת ההחלטה יש אפשרות שמזכ"ל האו"ם ישגר שוב את סגנו מארק גולדינג, בראש משלחת של האו"ם לחקור את המצב בשטחים. בעבר היה גולדינג ראש משלחת של האו"ם בשטחים, והוא הגיש דו"ח לא אוהד כלפי ישראל על שליחותו.

הדיון בעצרת הכללית של האו"ם אמש חרג מנוהלי העצרת, אשר החליטה עוד בספטמבר לדון בנושא ההתקוממות בשטחים במסגרת הוועדה המדינית המיוחדת, על־פי דרישת קבוצת הארצות הערביות. ביוזמת אש"ף, הוחלט בשבוע שעבר להביא בכל זאת נושא זה לדיון בפני העצרת הכללית.

הצעת ההחלטה עליה דנה אמש העצרת מגנה את ישראל על פעולותיה בשטחים, ועל הפרתה של
(המשך בעמוד 2)

הבנקים עשויים להעלות הריבית כבר בשבוע הבא

מאת סופרו הכלכלי של „דבר"

בבנקים שוקלים העלאת ריבית החובה כבר בשבוע הבא בעקבות התגברות הלחצים בשוק הכספים והרעת מצב הנזילות של הבנקים.

סימן מובהק למתח הקיים בשוק הכספים ניתן אתמול לאחר שנסגר המכרז המוניטארי של בנק ישראל בסך של 350 מיליון שקל. גובה הריבית שנקבע במכרז זה עלה על 24.5 אחוז, דבר שהיה בו לאשר כי הבנקים מוכנים לשלם ריבית גבוהה כדי לגשר על פערי הנזילות שלהם.

הרקע להחרפה במצב הנזילות של הבנקים הוא המעבר משקלים להשקעות במטבע־חוץ, בעקבות ציפיות גוברות לפיחות. עיקר הלחץ מגיע מכיוון הסקטור העסקי: יצואנים נמנעים מהעברת תמורות יצוא מחו"ל וממממנים זאת על־ידי רמה גבוהה של הלוואות בשקלים, בעוד שיבואנים מקדימים רכישות מיבוא, גם זאת על־ידי לקיחת הלוואות. במקביל גוברת גם התופעה של פרעון מוקדם של הלוואות במטבע־חוץ ומעבר להלוואות בשקלים.

גורמים בנקאיים ציינו אתמול, כי אם בנק ישראל לא יזרים נזילות נוספת בהיקף משמעותי לשוק הכספים, לא יהיה מנוס אלא בהעלאה זמנית של הריבית עד היעלמות הציפיות לפיחות. הם ציינו כי המחירים שהבנקים משלמים עבור גיוס המקורות מבנק ישראל ומהשוק החופשי גבוהים כבר בשוליים מהמחיר הבסיסי של האשראי. אתמול שילמו כמה בנקים על פקדונות ג'מבו (פקדונות גדולים) ריבית שנתית של 22 אחוז.

בקבוק תבערה על מכונית המזכיר של גוש עציון: רק אתמול יידו אבנים על אשתי

מאת אוריאל בקעמי, סופר „דבר"

בקבוק־תבערה הושלך אמש על מכוניתו של דב קינן, מזכיר מועצת גוש־עציון. הבקבוק החטיא את המכונית והתלקח מטרים אחדים מאחוריה. הרמטכ"ל, רב־אלוף דן שומרון ואלוף פיקוד המרכז עמרם מצנע ייפגשו ביום א' עם ראשי יש"ע בעקבות המצב הבטחוני באזור.

אמש סמוך לשעה 19.00 נסע דב קינן לביתו בישוב נוקדים, ליד הרודיון בגוש־עציון. במרכז הכפר הערבי זעתרה הושלך לעבר מכונית הסטיישן שבה נסע בקבוק ובנס החטיא את הרכב. דב קינן סיפר אמש לסופר „דבר" „פתאום ראיתי במראה הצדדית של המכונית הפך בוער באוויר. נתתי גאז וראיתי בקבוק־תבערה בוער נוחת ממש סנטימטרים מהמכונית שלי על הכביש ומתגלגל הצידה זה היה ממש נס, שלא פגע בי. למזלי יש לי מכשיר־קשר במכונית והזעקתי את הצבא שהגיע מיד".

המפקד הצבאי של האזור הגיע במקום ופתחו בסריקות ובסיורים. הבקבוק נזרק מבית־הספר של הכפר זעתרה והצבא החל לחפש את משליכי הבקבוק. האזרחים שהגיעו אחרי למקום התבקשו להתפנות ומפקד האזור הבטיח שצה"ל יפתח מיד בפעילות נמרצת נגד הזורקים.

„מאז האינתיפאדה זרקו עלי כבר ארבע פעמים אבנים שניפצו שמשות בכל פעם במכונית שבה נהגתי. רק אתמול חטפה אשתי אבנים על המכונית שלה. אנחנו כבר דורשים הרבה זמן מצה"ל פעולות יזומות וענישה חמורה יותר נגד זורקי הבקבוקים. שמירת חיי־אדם הרי הרבה יותר מוסרית מכל דבר אחר. לא ברור לי למה מחכים, אבל ברור שהמצב הזה לא יוכל להימשך ככה, ללא תגובה חמורה יותר של ענישה. למזלי יצאתי מזה בנס, באותה מידה יכולתי לא לדבר אתך עכשיו, כמו אלה באוטובוס ביריחו", אמר דב קינן.

גורמים באוצר: אי־אפשר עוד לחמוק מביצוע פיחות

הפיחות הנדרש מתון מ־20% כתביעת התעשיינים, אך נראה כי לא יבוצע לפני ינואר

מאת אמנון אבנר, סופרו הכלכלי של „דבר" בירושלים

גורמים בכירים באוצר מוכנים להודות עתה במה שעד לא מזמן נאמר רק בינם לבין עצמם; מדיניות שער־החליפין היציב מיצתה את עצמה ועכשיו אי־אפשר יותר להתחמק מביצוע פיחות.

עם זאת, דוחים אותם גורמים את דרישת התעשיינים לפחות את השקל בעשרים אחוז וטוענים כי הפיחות הנדרש מתון יותר.

באוצר יש גם מי שמזכיר כי הימנעותו של השר נסים מביצוע פיחות בתקופת מערכת הבחירות תשרתה את המשק למילכוד מורכב; מצד אחד הצורך הדוחף בפיחות כדי לעודד את היצוא ואת מצב התעסוקה ומן הצד השני חשש מגרימת נזק בלתי־הפיך, אם יבוצע הפיחות לפני תום השנה.

מוסכם עתה על כולם כי קשיי היצואנים לייצא את תוצרתם והפער ההולך וגדל בין מחירי היבוא למחירי של התוצרת המקומית מחייבים תיקון שער של למעלה מ־10 אחוזים.

כל דחייה בביצועו רק תגדיל את המינון שיידרש במועד מאוחר יותר.

גם תוצאות הבחירות, המאפשרות לשר נסים קדנציה נוספת במשרד האוצר, תומכות בפיחות מהיר, עוד לפני כינונה של ממשלה חדשה.

לעומת שיקולים כבדי־משקל אלה, פועלת סמיכות האירועים ליום האחרון של השנה דווקא בכיוון של הימנעות מפיחות מיידי.

סוף השנה הוא גם סוף שנת־הכספים ויום זה הוא את מאזני החברות לשנה כולה. פיחות דווקא עכשיו יגדיל את הוצאותיהם הדולריות של החברות, במונחי שקלים, ובמקביל יקטין את חובות המס שלהם במאות מיליוני ש"ח ויקשה עליהן לגייס כספים בעתיד.

הקטנת ההכנסות ממס־הכנסה דווקא עכשיו הוא הדבר האחרון שהאוצר צריך לקראת סיום שנת התקציב. גם ההסתדרות עלולה למצוא עצמה, בניגוד לרצונה, מעורבת בשאלת עיתוי הפיחות.

מאזן רע, כתוצאה מפיחות חפוז, עלול לשלוח את „כור" סופית ל„קרשים" ונסים יודע כי ההסתדרות לא תקבל בברכה מהלך כזה לפני ה־31 בדצמבר.

בשל כל הסיבות שנמנו לעיל נראה כי המועד המועדף לביצוע הפיחות יהיה תחילת ינואר, ואז ניתן יהיה לשלבו בתהליך הפחתת המכסים שבו מחויבת ישראל.

תושב כפר־סבא בן 33 נרצח בנגב

חשד לרקע לאומני ● גופתו של בועז גיל נמצאה סמוך לצומת להב; מכשירי חשמל ממשאיתו נגנבו

מאת אמיר רוזנבליט,
סופר „דבר" בדרום

תושב כפר־סבא נמצא ללא רוח־חיים בצומת להב. כיוון החקירה העיקרי פלילי, אולם נבדקת גם האפשרות כי מדובר ברצח על רקע לאומני. נעצרו ארבעה תושבי רצועת עזה.

משטרת מרחב הנגב, משטרת נפת עזה וזרועות הבטחון חוקרים את נסיבות הירצחו של בועז גיל, בן ה־33, תושב כפר־סבא, שנמצא אתמול מוטל בתעלה בשולי הכביש, צפונית לצומת להב, כ־19 קילומטרים צפונית לבאר־שבע. כיוון החקירה העיקרי הוא חשד לביצוע מעשה פלילי אולם המשטרה וזרועות הבטחון אינם מוציאים מכלל אפשרות כי מדובר ברצח על רקע לאומני.

בדווי שהסיע עובדים בין העיירה רהט לבאר־שבע, עצר אתמול את רכבו בצומת להב, כ־19 קילומטרים צפונית לבאר־שבע, לאחר שהבחין בגופת גבר השרועה בתוך תעלה בשוליים הימניים של הכביש. הוא עצר מכונית של קצין משטרה, שעבר במקום, והודיע לו על הגופה. למקום הוזעק מפקד משטרת מרחב הנגב, תנ"ץ חיים בן איון, קצין אגף החקירות המרחבי ואנשי המעבדה לזיהוי פלילי, שפתחו בחקירה נמרצת לבירור נסיבות המקרה.

על הגופה נמצאו סימני חדירה של קליע, באזור אגן הירכיים. חוקרי המשטרה התקשו לזהות את גופתו של הגבר, שכן על גופתו לא נמצאו מסמכים או תעודה מזהה, אולם מכיוון שהגופה היתה עדיין חמה, ההערכה היתה שהרצח בוצע כשעתיים לפני מציאת הגופה. המשטרה, באמצעות פקד אלי דערדש ממאגר החוקרים המרחבי, בקשה צו לנתיחת הגופה, בבית משפט השלום בבאר־שבע. בשעות הצהריים, הסתמנה תפנית משמעותית בחקירת המשטרה, לאחר שבמבואותיה הצפוניים של רצועת עזה התגלתה משאית נטושה, בה נמצאו תעודות של אדם בשם בועז גיל מכפר־סבא, המועסק כנהג בחברת מובילי משנה של מפעלי תובלה.

מחקירת המשטרה עולה כי בועז גיל יצא במשאיתו בליל רביעי בשעה 12 בנמל אילת, כשהוא מוביל מכשירי חשמל מיובאים שיועדו לנמל אשדוד. הוא התחייב להוביל את הטובין הישר לאשדוד, ללא עיכובים בדרך, מכיוון שעל מכשירי החשמל טרם שולמו דמי המכס, כמקובל. על־פי ההערכה, הגיע גיל לאזור צומת להב סמוך לשעה ארבע בבוקר ובאזור זה, ככל הנראה, נרצח על־ידי אלמונים. משאיתו, כאמור, נמצאה בשעות הצהריים במבואותיה הצפוניים של רצועת עזה, אולם במכולה לא נמצאו מכשירי החשמל שהוביל.

מפקד משטרת מרחב הנגב, תנ"ץ חיים בן איון, אמר אמש כי החקירה התנהלה אתמול במקביל במרחב הנגב ובעזה, כאשר הסברה העיקרית היתה כי מדובר בשוד דרכים. עם זאת, ציין מפקד המרחב, יתכן שהיו גם מניעים לאומניים למעשה ולפיכך, שותפו בחקירה גם זרועות הבטחון ברצועה. במקביל, הופעלו בשטח כוחות של גששים ואנשי המעבדה לזיהוי פלילי של המשטרה.

במהלך החקירה נעצרו כארבעה חשודים תושבי רצועת עזה. המשאית שבה נהג גיל הועברה לתחנת משטרת אופקים והבוקר ילקחו ממנה טביעות אצבעות. כוחות הבטחון ממשיכים בחקירת המקרה.

עיקרן תחילה

- הקשר המיוחד יימשך – מבטיח קארלוצ'י/ עמ' 2
- טקס בגרות משפיל במוסד החינוכי, „אשרת"/ עמ' 3
- בחירות 88 – תגובות/ עמ' 3
- הדוו שיגרה 1500 חיילים לסיכול ניסיון הפיכה באיים המאלדיביים/ עמ' 4
- תאצ'ר לא הגיבה על פניית ר"מ פולין בבקשה לסיוע כספי/ עמ' 4
- מאסר בפועל לשני רופאים בבאר־שבע/ עמ' 12
- המסורבת גאלינה זליצ'ינוק באה לביקור בדרכה ללנינגראד/ עמ' 12

בהמשך ספירת הקולות:

ליכוד – 40, מערך – 39 חד"ש – 4, מתקדמת – 1

התוצאות עדיין אינן כוללות את קולות החיילים והימאים

מאת כתבי „דבר" בכנסת

בהמשך ספירת קולות המצביעים בבחירות לכנסת בוועדת הבחירות המרכזית, הסתבר אתמול כי לשתי רשימות נוסף מנדט אחד לכל אחת ולשתי רשימות אחרות נגרע מנדט לכל אחת.

על פי תוצאות הספירה עד אמש, תמנה סיעת הליכוד 40 ח"כים ואילו סיעת המערך – 39 ח"כים. לעומת זאת, סיעת חד"ש תמנה ארבעה ולא חמישה ח"כים ואילו סיעת „המתקדמת" תמנה חבר כנסת אחד ולא שניים. גם סיכומים אלה אינם סופיים כיוון שעדיין לא נמנו קולות החיילים
(המשך בעמוד 2)

תפנית של 180 מעלות – בתחזית

מאת אריה אורן, סופר „דבר"

תפנית של 180 מעלות בתחזית לשבת חלל אמש החזאי שמואל רחמים: סוף שבוע יפה, חמים ביום וקריר בלילה. מזג־אוויר זה יימשך גם מחר־מחרתיים, הוא אמר.

תחזיתו של רחמים עומדת בסתירה גמורה לתחזיתו הבוטחת של אורי בן שלשום בערב. בין חזה גשמים של ממש מהצפון ועד פאתי באר־שבע משבת ועד יום ב' לפחות. „המודלים משתנים מיום ליום", הסביר אמש החזאי רחמים את המהפך.

עיריית ת"א מעלה הארנונה ב־15%

חבר המועצה, אריה צוקר: אין להטיל עונש הבזבוזים של צ"ץ על האזרח

מאת נתן רועי, סופר „דבר" בתל־אביב

עיריית תל־אביב מתכוונת להעלות, כבר בימים הקרובים, את שעורי הארנונה למגורים ב־15 אחוזים ולעסקים ב־12 אחוזים. הודעה על כך תובא בפני הקואליציה העירונית שתאשר זאת בישיבתה ביום א.

הודעה זו מבטלת העלאה הקודמת של העיריה בה חוייבו העסקים בעליית ארנונה של 6 אחוזים ובתים פרטיים ב־6 אחוזים.

בהודעה שהועברה לחברי מועצת העיר נמסר באורח רשמי כך: "משרדי הפנים והאוצר נענו לפניית העיריה להעלות את הארנונה בשעורים דלהלן". כל אלה ששילמו את תשלומי הארנונה לשנת 88־89 פטורים מהתוספת ולגבי שאר התושבים הם יצטרכו לשלם חצי מההפרש ב־1 בדצמבר 1988 ואילו את החצי השני יאלצו לשלם ב־1 בפברואר 1989.

אריה צוקר, חבר מועצת עיריית תל־אביב מטעם מפ"ם, אמר אתמול כי אין זה צודק להגדיל את הארנונה רטרואקטיבית מאפריל 1988. זאת ועוד, להטיל היום מיסי ארנונה על בתים כמו על עסקים זהו עיוות ופגיעה קשה בשכירים ובבעלי אמצעים קטנים. הוא ציין כי הדבר מנוגד להצהרות של ראש העיריה ואנשי הקואליציה. "אין להטיל את עונש הבזבוזים של צ"ץ על האזרח שלא היה אחראי לכך" אמר.

הדולר השחור ירד: 1.85 – 1.87 ש"ח

מאת סופרו הכלכלי של „דבר"

שער הדולר השחור ירד אתמול והוא נמכר במחירים שבין 1.85 ל־1.87 ש"ח. שלשום בוצעו בו עסקות במחיר 1.88 ש"ח.

הירידה בשער הדולר נובעת מלחץ של מוכרים, שהגיעו למסקנה שבשערו נכלל כבר חלק גדול מהפיחות הצפוי.

המימוש בדולר השחור בא לאחר ביקושים רצופים בשערו בימים האחרונים. ביקושים אלה נבעו בעיקר מכספים, שהתפנו לאחר פדיון הבנקאיות. פודי כספים אלה ביקשו הגנה בפני פיחות, בין היתר בדולר השחור. כתוצאה מהביקושים עלה שערו והגיע עד ל־1.89.

מועצת מנהלים חדשה לבל"ל

יו"ר משה זנבר

מאת סופרו הכלכלי של „דבר"

מועצת 'אוצר התיישבות היהודים' אישרה אתמול את ההרכב החדש של מועצת המנהלים של בל"ל. ליו"ר הדירקטוריון החדש הועמד משה זנבר, לשעבר נגיד בנק ישראל.

אישור הדירקטוריון החדש של בל"ל התאפשר, לאחר פגישה שקיימו אתמול חברי ועדת הארבעה של 'אוצר התיישבות היהודים' עם שר האוצר, ובה הוא הביע את תמיכתו בהרכב המוצע. זאת, לאחר שהובטח, כי גם אהרון פוגל ועודד דין רוטלי ישבו בדירקטוריון החדש.

יתר חברי הדירקטוריון החדש הם: אבנר פרין, זלמן שלו, עמוס אפשטיין, משה שניצר, יגאל כהן־אורגד, דני גילרמן, אברהם בן־משה, פרופ' צבי אופיר ואברהם שפירלינג.

הישיבה אתמול הופרעה בשלב מסויים, על־ידי ועד העובדים של הבנק, שדרש כי נציגיו יישמעו לפני קבלת ההחלטות סופיות. שני נציגי הוועד הוזמנו לישיבה, והם ביקשו מחברי מועצת 'אוצר התיישבות היהודים' לכלול בדירקטוריון החדש גם שני נציגי עובדים, ובנוסף לכך, להתייעץ איתם על מינוי המנכ"ל החדש.

חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות •

700 עצי אבוקדו הושחתו בקיבוץ הרדוף; 12 נפצעו בגדה ב,יום שקט'

מאת דני רובינשטיין, דני צדקוני, ויוסי ליבוביץ, סופרי 'דבר', ועתיים

12 פצועים מירי בגדה ובעזה ביום של תקריות מוקמות יחסית.

צה"ל ערך אתמול שורה של פעולות יזומות בשומרון. בשעות הלילה נכנסו חיילים לכפרים תורמוס־עיא והרבת אבו־סלאח מצפון לרמאללה וביצעו מעצרים. צעיר אחד נפצע מירי ואושפז ברמאללה. בשעות אחה"צ אתמול ערך צה"ל מבצעים בכפר־מאליכ ובסנג'יל, גם הם בנפת רמאללה. בהוראת הצבא מחקו תושבים סיסמאות מהקירות וסילקו מחסומים ודגלים. בכפר דיר אל־חטב ממזרח לשכם (ליד אלון מורה) היתה אתמול תקרית בין מפגינים לצה"ל. זכה נפצע צעיר מאש. שלושה פצועים היו אור ליום אתמול בשורה של תקריות במחנה הפליטים בלאטה. צה"ל ערך פעולה יזומה גם בשכונת שיח' מסאלם בשכם.

ברמאללה היתה אתמול שביתת שבת של נשים במשרדי סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם. הנשים שלחו תזכיר לאו"ם, בו מתקיימים עתה דיונים על הנעשה בשטחים.

עוצר הוטל אתמול על העיירה בית־סחור בעקבות תקריות. העוצר בכפר רוג'ייב נמשך זה היום השישי ברציפות.

בכפר בודקה מצפון לשכם חשפו שירותי הבטחון את החוליה, שרצחה תושב מקומי שנחשב למשתף פעולה. בתיהם של שלושה מחברי החוליה נהרסו ובית רביעי נאטם. הרצח ארע לפני כחודש. מקור בטחוני אמר אמש, כי שירותי הבטחון הצליחו לחשוף את כל מבצעי הרציחות של משתפי הפעולה בתקופה האחרונה.

חמישה מחנות ברצועה בעוצר

העוצר, שהוטל ערב הבחירות בישראל על כל מחנות הפליטים ברצועה, לא הוסר אתמול ממחנות ג'יבליה, נוסייראת, אל־בוריי' ודיר אל־בלח, ומחלק של מחנה הפליטים ברפיח. הוא הוסר משאטי, אל מועזי וחאן־יונס ומחלקים של רפיח. עם הסרת הסגר מהרצועה התחדשה היציאה ממנה לעבודה בישראל. במחנה שאטי נפצעו אתמול בעת הפגנות שהיו במחנה מירי החיילים חמישה תושבים. הפרות סדר, שהוגדרו כקלות, היו אתמול ברחוב עומר אל־מוכתאר ובשכונת סג'עיה בעזה, בחאן־יונס ובדיר אל־בלח.

700 עצי אבוקדו נעקרו

700 עצי אבוקדו ממטע, השייך לקיבוץ הרדוף, נעקרו והושחתו. חברי הקיבוץ מעריכים את הנזק ב־100,000 דולר.

את מעשה הוונדאליזם גילה אתמול מרכז המטע יורם קלגרד. המטע נמצא בקרבת חורשה, סמוך לקיבוץ רמת־יוחנן. חברי הקיבוץ סיפרו, כי עצי האבוקדו היו אמורים להניב פירות בימים הקרובים. לדבריהם, יש להם יחסי שכנות מעולים עם הבדווים והערבים בסביבה, ולכן עקירת המטע התקבלה בהפתעה גמורה בקיבוץ. משטרת זבולון פתחה בחקירה.

באותו לילה הושלכה גם אבן לעבר מכונית חולפת ושמשתה נופצה. המקרה אירע בצומת ג'למי, לא הרחק מהמטע שהושחת. משטרת זבולון בודקת אם קיים קשר בין שני המקרים.

היום דיון ראשון על השלכות הבחירות

חלק מחברי הוועדה המרכזת בעד דחיית הבחירות להסתדרות

מאת חיים ביאור, סופר 'דבר'

חברים בוועדה המרכזת של ההסתדרות, ביניהם ראשי אגפים, מציעים לדחות לחצי שנה את הבחירות להסתדרות, האמורות להתקיים במאי 1989.

חוקת ההסתדרות קובעת שהבחירות לוועידת ההסתדרות ייערכו מדי ארבע שנים, אך סעיף בחוקה מאפשר לדחותן בחצי שנה. חברים בוועדה המרכזת הממליצים לדחות את הבחירות בחצי שנה, דהיינו לנובמבר 1989, גורסים שדחיית הבחירות תאפשר פרק זמן שבו ההסתדרות תוכל להציג שיפור במצבה הפיננסי של "כור" והתייעלות בשירותי קופת־חולים, כשל הרפורמה שהובטחה בה.

היום יתקיים בהסתדרות דיון ראשון על השלכותיה של מערכת הבחירות לכנסת על ההסתדרות ומשקה. בדיון, שהתקיים במסגרת בורות ראשי האגפים בראשות המזכ"ל ישראל קיסר, מתכוונים המשתתפים „להוציא קיטור" על מפלגת העבודה שהצניעה את ההסתדרות והנהגתה בתעמולת הבחירות לכנסת. כן יינתן ביטוי לחששות מפני צעדים הצפויים מצד ממשלה שירכיב הליכוד העלולים לפגוע ביכולת הצמיחה של משק העובדים.

חברת הוועדה המרכזת עליזה תמיר אמרה אתמול ל'דבר', כי על הנהגת ההסתדרות להחליט על מכירת ממשק העובדים ועל צמצום חלקים משמעותי במספר המועסקים במשק זה.

שמיר מציע לשרון תיק החוץ והבטחון לארנס

(המשך מעמוד 1)

על שאר התיקים עדיין לא גמור.

המפד"ל פתחה בגישושים ראשונים עם אגודת ישראל, במגמה להרכיב 'בלוק טכני' בתוך המחנה הדתי, מול הבלוק של ש"ס ו'דגל התורה'. במפד"ל מקווים שבלוק זה, שיהיו לו עשרה ח"כים, מול השמונה של ש"ס ו'דגל התורה', יאפשר לה לתפוס את הבכורה בממשלה בקרב המפלגות הדתיות. הערכה זו מבוססת על ההנחה שאגודת ישראל לא תחרוג גם הפעם ממנהגה ולא תדרוש תיק בממשלה.

המשא ומתן הקואליציוני בין הליכוד למפלגות הדתיות ימשך היום ובתחילת השבוע הבא. היום יפגש צוות המשא ומתן של הליכוד, בראשותו של השר דוד לוי, עם נציגי תנועת ש"ס, וביום ראשון יפגש עם אנשי 'דגל התורה'. בתום הפגישה אתמול אמר לוי, ששום סיכום לא יעשה, עד לאחר תום סיבוב השיחות השני. השר משה קצב, החבר בצוות המשא ומתן, אמר בתום הפגישה עם נציגי המפד"ל, שאין הוא רואה תהום פעורה, שלא ניתן לגשר עליה.

ראש הממשלה, יצחק שמיר, סיים אתמול בבוקר את סדרת שיחות ההיכרות עם המועמדים לישול חלק בממשלתו, בפגישה עם ראש תנועת 'צומת', ח"כ רפאל איתן, וראש תנועת 'מולדת', רחבעם זאבי. שמיר הבהיר לגנדי, שאין בכוונת הליכוד לאמץ את רעיון הטראנספר או להכליל אותו בקווי היסוד של הממשלה. גנדי אמר, כי ברור לו שאין בכוחו לכפות את רעיון הטראנספר על הממשלה, וכי בכוונתו לתמוך בממשלת הליכוד בכל מקרה, גם אם לא יהיה בקואליציה, אבל ביקש לקיים משא ומתן בנושא הטראנספר.

ח"כ רפאל איתן העלה בפגישה שתי נקודות: התיישבות ושלמות ארץ ישראל. שמיר אמר, כי הליכוד תומך בהתיישבות ומתנגד לוויתור על חלקי ארץ ישראל, אולם אין בכוונתו לסגת ממחויבותו לתוכנית האוטונומיה. רפול גם העלה את נושא הוויתורים המפליגים לדתיים ודרש חופש הצבעה בשאלות דת. תשובתו של דוד לוי היתה שיש לבדוק את טענות הדתיים בדבר הכרסום החמור בסטאטוס־קוו הדתי.

שרון – המועמד של שמיר לתפקיד החוץ

שר התעשייה והמסחר אריאל שרון הוא המועמד המועדף על ראש הממשלה יצחק שמיר לתפקיד שר החוץ בממשלת הליכוד.

מקורות מוסמכים בלשכת ראש הממשלה, נודע, כי שרון הוא המועמד המועדף לתפקיד על פניהם של דוד לוי ויצחק מודעי, מאחר שבתפקידו האחרון כשר התעשייה והמסחר רכש גם נסיון במשא ומתן בינלאומי, וסייע רבות לקידום יחסי המסחר והכלכלה בין ישראל למדינות מזרח־אירופה. תיק הבטחון ימסר, ככל הנראה, לשר משה ארנס. השר נסים ימשיך, קרוב לוודאי, בתפקידו כשר האוצר, למרות ההתנגדות הצפויה מצד עמיתיו הליבראלים ואישים אחרים בליכוד.

(המשך מעמוד 1)

אולם מן העבר השני, בתוך מפלגת העבודה, עדיין לא התייצב בגלוי איש מאלה, שאיימו לפני הבחירות כי יתבעו את הדחת פרס במקרה של כשלון. היה שר מן העבודה, שאמר לפני הבחירות, כי אם התוצאות הטלוויזיוניות תבשרנה על תבוסה למערך, יכנס עוד בחצות הלילה מסיבת עתונאים ויתבע בה את התפטרות פרס. שר זה, כמו גם שרים אחרים, לא ביצע מהלך זה עד כה.

צור: חשבון־נפש עכשיו

אפילו יעקב צור, המדבר בגלוי על הצורך של מפלגת העבודה בחשבון־נפש פנימי, אינו תובע הנהלת־חשבונות פרסונאלית. צור מבקש, בראש וראשונה, חשבון־נפש של מערכת הבחירות, שלדעתו „אין ספק שאנחנו עומדים בפני תוצאות של אסטרטגיה טועה ומכשילה של מערכת הבחירות. במקום להתבסס על השליחות הפוליטית של מפלגת העבודה ולהציג את תרומתה האדירה של תנועת העבודה לחברה הישראלית – בהסתדרות, בהתיישבות, במפת הארץ, עסקו ביבוא מקצוענים, וניסו להתחבא מתחת לשולחן באופן לא מכובד. היות שאין זו הפעם הראשונה, אי אפשר שמפלגה לא תעשה חשבון־נפש פנימי, גם אם לא יודעים היום בדיוק את אופיו ואת דמותו של התהליך הזה. אי אפשר להטיל היום את הכול רק על איזשהם מהלכי מזל גורל בחברה הישראלית".

יעקב צור אינו רוצה להמתין עם חשבון־הנפש עד מיצוי המגעים ובחינת האפשרות להקמת קואליציה, כי לדבריו, „בתנאים מסוימים שתיקה וקבלת־דין ממשיכות לתרום לחוסר יכולת להגיע לבחינה פנימית ועצמית. צור אינו חלק מהתארגנות של שרים.

„אני מתארגן עם עצמי", אמר ל'דבר'. „אני לא יודע איפה יש התארגנויות, ואם יש התארגנויות. אני אומר את זה כדעתי האישית, ואמרתי גם בתק"ם שאני לא שותף לאלה האומרים: העיקר עכשיו זה לשמור על שקט בפנים. קרה לנו משהו, וזה קורה לנו זו הפעם הרביעית".

ברעם: הימור

גם מזכ"ל המפלגה, ח"כ עוזי ברעם, אינו משוכנע שמערכת ההסברה בטלוויזיה היתה הימור, ומתוצאות הבחירות הוא אינו בטוח שההימור הצליח. „אני חשבתי כל הזמן שבנושא־השלום־מוטב ללכת על פרסונאליזציה של פרס ולהעביר לדבר היחיד של מסר השלום, בשעה שהוא אישיות שאמנם מעריכים אותה, אבל היא קונטרוורסאלית". מתוצאות הבחירות יוצא, לדעת ברעם, ש„האופוזיציה היא התקווה היחידה למפלגת העבודה, כפי שהיא נתפסת בציבור, בגלל התעמולה של הליכוד. צריך לנסות לבנות את מפלגת העבודה על בסיס הסיעה החדשה לכנסת, כסיעה אופוזיציונית חדשה ולוחמת, שתגרור את הדרגת הציבור עם דמויות חדשות, שלא נבנו במערכת הבחירות".

יונים עם הפנים לאופוזיציה

ההליכה לאופוזיציה כאופציה המועדפת נדונה אתמול ושלשום בחוגים שונים במפלגה. שלשום בערב כינס לובה אליאב קבוצה של חברי מרכז ופעילים מרכזיים במטה המערך, והכול הביעו התנגדות נחרצת להשתתפות מפלגת העבודה בממשלה בראשות הליכוד. כל המתכנסים היו מאוחדים גם בדעה שהמפלגה צריכה לעשות בירור אידיאולוגי מחודש – בכלל זה תוכנית שלום חדשה והתוויית הדרכים ליישומה – וכן בדק־בית ארגוני. המתכנסים קראו למזכ"ל 'העבודה' לכנס מיד את מרכז המפלגה לדיון במציאות הפוליטית החדשה.

אתמול התכנסו בתל־אביב כמה גופים. חוג 'דור ההמשך' הנצי, שהתכנס בצהריים, קיבל החלטה לדחות את הבירור הפנים־מפלגתי לפי שעה ולתבוע מראשי המפלגה להפסיק את המו"מ המבזה עם המפלגות הדתיות. חוג היונים, שהתכנס לפנות ערב במלון 'דן' קיבל שורה של החלטות: א. לשלוח מברק לפרס ולברעם ובו דרישה להפסיק את המו"מ עם המפלגות החרדיות־הדתיות; ב. לא להיכנס לשום שיחות בעניין ממשלת אחדות; ג. לכנס את לשכת המפלגה ביום א' לדיון בתוצאות. בכינוס זה – שהשתתפו בו אבא אבן, לובה אליאב, אורה נמיר, עמיר פרץ, יעל דיין, יחיאל לקט, יוסלה בר־ציון ואחרים – סוכם גם שאין דנים בעניינים פרסונאליים, אלא בחשבון־נפש.

התארגנות נוספת, חדשה, היתה אתמול בראשות ח"כ חיים רמון, והשתתפו בה כמעט כל ה'הולכים' החדשים של מפלגת העבודה – אלי דיין, אברהם בורג, אלי בן־מנחם, חגי מרום, עמיר פרץ, נוואף מצאלחה. מן ההתכנסות הזאת גם יצאה קריאה להפסיק את המו"מ עם המפלגות החרדיות ולפנות אל פרס להיערך לקראת אופוזיציה לוחמת.

פגישה עם בעלות־הברית

אתמול לפני־הצהריים התכנסו בלשכת שר החוץ בירושלים ראשי הסיעות, שהם בעלי־הברית הטבעיים של המערך. בפגישה, שכונתה 'ישיבת שבעה' השתתפו מצד מפלגת העבודה שמעון פרס, עוזי ברעם ורפי אדרי, ואת הסיעות ייצגו שולמית אלוני ויוסי שריד מר"צ, אלעזר גרנות ממפ"ם ואמנון רובינשטיין מהמרכז־שינוי.

פרס הדגיש בפגישה, שהמערך לא ייכנס לשום ממשלה בכל מחיר. לדבריו, אין מה לדבר על ממשלת אחדות לאומית ובמגעיו עם המפלגות הדתיות הוא אינו משלה את עצמו. עוזי ברעם, שהיה מציאותי אף יותר, הדגיש את הצעתו להודיע לאלתר על הליכה לאופוזיציה. רפי אדרי, לעומתו, עסק בחשבונות תיאורטיים, כדי להצדיק את המשך המו"מ עם החרדים־דתיים.

נציגי רצ והמרכז־שינוי חזרו על תביעתם להפסיק לאלתר את המו"מ עם המפלגות החרדיות־דתיות. אלעזר גרנות, לעומתם, חייב את המשך המו"מ ובלבד שלא ייראה כאילו יש נתק בין החילונים לחרדים וכן שלא יתקבל כמובן מאליו שכל החרדים הם אוטומטית ימניים.

האו"ם דן בהצעת גינוי לישראל

(המשך מעמוד 1)

אמנת ז'נווה, המתייחסת להגנת אזרחים בעתות מלחמה. הצעת ההחלטה מגנה במיוחד את השימוש באש בידי חיילי צה"ל ומתנחלים, שתוצאותיו הם הרג ופציעות של אזרחים פלשתינים חסרי־הגנה; הכאות, שבירת עצמות וגירושים של פלשתינים אזרחים: הרס בתים, עונשים קבוצתיים, מעצרים ואיסור על חופש העתונות. כמו כן, לפי הצעת ההחלטה, דורשת עצרת האו"ם מישראל להישמע מיד לחוקי אמנת ז'נווה, ולהפסיק מיד את פעולותיה, הנוגדות אמנה זו. ההחלטה דורשת מהמזכ"ל לבחון את המצב הנוכחי בשטחים, בכל האמצעים העומדים לרשותו, ולהציג דו"ח על ממצאיו בפני העצרת עד ה־17 בנובמבר.

משקיפים באו"ם מציינים, שהצעת ההחלטה חד־צדדית במיוחד. יש בה גינוי רק כלפי ישראל, ואין בה כל גינוי או קריאה לערביי השטחים להימנע מאלימות, או לנהוג באיפוק ובמתינות.

דבר DAVAR دافار
המאוחד עם 'למרחב'
העורכת חנה זמר
משנה לעורך דוד פדהצור
מזכיר המערכת: ד"ר יורם פרי
המו"ל 'דבר' בע"מ
נדפס בדפוס 'דבר' בע"מ
המערכת והמנהלה תל־אביב
רח' שינקין 45, ת"ד 199
מיקוד 61001
טלפון 286141 (6 קוים)
מחלקת המודעות
טלפונים ישירים:
286156, 281860, 298032
סניפים:
ת"א, בית 'דבר' רח' שינקין 45
טלפון 286141, מיקוד 65233
ירושלים:
המערכת: רח' המלך ג'ורג' 16
בית מאזיה קומה ג'
טלפון 242203, מ. 94229
חיפה: רח' הנביאים 27
טלפונים 642111-2-3, מ 33104

זכו בפיס

(ע). – בהגרלת מפעל הפיס מספר 44/88 שהתקיימה ב־3.11.88 זכו המספרים הבאים:

בסך 266,668 ש"ח זכה המספר 427714.

בסך 16,668 ש"ח זכו כל הכרטיסים המסתיימים בספרות 27714.

בסך 1,668 ש"ח זכו כרטיסים המסתיימים בספרות 7714.

בסך 168 ש"ח זכו המספרים המסתיימים בספרות 714.

בסך 18 ש"ח זכו כל הכרטיסים המסתיימים במספר 14.

ובסך 3 ש"ח כ"א זכו כל הכרטיסים המסתיימים בספרות 4, 2 ו־0.

★ הארגון העולמי למניעת השימוש בסמים ובאלכוהול החליט לקיים בישראל את הקונגרס העולמי השני שייערך בין 13 ל־17 בנובמבר בכפר המכביה.

שערי מטבע חוץ ביום 3.11.88

המטבע	בנקנוטים – לאומי קניה	לאומי מכירה	הפועלים קניה	הפועלים מכירה	דיסקונט קניה	דיסקונט מכירה	העברות והמחאות – לאומי קניה	לאומי מכירה	הפועלים קניה	הפועלים מכירה	דיסקונט קניה	דיסקונט מכירה	שער יציג
1 דולר ארה"ב	1.56	1.64	1.57	1.64	1.57	1.64	1.5910	1.6110	1.5921	1.6119	1.5916	1.6116	1.6016
1 מארק גרמני	0.89	0.93	0.88	0.93	0.88	0.92	0.8988	0.9101	0.8992	0.9104	0.8986	0.9099	0.9037
1 לי"ש	2.78	2.90	2.79	2.92	2.79	2.92	2.8367	2.8724	2.8375	2.8729	2.8569	2.6726	2.8512
1 פרנק צרפתי	0.25	0.27	0.25	0.27	0.25	0.27	0.2632	0.2665	0.2629	0.2662	0.2628	0.2661	0.2647
100 ינים יפאניים	1.25	1.31	1.26	1.32	1.25	1.32	1.2772	1.2933	1.2808	1.2968	1.2809	1.2970	1.2869
1 גולדן הולנדי	0.78	0.82	0.78	0.82	0.78	0.82	0.7962	0.8063	0.7970	0.8070	0.7961	0.8061	0.8013
1 פרנק שוויצרי	1.05	1.09	1.05	1.10	1.05	1.10	1.0692	1.0827	1.0710	1.0844	1.0692	1.0826	1.0762
1 כתר שוודי	0.25	0.27	0.25	0.27	0.25	0.27	0.2587	0.2619	0.2590	0.2622	0.2587	0.2620	0.2604
1 כתר נורבגי	0.24	0.25	0.24	0.25	0.23	0.25	0.2412	0.2442	0.2414	0.2444	0.2412	0.2442	0.2428
1 כתר דני	0.23	0.24	0.23	0.24	0.25	0.24	0.2328	0.2357	0.2332	0.2361	0.2330	0.2359	0.2344
1 מארק פיני	0.37	0.39	0.37	0.39	0.37	0.39	0.3806	0.3854	0.3800	0.3847	0.3795	0.3843	0.3821
1 דולר קנדי	1.28	1.34	1.28	1.34	1.27	1.34	1.2998	1.3161	1.3021	1.3163	1.2961	1.3145	1.3082
1 דולר אוסטרלי	1.26	1.39	1.27	1.37	1.38	1.37	1.3173	1.3339	1.3160	1.3344	1.3170	1.3335	1.3259
1 ראנד דרא"פ	0.43	0.51	0.39	0.54	0.41	0.57	0.6501	0.6583	0.6506	0.6587	0.6497	0.6579	0.6557
10 פרנקים בלגיים	0.42	0.44	0.41	0.44	0.41	0.44	0.4244	0.4298	0.4289	0.4342	0.4256	0.4340	0.4313
10 שילינגים אוסטריים	1.26	1.32	1.26	1.32	1.26	1.32	1.2777	1.2934	1.2794	1.2954	1.2783	1.2944	1.2856
1000 לירטות איטלקיות	1.18	1.25	1.18	1.26	1.19	1.28	1.2071	1.2283	1.2089	1.2239	1.2095	1.2247	1.2153
1 סל"י (ECU)	—	—	—	—	—	—	1.8611	1.8845	1.8603	1.8835	—	—	1.5733
1 דינר ירדני	3.10	3.41	3.09	3.29	—	—	—	—	—	—	—	—	5.2352
10 לירות לבנוניות	—	—	—	—	0.02	—	—	—	—	—	—	—	0.0344
1 לירה מצרית	0.62	0.65	0.61	0.65	0.66	0.72	—	—	—	—	—	—	0.6727

אמש בתיאטרון

בשבחי קלות הדעת

מאת מירי מו

תיאטרון החאן מציג: 'ינתי פרזי', מאת אלדד זיו. מוסיקה: אלון אולארצ'יק. במאים: אתי ציטרון ואלדד זיו. תפאורה: איתמר ניזמן. תלבושות: עפרה צדיק. משתתפים: איציק אביטל, יהודה אלמגור, עדן בהט, גילי בן־אוזיליו, אילן חזן, אורה כאורסון, איילת מרגלית, אריה צרצר.

יש משהו רענן ומקורי בהפקה היפה הזאת. זו לא הצגה מן המניין המצוי על בימותינו. שילוב מוצלח ביותר של עיצוב, מוסיקה, משחק, תנועה, וידאו. 'ינתי פרזי' היא כמעט מיצג אמנותי, כמעט מחזמר, ספק סאטירה. כמעט, משום שיש בהצגה מכל אלה ובכל זאת נדמה שבמתכוון אין היא מבקשת תוויות.

זיו ואולארצ'יק נטלו חומרים מן הביוגראפיה האישית שלהם, ניערו אותם בחן משובב, תוך קריצה אירונית־עצמית מבודרכת, עיבדו ועיצבו אותה לפארסה ישראלית מאוד, מטורפת מאוד.

גיבורי 'ינתי פרזי' מטלטלים בין בת־ים, תחנת המוצא („אפילו הדגים מול סלע אדם משפילים מבט כשהם אומרים 'גם אנחנו בת־ימים'"), לבין תחנת היעד מנהטן, החלום הקיבוצי המשותף לבת־ימים ולשאר בתי־ישראל. בין לבין יש כמה בדיחות יפות על החלום הציוני בדמותו של חוזה המדינה בנימין זאב, המגיח ממונית צהובה בניו־יורק, חוזר לסצנת הגוזוטרה, על ההווי של ישראלים שמתאזרחים בניו־יורק, חוגגים בצוותא 'חנוכריסטמס', באים לביקור מולדת ופוגשים את הרב בנגה־כהנא.

חלק מהבדיחות הן לוקאליות־תל־אביביות, ובכך אפשר אולי להסביר את קבלת הפנים הצוננת־יחסית של הקהל הירושלמי. (בתל־אביב הן התקבלו בהתלהבות). ציטרון וזיו השקיעו הרבה דמיון ומעוף בבימוי הקצבי, שיש בו כמה הברקות נפלאות שלהם. צוות שחקני החאן מפגין משחק מרשים ביותר ועומד במשימה הלא קלה – משחק, תנועה וזמרה – בהצלחה רבה. בלטו במיוחד יהודה אלמגור ואורה מאירסון. להצלחה הזאת שותפים הלחנים המצויינים של אולארצ'יק, התפאורה המקורית של איתמר ניזמן, התלבושות שעיצבה באיפוק עפרה צדיק והתנועה של איה רימון־לוי.

ההסתייגות היחידה היא מסרט הווידאו המרופט (הפיק ניצן לוי) הפותח את ההצגה.

מומלץ מאוד.

בר־לב הורה לחקור מדוע לא הועברה חוות דעת על שחר לנשיא

מאת סופרת 'דבר' בירושלים

שר המשטרה, חיים בר־לב, מינה קצין בודק בעקבות תלונתו של שר המשפטים אברהם שריר, על האשמות המשטרה, שפורסמו בתחילת חודש אוקטובר בעניין חנינה שניתנה למשה שחר.

כזכור, קיבל נשיא המדינה את המלצת ועדת החנינות לשנות ה־40, בראשותו של השופט בדימוס י. וינר, לחון את משה שחר, זאת בהעדר חומר מהמשטרה על חקירה נוספת המתנהלת בעניינו, והוא שוחרר כחודשיים לפני מועד השחרור.

בעקבות הביקורת של תוקפים במשטרת ישראל, כלפי שר המשפטים וכלפי ועדת החנינות על שאינם פונים למשטרה, כדי לקבל חוות־דעת על אסירים המבקשים לקבל חנינה, כתב השר שריר לשר המשטרה, כי המשטרה אינה פועלת לפי נוהל החנינות המתואם עם לשכת נשיא המדינה, ואינה מעבירה חומר רלוונטי המתייחס לבקשות־חנינה.

בתשובתו, הביע שר המשטרה, חיים בר־לב, את צערו על התקלה שארעה במשטרה, באי העברת חוות־דעתם לגבי משה שחר לוועדת החנינות שליד משרד המשפטים, והודיע לשר המשפטים, אברהם שריר, כי מינה קצין בודק לבדיקת המקרה.

שריר יוזם פורום להגבלות לשון הרע על התקשורת

מאת טובה צימוקי, סופרת 'דבר' בירושלים

שר המשפטים אברהם שריר מנסה לכנס פורום, שיכריע בהגבלות על הפרסומים בעתונות.

השר פנה אתמול ליו"ר מועצת העתונות, פרופ' יצחק זמיר, וביקש ממנו לקיים בהקדם דיון עם משרד המשפטים בנושא חוק לשון הרע.

שריר מכנה את נושא הדיון „פרסומים בתקשורת מזווית הראייה של זכות האזרח לשמו הטוב".

שריר מנמק את יוזמתו גם בכך שעתונים שונים אינם חברים במועצת העתונות ובכך לדעתו, נשללת מהאזרח הגנת מועצת העתונות מפני „פגיעה בשמו הטוב ובכבודו" שהיא לדברי שריר אחת מזכויות האזרח הבסיסיות.

העיצומים בבל"ל נמשכים

ועד עובדי בל"ל התפרץ לישיבת המועצה

מאת אלי גולדברג, סופרו הכלכלי של 'דבר'

גם אתמול נקטו עיצומים על־ידי עובדי בנק לאומי. במסגרתם סגרו העובדים את הסניפים הראשיים בשעה 12.30 במקום ב־1.30. כמו כן לא הועבר הדואר להנהלות הראשיות של החטיבות, ונותק החשמל במחשב של החטיבה הבינלאומית. עובדי הבנק מאיימים להמשיך גם היום בעיצומים.

ועד עובדי בל"ל נקט אתמול צעד חסר תקדים, כאשר אנשיו התפרצו לישיבת מועצת „אוצר התיישבות היהודים", אשר דנה בהרכב החדש של דירקטוריון בל"ל. הם הודיעו כי לא יאפשרו לישיבה להמשיך עד שישמעו את השגותיהם בקשר ליחסי העבודה בבנק.

לאחר ויכוח של כשעה הורשה יו"ר הוועד, לואי רוט, לשאת את דבריו. הוא הודיע כי עובדי הבנק לא ישתפו פעולה עם הדירקטוריון החדש, אם לא ייכללו בו שני עובדים לפחות.

ועד עובדי בנק דיסקונט עסק אתמול במשך כל היום, בתיכנון המשך מאבקו עם ההנהלה, בנושא הסכמי השכר. הוועד החליט לא לנקוט היום עיצומים אלא לזמן את ההנהלה על מנת לנסות ולהשיג התקדמות במו"מ.

שר ההגנה האמריקאי במסוק, עם שר הבטחון (צילום: דו"צ)

ביקור קארלוצ'י מסתיים היום; הבטיח: הקשר המיוחד יימשך

מאת מלי ולינגר, הכתבת הצבאית של 'דבר'

ביקורו בישראל של שר ההגנה האמריקאי פראנק קארלוצ'י מסתיים היום, לאחר שתי יממות של הפגנת רצון טוב וידידות בין מערכות הבטחון של ישראל וארה"ב.

חרף התזמון, המביך־משהו, של הביקור, נוכח תוצאות הבחירות בישראל והבחירות הצפויות בארה"ב, התנהלו השיחות והביקורים של קארלוצ'י בצה"ל באווירה עניינית, שעיקרה סקירת הנושאים המרכיבים את שיתוף הפעולה האסטרטגי ואישורה של המחוייבות האמריקאית לעניין זה.

אתמול בבוקר נפגשו שר ההגנה האמריקאי ושר הבטחון הישראלי לפגישת עבודה בתל־אביב. בפגישה נדונו עניינים הקשורים באיום טילי הקרקע־קרקע והלוחמה הכימית.

אתמול סיירו השרים ופמליותיהם בצה"ל, חזו בתרגיל־אש, ביקרו בחיל האוויר ובפיקוד הצפון.

עוזר שר ההגנה האמריקאי ריצ'ארד ארמיטאג' אמר אמש ל'דבר', כי שיתוף הפעולה האסטרטגי בין ארה"ב וישראל אינו מותנה בממשל זה או אחר, והוא מושתת על אינטרסים מובהקים של שני הצדדים. „קיצוץ תקציב ההגנה האמריקאי בשנים האחרונות עומד ביחס הפוך להיקף ולתכנים של שיתוף הפעולה עם ישראל", הטעים. „ככל שתקציבנו מצטמצם, גדל הצורך לשתף פעולה עם מדינה בעלת יכולת טכנולוגית כשלכם במחקר ובפיתוח של אמצעי לוחמה, החיוניים לשני הצדדים. אני מעריך כי מגמה זו תימשך".

שר ההגנה עצמו נדרש לעניין זה, בדברים שנשא בקבלת פנים שערך לכבודו שר הבטחון באכסדרת מוזיאון תל־אביב. האורח שיבח את הדמוקראטיה הישראלית והבטיח כי גם לאחר הבחירות יימשכו הקשרים המיוחדים. לדבריו, למראה ביצועי צה"ל, כפי שהודגמו בפניו במשך היום, יש טעם לתמוך צבאית בישראל, כדי להגן על הדמוקראטיה הזו.

עם זאת, גורמים בפמליית השר האורח גילו עניין, שגבל בדאגה, בשינויים הצפויים בממשלה בישראל ובהשפעה שתהיה לכך על נכונות הממשל, ועוד יותר על נכונותה של יהדות ארה"ב, הנוהגת להשתדל אצל הממשל, ללחוץ על הגדלת היקפו של הסיוע הבטחוני לישראל.

מהטה יפרוש ב־1991 מהנהלת הפילהרמונית של ניו־יורק

מאת מרים פוקס, סופרת 'דבר' בארה"ב

ניו־יורק (מיוחד ל'דבר'). – המנצח זובין מהטה הודיע ביום רביעי על פרישתו מהנהלת התזמורת הפילהרמונית של ניו־יורק, בתום העונה שלה.

מהטה יפרוש מתפקידו, לאחר 11 שנים כמנהל התזמורת, בתום עונת הקונצרטים של 1990/1991. על החלטתו הודיע ביום רביעי, בעת חזרה כללית של התזמורת בניו־יורק. הוא ימשיך לשמש בתפקידו כמנהל התזמורת הפילהרמונית הישראלית, מינוי אותו קיבל לכל החיים. מהטה לא הודיע על תפקיד אחר, אותו ימלא עם סיום תפקידו. לדבריו, לאחר ששימש „כמנצח־הזמנה בתזמורות בצפון־אמריקה מאז 1961", ברצונו לעסוק עתה בתחומי אמנות שונים, הדורשים פחות עבודה אדמיניסטרטיבית, אך לא פרט לאלו עיסוקים כוונתו.

על־פי שמועות דחה מהטה הצעות של תזמורות שונות לשמש להן כמנהל, והתחייב להפיק כמה אופרות באירופה.

מהטה עמד בראש התזמורת הניו־יורקית במסעות רבים בעולם ולאחרונה גם בסיבוב הופעות בברה"מ. הנהלת התזמורת הניו־יורקית מסרה, כי היא מצטערת מאוד על החלטתו לפרוש מהנהלת התזמורת.

תלמידה מק. אתא סולקה מבית ספרה בגלל 'טיול' לבאבא סאלי

הטיול אורגן ע"י סניף הליכוד בעיר והתלמידה השתתפה בו בלי הודעה לביה"ס

מאת יוסי ליבוביץ, כתב 'דבר' בגליל המערבי

אילנית אבוטבול, תלמידה בת 16.5 הלומדת בכי' 9 בבית ספר התיכון 'יהודית' שבקרית אתא, סולקה מבית ספרה בתחילת השבוע, ועדיין לא שבה ללימודיה מפני שהשתתפה בטיול מאורגן שערך סניף הליכוד בעיר לבאבא סאלי בנתיבות.

התלמידה נטלה חלק בטיול שנערך ביום ראשון זאת מבלי להודיע על כך לבית הספר או למחנכת הכתה. למחרת הגיעה לבית הספר ללימודים ואולם, לטענתה, המחנכת אמרה לה: "טוב, עכשיו תלכי הביתה ותגידי ליצחק שמיר שיחזיר אותך ללימודים".

מנהלת בית הספר תמה לזין הסבירה בתגובה, כי אין המדובר בתלמידה רגילה, אלא בתלמידה בעייתית, שנעדרה בעבר מבית הספר ולא סיפקה אישורים מתאימים להיעדרויות. לדבריה, היעדרות זו היתה בבחינת "הקש ששבר את גב הגמל", וכי כל תלמיד שנעדר חייב לבקש אישור מראש.

לשאלה האם לא מדובר במעשה היכול להתפרש כהתערבות פוליטית אמרה המחנכת: "וכי העובדה שהליכוד לוקח תלמידים לטיול כזה אינה התערבות פוליטית?". המנהלת הוסיפה, כי התלמידה הורחקה מלימודים עד שהוריה יגיעו לבירור בבית הספר ואולם מסיבות שאינן ברורות ההורים עדיין לא הגיעו לבירור.

„אמנה" פותחת

(המשך מעמוד 1)

לכלל־ישראל), יעדן ליד האנדרטה לזכר הל"ה (חילוני), גורית בהר הגלבוע (דתי), מבפה־תבור, מצפון לבית־קשת (מעורב לכלל־ישראל) ועתיד, ליד קבר שמעון בר־יוחאי במירון (דתי).

דני צדקוני, סופר 'דבר' בדרום מוסיף: העלאת שלושה ישובים חדשים והכרזתם של שניים קיימים ברצועה תהיה, מקווים בגוש קטיף ופועלים למען זאת, עם השבעת הממשלה החדשה בראשותו של יצחק שמיר. מדובר על הכרזה ישובים מתוך ה־11 שתנועת „אמנה" מבקשת להקים לאלתר בשטחים.

לצורך ביצוע ההתיישבות הזה הגיעו לגוש קטיף כבר לפני חודש חמישה קראוונים ולפני שבוע חמישה נוספים עומדים להגיע אליו בימים אלה. פעילי „אמנה" פעילים בימים אלה אצל כל הסיעות המועמדות להשתתף בממשלת שמיר. למען אישור ביצוע ההתיישבות הנ"ל. נציגי המתיישבים ברצועה נפגשו אתמול עם אלוף פקוד הדרום האלוף יצחק מרדכי. הם דרשו ממנו כי למען בטחון התנועה לגוש ומבנו 'יקצו' עצים ושיחים מצדי הכביש הראשי ברצועה. כן הועלתה דרישה כי יותר למתיישבים להקים „משמר אזרחי" כפי שזה קיים בישראל. לפי דברי המתיישבים, דחה האלוף את הדרישות הללו.

★ שלמה להט, ראש עיריית תל אביב, פנה אתמול לבית המשפט המחוזי בתל אביב בבקשה לבנות בורר שיכריע בסכסוך בינו לבין ראש עיריית רמת גן אורי עמית בנוגע המינוי המכב"ל לחברת הכרמל הוראולני המתפעלת את הספארי.

★ ישראל גינזבורג (30) מבני ברק, ששימש ביום הבחירות כמשקיף מטעם מפלגת דגל התורה, הובא אתמול לבית משפט השלום בתל אביב כחשוד בניסיון להשפיע על תוצאות הבחירות באמצעות הוכפת מעטפות בלתי כשרות.

ליכוד – 40

החיילים. ספירת הקולות הללו אמורה היתה להתחיל הלילה בחצות. ההנחה היא שספירת קולות החיילים תסתיים במוצאי שבת. רק אז אפשר יהיה לקבוע סופית את המודד לכנדס ולפרסם את החלוקה הרשמית של המנדטים בין הרשימות השונות שנכנסו לכנסת הי"ב.

אם לא ישתנה מספר המנדטים של ארבע הרשימות שנוספו להן או נגרעו מהן מנדטים על פי הספירה עד אמש, מסתבר כי אלוף (מיל.) יהושע שגיא יכנס גם הוא לכנסת מטעם סיעת הליכוד ואילו עדנה סולודר תכנס לכנסת מטעם סיעת המערך. לעומת זאת „נשרד" מתי פלד מרשימת „המתקדמת" והאשם מחאמיד מרשימת חד"ש.

מוחמד חלילה סופר 'דבר' בנצרת, מוסיף:

אנשי חד"ש ומתקדמת במגזר הערבי הוכו בתדהמה ואכזבה קשה לשמע הידיעה על תוצאות הבחירות הסופיות שלפיהן ירדו שתי הרשימות כל אחת במנדט.

מרשימת חד"ש ירד האשם מחמיד, ראש עיריית אום אל־פאחם שהיה במקום החמישי ובזה נשארו לחד"ש ארבעה חכ"ים בכנסת. המכה שספגה המתקדמת עם ירידתו של ח"כ מתי פלד היתה קשה במיוחד בשל היותו חבר כנסת יהודי. בזה הופר האיזון במתקדמת והיא נשארה למעשה בלי ייצוג לחברים היהודיים.

משקיפים ברחוב היהודי מאמינים שהמתקדמת תשאר על טהרת הערבים והדבר יפגע בתדמיתה כרשימה יהודית־ערבית משותפת.

רופאי המדינה ייפגשו היום עם אלמוזלינו

(ע). – שרת הבריאות שושנה ארבלי־אלמוזלינו תיוועד ביום שישי בבוקר עם נציגי רופאי המדינה וגם הממונה על אגף התקציבים במשרד האוצר במטרה למנוע את שביתת האזהרה שנועדה ליום ראשון הקרוב בכל בתי־החולים הממשלתיים.

רופאי המדינה הודיעו, כי מכיוון שלא נעשה שום צעד רציני להכנס עמם למשא ומתן, בכל הקשור להשוואת תנאי עבודתם לאלה של עמיתיהם בקופת החולים, יחלו לשבש את העבודה.

ביום ראשון הקרוב תעיד שרת הבריאות שושנה ארבלי־אלמוזלינו בפני ועדת החקירה הממלכתית המקיימת דיוניה בבית החולים 'שערי־צדק' בירושלים.

שרת הבריאות תעיד על הסיבות, שגרמו למשבר החמור במערכת הבריאות.

ראשי התנועה ליהדות מתקדמת קוראים לראשי המפלגות הגדולות:
עשו הכל למנוע סחטנות של המפלגות הדתיות הלא־ציוניות

מאת יקיר צור, סופר "דבר"

ראשי התנועה ליהדות מתקדמת בישראל קראו לראשי שתי המפלגות הגדולה בישראל, למצות את כל האפשרויות להקמת ממשלה אחדות בישראל, ממשלה שלא תהיה נתונה לסחטנות של מפלגות דתיות לא ציוניות.

"אנו חרדים לאופיה וגורלה של מדינת ישראל, אם גורלן של מערכות החינוך, הערכות הצדק החברתי יופקדו בידי חרדים מיליטנטים, שיבקשו להחזיר את הגלגל אחורה לחשכת ימי הביניים", אמר מנכ"ל התנועה, מאיר אזרי. התנועה ליהדות מתקדמת קוראת לציבור לעשות הכל כדי למנוע את התגברות הכפיה הדתית בישראל. ראשי התנועה גם מזהירים מפני ההשלכות של חקיקת חוק "מיהו יהודי" והקריעה שחוק זה יקרע בין מדינת ישראל ויהדות העולם.

מנכ"ל התנועה ליהדות מסורתית בישראל, הרב פנחס ספקטור, יצא אף הוא בקריאה לראש הממשלה, יצחק שמיר ולשר החוץ, שמעון פרס, שלא להסכים לתיקון חוק השבות, "מיהו יהודי". "מדינת ישראל אינה אחראית רק למתרחש במדינה, אלא גם ליהדות הגולה. תיקון החוק עלול להביא בעקבותיו פילוג בעם ולנתק בלתי הפיך בין יהדות התפוצה ועם ישראל", אמר הרב ספקטור.

יו"ר התנועה, הרב יוסף ורטיק, אמר כי תיקון החוק יביא לפגיעה קשה ביהדות ארה"ב, שתנועתו מייצגת כמליון וחצי מיהודיה זאת. כמו כן יפגע הדבר במאמצי התנועות הדתיות־הציוניות לגשר על פני הפערים בין הציבור הדתי לחילוני.

'מולדת' של גנדי – מס' 1 בכפר הבדווי רמת היב

88 מתושבי הכפר הצביעו עבור גנדי וכ־60 הצביעו למערך, מתוך 400 בעלי זכות בחירה

מאת שמעון ויס, סופר "דבר" בצפון

קיבוב לתוצאות מצביעי הכפר הבדווי רמת היב בגליל התחתון הצביעו בבחירות השבוע עבור 'מולדת', רשימתו של רחבעם זאבי הדוגלת בטרנספר של ערבים מארץ ישראל. קולותיהם של מצביעי 'מולדת' באו על חשבון מצביעי המערך והליכוד המסורתיים בכפר. מתברר כי 88 מתושבי הכפר הצביעו לגנדי וכשישים קולות ניתנו למערך. בכפר רמת היב רשומים כ־400 בעלי זכות בחירה, אך רק כמחציתם מימשו זכות זו.

מתברר כי הקולות הרבים שניתנו לגנדי בכפר הבדווי לא ניתנו על רקע הזדהות עם רעיונותיו של גנדי, אלא כחלק מנאמנות ויחסים אישיים שנרקמו בין האלוף במילואים לבין רבים מתושבי הכפר, ששירתו בעבר תחת פיקודו של גנדי בפיקוד המרכז. רבים מתושבי הכפר העידו אתמול כי גנדי, בהיותו אלוף ולאחר מכן, סייע רבות לפיתוחו של הכפר. בין השאר, סייע בסלילת כביש, בהקמת בית ספר ובהקלה על חיילים משוחררים מבני הכפר. גנדי עשה זאת, טוענים ברמת היב, באמצעות קשריו הטובים עם השלטונות בהיותו אלוף פיקוד מרכז ולאחר מכן.

עד כדי כך מעריכים בכפר רמת היב את תרומתו של גנדי שבשנת 1973 הקימו בכניסה לכפר אנדרטה מאבן בזלת לכבודו של גנדי עליה כתוב: "אות להוקרתם העמוקה של בני שבט אל־היב לידידם אלוף רחבעם זאבי (גנדי)". הכתובת כתובה גם בערבית. מתברר כי גנדי עצמו לא ביקר בכפר משך כל מערכת הבחירות, אך כמה מבני הכפר היו פעילים עבורו.

בכפר הסמוך, כפר עוזר שתושביו הם ערבים־מוסלמים, הצביעו 106 תושבים עבור הרשימה האלמונית של הקבלן טל אורבך שסימנה היה "טע". בכפר זה ניתנו לרשימת "מולדת" שישה קולות ולמערך 88 קולות. בבחירות לפני ארבע שנים קיבל המערך בכפר זה למעלה מתשעים אחוז מקולות המצביעים.

תגובות חו"ל

גרמניה
ייתכנו סנקציות על ממשלת הליכוד

מאת דן אבידן, סופר "דבר" לענייני ערבים

הלמוט שפר, שר המדינה המערב גרמני לענייני חוץ, אמר אתמול ברבת עמון כי מדינות השוק האירופי המשותף עלולות להטיל סנקציות כלכליות על ממשלה בראשות הליכוד אם זו תנקוט במדיניות נוקשה במיוחד כלפי תושבי השטחים. השר היבר בטרם צאתו את ירדן עם ביקור חמישה ימים והתעם על מספר הסכמים כלכליים בין שתי המדינות.

בתוך כך, שוחח אמש המלך חוסיין ברבת עמון עם מזכיר הליגה הערבית, שאזלי קליבי, על היוזמה לכינוס ועידת־פיסגה ערבית מיוחדת לדיון במשבר הפנימי הפוקד את לבנון, וביוזמה חילופית לדון במשבר הלבנוני במסגרת כינוס של שרי החוץ הערביים. קליבי התייעץ כבר בעניין זה עם מנהיגים ערבים שונים. המגמה המסתמנת, לפי דברי מקורות ערביים, היא לכנס בשלב ראשון את פורום שרי החוץ ורק בשלב מאוחר יותר, ובמידת הצורך, את ועידת הפיסגה. הסורים מסכימים כנראה להצעה בדבר כינוס שרי החוץ הערביים לדון במשבר בלבנון, אך הם מתנגדים ליוזמה לכינוס ועידת פיסגה לאותה מטרה.

ברה"מ
מלחמה עלולה לפרוץ בכל רגע במזה"ת

דמשק (עיר).- מלחמה עלולה להתלקח בכל רגע במזרח התיכון, אם לא יושג הסדר שלום באיזור, הזהיר שגריר ברה"מ בסוריה.

"המצב קריטי והוא עלול להתפרץ בכל רגע, הדרך היחידה למנוע מלחמה, היא באמצעות הסדר שלום כולל", אמר השגריר אלכסנדר ג'אוזוב, לפי סוכנות הידיעות הסורית הרשמית.

"ישראל ומגיניה סומכים על כוח, וזוהי שגיאה גדולה מאד", הוסיף. השגריר אמר כי לא יתכן שלום עד אשר ישראל תיסוג מכל השטחים הכבושים, כולל רמת הגולן הסורית, ותעניק הגדרה עצמית לפלשתינים. הוא קרא לועידת שלום בינלאומית בפיקוח האו"ם, בהשתתפות כל הצדדים הנוגעים בדבר, כולל אש"ף.

בלגיה
פרס לא התמוטט

בריסל (עסמיא).- עיתוני בלגיה הגיבו היום במאמרי מערכת על תוצאות הבחירות לכנסת.

העתון המוביל בשפה הצרפתית "לה סואר", כתב תחת הכותרת "מתנה השלום", כי הלקח המרגיע מן הבחירות הוא שדיבורים על שלום – כלומר על ויתורים – אינם נחשבים עוד כהתאבדות בישראל, שהיא עדיין המדינה הדמוקרטית היחידה במזרח התיכון.

העתון ציין, כי המצע של מפלגת העבודה מצא תמיכה בקרב יותר משליש מהתושבים. מצע זה "לא מוטט את פרס ואת ידידיו. הוא אפילו הניע אנשים רבים להצביע עבור מפלגות עוד יותר שוחרות שלום, שהכפילו את יצוגן בכנסת".

אש"ף
ההתקוממות בשטחים תמשך

אבו־דאבי (עיר).- ההתקוממות הפלשתינית בשטחים הכבושים תימשך עד "שנזכה בשלום", ללא כל קשר עם השאלה מי שולט בישראל, כך אמר היום יועצו הבכיר של מנהיג אש"ף, באסאם אבו שריף.

"מי שלא ישלוט בישראל, ההתקוממות תמלא תפקיד בסיסי בהשגת הסדר שלום", אמר אבו שריף, המקורב ליו"ר הוועד הפועל של אש"ף, יאסר ערפאת. "השלום לא יושג כהרף עין, מאחר שקיימת היסטוריה מלאת מרירות, שנאה ודם. הוא יושג בתהליך ממושך וקשה, בסיוע ההתקוממות שלנו, שתמשך עד לכינון השלום", הטעים. לדעתו, ההתקוממות הפלשתינית בשטחים תסייע למעצמות העל להשיג הסדר שלום במזרח התיכון.

איראן
התוצאות – מפלה לערפאת

ניקוסיה (עיר).- בפרשנות ששודרה אתמול ברדיו האיראני, נאמר בין היתר, כי המגמה לימין בבחירות בישראל היא מפלה לראש אש"ף יאסר ערפאת שקרא לישראל לבחור בעד השלום.

"התנופה לעבר הימין הקיצוני מוכיחה כי הציונים נבהלו מן ההתקוממות הפלשתינית", טען פרשן רדיו טהראן.

עוד טען הפרשן כי קריאת ערפאת לבוחרים בישראל "להצביע בעד שלום" ופגישותיו עם המלך חוסיין הוכיחו כי אש"ף היה מעונין בניצחונו של מנהיג המערך שמעון פרס. "אולם המפלגות שראו עצמן כמייצגות הערבים בשטחים המוחזקים לא זכו בקולות רבים ומאמצי ערפאת ואנשיו נכשלו לחלוטין".

צרפת
המפלגה הסוצ': אכזבה

פאריס (עיצ).- תוצאות הבחירות לבית המחוקקים בישראל "אינן עולות כפי הנראה בקנה אחד עם התקווה שטיפחו המצדדים בהשכנת שלום במזרח התיכון" – נאמר בהודעה שפורסמה שלשום, על־ידי הנהגת המפלגה הסוציאליסטית.

בהודעה כלולים דברי שבח לשמעון פרס ול"אנשי מחנה השלום שניהלו מאבק קשה באומץ לב". המפלגה הסוציאליסטית מציינת כי "מפלגות השמאל לא תוכלנה כפי הנראה להרכיב את הממשלה הבאה".

בהודעה מצביעה המפלגה הסוציאליסטית על "עמדתה הקבועה", הגורסת כי "לא יתכן שלום צודק ובר־קיימא במזרח התיכון מבלי שכולם יכירו בזכותה של ישראל להתקיים בגבולות בטוחים ומוכרים ובזכות הפלשתינים להגדרה עצמית ולמולדת משלהם".

ההודעה מטעימה כי עריכת ועידת שלום בינלאומית לענייני המזרח התיכון היא הדרך הבטוחה ביותר שתאפשר להגיע להסדר, "אם כי הסיכויים להסדר מעין זה פחתו כפי הנראה עתה במידת מה".

תגובות ברצועה על תוצאות הבחירות:
מה יעשו שרון וארנס שרבין לא עשה, יהרגו 5 במקום 3 ?

מאת דני צדקוני, סופר "דבר" בדרום

דעת הקהל ברצועה נעה בין אכזבה מתוצאות הבחירות בישראל לאי־איכפתיות. אנשים שקיוו שבחירת פרס לראשות הממשלה תקדם את תהליך השלום, מודים שהם מתוסכלים מכך שהוא כנראה יודח.

במישור השליטה הישראלית בשטחים, הם אינם מודאגים מהאפשרות ששרון או ארנס יהיו שרי הבטחון. "מה שרון וארנס יכולים לעשות לנו שרבין לא עשה? להרוג חמישה במקום שלושה," שאלו לגבי האינתיפאדה, אמרו כי גורלה אינו תלוי בשרון או בארנס, ולא באמצעים שהללו ינקטו נגדה, אלא במה שיוחלט במועצה הלאומית הפלשתינית. יחד עם זאת, הובעה דעה שהיא כנראה "לא תרגע" מפני שבעקבות תוצאות הבחירות בישראל המשמעות הפוליטית שלהם היא "תידחף קדימה".

לעומת דעות והערכות אלו, קיימת בציבור העזתי ולא רק אצל אנשים המזוהים עם הקיצוניות האיסלאמית וחזית הסירוב, דעה שלמעשה אין הבדל בין המערך והליכוד בכל מה שקשור לעניין הפלשתיני, ומבחינה זו, הם אומרים, לא אכפת להם איזה ממשלה תשלוט בישראל.

תרעומת בחברת העובדים על החלטת הנהלת 'כור' לסגור את 'יובל גד'

דני רוזוליו ידרוש היום דיווח מלא מהנהלת 'כור' על ההחלטה לסגור ולפטר את העובדים ● ועדי העובדים נפגשו אמש עם הברפלד, קיסר ורוזוליו

מאת אבי שוברט, סופרו הכלכלי

הנהלת קונצרן 'כור' החליטה על סגירת מפעל 'יובל גד' באשקלון ללא קבלת אישור חברת העובדים ובניגוד לדעתו של מזכיר חברת העובדים דני רוזוליו, כך מסר אתמול דובר חברת העובדים. רוזוליו ידרוש דיווח מלא מהנהלת 'כור' על ההחלטה לסגור את המפעל ולפטר את העובדים.

לטענת גורמים ב'כור', הנהלת 'שיכון עובדים' שעמדה לרכוש את חברת 'יובל גד' על סמך הסכמה עקרונית שהושגה לפני מספר חודשים, לא מילאה את חלקה בהסכם וחילוקי דיעות גרמו לעיכוב בהעברת הבעלות ולהגדלת הפסדים. כתוצאה מכך ובשל קשיי הנזילות אליו נקלע קונצרן 'כור' בעקבות בקשת הפירוק שהגיש ה'בנקר'ס טראסט'. החליטה הנהלת הקונצרן על סגירת המפעל ופיטורי מרבית העובדים.

חברת 'כור' מסרה, כי נותר גרעין של עובדים שישלימו את בניית יחידות הדיור, עליהם התחייבה חברת 'יובל גד'.

ההודעה על סגירת המפעל ופיטורי 200 עובדים הגיעה ליו"ר ועד העובדים אתי בר ממזכיר מועצת הפועלים באשקלון אריה עוזר, יום לאחר הבחירות. בעקבות ידיעה זו התקבצו אתמול ועדי העובדים ומזכיר מועצת הפועלים בבניין הוועד הפועל של ההסתדרות בתל־אביב. הם נפגשו עם מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר, מזכיר חברת העובדים דני רוזוליו ויו"ר האגף לאיגוד מקצועי חיים הברפלד.

יו"ר ועד עובדי 'יובל גד' אתי בר אמרה אתמול ל'דבר', כי ראשי ההסתדרות ובראשם המזכ"ל ישראל קיסר הפגינו בגישתם אתמול רצון כן לפעול לחידוש העבודה במפעל.

מזכיר מועצת פועלי אשקלון אריה עוזר אמר אמש, כי רוזוליו ציין שההחלטה לסגור את המפעל ולפטר את העובדים, נעשתה שלא על דעתו וכי הוא מבין שמועצת הפועלים תתנגד לפיטורים ולסגירה. הוא הוסיף, כי המפעל לא יסגר לפני כינוס הוועדה המנהלת של חברת העובדים שתדון בהחלטה על סגירת המפעל ופיטורי העובדים.

עוזר ציין, כי בשל הכרתו בזכות קיומו של המפעל יפעל להמשך קיומו וכי הוא מעודד מהסיוע ממזכ"ל ההסתדרות, מזכיר חברת העובדים ויו"ר האגף לאיגוד מקצועי.

כזכור, חברת 'יובל גד' שהפסידה במהלך 1987 15 מיליון ש"ח, עמדה להירכש על־ידי 'שיכון עובדים'. אך חילוקי דיעות בין הנהלת 'כור' להנהלת 'שיכון עובדים' לגבי העברת סכום של מיליוני דולרים לכיסוי הפסדים ותשלום פיצויים לכ־60 עובדים שפוטרו בחודש ספטמבר מנעו את השלמת העברת בעלות החברה ל'שיכון עובדים'.

בתגובה אמרה דוברת 'כור', כי כל ההליכים שננקטו עוגנו בהחלטות המתאימות של הנהלת 'יובל גד' ומועצת המנהלים שלה. 'כור' אינה מגיבה למה שאמר או לא אמר מזכיר מועצת הפועלים באשקלון על דברי רוזוליו ויש לפנות אליו.

מנחם סבידור, שהיה יו"ר הכנסת העשירית, הובא אתמול אחה"צ למנוחות בחלקת גדולי האומה בהר הרצל בירושלים, בטקס ממלכתי בהשתתפות נשיא המדינה, חיים הרצוג, יו"ר הכנסת, נשיא בית המשפט העליון, ראש הממשלה, שרים וחברי כנסת, ראשי מוסדות, אלופי צה"ל וקהל מוקירי זכרו. ראש הממשלה יצחק שמיר אמר בדברי ההספד, כי סבידור היה אחד האישים רבי הפעלים שבלט במשך שנים רבות ברבגוניותו ומקוריותו בנוף הציבורי. "משחר נעוריו, הזכיר שמיר, סבידור היה פעיל בתנועת ביתר בפולין ובמלחמת העולם השניה התגייס לצבא בנות הברית למלחמה בצורר הנאצי. הוא מילא תפקידים חשובים בעיצוב אופיו של צה"ל ועשה רבות להכניס שינויים בחיי הכנסת, לשפר דמותה ותדמיתה. "מנחם סבידור", סיים ראש הממשלה, "היה פטריוט אוהב עמו ולוחם למען הממלכתיות". (צילום: יצחק הררי)

זוג הורים חשף 'טקס בגרות' משפיל במוסד החינוכי הקיבוצי 'אשרת':
"הילדים הקשורים נמרחו בקמח, ריבה, חלב וביצים ואולצו לזחול בבוץ"

מנהלת המוסד: הטקס קיים בפנימיות רבות. לתלמידים הוכנו בגדים להחלפה וכיבוד ● מחנכים במוסדות אחרים: "הטקס ב'אשרת' ידוע לשמצה"

מאת יוסי ליבוביץ, סופר "דבר" בגליל המערבי

זוג הורים מקיבוץ עברון, ששלחו מכתב אנונימי לבמאון הקיבוץ "רפים", חשפו פרטים על אודות 'טקס בגרות' משפיל וממוכן, שהתרחש במוסד החינוכי־קיבוצי 'אשרת' שבגליל המערבי במשך שנים.

מדובר בטקס מסורתי, הנקרא 'ההטבלה', שבמהלכו 'מכשירים' תלמידי השמינית במוסד את בני־המחזור החדש מכיתות ט' לכניסה למוסד.

כותבים ההורים, שביקשו להשאר בעילום שם: "היינו במתח נוראי. הילדים היו חייבים לישון כל ערב במוסד לבושים בבגדיהם, כדי שיהיו מוכנים לטקס. לילה אחד, בשלוש לפנות בוקר, העירו את הילדים בדפיקות על הדלת עד שבירתה. העמידו את כל הילדים בשורה וקשרו אותם זה לזה. כעת החל טקס 'ההטבלה'. הבוגרים שברו על ראשי הילדים ביצים, מרחו עליהם קמח, ריבה, מרגרינה וחלב. לחלק מהילדים הכניסו את התערובת לתוך התחתונים".

"כאשר הילדים היו מרוחים לקחו אותם כשהם קשורים למשטח בוץ, ושם הכריחו לעבור מתחת לשולחנות בתוך הבוץ. אחר־כך הם אולצו ללכת בתוך זבל פרות בוצי. אז הגיע שלב הניקיון – בעזרת זרמים חזקים של מים קרים. בשעה 4.00 לפנות בוקר הסתיים הטקס. "למחרת הרגשנו הקלה נפלאה", כותבים ההורים ומוסיפים: "סוף־סוף יש לנו בן, הראוי להיות חניך במוסד 'אשרת'".

ההורים מציינים כי הטקס נערך באישור חבר העובדים, כאשר תלמידים בוגרים מנהלים אותו. לדברי חבר העובדים, הם הוזהרו מראש, ונמסר להם ש"יהיה בסדר". למחרת נאמר להם על־ידי המחנכת, כי "הטקס עבר לשביעות רצון החניכים".

כותבים ההורים, "המחנכת שכחה לציין, [illegible] חצי קבוצה ללימודים, חלק מהתלמידים חולו".

מזכיר הקיבוץ הארצי־אמנון [illegible] אמר בתגובה, "הקיבוץ הארצי מודע לנושא וידע על המכתב לפני פרסומו. הקיבוץ הארצי אינו רואה בעין יפה את טקסי הבגרות ומתנגד לצד המשפיל שבטקס. זה טקס שאין לו מקום בחברה הקיבוצית".

מנהל מחלקת החינוך בקיבוץ הארצי מרדכי בדן אמר: "אין פנימיה בעולם שאין בה טקס חניכה זה או אחר, אבל בתקופה האחרונה בכמה פנימיות לא נשמרו הפרופורציות, כשמרכיב ההשפלה חדר לטקס. זה מעשה אנטי־חינוכי ואותו אנו מצווים לעצור".

מנהלת המוסד נעמה אבירן אמרה כי המכתב נופח מעבר לכל פרופורציה וכי הטקס קיים בפנימיות רבות בעולם. לדבריה, לפני קיום הטקס שוחחה עם תלמידי י"ב ודרשה מהם שלא יהיה משפיל או מסוכן. היא הדגישה, כי לתלמידים החדשים הוכנו מראש בגדים להחלפה, מים חמים וכיבוד.

מחנכים במוסדות אחרים של הקיבוץ הארצי ציינו, כי טקס ההטבלה ב'אשרת' ידוע לשמצה זה זמן.

הבנקים מעבירים היום 10 מיליון ד' ל'כור'

מאת אבי שוברט, סופרו הכלכלי של "דבר"

הבנקים חתמו אתמול על כל המסמכים הקשורים בהעברת 10 מיליוני הדולרים לקונצרן 'כור' תמורת שיעבודם של מניות חברת העובדים ביכין חקל. היום אמורים לעבור הכספים לרשות הנהלת 'כור'.

לאחר מציאת הפתרון לחילוקי הדיעות בין הבנקים והבעיות המשפטיות שהתעוררו סביב העברת הכספים ל'כור', נחתמו אתמול כל המסמכים, והיום אמורים להעביר בנק הפועלים כ־6.5 מיליון דולר, בנק לאומי כ־1.5 מיליון דולר, בנק דיסקונט ומזרחי כ־1.3 מיליון דולר כל אחד ושאר הבנקים כ־300,000 דולר.

כספים אלה אמורים להקל באורח זמני על תזרים המזומנים של הקונצרן, ולאפשר תשלום משכורות לעובדי המסה ותשלומים עבור הספקת חומרי גלם לספקים שונים ולגורמים, שאינם בנקאיים. אתמול התכנסה ועדת הכספים של הקונצרן. בישיבה אמורה היתה הוועדה לדון בתכנית ההבראה של הקונצרן, שניסוחה הושלם בימים האחרונים. התוכנית הנחשבת לדרסטית ומצביעה על מכירת נכסים ופיטורי אלפי עובדים תוצג בשבוע הבא בישיבת מועצת המנהלים של 'כור'. בהמשך תועבר התוכנית לעיונם של הבנקים הישראלים מנושי 'כור' ולבנקים הזרים.

בקונצרן 'כור' מטילים איפול כבד על תוכנית ההבראה ועל הצעדים שעומדת הנהלת הקונצרן לנקוט בזמן הקרוב. המגעים בין ראשי משרד האוצר וראשי קונצרן 'כור' על תוכנית לסיוע ממשלתי לקונצרן התחדשו אתמול.

33 מהמרים נעצרו בי"ם

מאת יורם לוי, סופר "דבר" בירושלים

משטרת ירושלים עצרה אתמול לפנות בוקר 33 מהמרים במהלך משחקים ב"בית האדום" שבפאתי ירושלים.

בעקבות מידע פשטו בלשי הלשכה לבילוש ומודיעין על המקום ועצרו את הקבוצה בעיצומם של ההימורים.

הקיבוץ הארצי "מכריז מלחמה" על הריבית

מאת סופר "דבר"

"אנחנו מכריזים היום מלחמה על הריבית המוטלת עלינו. ריבית הגזל שבעטיה שילמה התנועה הקיבוצית מיליארד ש"ח משנת 85". דברים אלה אמר אלישע שפירא מזכיר הקיבוץ הארצי בכינוס שהתקיים אתמול בבית הקיבוץ הארצי.

אל הכינוס נקראו ברחיפות רכזי משק, מזכירים וגזברי הקיבוצים. באולם, שהיה מלא מפה לפה, תבעו גזברי הקיבוצים צעדים מיידיים כדי לצאת מהמצב הכלכלי הקשה אליו נקלעו הקיבוצים, בעיקר בשל החוב המצטבר מהריבית הרצחנית.

מיכה רינת, מרכז קרן השומר הצעיר, אמר בכנס שמה שנראה כרע ברשות ממשלת האחדות נראה היום כגרוע יותר אחרי הבחירות. עוד אמר שהקרב היום הוא על מקורות הכסף וקודם כל המקורות העצמיים שצריכים לבוא מהגברת הייצור בקיבוצים.

גיורא ינאי, רכז המחלקה לכלכלה הציג יוזמה כלכלית הפונה לקיבוצים לצמצם הוצאות, להתייעל בענפים ולהגביר את הייצור. עוד הוסיף שהצריכה בקיבוצים הוקפאה לפני שנתיים ותמשיך להיות בקיפאון לעוד שנתיים. בקיבוצים נעשו מאמצים רבים בכיוון של הגברת הייצור אך עדיין לא נעשה די. "בתיכנון נכון", אמר גיורא, "נוכל להגיע לתיפקוד נורמלי תוך שלוש שנים".

דיניץ נפגש עם שווארנדזה במוסקבה

מאת יקיר צור, סופר "דבר"

יו"ר ההנהלה הציונית, שמחה דיניץ, נפגש שלשום במוסקבה עם שר החוץ הסובייטי, אדוארד שווארנדזה. השניים דנו, בין היתר, על ההתקדמות ביחסים בין ברה"מ לישראל והתהליך לשלום במזרח התיכון.

שמחה דיניץ ומנדל קפלן, יו"ר חבר הנאמנים של הסוכנות היהודית, נפגשו גם עם שר הדתות הסובייטי, קונסטנטין חארצ'ב, לשיחת עבודה, בה נדונו שאלות של חיזוק החינוך היהודי בקרב יהודי ברה"מ והקשר עם יהודי העולם.

דיניץ וקפלן יצאו באמצע השבוע בטיסה ישירה מירושלים למוסקבה, במטוסו הפרטי של נשיא הקונגרס היהודי העולמי, אדגר ברונפמן.

ברה"מ וסעודיה יפתחו ביחסים בחודש דצמבר

מאת דליה שרון, סופרת "דבר" בבריטניה

לונדון (מיוחד ל"דבר").- ברה"מ וערב הסעודית יפתחו ביחסים דיפלומטיים מלאים לראשונה בעת ביקורו של שר החוץ הסובייטי, אדוארד שווארנדזה, בריאד בסוף חודש דצמבר.

התאריך המדויק של הביקור טרם נקבע. שווארנדזה יפגוש את עמיתו, הנסיך סעוד אל־פייסל, את השגריר הסעודי בוואשינגטון, הנסיך בנדר, ואת הנסיך סלמן, הממונה על האדמיניסטרציה בריאד.

ירידה בהכנסות מס הכנסה מחברות ● עליה בגבייה משכירים

מאת אמנון אפר, סופרו הכלכלי של "דבר" בירושלים

הכנסות מס־הכנסה הסתכמו בחודש שעבר במיליארד ש"ח, באחוז אחד יותר מבחודש המקביל אשתקד. עליה בשיעור דומה בהכנסות מס־הכנסה נרשמה גם ברבע השני והשלישי של השנה.

נתונים אלה, אותם מפרסם האוצר מדי חודש, מסתירים כמה עובדות פחות נעימות, כגון מי נושא בעיקר נטל הגידול בהכנסות ממיסים, אלא שאת נתוני התפלגות גביית מס־הכנסה מעדיף האוצר לשמור לעצמו ומזה תקופה ארוכה אינו מפרסמם.

מנתונים שפרסמה לאחרונה מחלקת המחקר של בנק ישראל מתבררת הסיבה להצנעת תמונת התפלגות הגביה. מנתונים אלה עולה כי ברבע השני של השנה ירדו הכנסות מס־הכנסה מחברות, בהשוואה לתקופה המקבילה בשנה שעברה, ב־34 אחוזים. סך הגביה מעצמאים קטנה בתקופה זו ב־10 אחוזים ואילו גביית המס משכירים עלתה דווקא ב־17 אחוזים.

אישים מישראל הוזמנו לגרמניה לציון 50 שנה ל'ליל הבדולח'

(עע).- העיר דורטמונד בגרמניה הזמינה את ראש עיריית נתניה ושני ראשי העיר הקודמים ליטול חלק באירועי יום הזכרון לליל הבדולח המתקיימים בשבוע הבא.

העיר דורטמונד מקיימת קשרי ערים תאומות עם העיר נתניה בישראל. לאירוע ייצאו ראש העיר יואל אלרועי ורעייתו, וראשי העירים הקודמים, ד"ר אברהם בר מנחם וראובן קליגר ורעיותיהם וחבר המועצה דוד אורן ורעייתו. המשלחת נוסעת במימון מלא של עיריית דורטמונד.

על שערי הכנסיה בעירה קרונברג, ליד נהר הטאונוס, נתלה שלט גדול ובו נכתב "זה קרה בינינו". באיגרת שחולקה בכנסיה ביום ראשון האחרון, לאחר התפילה, נכתב "ב־9 בנובמבר השנה תמלאנה 50 שנה בגרמניה כאשר אזרחינו היהודים השפלו, עונו, נעצרו ונרצחו. דירותיהם נשדדו וחנויותיהם של היהודים נבזזו ונשרפו בתי הכנסת שלהם. בצער ובאבל אנו נזכור את ה־9 בנובמבר של שנת 1938. אנו הרי בני אדם של הכנסיות של המפלגות ושל אגודות. הדבר קרה בתוכנו", נאמר.

בנק הבניה לישראל בע"מ
ISRAEL BUILDING BANK LTD.

תמצית המאזן ליום 30 בספטמבר 1988
מותאם להשפעת האינפלציה לפי מדד חודש ספטמבר 1988
(בשקלים חדשים)

	ליום 30 בספטמבר 1988 (בלתי מבוקר)	ליום 30 ביוני 1988 (בלתי מבוקר)	ליום 31 בדצמבר 1987 (מבוקר)
מזומנים בקופה ופקדונות בבנק ישראל	4,458,763	3,813,908	5,451,092
פקדונות בבנקים	906,615	1,133,042	670,232
ניירות ערך	3,746,137	3,388,521	2,934,599
הלוואות לציבור	25,123,588	21,453,707	17,176,131
בניינים וציוד	4,559,545	4,415,175	4,415,331
נכסים אחרים	1,297,559	1,502,976	1,138,605
	40,092,207	35,707,329	31,785,990
ערבויות	16,007,000	13,935,000	14,776,000

	ליום 30 בספטמבר 1988 (בלתי מבוקר)	ליום 30 ביוני 1988 (בלתי מבוקר)	ליום 31 בדצמבר 1987 (מבוקר)
פקדונות הציבור	22,807,962	19,812,109	15,148,530
פקדונות והלוואות מבנקים	4,341,108	2,881,461	4,066,152
פקדונות למתן הלוואות	3,959,263	4,049,693	4,270,838
התחייבויות אחרות	308,605	311,841	409,382
סך הכל התחייבויות	31,416,938	27,055,104	23,894,902
הון עצמי	8,675,269	8,652,225	7,891,088
	40,092,207	35,707,329	31,785,990
ערבויות	16,007,000	13,935,000	14,776,000

תמצית דו"חות רווח והפסד
מותאמים להשפעת האינפלציה לפי מדד ספטמבר 1988
(בשקלים חדשים)
(לא מבוקרים)

	לשלושה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר 1988	לשלושה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר 1987	לתשעה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר 1988	לתשעה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר 1987
רווח (הפסד) לפני מיסים	23,044	(263,288)	*228,775	(782,529)
הפרשה למס	–	–	–	(42,383)
רווח (הפסד) לאחר מיסים	23,044	(263,288)	228,775	(824,912)
חלק הבנק ברווחי חברה בת שלא אוחדה	–	61,052	–	26,831
רווח (הפסד) לתקופה	23,044	(202,236)	228,775	(798,081)

* כולל 243,005 ש"ח החזר הוצאות מס שכר בגין שנים קודמות.

דו"חות על השינויים בהון העצמי
מותאמים להשפעת האינפלציה לפי מדד ספטמבר 1988
(בשקלים חדשים)
(לא מבוקרים)

לשלושה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר

	1988 הון וקרנות הון	1988 עודפים (הפסדים)	1987 הון וקרנות הון	1987 עודפים (הפסדים)
יתרה לתחילת התקופה	20,039,924	(11,387,699)	18,348,022	(10,589,379)
הנפקות הון (כולל פרמיה)	–	–	234,822	–
רווח (הפסד) לתקופה	–	23,044	–	(202,236)
יתרה לסוף התקופה	20,039,924	(11,364,655)	18,582,844	(10,791,615)

לתשעה חודשים שנסתיימו ביום 30 בספטמבר

	1988 הון וקרנות הון	1988 עודפים (הפסדים)	1987 הון וקרנות הון	1987 עודפים (הפסדים)
יתרה לתחילת התקופה	19,484,518	(11,593,430)	17,758,549	(9,993,534)
הנפקות הון (כולל פרמיה)	555,406	–	824,295	–
רווח (הפסד) לתקופה	–	228,775	–	(798,081)
יתרה לסוף התקופה	20,039,924	(11,364,655)	18,582,844	(10,791,615)

הדו"חות הכספיים נערכו לפי אותם כללי חשבונאות שלפיהם נערכו הדו"חות הכספיים המבוקרים ליום 31 בדצמבר 1987

כוח הודי נחת באיי מאלדיב – נקרא לסכל קשר נגד הממשל האיסלאמי

ואשינגטון (רויטר). – חיל משלוח של צנחנים הודיים נחת אתמול בקרב באיים המאלדיביים, לאחר שכמה מאות שכירי חרב ניסו להשתלט על השלטון שם – הודיע אתמול דובר משרד החוץ האמריקאי צ'ארלס רדמאן. ממשלת הודו נענתה בכך לבקשת הרפובליקה המאלדיבית, אמר.

לעומת זאת הכחיש רדמאן, שארה"ב שלחה אף היא כוח משימה לרפובליקה המאלדיבית. במשך היום פשטו שמועות, כי ארה"ב שיגרה נושאת מטוסים למקום. דובר אמריקאי אחר אמר, שהצנחנים ההודים נחתו באי המרכזי של הרפובליקה, שבו שוכנת הבירה מאלי. לדבריו, מונה הכוח 1,500 צנחנים וחיילי קומנדו.

הקרבות במאלי נמשכו במשך כל יום אתמול, בייחוד סביב המטה הכללי של המשטרה, שנשאר בידי כוחות הממשלה, ומסביב לארמון הנשיא. בקרבות נהרגו, על־פי הערכת עדי ראיה, כ־25 איש. התוקפים נחתו באי עם שחר ופשטו כיד על משכן הנשיא מאומון עבדול גאיום. זה הוליך על־ידי שומרי ראשו ונלקח למקום מבטחים. בעוד שבוע הוא אמור לפתוח בתקופת כהונה שלישית של חמש שנים, לאחר שזכה ביותר מ־90 אחוז מקולות המצביעים במשאל עם, שבו היה המועמד היחיד.

בשלב מסויים תפסו שכירי החרב כ־2,000 בני ערובה, בהם גם חברי פרלמנט ועובדי מדינה, ואיימו להרגם, אם הממשלה לא תיכנע. בעבור זמן מה ריככו את עמדתם ושחררו נשים אחדות. עדי ראיה סיפרו, כי חלק מהתוקפים סבבו ברחובות העיר והרגיעו את תושביה שאין בדעתם לפגוע בהם.

דיפלומטים מערביים סיפרו, שהקשר אורגן על ידי ארבעה, לפחות, ממתנגדיה של ממשלתו האיסלאמית של גאיום. לדבריהם, הקבילה את פני התוקפים שבאו בדרך הים קבוצה של כ־200 אחרים, שחדרו לאי בחשאי במהלך השבועות האחרונים.

הרפובליקה המאלדיבית שוכנת מדרום להודו, ובה אוכלוסיה של 150,000 נפש. רובם מוסלמים סונים. שטחה 298 קמ"ר (כשביעית מישראל) והיא מורכבת מלא פחות מ־1196 איי אלמוגים, שרק 203 מהם מאוכלסים. היא זכתה לעצמאות בשנת 1965.

בממשלת סרי לאנקה הביעה אתמול דעתה, כי מורדים טאמיליים הנלחמים בה הם שסיפקו את שכירי החרב שחוללו את נסיון ההפיכה. פקיד שביקש להמנע מזיהוי שמו אמר אתמול, כי סכום של 2 מיליון דולאר הוצע לתנועת 'נמרי טאמיל' כדי שתבצע את הקשר. "המורדים זקוקים עד מאד לכסף", הסביר. "יש להניח שנענו ברצון להצעה," ציין. שגם דיפלומטים אמרו, ששמעו את התוקפים מדברים ביניהם בטאמילית.

סם נקי

עובד מחלקת הבריאות של עיריית אמסטרדם בודק את תקינותה של מכונה אוטומאטית לממכר מזרקים, אחת מרבות שהצבתן ברחובות העיר נשקלת בימים אלה, כדי לסייע במלחמה בהתפשטות מחלת האיידס בקרב צרכני הסמים. המכונה היא מתוצרת נורווגיה. היא ניתנת להפעלה על־ידי הכנסת מטבע של גילדן אחד או של מזרק משומש. (צילום: א.פ.)

תאצ'ר לא הגיבה לבקשת הסיוע של ראקובסקי; היום תיוועד עם ואלנסה

ואורשה (א.פ. ועי"ר). – ראש ממשלת בריטניה מארגרט תאצ'ר נמנעה אתמול מלהגיב על פניית מארחיה הפולניים, ובהם ראש הממשלה מיצ'יסלאב ראקובסקי, בבקשה לסיוע בפתרון בעיית החוב החיצון של פולין. בשיחות שקיימה עם ראשי המשטר היא הביעה דעתה, שהכלכלה הקומוניסטית במדינה זו כבולה במגבלות הפיקוח המחירים. מאוחר יותר, במהלך סעודת ערב שערך לכבודה מנהיג פולין גנראל ירוזלסקי, היא קראה למארחיה לעלות על נתיב החירות הפוליטית.

לאחר שהרצתה באזני מארחיה על יתרונות הכלכלה החפשית וכוחות השוק, היא יצאה למסע קניות בשוק המרכזי של ואורשה והתלהבה למראה המחירים הנמוכים. כשהיא מוקפת בהמון סקרן של קונים לוותה המנהיגה הבריטית בת ה־63 כמה זלוטי מן השגריר הבריטי סטפאן בארט וקנתה כמה צנצנות ריבה, דבש, פטריות בחומץ וכן תפוחים ועגבניות.

אתמול, ביומו השני של ביקורה בפולין, העלה בפניה, כאמור, ראש הממשלה ראקובסקי את בעיית החוב החיצון הגדול של פולין, המגיע ל־37 מיליארד דולאר ואמר שחוב זה הוא עניבת חנק סביב צוארה של הכלכלה המקומית. לדברי אחד מעוזריה של תאצ'ר, "ראש הממשלה לא הגיבה על בקשה זו". עוד קודם לכן הודיעה בריטניה, כי היא לא תפעל באורח חד־צדדי בעניין החוב הפולני, העולה לאוצר בוארשה 2 מיליארד דולאר בשנה. העמדה הבריטית היא, שקודם כל יש להגיע להסכם בדבר לוח פרעונות חדש עם מועדון המדינות המלוות המתכנס בפאריס.

על הטפתה של תאצ'ר להנהגת כלכלת שוק חפשי בפולין הגיב ראקובסקי, שהתחייב בשעתו להנהגת רפורמות כלכליות בנוסח מערבי, שכל החברות המונופוליסטיות הממשלתיות יחוסלו החל מתחילת השנה הבאה. הוא הודה שמזרח אירופה מפגרת אחרי המערב מבחינה כלכלית אך ציין, שלמדינות המערב אין הבעיות המקשות על הגוש המזרחי, כגון מחסור חמור בכוח אדם, וקבע שזה פשטני מדי לתאר את ממשלתו, הקיימת רק חודש ימים והנתונה בעימות קשה עם תנועת 'סולידאריות' כ'ממשלה במצור'. "קיימת תמיכה רחבה לפעולות הנחרצות שנקטה ממשלה זו", אמר.

כאמור, תאצ'ר קראה לשליטי פולין להעניק יתר חופש לבני עמם. בין היתר היא הביעה דעתה, ש"חיוני לפולין לנהל דו־שיח ממשי עם נציגי כל שכבות החברה, לרבות 'סולידאריות'."

אתמול שבה ממשלת פולין וקראה לוואלנסה לדון עם נציגיה על עתיד פולין, אולם ואלנסה סירב להשיב עד לאחר סיום ביקורה של תאצ'ר בפולין. "מתוך כבוד לראש הממשלה תאצ'ר אני דוחה את תשובתי עד לאחר עזיבתה", כתב באיגרת תשובה להזמנת שר הפנים, גנראל קישצ'אק. ביום ב' הודיעה ממשלת פולין, שמספנות 'לנין' בגדאנסק, מקום הולדתה של תנועת 'סולידאריות', ייסגרו ב־1 בדצמבר עקב הפסדיה. מנהיג סולידאריות לך ואלנסה, שעימו תיפגש תאצ'ר היום, הבריז, שבדעתו להאבק נגד צו הסגירה אולם הוא דוחה הכרזת שביתה.

בהפגנת אחדות חסרת תקדים החליטו עובדי המספנות חברי איגודים מקצועיים יריבים לשתף פעולה במאבק לביטול רוע הגזירה, ואלנסה הודיע, שאיגודו והאיגוד המקצועי הרשמי או.פ.ז.ז. לפעול לכך ביחד. "לראשונה הצלחנו לשיר במקהלה", אמר, "ההנהלה, האיגודים, או.פ.ז.ז. ו'סולידאריות'. אנו נילחם יחדיו למען מקום הולדתה של 'סולידאריות', משום שההחלטה לסגור את המספנה היא שגיאה פוליטית."

אתמול הניחה תאצ'ר זר על מצבתו של כומר מתומכי 'סולידאריות' במחווה ברורה של תמיכה בארגון הבלתי חוקי. עוזריה אמרו יום קודם לכן, שבדעתה להמנע מלהתערב בענייניה הפנימיים של פולין, ואתמול הבהיר מנהיג פולין גנראל ירוזלסקי את עמדתו בעניין זה באמרו בראיון שהעניק לטלוויזיה הבריטית, שהוא מקווה, "שגברת תאצ'ר תרשה לנו לפתור את בעיותינו באורח עצמאי, בשיטותינו ובאמצעינו שלנו".

בעד שוק חופשי

ראש ממשלת בריטניה מארגרט תאצ'ר טועמת טעמו של שוק ורשאי, במהלך סיורה בעיר בלווית מארחיה הפולנים. (צילום: א.פ.)

השתתפות ערה במשאל העם באלג'יר חרף קריאת הקומוניסטים להחרימו

אלג'יר (עי"ר). – השתתפות ערה נרשמה אתמול בתחנות ההצבעה שהוצבו ברחבי אלג'יריה למשאל עם על השינויים החוקתיים שהציע הנשיא שאדלי בנג'דיד בחודש שעבר בתגובה על המהומות. זרם יציב של מצביעים התמיד במשך כל שעות היום בבתי־הספר ובמשרדי הממשלה בבירה.

תוצאות ראשונות הגיעו כבר אתמול מקלפיות של אזרחים השוהים מחוץ למדינה, רובם בדרום צרפת. לדברי אנשי הקונסוליה האלג'ירית במארסיי, קרוב ל־90 אחוז מהמצביעים שם הביעו תמיכה בשינויים הקונסטיטוציונליים המוצעים.

יותר מ־12 מיליון אלג'ירים זכאים להשתתף במשאל העם. באופן רשמי משאל העם הוא על רפורמה, שלפיה אמור ראש הממשלה להיות נתון לביקורת המועצה הלאומית הנבחרת, אולם מנתחי המדיניות מעריכים, כי מטרותיו האמיתיות של משאל העם הן: הבעת אמון בנשיא בנג'דיד, בדרך טיפולו במשבר אוקטובר והמשך המאמץ להשיג הרפורמות.

בנג'דיד הציע לבצע רפורמות בשיטה החד־מפלגתית הנהוגה באלג'יר, לקראת ועידת מפלגת השלטון "החזית הלאומית לשחרור" שתתקיים בסוף נובמבר. הוא מקווה לחזק את מעמדו מול מתנגדי הרפורמות.

המהומות באלג'יר פרצו ב־4 באוקטובר. מאות צעירים יצאו לרחובות במחאה על האבטלה ועל הקשיים הכלכליים. על־פי דיווחי הממשלה, נהרגו בהתנגשויות בין חיילים למפגינים 159 מפגינים ונפצעו 154.

בבחירות למועצה הלאומית בפברואר קיבל בנג'דיד 87.2 אחוז מהקולות. משאל העם יראה אם הצליח לשמור על כוחו.

בנג'דיד שחרר את כל עצורי מהומות אוקטובר לקראת משאל העם. יצויין שרק גורם אחד באלג'יריה קורא להחרמת המשאל – המפלגה הקומוניסטית הקטנה – המתנגדת לקיומו משום שבהצעת הממשלה לא כלולה תכנית לאפשר למפלגות אופוזיציה ליטול חלק בחיים המדיניים. ביום ד' קיימו מאות סטודנטים ומשכילים עצרות במחאה על עינויים של עצורי המהומות בידי כוחות הבטחון. בעצרות אלה גונו גם הרפורמות המוצעות על־ידי הנשיא.

הסטודנטים טוענים, כי אלג'ירים רבים מבולבלים ממדיניותו של בנג'דיד ולא ישתתפו במשאל העם. "לדעתי אין כוונה רצינית מצד הממשלה להביא לדמוקראטיה, אז למה להצביע", נשמע אתמול אחד מהם אומר. אחרים אמרו, כי יצביעו מתוך הרגל וכדי לעודד את תהליך הרפורמה.

ביום ראשון, יום אחד לפני שהכריז על כוונתו לשחרר את עצורי המהומות כמחווה של רצון טוב, פיטר בנג'דיד את סגנו הבלתי אהוד וכן חבר ממשלה אחר. פרשנים סבורים, שהדבר נועד להפגין בפני העם את כוונתו לעמוד בדיבורו ולהנהיג שינויים של ממש בשיטה החד־מפלגתית הנהוגה באלג'יריה. כזכור, עלה בידי הנשיא להשיב את הסדר על כנו ולהפסיק את המהומות, לאחר שהתחייב להנהגת רפורמות מרחיקות לכת. לדברי הממשלה נהרגו 159 בני אדם במהומות ו־154 נפצעו, אך מדיווחי גופים אופוזיציוניים ומקורות דיפלומטיים מערביים עולה, כי מספר ההרוגים היה גבוה הרבה יותר וכי נעצרו עד 4000 מפגינים בנוסף על אלו שסוחררו בראשית השבוע.

מאז הסיב לעצמו את היוזמה בנאומו הטלוויזיוני לאומה מתאמץ שאדלי לקיים דיאלוג פתוח וקונסטרוקטיבי עם בני עמו. כמעט שלא עובר יום בלא שתוכרז על ידו תכנית לרפורמה כלשהי או לשינויים בהנהגה המדינית. בשבוע שעבר גולל בנג'דיד בפני אזרחי אלג'יריה את עיקרי תכניתו להגברת הפיקוח העממי על מפלגת השלטון. עיקרה של זו הוא בכך שיותר גם למי שאינם חברי מפלגה להציג את מועמדותם לבחירה ובהסרת פיקוח המפלגה בארגונים מקצועיים.

שר ההסברה הסורי: אילו רצינו היה גם לנו כיום לוויין ריגול

מאת דן אבידן, מוסר 'דבר' לענייני ערבים

שר ההסברה הסורי מוחמד סלמאן אמר, כי סוריה שקלה לפני שנתיים לשגר לוויין ריגול לחלל ואף עמדו לרשותה האמצעים לבצע פרוייקט זה. הדברים מתפרסמים היום בראיון שהעניק סלמאן לעתון הסורי הרשמי 'א־תישרין'. בראיון מספר סלמאן, כי פרוייקט שיגור הלוויין לחלל נגנז, משום שהתברר לסורים, שהם ישיגו ממנו מידע מודיעיני המצוי ברשותם בלאו הכי.

הצהרתו של סלמאן נועדה, כנראה, לחפות על תחושת אי הנוחות שגרמה לסורים בעקבות שיגור הלוויין הישראלי 'אופק 1' לחלל. כמו כן הדגיש סלמאן, שסוריה עשתה כבר כברת דרך "משביעת רצון" לקראת השגת איזון אסטרטגי עם ישראל.

בהקשר לתוצאות הבחירות בישראל אמר השר, שסוריה לוקחת עתה בחשבון את האפשרות, שישראל תנקוט מדיניות קיצונית יותר כלפיה. אתמול קראו אמצעי ההסברה הסורים לכל המדינות הערביות שתלו תקוות בעליית המערך לשלטון "להתפקח מאשליה זו" ולבנות יחד עם סוריה את כוחן הצבאי של המדינות הערביות, "כדי לחזק את קו העימות נגד ישראל".

בתוך כך נמסר, כי שר החוץ היווני קארולוס פאפוליאס, המכהן כיו"ר התורן של מועצת שרי השוק האירופי המשותף, יגיע ביום ב' לביקור רשמי בסוריה. כמו כן נודע, כי בקרוב אמור לבקר בדמשק ראש ממשלת רומניה קונסטנטין דסקלסקו.

פרשת 'לביא' גם בשוודיה

קשיי מימון מאיימים על פרוייקט בניית מטוס קרב שוודי מתקדם

מאת עלי כהן, סופר 'דבר' בדנמארק, וסוכנויות הידיעות

קופנהאגן (מיוחד ל'דבר'). – ממשלת שוודיה הודיעה אתמול, כי היא נאלצת לשקול ביטול פרוייקט חדשני לבניית מטוס קרב מתקדם עקב עליה גדולה במחירו. דובר משרד ההגנה הסביר, כי הצבא השוודי נאלץ לשקול את העיסקה מחדש, לאחר שהתאגיד הבונה את המטוס הגיש חשבון הגבוה בשיעור ניכר מהערכותיו הקודמות.

הדובר סירב לנקוב בסכומים שבהם מדובר. המטוס, שקיבל בינתיים את שם הצופן 'יאס 39 גריפן' פותח בתקציב מקורי של 40.8 מיליארד כתרים (6.6 מיליארד דולאר). ראשוני המטוסים אמורים היו להימסר בשנת 1999, אולם כבר עתה חל פיגור של 18 חודשים לפחות ביצור עקב קשיים טכניים.

מים כבדים

לאחרונה נחשפה בשוודיה שערוריית מים כבדים נוספת, לאחר זו שפרצה סביב מכירת מים כבדים לישראל. שר המסחר הנורווגי יאן בלסטאר נאלץ להודות, כי 15 טונות של מים כבדים מנורווגיה הגיעו להודו במקום למערב־גרמניה שאליה נשלחו. הדבר היה ב־1983. "המקרה חמור במיוחד", אמר, "מאחר שהודו טרם חתמה על אמנה למניעת שימוש בפצצות גרעיניות.

הנורווגים מקווים, שינתן להם בקרוב, לאחר התבהרות המצב הפוליטי בישראל, לערוך ביקורת של המים הכבדים שסיפקו לישראל בסוף שנות ה־50 ותחילת ה־60. יצויין, שגם משלוח של מים כבדים שנמכר לפני שנים מועטות לרומניה הגיע לישראל באורח בלתי מבוקר ובלתי מוסכם.

אלפי סטודנטים עלו על חווילתו של נשיא דרום־קוריאה לשעבר

סיאול (עי"ר). – אלפי סטודנטים קיצוניים, שזכו לקריאות עידוד של עוברי אורח, ניהלו קרב עם כוחות המשטרה בסיאול, כאשר ניסו לתפוס את מי שהיה האיש החזק של דרום־קוריאה צ'ון דו הואן ולהוציאו להורג. לדברי משקיפים, היו אלה הפרות הסדר החמורות ביותר השנה, והכבל מקום ההפגנות ביותר מאז האולימפיאדה.

מנהיגי הסטודנטים הזהירו בחודש שעבר את השלטונות, כי ישגרו "חוליות התאבדות", כדי לעצור ולהרוג את צ'ון, אם לא יעצר האיש ולא יואשם עד ה־3 בנובמבר, הוא יום הסטודנט. השלטונות הכניסו לפעולה למעלה מ־20,000 שוטרים, בינ־הם רבים שהיו מצויידים במשגרי פצצות גז פילפל, בנסיונם לעצור בעד הסטודנטים, שביקשו לעלות על ביתו של צ'ון.

עדי ראיה אמרו, כי הסטודנטים הנסערים הפעילו פצצות תבערה רבות במהלך ההתנגשות. יצויין, כי הפעם מולאו פצצות אלה לא בנפט, אלא בבנזין, המתלקח במהירות, וכתוצאה מכך פרצו כמה וכמה דליקות.

הקרבות בין הסטודנטים לכוחות המשטרה נמשכו כמה שעות.

עדי ראיה אמרו, כי אנשים רבים ששהו באזור, בעלי חנויות, קונים ועובדי משרדים כאחד, הצטרפו לקריאותיהם של הסטודנטים, שדרשו לעצור את צ'ון דו הואן. "צ'ון הוא גנב, כיצד יכולה המשטרה להגן עליו?", קראו הסטודנטים.

דו"ח דמוגראפי של האו"ם:

פצצת הזמן הדמוגראפית – הודו ולא סין; תדביק את סין ב־2025

מרכז האו"ם (עי"ר). – בשנת 2025 תתפוס ניגריה את מקומה הנוכחי של ארה"ב כמדינה הרביעית בעולם במספר אוכלוסיה – כך עולה מדו"ח דמוגראפי שהוצג אתמול במרכז האו"ם בניו־יורק. באותה השנה תגיע אוכלוסיית העולם ל־8.5 מיליארד.

לפי התחזיות הדמוגראפיות של האו"ם, יתווספו 87 מיליון בני אדם לאוכלוסיית העולם מדי שנה בתקופה 1985־1990. בשנת 2000 תמנה אוכלוסיית העולם 6.25 מיליארד נפש, והיא תגיע ל־8.46 מיליארד בשנת 2025 נפש.

ארבע המדינות המאוכלסות ביותר בעולם ב־1985 היו סין, עם 1.905 מיליארד נפש, הודו עם 769.1 מיליון, ברה"מ – 276.9 מיליון וארה"ב – כ־239.2 מיליון. אולם בשנת 2025 מראות ההערכות הדמוגראפיות את הסדר הבא: סין – 1.492 מיליארד, הודו – 1.445 מיליארד, ברה"מ – 351.4 מיליון, ניגריה – 301.3 מיליון. ארה"ב תידחק למקום החמישי עם 300.7 מיליון נפש. העליה המסחררת באוכלוסיית ניגריה, שכיום יש בה 95 מיליון נפש בלבד, מיוחסת לשיעור הילודה הגבוה במדינה זו.

ברה"מ תרחיב את מערך כוריה הגרעיניים חרף אסון צ'רנוביל

וואשינגטון (עי"ר). – למרות אסון צ'רנוביל מתכננת ברה"מ הרחבת מערך תחנות הכוח הגרעיניות שלה עד סוף המאה – מסר ביום ג' אחד מראשי התעשיה הגרעינית הסובייטית, ניקולאי [illegible].

בפגישה שקיים בוואשינגטון עם נציגי חברות גרעיניות אמריקאיות ואירופיות אמר ספטגו, כי משיקולי בטחון יוקמו להבא תחנות הכוח הגרעיניות במעמקי האדמה או באזורים מבודדים בסיביר.

עוד סיפר, כי בעקבות אסון צ'רנוביל, שגרם באפריל 1986 לפינויים של 25,000 תושבים מאוקראינה, קמה בברה"מ תנועה אנטי־גרעינית, שלא הייתה פעילה בה קודם לכן. לדבריו, ההתנגדות באה לכלל ביטוי במכתבים נזעמים ומאמרי ביקורת בעתונות, שאילצו את השלטונות לנקוט אמצעי בטיחות מירביים.

עם זאת אמר, כאמור, שחרף ההתנגדות מתכננת מוסקווה הקמת תחנות כוח גרעיניות חדשות לסיפוק צרכי האנרגיה של המדינה. כיום, ציין, מופקים 11.2 אחוז מצרכי האנרגיה של ברה"מ בתחנות כוח גרעיניות, והשיעור יוכפל, על־פי המתוכנן, עד שנת 2010.

תכנית אילוף הדולפינים של חיל הים האמריקאי בקשיים

סיאטל (א.פ.). – התכנית הסודית של חיל הים האמריקאי לאימון דולפינים למשימות אבטחה תת־מימיות נתקלת לאחרונה בקשיים שונים, שבעטיים מצאו עד כה ארבעה דולפינים את מותם ודולפינים אחרים התעוורו או נפגעו באופן אחר. – נכתב אתמול בעתון 'סיאטל פוסט'.

בהסתמכו על מקורות שאותם לא זיהה, ובהם שניים ממאמניהם לשעבר של הדולפינים, מוסר העתון, שארבעה מ־36 הדולפינים של חיל הים מתו ב־18 החודשים האחרונים. לדברי המאמנים לשעבר, נפגעו הדולפינים בעיקר בעטיים של נהלי אימון לקויים. בין היתר הם הצביעו על העובדה, שבמסגרת משימותיהם בשמירה על צוללות נגד חבלה תת־ימית נאלצים הדולפינים לעבור ממים חמים למים קרים במהירות רבה מן המותר, דבר החושף אותם לסכנות זיהום ומחלה.

תוך הביקורת טען אחד ממפקדי הפרויקט, לויטננט קרייג קוזיגלי, בדברי תגובתו שהובאו במאמר, שהפרויקט הוכתר עד כה בהצלחה רבה ונמצא "יעיל הסכתי ביותר".

מאמן אחר לשעבר, שלא נרתע מלהיחשף והעיד על הנעשה בפרויקט בפני ועידה של האיגוד הבין־לאומי של המאמנים הימיים שהייתה בסאן־אנטוניו בשבוע שעבר, סיפר, כי היה עד לשימוש בשיטות פסולות על־ידי מאמני חיל הים בעבודתם, כגון שימוש בעונשים גופניים, שגרמו לדולפינים לאבדן משקל. שיטה פסולה אחרת שבה נעשה שימוש, לדבריו, היא מניעת מזון מן הדולפינים במהלך אימוניהם.

ברה"מ מעוניינת בפסגה בין־גושית במועד קרוב

מוסקווה (ע'ר וא.פ.). – דובר משרד החוץ הסובייטי גנאדי גראסימוב אמר אתמול במוסקווה, כי הנהגת ברה"מ מעוניינת בקיום ועידת פסגה מוקדמת בין מנהיג ברה"מ מיכאיל גורבצ'וב לבין מי שייבחר לנשיא ארה"ב. "אנו בעד המשך הדו־שיח ואיננו מעוניינים בהפסקות ממושכות", אמר. הוא הוסיף, כי בפגישה זו יבקשו הסובייטים להעלות, בין היתר נושאים שונים הנוגעים לפירוק החימוש.

גראסימוב הגיב בדברים אלה על הכרזת מועמד המפלגה הרפובליקאית לנשיאות ארה"ב ג'ורג' בוש, כי הוא יבקש לקיים פגישת פסגה עם מנהיג ברה"מ מוקדם ככל האפשר לאחר בחירתו.

גראסימוב ציין, שדברים ברוח דומה אמר גם המועמד הדמוקראטי מייקל דוקאקיס. פרשנים במוסקווה הביעו דעתם, כי דברי גראסימוב משקפים את מדיניות הקרמלין לשמור על איזון ביחס למערכת הבחירות בארה"ב. בתקשורת הסובייטית ניתן סיקור נרחב הן לבוש הן לדוקאקיס, בלי לצדד אף באחד מהם.

הסכם חדש לפריסת חובות נחתם בין בראזיל לנושיה

ריו דה־ז'נרו (א.פ.). – בראזיל סיכמה אתמול את פרטיו האחרונים של הסכם עם נושיה המערביים להסדר פריסת חובות, שיאפשר לה להלוות כספים נוספים הדרושים להנעת כלכלתה. ההסכם, בין ממשלת בראזיל לבין ועדה המייצגת 300 בנקים מסחריים, מעניק לה יותר מ־500 מיליון דולאר בהלוואות חדשות, האמורות להימסר לידיה עד אמצע החודש הבא.

ההסכם נועד, בין היתר, לאפשר לבראזיל לשלם לנושיה כ־300 מיליון דולאר בגין רבית על חובותיה לבנקים. בכך תדביק בראזיל לראשונה זה שנתיים את הפיגור הניכר בפרעון חובותיה.

חתימת ההסכם התאפשרה לאחר שבראזיל נענתה לתביעת קרן המטבע הבין־לאומית להנהגת רפורמות כלכליות על־פי תכנית הבראה של הבנק העולמי.

הוגבר קצב ההוצאות להורג של מתנגדי המשטר באיראן

מרכז האו"ם (ע"ר וע"ב). – קצב ההוצאות להורג של מתנגדי המשטר באיראן הוגבר לאחרונה – כך עולה מדו"ח של ועדת זכויות האדם של האו"ם שפורסם אתמול בניו־יורק. לדברי אחד ממתנגדי המשטר, מדובר באלפי אנשים שהוצאו להורג בחודשים האחרונים.

עם זאת רואה הדו"ח בהודעת ממשלת איראן, שהיא מכינה תשובה מפורטת להאשמות שהועלו נגדה בדו"ח, התפתחות חיובית.

המסמך, שהוכן על ידי רנאלדו פוהל מהוועדה לזכויות האדם מציין, שהדבר מצדיק המשך הפיקוח הבין־לאומי על מצב זכויות האדם בארץ זו. לדברי הדו"ח שהוכן על בסיס מידע בכתב, הכלול במסמכים ובריאיונות שונים, לרבות דיווחי העתונות האיראנית.

אלארין תוראן מארגון המג'אהדין פירסם לאחרונה הודעה, שבה נאמר, כי במהלך החודשים יולי אוגוסט וספטמבר נעצרו באיראן יותר מ־10,000 איש ו"אלפים הוצאו להורג, לאחר שהואשמו בהתנגדות למשטר חומייני". לדבריו, מאז עלה חומייני לשלטון באמצע שנת 1981 "הוצאו להורג 70,000 איש ו־140,000 אחרים נכלאו. תוראן, שמקום מושבו בוואשינגטון, אמר, כי תגובת שלטונות איראן להאשמות רנאלדו פוהל היתה הרחבת מעשי העינויים וההוצאות להורג.

פרס האו"ם למיקי מאוס

מרכז האו"ם (ע"ר). – מיקי מאוס לא יהיה, כפי שהציע מישהו, סגריר האו"ם, אולם המוסד העולמי יודה לו על 60 שנות בידור לילדים בפרס מיוחד – נמסר אתמול במרכז האו"ם בניו־יורק.

מזכיר האו"ם חוויאר פרז דה־קוויאר יעניק שלט המכבד את עכבר הקולנוע הנודע "שליח של רצון טוב לילדי העולם כולו" בטקס המיוחד באו"ם ב־17 בנובמבר, ערב יום הולדתו ה־60.

איש חברת 'וולט דיסני הפקות', במדי מיקי מאוס, יקבל את הפרס, מסרו מקורות באו"ם.

הלוח הכללי

קופת חולים מכבי

★ רופאי שיניים:
למרפאות • באר־שבע, ערד • חולון, קרית בן־גוריון • מעלה אדומים.
להתקשר לד"ר ש. ברק טל' 03-5128133.

★ סייעות:
• חולון, קרית בן־גוריון – טל' 03-584092 • חיפה – טל' 04-258291.

★ שיננית:
• אילת – טל' 057-30896.

★ פקידות:
• חולון, קרית בן־גוריון – טל' 03-584092.
– סודיות מובטחת –

הרשות לפיקוח חקלאי
דרושים
מפקחי שדה
(באזורים צפון, מרכז ודרום)
השכלה תיכונית, יוצאי צבא
בוגרי יחידות קרביות,
עדיפות בתפקידים פיקודיים.
בעל כושר פיזי ורשיון נהיגה.
שעות עבודה לא שגרתיות.
המעוניינים יגישו מועמדותם בכתב
לת.ד. 20130 תל־אביב 61732
בצירוף קורות חיים לא יאוחר
מיום 10.11.88

לחברת קוסמטיקה חדשה
נציגה בישראל של קונצרן בינלאומי
דרושים/ות
1. איש מכירות ארצי בעל נסיון במכירות תמרוקים ו/או תרופות.
2. מדריכה/מקדמת מכירות בעלת נסיון בתחום הקוסמטיקה ו/או במוצרי צריכה עם נכונות לנסיעות בכל הארץ.
שני המועמדים חייבים להיות נכונים לעבודה נמרצת, בעלי שליטה מלאה בעברית ורצוי אף באנגלית ו/או צרפתית.
רצוי בעלי רכב ומגורים באזור המרכז.
המועמדים יעברו השתלמות ספציפית לתפקידים בעלי אתגר.
קורות חיים ופרוט נסיון קודם בכתב יד לשלוח לת.ד. 50239 תל־אביב מיקוד 61500
ולציין משרה מס' 15

למוסד צבורי
דרושה
אשת מכירות בטלפון
משרה חלקית – שעות גמישות
נא לפנות לת.ד. 33010 ת"א, 61330
עבור שיווק

דרושים:
מהנדסים
לפקוח על ייצור חלקי מתכת באמריקה הלטינית לתקופה של כשנה
• נסיון מוכח בפקוח על פרויקטים של יצור בתחום המתכת.
• נסיון בבקרת איכות בתעשית המתכת
• נכונות לעבודה מאומצת
• ידיעת השפה האנגלית על בוריה
• ידיעת ספרדית - יתרון
לוז תעשיות ישראל בע"מ

לוז
משרות אלו מיועדות לגברים ונשים כאחד
מקום העבודה – ירושלים
נא לשלוח קורות חיים בציון שם המשרה ומס' טלפון למחלקת משאבי־אנוש – חברת לוז
תעשיות ישראל ת"ד 7929 ירושלים 91079
האור של המחר. היום

חדשות ● חדשות ●

בדיון בצו המניעה על הספר „הגביר"

„כזב פנטזיוני" – הגיב שפירא על טענת הצעת תמריצים לגלס

(עט).– ח"כ אברהם שפירא הכחיש אתמול, במהלך חקירתו בבית המשפט המחוזי בתל אביב בדיון בצו המניעה על ספרו של העיתונאי אריה אבנרי „הגביר" עליו, את הטענה כי הציע לעו"ד דוד גלס, בעת ששימש יועץ משפטי של ש"ס, תמריצים תמורת השפעתו על אבנרי לבל יפרסם את ספרו. שפירא הגיב על טענה זו במלים: „זהו שקר וכזב פנטזיוני".

פרקליטו של אבנרי, עו"ד שלמה ליבליך, חקר את ח"כ שפירא על התצהיר שמסר לבית המשפט במסגרת בקשתו למתן צו מניעה נגד פרסום הספר. קודם ביקש פרקליטו של שפירא, עו"ד אמנון זכרוני, לקיים את הדיון בדלתיים סגורות, אולם השופט ד"ר אליהו וינוגרד דחה את הבקשה.

עו"ד ליבליך טען כי שפירא מסר עובדות לא נכונות בתצהיר שהגיש לבית המשפט והטעה אותו בכך. שפירא טען, כי לא הטעה וכל העובדות המצויינות בתצהירו נכונות. לדבריו היה אבנרי מודע לבקשתו שלא לפרסם את הספר, אולם עשה את הכל כדי להתחמק מקבלת מכתב האזהרה ששלח.

שפירא סיפר כי מזה כשנתיים הוא ידע על כוונת אבנרי לפרסם את הספר ב„מטרה להרוס את שמו הטוב". לדבריו, ניסה להשפיע על אבנרי לשכור את שירותיו של עו"ד, שיהיה מוסכם על דעת שניהם, שיבדוק אם יש אמת בעובדות המופיעות בספר. שפירא טען כי אבנרי הציע את עו"ד רם כספי, והוא הסכים לכך. אולם, לדבריו, חזר בו אבנרי מהסכמתו ולכן הסכימו השניים על עו"ד גלס ששימש באותה תקופה כיועץ המשפטי של ש"ס.

לדברי שפירא הודיע לו גלס, כי אבנרי חזר בו מכוונתו לכתוב את הספר והוא הבין כי בכך נגמר העניין. שפירא אמר, כי כאשר נודע לו מבנו, שקרא בעתון „גלובס" על כוונת אבנרי לפרסם את הספר, שכר את שירותיו של חוקר פרטי כדי שיבדוק אם יש דברים בגו. החוקר הודיע לו כי אבנרי עוסק רק בכתיבת הספר. אולם כאשר נודע לו על כוונת אבנרי לפרסם את הספר, פנה לבית המשפט.

שפירא טען עוד כי כשנה לאחר מותו של מנכ"ל בנק הפועלים לשעבר, יעקב לוינסון, איים עליו אבנרי בפרסום הספר. לטענת שפירא, אמר לו אבנרי, בנוכחות אנשים אחרים, כי בכוונתו לפרסם ספר עליו מאחר שלא העניק תמיכה מספקת ללוינסון ולא עמד לצדו.

השופט וינוגרד לא התיר לעו"ד ליבליך לחקור את שפירא על העניינים השנויים במחלוקת המופיעים בספר לגבי אמינותו ושמו הטוב של שפירא. זאת מאחר שאבנרי סירב למסור לעיון בית המשפט ולעיונו של שפירא את הספר.

פרקליטו של אבנרי עו"ד ליבליך שאל את שפירא אם הוא שלח שרים ואישי ציבור ללחוץ על אבנרי לבל יפרסם את ספרו. שפירא הכחיש טענה זו. פרקליטו של שפירא, עו"ד זכרוני, חקר לאחר מכן את אבנרי. אבנרי הכחיש כי כתיבת הספר היתה נקמה על אי התייצבותו של שפירא לצדו של לוינסון. לדבריו החל באיסוף החומר ב־81, שלוש שנים לפני מותו של לוינסון.

עוד סיפר אבנרי, כי שפירא היה זה שסירב לחתום על ההסכם לשכירת שירותיו של עו"ד רם כספי. לדבריו הנסיונות להניאו מלפרסם את הספר כללו, בין השאר, לחצים ופיתויים, שאינו רוצה להרחיב את הדיבור עליהם.

השופט וינוגרד הורה לצדדים להגיש את סיכומיהם בישיבה הבאה שמועדה טרם נקבע.

תושב בקה, שריגל למען סוריה בשנות ה־70, שוב חשוד בריגול

(עט).– שופט בית המשפט המחוזי בתל אביב, אריה סגלסון, נעתר שלשום לבקשת הפרקליטות הזהה לעצור עד לתום ההליכים המשפטיים את מחמוד מסראווה בן 45, תושב בקה אל־גרביה, המואשם בריגול חמור, נשיאת נשק והחזקתו שלא כדין ונסיון הצתה.

מסראווה נעצר במהלך החודש יוני, ובית המשפט הטיל איפול מלא על החקירה. רק לפני כמה שבועות התיר בית המשפט לפרסם את שמו של הנאשם ואת ההאשמות המיוחסות לו.

עו"ד אברהם טל מפרקליטות מחוז תל אביב ביקש מהשופט לעצור את מסראווה עד תום ההליכים. סניגורו עו"ד אברהם פלדמן התנגד לבקשה, והשופט סגלסון הקשיב במשך כשעתיים לטיעוני הצדדים.

משפטו של מסראווה אמור להיפתח ב־26.2.89 בפני הרכב של שלושה שופטים וככל הנראה יתקיים המשפט בדלתיים סגורות.

מפרסומים בעיתונות על הפרשה עולה, כי זו הפעם השנייה שמסראווה מואשם בעבירת ריגול: בשנות ה־70 נשפט על חברותו ברשת הריגול הסורית שבה פעל אודי אדיב.

אלמנת גינדי מבקשת הצהרה על חוסר קשר בין חובותיו לנכסים פרטיים

(עט).– רינה גינדי, אלמנתו של הקבלן אברהם גינדי, שהתאבד ביוני 86', פנתה אתמול לבית המשפט המחוזי בתל אביב בתביעה למתן פסק דין הצהרתי לפיו כל החובות הנתבעים כיום מעזבון בעלה אינם קשורים עם הנכסים הפרטיים שהותיר לה. זאת, כדי להבטיח את רווחת המשפחה וביסוסה למקרה של שינוי בלתי צפוי בעסקיו.

בכתב התביעה נטען כי המדובר ב־20 תעודות בראשון לציון, השייכות לאברהם גינדי, לדירת גג, דירת נופש בטבריה ונכס מקרקעין בפרדס משק.

לטענת רינה החליטו היא ובעלה, בשנים בהן שגשגו עסקיו, להקים קרן נכסים פרטית שיהוו נכסים משותפים לבני הזוג ויהיו נפרדים מעסקיו של אברהם ומנכסיה, עסקיהן והכנסותיהן של החברות. לדבריה, אמר לה בעלה כי בכוונתו שנכסים אלה יהוו מעין ביסוס למשפחה וכפיצוי על המאמץ שהשקיעה בגידול וחינוך ארבעת ילדיהם.

רינה מציינת, כי מעצרו של בעלה בדצמבר 85' בחשד לביצוע עבירות הקשורות למכירת קרקעות ביהודה ושומרון, גרם לו מועקה נפשית קשה שבעקבותיה נכבש ללחצם הכבד של הלקוחות הרבים שדרשו את כספיהם בחזרה.

החקירה והמעצר הממושכים שתקו את פעילותו. הוא נקלע לקשיים ולאחר מותו, הוכרז עזבונו כעזבון בפשיטת רגל. לטענת האלמנה, כל החובות הנתבעים כיום מן העיזבון, אינם קשורים קשר כלשהו עם הנכסים המהווים את נכסי המשפחה המשותפים, ולטענתה מחצית מן הנכסים השייכים לה אינה צריכה לשמש ערובה לחובות אלה.

רינה טוענת עוד כי גם אם היתה קיימת שותפות כלכלית בינה לבעלה, אין זה סביר לחייב את חלקה המגיע לה בשל המאמץ המשותף ותרומתה לחיי המשפחה שנים רבות, בחובות שנוצרו עקב התחייבויות שנתן בעלה תחת מצוקה נפשית, למרות שלא היתה סבירות לתיתם. רינה תובעת מבית המשפט להצהיר כי מחצית הזכויות בנכסים אלו אינה כפופה לחובות העיזבון של בעלה.

אנשים ● אנשים ● אנשים ● אנשים ● אנשים ● אנשים

אורח

המשורר הרוסי יבגני יבטושנקו (בתמונה) יגיע לישראל בתחילת דצמבר. יבטושנקו ייפגש עם עמיתים ישראלים ויופיע כנראה בערבי קריאה משיריו. את ביקורו בארץ עודדו סופרים ומשוררים ישראלים שפגשו בו בכנסים בחו"ל. המגעים האחרונים ארכו שישה חודשים ביוזמתה של בקי פרייטסטד, ראש מחלקת הסופרים והאמנים במפלגת העבודה ויועצתו של שמעון פרס לענייני אמנות ותרבות.

מירי פז

במקביל

בעוד שר ההגנה של ארה"ב פרנק קרלוצ'י נועד עם ראש הממשלה, עם מ"מ ועם שר הביטחון ועורך ביקורים בבסיסי צה"ל, ערכה אתמול רעייתו מרסיה קרלוצ'י ביקור בחיפה. היא פתחה את הביקור במועדון „הצי הששי" על הכרמל ששמו „יו.אס.או." ומופעל ע"י מתנדבים. לאחר מכן ביקרה בבית הגפן „המרכז היהודי־ערבי" בעיר ובאתרי תיירות והיתה אורחת של מ"מ ראש העיר חיפה שמעון רודיק ורעייתו שושנה לסעודת צהרים. האורחת סרבה להתייחס לתוצאות הבחירות בישראל בטענה שאיננה דיפלומטית, אולם היא סבורה כי „אחוז ההצבעה הגבוה בבחירות לכנסת שהגיע כדי 80 אחוז אכן מעיד על הדמוקרטיה של ישראל". מרסיה קרלוצ'י סיפרה כי בעלה והיא מבקרים כאן זו הפעם השלישית. באשר לתוכניותיהם בעתיד במקרה שבעלה יאלץ לפנות את מקומו אמרה: „יש לי קריירה משלי ואני עסוקה מאוד גם בפעולות התנדבות. איך שלא יהיה אני מקווה מאוד שנישאר בוואשינגטון".

אריאלה ראובני

בין גושים

הסכם תרבות עם יוגוסלביה למשך שלוש שנים נחתם בימים אלה, במהלך כנס הסופרים הבין־לאומי שם. על ההסכם חתמו נציגי אגודת הסופרים העבריים, פרופ' אברהם הוס וד"ר אביב עקרוני, ונשיא אגודת הסופרים היוגוסלבית, סלובודן סלניץ. סוכם על חילופי משלחות סופרים, עידוד תרגומן של יצירות ספרותיות והחלפת מידע על הפעלת חוק זכויות יוצרים. שני הנציגים נפגשו גם עם מנהל מיניסטריון התרבות בהונגריה וסיכמו אתו כי עד חתימת חוזה כולל בין הונגריה וישראל, יקיימו ארגוני פאן של שתי הארצות את הקשר בכל מה שנוגע לענייני ספרות.

שלא תהיה טעות

ישו הנוצרי מת לאחר שלקה בהלם, לפי המינוח הרפואי המקובל עתה – זאת אמר פאתולוג אוסטרי, שכתב ספר חדש ובו הוא מנתח את נסיבות מותם של עשר דמויות הסטוריות לאור המחקר המודרני. בספרו של פרופסור הנס באנקל „כיצד הם מתו באמת", נאמר כי ציורים מסורתיים של הצליבה הביאו לדעות מוטעות, באשר לדרך שבה מצאו האנשים שנצלבו את מותם. קורבנות הצליבה מוסמרו לצלב בפרקי ידם ולא בכפות ידיהם והם לא מתו כתוצאה מצמאון או אובדן דם, אלא כתוצאה מהפסקת אספקת הדם למוח ולאברים אחרים. בין שאר מקרי המוות שבהם מטפל באנקל בספרו, הוא מנתח גם את מותו של אדולף היטלר בבונקר שלו בברלין עם סיום מלחמת העולם באירופה ב־1945. על אף העובדה שרופאים קבעו בשעתו שהיטלר התאבד, טענו אי אלה הסטוריונים, שלא יתכן שהרודן הנאצי שם קץ לחייו במו ידיו. באנקל טוען, כי בבונקר נמצאו ראיות, המצביעות על הסבירות הפסיכולוגית לכך. הוא מצביע בין השאר על העובדה, שגם גוויותיהם של הכלבים האהובים על היטלר נמצאו בין השרידים שנתגלו במקום. אחד הכלבים הורעל, השני נורה. „זה קו המאפיין אדם העומד להתאבד – לבדוק את יעילות הנשק או הרעל שבידיו", אומר הפרופסור לרפואה.

לקחים

מי שהיה אחד מבכירי משטרת הבטחון הסטאליניסטית בהונגריה שפך עתה אור חדש על משפט הראווה שנערך ב־1949, שהביא להוצאתו להורג של שר החוץ לאשלו רייק. ולאדימיר פארקאש, מי שהיה קצין בדרגת לויטננט קולונל במשטרת הבטחון, הודה כי ניצל לרעה את סמכויות השלטון שלו בשנות ה־40 המאוחרות ותחילת שנות ה־50. פאראקש, בנו של מיהאלי פארקאש, מי שנימנה עם מקורביו של המנהיג הסטאליניסטי ההונגרי מטיאש ראקושי, אמר כי סטאלין בעצמו שלח מברק, שבו אישר את עונש המוות לרייק, שהואשם ב„טיטואיזם". רייק היה אחד מבין כמה מנהיגים קומוניסטית בכירים, שפעלו במחתרת ההונגרית במהלך מלחמת העולם השניה, שהובאו למשפט בתקופת שלטונו של ראקושי. „המשטר של ראקושי ומשטרת הבטחון לא היו מצליחים ליזום האשמות שווא מעין אלה ולהביא אותן למימוש בכוחות עצמם", לכן באו להונגריה חוקרים סובייטים. הם ניהלו את החקירה. רייק הוכה ללא רחמים על־ידי נערי משטרת הבטחון ההונגרית לפי הוראות שנתקבלו מראקושי וממקורביו, אומר פארקש.

נפרדו

מזכ"ל מפלגת העבודה, עוזי ברעם, מזכיר ההסתדרות, ישראל קיסר, סגן שר האוצר, עדי אמוראי, ח"כ מיכה חריש, אפרים סנה ורבים אחרים, באו אתמול להפרד מהנס רוזנקה, ששימש בארבע השנים האחרונות נציג קרן „פרידריך אברט" בישראל ולאחל הצלחה למחליפו, פטר אדריאן. קרן „פרידריך אברט", המקורבת למפלגה הסוציאל־דמוקרטית הגרמנית, פועלת רבות למען החינוך לדמוקרטיה ולדו־קיום בין יהודים וערבים בישראל.

יקיר צור

שר ההגנה האמריקאי **פרנק קרלוצ'י** בשעת בקר מוקדמת לאחר 50 בריכות
צילום: יצחק הררי

סולידריות

מזכ"ל מפ"ם אלעזר גרנות (בתמונה) קיבל למחרת יום הבחירות מברק ברכה מיו"ר ה־מפלגה הסוציאליסטית בדנמרק גרט פטרסן, על השגי מפ"ם בבחי־רות לכנסת. „אנו רוצים לחזור ולהביע את תמ־כתנו המלאה במאבקכם למען שלום ולמען הש־ויון בחברה הישרא־לית, ומקווים שהתד־צאות הסופיות של מערכת הבחירות יאפש־רו מניעת מצב בו תש־לוט ממשלת ימין". מזכ"ל מפ"ם קיבל השבוע מברק נוסף, אך בנושא אחר. נגיב מחפוז ביקש להודות לגרנות על ברכותיו לרגל זכייתו בפרס נובל לספרות.

על סדר היום

מועצת המנהלים של מכון ויצמן למדע תתכנס ביום ראשון הקרוב למושב השנתי הכללי ה־40. במהלך הדיונים עומדת המועצה לבחור בפרופ' חיים הררי (בתמונה) לנשיא השמיני של המכון, במקום פרופ' אריה דבורצקי, שעומד לסיים את כהונתו. כמו כן ייחנך המרכז הקנדי לאנרגיות ולמחקר שימושי ויוענקו תארי דוקטור כבוד לפילוסופיה לשישה אישי ציבור ומדענים, והם: פרופ' ברוך בנסרף, חיים גבתי, פרופ' פיירג'ילס דה ג'ן, פרופ' מילדרד כהן, פרופ' אריל ר. סטדמן, וישראל פולק.

דלתות פתוחות

הדלתות של „מרקס אנד ספנסר" פתוחות בפני תוצרת חקלאית טריה מישראל, בתנאי שזו תהיה באיכות מעולה ותסופק בצורה אמינה ומסודרת – אמר הלורד מרקוס זיו, (בתמונה) נשיא „מרקס אנד ספנסר", בעת ביקור במסוף „אגרקסקו" בנמל התעופה בן־גוריון. רשת „מרקס אנד ספנסר" קונה מ„אגרקסקו" ירקות ופירות בהיקף של כ־2 מיליון דולר לשנה, ולדברי הלורד זיו ניתן להגדיל את הכמויות באופן משמעותי. יו"ר מועצת המנהלים של „אגרקסקו", ר. איילנד, העניק ללורד זיו את מדלית „כרמל" כאות הערכה על תרומתו הרבה במשך שנים לפתוח היצוא החקלאי ממדינת ישראל לבריטניה.

החצי הריק

בידי ארגון הבריאות העולמי אין לפי שעה מידע, שעל יסודו ניתן לקוות שחיסון נגד איידס יוכיח אי פעם את יעילותו במאבק נגד המחלה הקטלנית – אמר ד"ר ג'ונתן מאן, מי שעומד בראש התוכנית הגלובאלית למלחמה נגד האיידס. ד"ר מאן סבור שאפילו אם יימצא חיסון יעיל, יהיה דרוש שיתוף פעולה הדוק בין מדינות העולם, כדי למנוע שחיסון זה יועמד אך ורק לרשות העשירים, כפי שקורה עתה בקשר עם החיסון נגד „הפאטיטיס בי". לפי אומדנים של ארגון הבריאות העולמי ישנם עתה ברחבי העולם כ־300 אלף חולי איידס. אמנם לפי נתונים שנתקבלו מ־142 מדינות, מספר החולים מגיע רשמית רק ל־124,000, אך „לא מדווחים על כל המקרים", מציין ד"ר מאן. לדעתו מתהלכים עתה בעולם „בין חמישה לעשרה מיליון" אנשים בריאים, נושאי נגיף האיידס. מתוך המאגר העצום הזה יש לצפות שבמהלך חמש השנים הקרובות יצטרפו כמיליון אנשים לחולי האיידס.

הלוח הכללי

החברה הגיאוגרפית לטיולים
דרוש/ה
מנהל/ת מחלקת אופרציה
הכישורים הנדרשים:
1. מינימום 7 שנות נסיון מוכח בהפעלת טיולים מאורגנים לחו"ל
2. מינימום 3 שנות נסיון מוכח בניהול צוות עובדים בתחום התיירות היוצאת
3. ידיעת השפה האנגלית על בוריה (שפות נוספות – יתרון)
4. בקיאות ביבשת אמריקה הדרומית
5. שבוע עבודה מלא
6. נסיון ויכולת בניהול מגעים עם סוכנים בחו"ל
נא לשלוח קורות חיים בכתב יד לחברה הגיאוגרפית, רח' טבריה 8, תל־אביב, לידי לימור

עיריית אור יהודה
המחלקה לחינוך
עוזרות במדור גני הילדים לטפול בענייני גני ילדים
דרישות המשרה: גננת מוסמכת, רצוי נסיון במנהל, בעלת רכב
היקף המשרה: 70%
דרוג: עפ"י דרוג עובדי הוראה + גמול ניהול
נא לפנות לטלפון מס' 03-348403 החל מיום א' 6.11.88
עו"ד יצחק בוכבזה
ראש העירייה

משרד החינוך והתרבות
גף משאבי אנוש
פרסום מכרז משולב (פנימי וחיצוני) מס' 60–59
★ 59 **מפקח/ת כולל/ת על בתי ספר יסודיים**
לשכת מחוז הצפון
מקום העבודה – נצרת
דרגה – מדריך, מפקח
★ 60 **מנהל/ת לשכת הדרכה**
מזכירות פדגוגית
מקום העבודה – ירושלים
דרגה – מפקח
פרטים מלאים ניתן לקבל בענף מכרזים – גף משאבי אנוש ירושלים, רח' שבטי ישראל 34 חדר מס' 124 או בלשכות המחוזיות של משרדנו.
בקשות יש להגיש על גבי טופס מ.ל.ע. 230 שאפשר לקבלו במשרד החינוך והתרבות ירושלים בענף מכרזים – גף משאבי אנוש, ובלשכות המחוזיות.
מועד האחרון להגשת הבקשות הוא: יום שני י"ב בכסלו תשמ"ט (21.11.88)

רשות שמורות הטבע
רח' ירמיהו 78, ירושלים 94467, טל' 02-536271
לרשות שמורות הטבע דרוש:
1. פקח אזורי ונזקי חקלאות בערבה
דרישות: רקע בטבע וידיעת הארץ רצוי תואר ראשון בביולוגיה או חקלאות. התמצאות בשטח (קריאת מפות) עדיפות למועמדים עם רקע חקלאי. רשיון נהיגה, בריאות תקינה, מגורים במרכז ספיר.
2. עובד בשמורת החולה
רקע בטבע, רשיון נהיגה רצוי גם בטרקטור, רקע טכני, בריאות תקינה. עם תחילת העבודה יעתיק העובד את מגוריו לאזור השמורה.
שתי המשרות כרוכות בעבודה בשעות לא מקובלות.
המעוניינים יפנו למשרדי הרשות למילוי שאלונים עד לתאריך 11.11.88.
★ ירושלים – רח' ירמיהו 78.
★ באר שבע – רח' האבות 19.
★ צפת – בית הסוכנות.
★ שמורת החולה.

ארגון יהודי מרכזי באירופה מחפש:
● אחראי לחינוך מבוגרים בסיוע לקהילות בתחום חיי התרבות
● אחראי על המחלקה לחינוך הנוער בסיוע לקהילות היהודיות בתחום החינוך הפורמלי והבלתי פורמלי
הכישורים הדרושים:
– בעל השכלה אקדמאית בתחום מדעי הרוח או החברה
– נסיון מוכח בעבודה חינוכית (עם מבוגרים או עם נוער)
– בעל רקע מסורתי
– גיל 25–40
– רצוי נסיון בעבודה בגולה
– ידיעת השפות צרפתית ואנגלית. רצוי גם שפות נוספות
– כושר ארגון
– המשרד הראשי בפריס אולם התפקיד כרוך בנסיעות רבות
הצעות מועמדות, קורות חיים והמלצות יש לשלוח אל: המנביל, המועצה האירופית לשרותי קהילה יהודית הקונפדרציה העולמית רח' הס 12 ירושלים 94185
סודיות מובטחת

דרושה
מזכירה למנכ"ל
עם נסיון בנהול מזכירות,
הדפסה מעולה בעברית ובאנגלית.
רצוי ידע בהפעלת טלקס
מקום העבודה באזור הבורסה בר"ג.
מועמדות מתאימות תפנינה בכתב־יד בלבד בציון קורות חיים, נסיון קודם והמלצות אל ת.ד. 39808 ת"א עבור מזכירה

דרושה
מטפלת מנחה
למשפחה 3 ילדים גילאי 4 – 14
העבודה משעות הצהרים ועד הערב למשך כל השבוע בבית המשפחה
רח' מנחם עפלה.
כשורים נדרשים:
★ גיל 25 – 45 נקיה ומסודרת, בעלת השכלה ונסיון קודם.
למתאימה ניתן לדון על מגורים בבית המשפחה.
המעוניינים יפנו בכתב יד בצרוף מספר טלפון לת.ד. 190 בית־שאן 10900

משרד החינוך והתרבות
לשכת מחוז ירושלים
דרושים
מורים וגננות
ממלאי מקום ללשכה המחוזית בירושלים
על המעוניינים להתקשר לגב' שרה אשכנזי מהנהלת מדור כח־אדם בהוראה במשרד החינוך והתרבות טלפון 02-238496 בשעות העבודה המקובלות

רוני רימון תקשורת
עין ורד 4, תל אביב.
טלפון 03-203110 ,286164
דרוש
דובר
מנוסה שאפשר לסמוך עליו,
עם קשרים טובים בעיתונות

האוניברסיטה העברית בירושלים
ליחידה לארגון ושיטות
דרוש:
מנתח מערכות מינהל
תיאור התפקיד: ביצוע בדיקות ארגוניות, חקר עבודה ומערך דיור פונקציונלי.
בניית תהליכי עבודה וניסוח נהלים.
שיפור כלי הניהול.
דרישות התפקיד: הכשרה מקצועית בתחום תעשיה וניהול (בעל תעודה) או בעל הכשרה דומה. נסיון של עד שנתיים, עדיף בשירותים. ידיעת עברית ואנגלית. עדיפות לבעלי השכלה גבוהה.
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון מקצועי לאגף כוח אדם, האוניברסיטה העברית בירושלים, הר הצופים מיקוד 91905 עד 20.11.88

מאבטחים
בוגרי קרס
שכר גבוה
טלפון: 03-651051
לראובן

למטפל מתבת בת"א
אדם אחראי
בעל ידע בתחזוקת מכלטים
קריות חיים ת.ד. 22392
ת"א (עבור כמפעל מתכת)
טלפון בערב: 052-455432

לבית תיכון ברמת־גן
דרוש
מורה לגאוגרפיה
להכנה לבגרות
טל' 03-722109
03-728049

למושב כפר הרואה
דרוש
מחסנאי
מפעיל למכון תערובת
טל. 04-846029
04-847177

קבלת מודעות 24 שעות ב„דבר"
מודעות משפחתיות דחופות
וכל יתר סוגי המודעות ל'
הלוח הכללי
דבר
מתקבלות
24 שעות ביממה
ב' „דבר" דיזנגוף
רח' דיזנגוף 118 (מול כסית)
טל. 246363 239952

מודעון

מוקד מידע טלפוני
של קופת חולים הכללית המוסר אינפורמציה של מרפאות קופת חולים של ההסתדרות, בתי חולים, עזרה ראשונה, מרפאות הפתוחות בשבת ובחג וכן אינפורמציה על הגורמים הרפואיים בישראל:
טלפון 03-433300
בימים א' עד ה'
מ־8.00 בבוקר עד 20.00 בערב
ביום ו' וערבי חג
מ־8.00 בבוקר עד 15.00 אחה"צ
מרפאות שיניים לעזרה ראשונה
אזור תל־אביב
רחוב בר כוכבא 49 – טלפון 03-284649
בימים א' עד ה' מ־21.00 עד 23.00
בימים ו' וערבי חג מ־18.00 עד 24.00
שבתות וחגים – מ־15.00 עד 21.00
אזור חיפה
רחוב הגפן 26 קומה ג' – 04-523566 כל יום כולל ערבי חג, שבת, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00

אזור ירושלים
בערבי שבת וחג, בשבתות וחגים רופא תורן הנותן טיפול דחוף לכאבי שיניים בהדסה עין כרם בבנין הבינוי – 02-446220
עזרה ראשונה נפשית
בתל־אביב 03-5461111
קו לילדים ונוער – 03-261113
ירושלים – 02-227171
חיפה – 04-672222
נתניה – 053-335316
כרמיאל (גליל) – 04-988410
כפר־סבא – 052-913999
באר־שבע – 057-418111
קו פתוח – ארוך קשבת לילדים ובני נוער
בתל־אביב 03-221680 (24 שעות)
נעמת – ייעוץ בבעיות אלימות במשפחה
בימים א' עד ה' מ־9.00 עד 16.00 – 03-235922
קו פתוח לקשיש 02-690685
האגודה לזכויות האזרח בישראל – סניף תל־אביב – שדרות רוטשילד 108 בימים א' – ה' מ־8 עד 16.00 – טל': 5619463

אלמקס משחת השיניים – יעילה פי 3 במניעת עששת
תורנות בתי מרקחת

יום ששי
תל־אביב
שור (ברנדס) – פנקס 27 – 441449
בריאות – המלך ג'ורג' 28 – 283731
חיפה
נורדאו – נורדאו 13 – 664039
פתח־תקוה
קופ"ח כללית – חיים עוזר 905271
בני־ברק – רמת־גן
רמת יצחק – שד' ירושלים 96 רמת־גן – 777506
בת־ים – חולון
מוזר – הגיבה רייק 20 בת־ים 583360
אבודנא – סוקולוב 4 חולון 5058197
רחובות
כללית – בני משה – 452381
רעננה – כפר־סבא – הוד השרון
כנרת – ויצמן 199 כפר־סבא
יום שבת
תל־אביב
בול – בול 25 – 5461806
סיני – שד' ירושלים 70, יפו – 822993 – מוצ"ש
חיפה
קרית אליעזר – ככר מאירהוף 6 – 511707
פתח־תקוה
קופ"ח כללית – חיים עוזר – 905271
בני־ברק – רמת־גן
התיכון – עוזיאל 89 רמת־גן – 741949
בת־ים חולון
מוזר – הגיבה רייק 20 בת־ים – 583360
תקוה – ככר סטרומה חולון – 842428
רחובות
סגל – הרצל 134 – 451228
רעננה – כפר־סבא – הוד השרון
סמיאלוב – בר אילן 29 רעננה
אבנר גלעד – ויצמן 34 – כפר־סבא – מוצ"ש

אלמקס

עליות שערים במניות למרות המצב הפוליטי הבלתי ברור

● לאחר יום של היסוס כתוצאה ממשבר הבחירות הפוליטית התחדשו הביקושים למניות תוך עליה שערים נאות. ● הגיבה בסקטור האלקטרוניקה, עליות חדות למניות אלרון וכלל אלקטרוניקה. ● צפויה עליה בריבית הדולר, הבנקים משלמים ריבית זכות של 19% עד 20% ● גרעונות הנזילות בבנקים הולכים וגדלים, צימצום חד באשראי במטי"ח וגידול מקביל באשראי שיקלי, החששות לפיחות גוברים. ● מניית השבוע בבורסה - אלרון, דלתא גליל, פרשת השבוע - ההפסדים הגדולים של לנדקו רובינשטיין. ● בניסת משקיעים בינלאומיים מחו"ל לדלתא גליל יביאו לעליות שערים בדלתא. ● בכוונה מקונצרן כלל רוכשת מניות איבוה.

מאת שמואל רוזנבלום

לאחר יום בודד של פזילה למישור הפוליטי שהביא להססנות בפעילות במניות התחדשו אתמול עליות השערים תוך שיפור באווירה. עליות השערים הפתיעו במידה מסויימת בהתחשב בריבית הגבוהה למפקידים (עד 20%) ובגידול החד בגרעונות הנזילות הבנקאיים. תהליך קיטון הלוואות במט"ח ומעבר לאשראי בשקלים נמשך אתמול בשל חששות לפיחות בתקופה הקרובה. עליות שערים נאות נרשמו בסקטור האלקטרוניקה, כלל אלקטרוניקה +5.25% ואלרון +7%. עליות בלטו גם במניות הבשמים כים המלח +2.75%, פטרוכימיים +3%, כלל תעשיות ודיסקונט השקעות +3.5%. עליות חדות נרשמו במניות תעשיות כאפיק +10%, רוגובין 5 +10.25%, אורדים +8.8% ודובק +10%. ירידות תלולות הופיעו באגדיין 1 -8.9%, ברוך -10% בעקבות המאזן הירוד, מגוד -10% וקרמני -14.8%. בבנקאיות שבהסדר נרשמה מגמה מעורבת בשינויי שער קלים. פעילות ערה נמשכה במניות דלתא גליל על רקע הפרש גדול בין מחיר הבורסה למחיר העיסקה המתוכננת במניות החברה. סכומי כסף גדולים המשיכו לזרום לקרנות הנאמנות הסולידיות כאמצעי הגנה מפיחות. בבורסה מצפים למסחר חיובי סלקטיבי בשבוע הבא.

שערי המניות הישראליות באה"ב

אופטרוטק	4¾	כאייטקס	5½
אי.אי.ס.	5⅛	עט"פ	2¼
איגטרפרם	3	עץ לבוד	3⅞
אלסינט	1⅛	ראדא	1¾
אלרה	3⅝	תדר	1
אלקטרוניקה לישראל	4⅛	אורית	1⅝
תעשיות לייזר	3¾	כרמל	4¾
מת"ח	1½	אלביט	6
נייר חדרה	14⅞	טבע	7

אלרון - מניית השבוע

מניית השבוע בבורסה היא ללא ספק אלרון שזכתה במהלך השבוע לפעילות ערה תוך עליות שערים חדות ותמורה כספית נאה. הידיעות אודות אפשרות מיזוג של אלרון בחברת הבת שלה אלביט יצרה אפשרות לרווח הון נאה למחזיקים במניות החברה לפני המיזוג העתידי. שלשום הודיעה חברת פיקרוניקס על גידול ברווחיה ברבעון השלישי של 1988, 31% לערך ממניות פיקרוניקס מוחזקות על ידי אלרון. בשוק ההון קיימות הערכות רבות אודות שיפור צפוי בסקטור האלקטרוניקה במהלך המחצית השניה של 1988.

השיפור בתוצאות העיסקיות ואפשרות המיזוג עוררו את מניות אלרון לחיים והתנהגו עליות שערים נאות.

לנדקו רובינשטיין - סוף הדרך?

שלשום דיווחה חברת לנדקו על הפסד בסך 12.9 מליון שקל במחצית הראשונה של 1988. ללנדקו הון עצמי שלילי בסך כ-15 מליון שקל במאוחד. מצבה העגום של לנדקו היה ידוע מזמן בבורסה והנושים העיקריים של החברה בראשות בל"ל מינו מנהלים מיוחדים לחברה. מניות לנדקו נסחרות במסגרת הרשימה המקבילה והזמנים שהמניה נסחרת נרשם בה מחזור כספי אפסי. כיום, כאשר ההון העצמי הפך לשלילי והקיום של החברה מוטל בספק גדול אולי הגיע הזמן לדון במצבה של לנדקו לעומק מתוך מטרה למחוק את מניות החברה מהבורסה. הנהלת הבורסה שקדה בשנה האחרונה לקיים מנגנוני בדיקה קפדניים אודות חברות שמצבן העיסקי מעורער, מהראוי שבמקרה לנדקו ישקלו את עצם רישום המניות בבורסה לאור מצב החברה.

סיכום השבוע בבורסה - הפוליטיקה במוקד ההתענינות

שבוע המסחר בבורסה עמד בצל הבחירות שהתקיימו ביום שלישי. בימי ראשון ושני נרשמה נטיה לעליות שערים תוך תקווה להקמה מהירה של הממשלה העתידית והכנת תוכנית כלכלית חדשה. חוסר הבהירות הפוליטית שבאה בעקבות הבחירות הביאה להססנות גמורה בפעילות בימי רביעי וחמישי. עד אשר לא תורכב ממשלה ולא תבוצע מדיניות כלכלית ברורה קשה להאמין שמשהו מהותי יתרחש בבורסה. במהלך השבוע גברו החששות מפיחות אפשרי, החששות גרמו לצימצום אשראים במט"ח ולפתיחת קווי אשראי בשקלים. בבנקים נוצרו גרעונות נזילות גדולים כאשר הבנק המרכזי אינו ש לכסות את הגרעונות האלה בעלות יקרה למדי. הריבית על הפקדונות השיקליים החלה אף היא לטפס והגיעה אתמול עד ל-19% לערך. בדולר השחור נרשמה השבוע התעוררות קלה ושערו הגיע אתמול עד 1.92. במניות נרשמה פעילות ערה יחסית בסקטור האלקטרוניקה ועליות שערים בלטו בספקטרוניקס, אורית אלקטרה ותוספות. מניות סקטור הפטרוכימיה "נרגעו" השבוע והלקם אף נשחקו קלות. בשבוע הבא תמשך הפזילה בבורסה לכיוון המתרחש במישור הפוליטי ובתחום הריבית והפיחות. סוחרים נוטו להעריך כי בשבוע הבא תרשם מגמה חיובית מאופקת במניות. ארוע חשוב הראוי לציון השבוע היה הזרימה הכספית הגדולה לקרנות הנאמנות הסולידיות.

קרנות הנאמנות - שינויים בפרופורציות

קבוצת הפועלים הגדילה בחודש אוקטובר את חלקה בענף קרנות הנאמנות מ-26.7% בסוף החדש ספטמבר 1988 ל-27.7% בסוף אוקטובר - עליה של 1.0%. בסוף אוקטובר הסתכמו נכסי קרנות הנאמנות שבניהול "פועלים" ו"להב" ב-1,038 מליון ש"ח מתוך סה"כ נכסי קרנות הנאמנות שהסתכמו באותו מועד ב-3,741 מליון ש"ח. רצ"ב נתונים מפורטים על התפתחות נכסי קרנות הנאמנות בחודש אוקטובר:

שם הקבוצה	נכסים באוקטובר 88 (במליוני ש"ח)	% מהמערכת בספטמבר 88	% מהמערכת באוקטובר 88	שינוי ב % באוקטובר 88
הפועלים	1038.0	26.7	27.7	1.0
בל"ל	1555.0	43.2	41.6	-1.6
דיסקונט	544.9	14.6	14.6	0.0
סה"כ שלושת הבנקים הגדולים	3137.9	84.5	83.9	-0.6
מזרחי	234.5	5.8	6.3	0.5
הבינלאומי	166.6	4.2	4.4	0.2
אחרים	202.2	5.5	5.4	-0.1
סה"כ המערכת	3741.0			

דיווידנד במזומן ל"שופרסל"

חברת "שופרסל" החליטה לחלק לבעלי המניות דיווידנד במזומן בשער של 92.5 אחוז, יום ה"אקס" יהיה בתאריך 17.11.88. בניכוי המס במקור לתושבי ישראל ולתושבי חוץ - 25 אחוז. לתושבי קנדה המסוד במס הוא 15 אחוז.

אסיפה כללית של בעלי "חלב"

כינוס הנכסים של "חלב מקיעקין" הודיע על אסיפת נושי החברה בתאריך 15.12.88, בבית המשפט המחוזי בירושלים. ספסי הוכחות חוב יש להגיש עד לתאריך 14.12.88.

שערי מניות

בנקים מסחריים

שאינם בהסדר ההצמדה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אה.ב.ה. ש	32067	38.0	+400	+1.3	+70.0
אידיבי ב'	--- הפסקת מסחר ---				
אידיבי בבא	--- הפסקת מסחר ---				
דיסקונט ש"ה ב'	--- הפסקת מסחר ---				
ספנות 1	--- הפסקת מסחר ---				
ספנות 5	--- הפסקת מסחר ---				
הפועלים מבב'	--- הפסקת מסחר ---				
כלל, לא בהסדר 1	15250	107	+220	+1.5	+41.0
כלל ש"ה 7	--- הפסקת מסחר ---				
כלל ש"ה 11	--- הפסקת מסחר ---				
מבון וסחר 1	--- הפסקת מסחר ---				
מבון וסחר 5	--- הפסקת מסחר ---				

(בב')בנקים חב' א

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אידיבי כ"ד ל-89	151000	129	+500	+.3	+115
אידיבי ב' ל-89	--- לא נסחר ---				
אידיבי בב"א 89	--- לא נסחר ---				
איגוד 1 ל-89	111350	14.0	-3500	-3.0	-18.0
דיסקונט ב' ל-89	--- לא נסחר ---				
דיסקונט א ל-89	195500	14.0	+3100	+1.6	+80.0
מזרחי ש' ל-89	61800	226	-310	-.5	-2.0
מזרחי ב' ל-89	--- לא נסחר ---				
הפועלים ש' ל-89	102950	223	-200	-.2	-223
הפועלים ב' ל-89	102500	21.0	+350	+.3	+95.0
כלל א' ל-89	361210	11.0	+1223	+.5	+49.0
בל"ל סטוק ל-89	64900	440	-650	-1.0	-710

בהסדר הצמדה ל-89

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אידיבי כ"ד ל-91	120350	728			+1016
איגוד 1 ל-91	92400	35.0	-200	-.2	-98.0
דיסקונט ב' ל-91	155150	18.0			-16.0
דיסקונט א' ל-91	154179	62.0			-34.0
מזרחי ש' ל-91	49400	625	-365	-.7	-1177
מזרחי ב' ל-91	49350	106			+183
הפועלים ש' ל-91	81460	1480			-1338
הפועלים ב' ל-91	81700	304			+71.0
כלל א' ל-91	209000	30.0	-409	-.2	-59.0
בל"ל סטוק ל-91	51854	3689			-2467

בנקים למשכנתאות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
ארנים 0.1	30200	16.0	-300	-1.0	-16.0
לאומי משכנתא' ש	10750	3.0	-200	-1.8	-83.0
לאומי משכנתא' ב	11661				
טפחות 1	214 תב	4026	-20	-8.5	-12626
טפחות אפ א	123.0	16349	-.5	-.4	-16541
כרמל שה ב	102.5	21000			+2275

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
פיתוח ומשכ' 1	2400	457	-80	-3.2	-487
מסכן 1	4310	36.0	-10	-.2	-56.0
בנק עצמאות 1	15700				
הבינלאומי למשכ'	7450				
ססחת מכוב ש	25100	5.0	+1000	+4.1	+10.0
ססחת רג ש	23140	25.0			-75.0

מוסדות מימון

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
החקלאות מבוב א	--- לא נסחר ---				
החקלאות מבוב ג	--- לא נסחר ---				
לאומי תעשיה א ש	16700	40.0	-300	-1.8	-377
פתוח תעשיה מבב	--- לא נסחר ---				
פת תעש בב ג	--- לא נסחר ---				
פת תעש בב גג	--- לא נסחר ---				
פת תעש בב גגג	--- לא נסחר ---				
פת תעש בב ד	--- לא נסחר ---				
פת תעש בב דד	--- לא נסחר ---				
מרכז קבלנים 5.0	652	1900	+29	+4.7	+1974
תיירות בב	--- לא נסחר ---				
כלל ליסינג 0.1א	16229		-333	-2.0	-80.0
כלל ליסינג 0.52	14970	35.0	+150	+1.0	+100

ביטוח

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אילון בטוח 1	90.0				
איתן ביטוח 1	95.0		+5	+.5	+5000
אררט 1	880				+1137
בטוח משנה 1	335	350	-1	-.3	-350
בטוח משנה 5	129.5	1000	-1.0	-.8	-829
בטוח משנה אופ 2	204	221			-221
בטוח משנה-אופ	116.5				
הדר 1	157.0	14535	-3.0	-1.9	-11213
הדר 5	140.0	1686	-1.5	-1.1	-686
הדר אופ 2	130.0	13600			+11614
הפניקס 1	550				-470
הפניקס 5	523	740	-5	-.9	-5800
המסנה-הראל 1	5500	13.0	+45	+.8	+13.0
המסנה-הראל 5	4900	50.0	-240	-4.7	-50.0
כלל ביטוח 1	1270				-970
כלל ביטוח אפ א	39.0	4800	-2	-.5	-3597
כלל ביטוח אג"ח	109.5	30000			-30000
מנורה 1	766	2.0			-2.0
מנורה 5	677				
סהר ביטוח 1	162.0				
סקורפיון 1	1085	891			-891
צור שמיר 1	202	732	-1	-.5	-2768
ציון החזקות 1	1591	40.0	-1	-.1	-117
ציון החזקות 5	665	28.0	-20	-2.9	-38.0

מסחר ושרותים

מסחר

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אינטרנאמא 1	633	997	-14	-2.2	-997
אינטרנאמא 5	531	734	-7	-1.3	-1234
מאיר עזרא 1	300	547			-547
מאיר עזרא אפ 2	87.0	1000	-.5	-.6	-1000
כלל סחר אפ ד	149.0	4969	-2.5	-1.7	-6454

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
כלל סחר אגח 2	138.0				
קי-סל 1.0	405 תב	2984	+29	+7.5	+4711
רפק 1	11000				
רפק 5	12200				
קופרסל א' 0.02 ש	1156	6185			-5075
שופר-סל אפ ד	4295	2216			+1038
שופר-סל אגח א	122.0	86000	+1.0	+.8	+113123

שרותים

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אמות 1	302	2641	-4	-1.3	-2641
סבנות הספקה 1	261	4593	-10	-3.7	-13112
סבנות הספקה 5	140.0	8644	+1.0	+.7	+5903
סבנות הספקה אופ	105.0	2956			-2669
סבנות הספקה אגח	107.0	41984	+1.0	+.9	+92130
קרור הספקה 1	440	474			-79.0
קרור הספקה 10	189.5	11600			-4764
מוסכי שדרה 1	926	430	+27	+3.0	+359
מוסכי שדרה 5	621	500			-500

מלונות ושרותי תיירות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
גני הדר 1	78.0	8847	-1.0	-1.3	-8845
גני הדר אפ 1	32.1	15500			+13500
מלונות דן 1	1210	250	+40	+3.4	+236
מלונות דן 5	765				
חוף האלמוג 0.1	6220	20.0			-20.0
מלונות ירדן 1.0	2154	170	-36	-1.6	-130
ים סוף 1	242	7500			-7500
ים-סוף אפ 1	146.5	1500			+500

מחשבים ושרותי מחשב

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
ת.י.ל.ל. 1	107.0	1000	-4.0	-3.6	-1000
ת.י.ל.ל. אפ ב	26.0	3000	+.8	+3.2	+8700
ת.י.ל.ל. אגח א	107.5				-200
יעד"א 1	4530	28.0			-32.0
מ.ל.ל. 1	1655				
מ.ל.ל. 5	965	165	-5	-.5	-165
ניסקו 1	750	1062	-1	-.1	-162
ניסקו 5	270	2938	-10	-3.6	-17838
ניסקו אופ 2	292	4766			-2714
תים מחשבים 1	485	583			-583

מקרקעין ופיתוח

נדל"ן בינוי ופיתוח

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אזורים אפ 1	270	550	-24	-8.2	-1050
אזורים אגח 3	147.5	8000	+1.0	+.7	+7000
אילון בינוי 1	55.0	2441	-1.0	-1.8	-15911
אילון בינוי אפ	21.0	5825	+1.0	+5.0	+4175
אל-רוב 1	335	2471	+10	+3.1	+2029
אפריקה 0.1	32200	50.0	-1800	-5.3	-93.0
אפריקה אפ 5	10300	8.0	-800	-7.2	-11.0
ארזים 1	370 תב	2700	+30	+8.8	+3170
אירלין 1	2460	100	-50	-2.0	-225
אירלין 5	1981				
ברנוביץ 1	2050	40.0	-20	-1.0	-40.0
ברנוביץ 5	1951				
דניבר 1	4459		+99	+2.3	+50.0
דוריר 1	194.0				
דוריר 5	115.5				
מר-קין 1	1260	250			-60.0
המסלול 1.0	--- לא נסחר ---				
המסלול 5.0	--- לא נסחר ---				
ת.ב.ב. 0.1	--- הפסקת מסחר ---				
ת.ב.ב. 0.5	--- הפסקת מסחר ---				
כלכלית ים אפ 1	61.5	4038			+662
גב-ים 1	4010	460			-530
גב-ים 5	3650	500			-500
הכשרת ישוב אפ7	121.0	60985			-45885
הכשרת ישוב אפ8	89.0	80453			-39413
הכשרת ישוב אפ9	114.0	65372			-57800
מבני תעשיה 1	63.0	45457	-2.0	-3.1	-58103
מבניתעשיה אופ 1	17.0	39900	-1.0	-5.6	-68850
מבניתעשיה אגח א	110.0	5860			+90140
ישפרו 1	3700	75.0	-39	-1.0	-75.0
ישראלום 1	1250	125	+50	+4.2	+125
ישרם 1	32050	86.0	+1000	+3.2	+318
סון פיתוח 1	5900	13.0	+200	+3.5	+13.0
לוסיר 1	4790	2.0	-100	-2.0	-62.0
לוסיר 5	1452	351	+1	+.1	+149
מ.ת.מ. 1.0	307	387			-387
מ.ת.מ. אפ 2	153.0	2000	-6.0	-3.8	-2504
מ.ת.מ. אגח א	132.5				
מגורי בניה 1.0	479	305	-1	-.2	-305
מישבאל 5	118.5	3060	-3.0	-2.5	-1626
מישבאל אפ א	69.0	8000			+7000
מרכז 5	870	100			-40.0
קרינשטיין 1	154.5				
קרינשטיין 5	106.5				
ליפשיץ 1	72.0	793			-4086
ליפשיץ 5	37.6 קו		+1.8	+5.0	+11350
ליפשיץ אפ 2	12.5	20540	+.4	+3.3	+39670
ליפשיץ אפ 3	13.0	25289	+.1	+.8	+16591
ליפשיץ אגח 1	77.5	4900	+1.5	+2.0	+12950
באזל אביב 0.5	1630	400	-30	-1.8	-492
נכסי אזורים 1	134.5	4096	-3.0	-2.2	-3076
נכסי אזורים אפ	36.5 תב	10000	+3.0	+9.0	+30120
נכסי אזורים אגח	98.0	29377			+29117
כהר התוקפת 1.0	374		-3	-.8	-2000
סוף 1	1397				-20.0
קיסריה 1	2400	100			+32.0
קיסריה 5	1100				-200
רוגובין 1	203	5027			-2027
רוגובין 5	141.0 תב	4000	+13.0	+10.2	+3005
רוגובין אפ 2	309				+380
רוגובין אגח א	135.5	6980			+3070

חקלאות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
מטעי הדר 0.1	2720 תב	553	-210	-7.2	-553
מטעי הדר 0.5	2925	1.0			+1.0
מפרין 1	3850	118	+100	+2.7	+101
נכסי הדרים 1	1103	95.0	-10	-.9	-95.0
פריאור 5	2140	600	-60	-2.7	-600

תעשייה

מזון ומבק

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
רובק מב ק	* 1668	792	+152	+10.0	+1400
* ביצוע חלקי 56.00%					
רובק מב ב	* 1703	200	-17	-1.0	-342
* ביצוע חלקי 68.40%					
תלבבל 1	220	750			-73.0
תלבבל 5	185.5				
תלבבל אגח 1	88.0		+1.5	+1.7	+19000
סמפו בירה 1	22200				-17.0
סמפו בירה 5	16850 תב	35.0	+1000	+6.3	+35.0
יצהר 1	965	42.0			-41.0
יצהר א 5	500	400			+104
יצהר אפ 2	125.0 תב	513	-20.0	-13.6	-1340
מן 1	131.5	1561			-268
מן 5	116.0				+49.0
סגרוסט 1	10021	105			+12.0
עסים ב 5	--- הפסקת מסחר ---				
שלמה אבג'ל 1	1720 תב	70.0	-108	-5.9	-320
שמן מכב א 4	440	247	+10	+3.3	+753

מקסטיל והלבשה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
ארגר 1	322		+4	+1.3	+1000
ארגר אפ 2	78.0	2500	+6.0	+8.3	+1780
ארגר אגח 1	118.0		+.5	+.4	+17000
אופים 1	275	300			-96.0
אופנת ברוך 1	109.5 תב	150	-12.0	-9.9	-1700
אופנת ברוך 5	93.0 תב	250	-10.5	-10.1	-9750
אופנת ברוך אופא	65.0				-268
אקסמן רג ש	9100	55.0	-120	-1.3	-105
דלתא-גליל 0.1	710 תב	12516	+43	+6.4	+27390
דלתא-גליל 0.3	677	6062			-2026
מסויות מאוחד 1.	500		-15	-2.9	-50.0
מסויות מאוחד 5.	175.0		-6.0	-3.3	-164
ויסלגו 1	161.5	1100	+3.0	+1.9	+426
ויסלגו 5	117.0	1000	-2.0	-1.7	-1000
ודינוני 1	4635				-1.0
דיקית 1	1325	150			-35.0
דיקית 5	930 תב	100	-70	-7.0	-378
דיקית אפ ב	235	150	-15	-6.0	-650
סופר 1	47.0	1494	-3	-.6	-1746
סופר אפ 1	20.0 תב	2294	+1.6	+6.7	+2706
קדוחה 1	410				
קדוחה 4	356	300	-6	-1.7	-1600
ריגת 1 .	21.7	36690	+.7	+3.3	+36736
עים 1.0	180.0	1900	+.5	+.3	+100
עים 5.0	106.0	1000	+1.0	+1.0	+2308
עים אפ 2	48.0	5167			-5167
עים אגח 1	106.5				
עסק 1.0	119.0	300	-3.0	-2.5	-1150
עסק אפ 1	* 33.4	5000	-.5	-1.5	-977
* ביצוע חלקי 83.60%					
פלגת א 1	415	81.0	-15	-3.5	-1081
פליכון א 0.5	2050		+20	+1.0	+400
פרגוד 1	730	376	-7	-.9	-376
פרגוד אג"ח א'	85.0		-2.0	-2.3	-25800
גיבור-סברינה	2468				

מתכת ומוצריה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אורדן 1	3170	158			-148
אורדן 5	2850	35.0	-150	-5.0	-35.0
אלקמית 1	7450		-50	-.7	-10.0
אלקמית 5	6430				
כבלים 1	356	3400	-1	-.3	-3700
כבלים אפ 1	63.0	49907	-1.0	-1.6	-30881
כבלים אג"ח-אופ'	109.0	24450	+.5	+.5	+53895
כבלים אגח א	110.0	15730			-7970
התבוף 1.0	365	710	-10	-2.7	-560
התבוף 5.0	172.0	1800			+740
ויקה 1	* 1596	35.7	+86	+5.7	+205
* ביצוע חלקי 65.00%					
ויקה 5	995	69.1	+30	+3.1	+157
קיפאמה פח 5	1850	200	-11	-.6	-395
כללי צינור 1.0	* 2360	170	+50	+2.2	+650
* ביצוע חלקי 88.00%					
כללי צינור 5.0	1545	237			-335
מתכת קרמני 1	92.0 תב	5752	-16.0	-14.8	-5960
מתכת קרמני 5	* 61.0	3000	-1.0	-1.6	-916
* ביצוע חלקי 87.10%					
נחושתן 0.1	20100	2.0	+300	+1.5	+28.0
נחושתן 0.5	6900	20.0	-210	-3.0	-70.0
פכר פלדה 1	1425	1860	+40	+2.9	+1215
קינג 1	350	100	-11	-3.0	-350
קינג 5	205	350	-6	-2.8	-463
קליל 1	2880	100			-100
קליל 5	2435	560	-20	-.8	-651
קליל אפ	1171	1661			-254
קליל אגח	140.0	2.0			-8922
שלדות 5.0	1990	200	-70	-3.4	-432
לכיש 1	408	27.0	-1	-.2	-27.0
לכיש 5	318				

חשמל, אלקטרוניקה ואופטיקה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אלביט 3.0	332000	62.0			-28.0
אלקו 0.25	9450	66.0	+450	+5.0	+388
אלקטרה 0.1	1860 תב	316	-121	-6.1	-777
אלקטרה א 0.5	1331	375			-76.0
אלקטרה אפ 5	850	1478			-278
אלקטרה אגח 3	147.5		+2.0	+1.4	+5000
אריה 0.02	15015	147			+20.0
כלל אלקט אפ א	392	3863			-2076
כלל אלק אגח 1	114.0	36412	+.5	+.4	+53588
ספקטרוניקס 1	985	964	-30	-3.0	-1074
ספקטרוניקס 5	720	800	-18	-2.4	-551

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
פרינטגנר 1	400	819	-10	-2.4	-819
פרינטגנר 5	278	2569	-6	-2.1	-4220
ביקלין 1	2250	241	+51	+2.3	+271
ביקלין 5	1600	633	-61	-3.7	-1078
קבנשטיין 1	2783	396	+133	+5.0	+171
קבנשטיין 5	2511 תב	36.0	+228	+10.0	+214
ת.א.ת. 1	* 498	800	-2	-.4	-2259
* ביצוע חלקי 86.70%					
ת.א.ת. 5	256 תב	5950	-22	-7.9	-9907
תראה 1	605 תב	1705	-60	-9.0	-5885

מוצרי בניה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
א.פ.בללבנין 1	145.0	12765			+2235
אי.פ.בנין אפ א	437	2240			-2042
אי.פ.בנין אפ ב	44.0				
אי.פ.בנין אגח א	145.5	4010	+5	+3	+123990
אי.פ.בנין אגח ב	* 100.0	12000			-5390
* ביצוע חלקי 96.80%					
אקרשטיין 1	465	1265	-20	-4.0	-2318
אקרשטיין 5	260	500			-500
אקרשטיין אפ א	294	612			-254
אקרשטיין אג"ח 1	158.5	3567	+1.0	+.7	+67435
האחים בלוס 1	57.0	3000			+500
אחים בלוס אופ1	28.2	8000	-.3	-1.1	-57202
מודאיקה 1	--- לא נסחר ---				
מודאיקה 5	1800				
נגב קרמיקה 1	250	2200	+5	+2.0	+378
נגב קרמיקה אופ1	61.0	1077			-1077

כימיה, גומי ופלסטיק

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אבן 5	1886	8738			-5541
אבן אופ' 2	410	13990	-10	-2.4	-20945
אבן אג"ח א'	100.5	32470			+100785
אירואס ב 200.0	--- הפסקת מסחר ---				
גל תעשיות 1	175.0 תב	500	+16.0	+10.1	+700
גל תעשיות 5	97.5 תב	1200	+9.0	+10.2	+1700
גל תעשיות אופ	20.0	17500	+.1	+.5	+10182
גל תעשיות אגח 1	93.5 תב	2200	+5.0	+5.6	+2200
רשפים 0.1	2985	421			-46.0
רשפים 0.5	1530	468	-42	-2.7	-643
ליפסקי 1.0	2010	66.0	+90	+4.7	+366
מקסימה 1	734	156	+10	+1.4	+156
מקסימה 5	520	250			-270
סנו 1	3650	60.0			-60.0
סנו 5	* 3110	150	-40	-1.3	-270
* ביצוע חלקי 88.20%					
פריקלאס 1	546	4932	-14	-2.5	-6537
פריקלאס אופ 1	135.0	10589			-1614
קרם 1	6090	160	-200	-3.2	-289
קרם אופ 2	4450	20.0	-150	-3.3	-261
קרם אגח 1	128.0	10000			+10000
תיא 5	5250	7.0			-7.0
פרוסארום 10.0	977	19938			-16794

עץ ומוצריו, נייר ודפוס

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
כתר 1	67.0	391	-5	-.7	-1245
רפרין 1	5620	36.0	+70	+1.3	+36.0
רפרין 5	4868	509			-309
חבב.ג. 1.0	4396	55.0	-150	-3.3	-35.0
אחה 1	--- הפסקת מסחר ---				
לבידי אשקלון 1.	535	578			-7.0
מולקן ב 0.5	25989	23.0	-11		-10.0
קרגל 1	495	1970	-25	-4.8	-2470
קרגל אופ 1	190.0	1500	-4.0	-2.1	-949
קרגל אופ 2	83.0	12467			-15338
קרגל אג"ח להמא	101.0	27676	+.5	+.5	+80500
רים 1	189.0	2757			-2015
רים 4	85.0 תב	500	-5.5	-6.1	-825
תעל ב 2	13300	22.0	-50	-.4	-22.0

תעשיות שונות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אבדין 1	164.0 תב	1666	-16.0	-8.9	-2723
אבדין 5	98.5	2094	-2.5	-2.5	-1306
הכיכר יוד 1	1520				
ה.ג.פלקל 1	1008	200	-2	-.2	-120
ה.ג.פלקל 5	1082				

השקעות תעשיה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
מרכזית ב 0.1	* 11670	178	-100	-.8	-346
* ביצוע חלקי 86.00%					
כור בכ' 1.0	2773	434	-147	-5.0	-435
כלל תעש אפ ד	87.5	9591	+1.5	+1.7	+15445
כלל תעש אגח 6	118.5	2334	+1.0	+.9	+85500

חברות להשקעה

השקעה ואחזקות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אזניקו ש	3088		-10	-.3	-200
אידיבי פית אופב	2730	110	-10	-.4	-132
אידיבי פית אגחא	113.5	18240			+1460
אלגר 1	907	1040			-1140
גזקת השקעות 1	955				
גזקת אפ א	700				
גזקת אגח 1	117.0	5200	-.5	-.4	-5200
רגבאר 1	445	1.0			+1.0
רגבאר 5	321		-4	-1.2	-1180
הבה"ל ישראל 5	3105	2898			-3103
הלפמן 0.1	115000				
הלפמן 1.0 ש	15750				
אסמא א 0.5	16072	19.0	-328	-2.0	-29.0
השק דיסק אופ	1039	4326	-11	-1.0	-5024
השק דיסק אגח א	121.0	17000			-14833
השק כוורתר 10	35500	3.0			+2.0
הדרן 1	1060		-51	-4.6	-98.0
הדרן 5	527	390			-110
יעסוד 1	1254	1.0			-13.0
יעסוד 5	732	448			-448
יצוא ש	10550	5.0	-100	-.9	-5.0
ירדן א 0.1	* 1019	266	-10	-1.0	-60.0
* ביצוע חלקי 81.60%					
ישום 1	36.3	8300			-7950
ישום אגח-אופ 1	55.0 תב	2300	-4.5	-7.6	-6300
כלל ישראל 50.0	648	2100			-2062
מגור 1	270 תב	4880	-30	-10.0	-4880
מגור א 5	174.5 תב	4834	-19.5	-10.1	-5834
מגור אג"ח 1	133.0				
סהר פיתוח 1	226	2000			-1000
פו השק ש	2757	500	+27	+1.0	+171
פמה א' 1	4315 תב	1.0	+250	+6.2	+28.0
פמה 5	3649	18.0	-50	-1.4	-88.0
פרין ב 0.2	9950	409			-144
קרדן 1	84.0	6550	-2.0	-2.3	-12550
קרדן 5	50.0	2260	-1.0	-2.0	-6569
קרדן אופ 2	31.8	16113			+8128
קרדן אגח 1	118.5				

נסחרות במט"ח

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
גרית ם	--- הפסקת מסחר ---				

דלק ונפט

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
דלק חיפושינפט.1	1880	40.0	-20	-1.1	-12.0
דלק חיפושינפט.5	939	353	-6	-.6	-465
פז חיפושי נפט	24000	61.0	-300	-1.2	-114
ינ.א.ל. אפ 2	106.0	13267	-4.5	-4.1	-15017
מ.ג.ג. 1.0	3652		+30	+.8	+150
מ.ג.ג. 5.0	1960	150	-65	-3.2	-609
נפטא ש	352	2821			-591

רשימה מקבילה

שרותים

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
הראל עדה 1	--- הפסקת מסחר ---				
י.ם.כ.ל. 1	240				
קומנדרים 1	900	100	+43	+5.0	+138
קומנדרים 5	230	1.0			-1.0
קמל 1	518 תב	126	+47	+10.0	+2317
תבל 1	--- הפסקת מסחר ---				

מלונאות ושרותי תיירות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
תודיה ישראלית 1	25.2		+1.0	+4.1	+24000
כנס 1	475	30.0	-5	-1.0	-55.0

מחשב ושרותי מחשב

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אדמת 1	151.5		+2.0	+1.3	+1000
דקה מיכה 1	370	1130	-20	-5.1	-1494
דקה אפ 1	600 תב	400	+52	+9.5	+509
כלל מחשבים 1.0	2673				
משוב 1	* 57.5	820	-6.5	-10.2	-1639
* ביצוע חלקי 50.00%					
רשף 1	--- הפסקת מסחר ---				

נדל"ן בינוי ופתוח

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אבנתים 1	321 תב		+25	+8.4	+120
בן-יקר גת 1.0	1311				
דרוקר 1.0	--- הפסקת מסחר ---				
דרוקר 5.0	--- הפסקת מסחר ---				
עוד 3.0	738	195	+7	+1.0	+193
רסקו מכב	--- לא נסחר ---				
רסקו רג	--- לא נסחר ---				

מזון ומבק

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אסאס 1	550	132	-4	-.7	-68.0
גולדפרוסט 1	214				
גולדפרוסט 5	115.0	1.0			+1.0

מקסטיל והלבשה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
הגידרט 1	180.0				
מקס 0.1	1700	171	+50	+3.0	+199
מקס 0.5	* 680	150	-30	-4.2	-351
* ביצוע חלקי 60.00%					
תעש רוגוזין 1.0	3510 תב	515	-285	-7.5	-822

מתכת ומוצריה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אחליאב 1	64.5	723			-723
אוקסגה 5.0	--- לא נסחר ---				
מודגן 1.0	--- לא נסחר ---				
משאבות כלע 1	47.0				
מתכת מרום 1	--- הפסקת מסחר ---				

מוצרי בניה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אלקול 1	--- הפסקת מסחר ---				
אלקול אפ 2	--- הפסקת מסחר ---				
בר-סון 1	2190	300	+110	+5.3	+153
בר-סון 5	1400	498			+2.0
בר-סון אופ 2	670	2420	-10	-1.5	-2096
כרמאסבסט 1.0	4640				
כרמאסבסט 5.0	* 2300	104	-20	-.9	-32.0
* ביצוע חלקי 85.60%					
מ"ר.ב. 1	655	209			-209

מוצרים בסיסים, גומי ופלסטיק

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אלרן-סק 1	113.0	1000	+3.0	+2.7	+1000
ריקסבר 1	1976				-8.0
נקה 1	4900				-23.0
ת.ג.ב. 1.0	--- הפסקת מסחר ---				
ת.ג.ב. 5.0	--- הפסקת מסחר ---				
תרו א' 5	5200				

עץ ומוצריו, נייר ודפוס

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אורדע פרינט 1	376				
סקאברייה 1	1329	1.0			+1.0

תעשיות שונות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
גולן 1	203				
רדפסון 1	144.0				
פז-תן 1	282		-3	-1.1	-2000

השקעה בתעשיה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
כלל פיתוח 1	127.5	1500			-1504

חברות השקעה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
אינקובה 1	--- הפסקת מסחר ---				
אית"ם 1	195.5				
אית"ם אופ 1	20.7				
אמיסר בכ' 1	238	1.0			+1.0
אפיק 1.0	364 תב	3222	+33	+10.0	+3222
אפיק 5.0	256	1583			-1583
בנין השק ב 5	10558	.4	-12	-.1	-21.5
גורש 1	--- הפסקת מסחר ---				
לבנייק 5	--- הפסקת מסחר ---				
עין השקעות 1	520				
עין השקעות 5	340				

חיפושי נפט

שם החברה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	הצע/ביקוש
פראייל ב 0.03	* 2945	9.0	-155	-5.0	-17.0
* ביצוע חלקי 52.90%					

משתנים

שם נייר	מספר עסקות	שער במשתנים	שער בר"ק	שינוי באחוזים	מחזור בנע
הבינלאומי	6	5581	5499	1.49	2658.0
פיבי	6	6277	6215	1.00	1700.0
הסנה	3	110.00	110.50	-.90	15920.0
שלמון	2	716	707	.28	8140.0
כלל סחר	1	207	201	2.99	10500.0
שופר-סל ב'	4	1037	1027	.97	12800.0
דלק ג'	15	2492	2455	1.51	17820.0
אפריקה 1	2	29602	28872	1.25	147.0
אזורים	1	516	501	2.99	1200.0
בבסים-בנין	3	2695	2655	1.51	1581.0
הכשר הישוב	10	485	476	-1.22	39709.0
חברה כלכלי	2	286	281	1.78	10500.0
כלל נדל"ן	1	510	505	1.59	765.0
עלית	6	15135	14947	.50	674.0
פולגת ב'	3	320	318	.63	9800.0
קומאורפתו	3	2143	2148	-.23	1200.0
כלל תעש אל	12	1936	1839	5.27	6711.0
אלרון	29	206170	202325	7.25	314.0
טבע	19	9791	9646	1.50	4615.0
ים המלח	23	1846	1797	2.73	20580.0
פטרוכימים	23	346	336	2.98	1126720
נייר חדרה	4	239955	235250	2.00	43.0
כלל תעשיות	27	139.00	136.00	3.35	1814820
אידיבי פת'	7	5845	5730	2.01	3070.0
אררט	3	774	764	1.04	3286.0
חברה לישרא	30	3780	3688	2.49	10301.0
פועלי השקע	3	677	665	1.80	10406.0
דיסקהשקע	33	2290	2213	3.48	19742.0
כלל ישר"ס 10	5	801	776	3.22	5789.0
יואל	1	356	354	-1.11	5939.0

שערי קרנות נאמנות

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
אב	5675.91	5638.75
אביקה	371.72	370.24
אגוז	303.10	300.99
אגם	116.43	115.66
אדיר	2063.02	2021.30
אודם	154.86	153.76
אופיר	184.50	183.24
אור	460.93	457.19
אורין	128.14	127.17
אורלי	331.35	328.94
אורן	921.23	914.79
אייל	6175.30	6054.52
אירית	6069.28	5995.61
איתן	968.62	881.97
אלון	723.82	718.12
אלונה	725.57	719.23
א נ ד י ם ב		
אגיה	116.71	115.01
א נ ל י פ ס		
אנליסה	109.87	107.20
א נ ל י ס ט		
אגדה	101.45	98.90
אפקר	101.29	100.26
ארז	201.84	200.39
אס	142.82	139.66
אשר	197.32	195.93
אתגר	67.47	56.74
אתנה	292.50	290.43
בהירה	149.67	146.69
ברית	574.68	570.65
בזק	495.94	492.06
בריכה	561.28	559.65
בנים	1701.15	1689.16
בעז	—	—

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
גורן	512.85	510.51
גיא	—	—
גיל	3425.06	3398.94
גלית	736.15	730.82
הגדבן	382.66	380.01
הוכיפה	551.17	546.47
הדלב	281.64	279.44
הדרן	164.18	161.19
הנהן	313.95	308.26
הדיה	635.54	621.62
דרור	341.37	335.15
דקל	362.56	360.01
הדס	429.54	426.76
הילה	455.78	453.77
ורד	623.52	611.56
והר	—	—
זיו	—	—
זינוק	107.37	105.14
זיק	82.37	80.41
זכיר	428.46	424.83
חוזה	191.94	190.63
חליפין	162.41	161.98
חלמיש	231.24	230.28
חן	169.08	166.66
יפו	131.24	130.07
יכל	6885.86	6801.68
יובל	526.46	521.93
יהלום	170.62	169.47
ישורון	378.58	374.80
יעדה	515.64	512.42
כוכב	295.30	292.78
כחל	137.66	136.75
כלנית	690.66	677.54
כספית	303.14	301.90
כרמל	135.32	133.23

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
כתר	1298.96	1280.01
להב	5168.58	5131.60
לבסקיט	140.11	138.34
לפיד	303.19	297.41
לקב	2193.79	2176.45
לשם	445.95	444.01
מבצר	1569.77	1559.17
מבטח	4543.00	4511.76
מגר	301.68	299.55
מגן	4203.20	4173.80
מור	1670.76	1659.20
מורן	937.74	930.85
משה	27436.47	27026.57
מיסר	1187.26	1179.06
מכלול	96.22	95.56
מעוף	4988.86	4954.22
מעין	799.45	793.86
מקשה	446.67	444.62
מרווח	143.07	142.54
מרום	1550.43	1539.58
נגה	—	—
נטיף	279.12	278.00
נטע	474.36	467.33
נילי	—	—
סביון	674.48	661.61
סגולה	152.34	151.21
סלע	433.71	431.72
סנונית	615.15	611.20
סער	399.86	396.44
ספיר	181.26	181.25
עדיף	379.46	376.31
עדית	804.50	800.70
עידן	568.35	559.99
עבר	120.55	119.51

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
ענת	2329.18	2311.93
עפרוני	581.40	576.25
ערמון	126.85	125.98
פיא	1714.73	1702.40
צבר	570.32	566.34
צופית	514.61	510.18
צוק	141.33	141.31
צביר	1293.88	1283.74
צבייה	563.36	555.08
צברת	164.67	163.49
צריח	115.55	113.93
קלע	179.42	178.97
קשת	118.64	117.80
רונית	—	—
ריבון	153.12	152.85
רקפת	981.82	966.13
רקי	472.65	469.02
שביט	527.36	522.82
שגב	392.50	390.40
שחף	109.00	108.07
שדה	484.45	481.05
שמיר	471.59	468.19
שנהב	697.80	692.78
שסק	725.84	720.98
שפע	104.21	103.24
שקד	202.03	200.58
תאנה	259.29	257.48
תדהר	552.29	550.91
תירוש	633.08	628.48
תנופה	113.99	113.10
תפוז	294.93	292.93
תפוח	228.74	227.21
תרשיש	123.62	122.74
תשבי	609.11	603.96

שערי איגרות חוב

הסידרה	השער	השינוי בנק'
קפ"ש	--- הפסקת מסחר ---	
4.25% מלוה מדינה (שבועי)		
4101	469.0	
ק-432 תשואה 0.05%		
4102	166.1	-.8
4103	179.1	-.8
4104	173.9	-.7
4301	173.9	-.7
ק-453 תשואה 0.33%		
4302	165.2	+.6
4303	164.4	+.5
4304	166.5	+.6
ק-434 תשואה 0.62%		
4305	150.1	+.1
4105	147.2	+.1
4106	143.7	+.1
4107	139.6	
4108	141.2	+.1
ק-435 תשואה 0.90%		
4109	136.9	
4110	135.6	
4111	133.7	+.1
4112	130.7	+.1
ק-451 תשואה 0.89%		
4201	169.6	+.1
4202	166.6	+.1
4203	164.0	
4204	158.7	+.1
4205	156.0	
ק-452 תשואה 1.03%		
4206	152.7	+1.0
4207	152.5	+1.0
4208	150.8	+1.1
4209	147.8	+1.0
4210	144.2	+1.0
4211	140.1	+1.0
ק-453 תשואה 0.86%		
4212	142.5	+2.3
4213	139.4	+2.3
4214	133.1	+2.4
ק-471 תשואה 0.89%		
4113	132.3	
4118	129.6	
ק-491 תשואה 1.80%		
4215	126.9	
4216	125.2	+.1
4217	123.8	
4218	121.8	+.1
4219	119.6	
4220	121.3	
4221	119.2	
4222	118.1	
4223	116.0	+.1
ק-492 תשואה 2.11%		
4224	111.1	-.5
4225	109.5	-.5
4226	109.1	-.5
4227	108.7	-.6
4228	107.7	-.5
4229	105.7	-.6
ק-511 תשואה 0.69%		
4114	135.2	+1.2
4117	131.9	+1.2
ק-531 תשואה 0.55%		
4115	134.4	-.4
4116	133.1	-.4
3% מלוה מדינה (גליל)		
ק-201 תשואה -0.97%		
ש3601	51577.0	+1243.0
ש3602	47582.0	+1156.0
ש3603	44394.0	+1129.0
ק-202 תשואה -0.01%		
ש3604	39274.0	-286.0
ש3605	35921.0	-273.0
ש3606	33906.0	-268.0
ק-203 תשואה 0.00%		
ש3607	32172.0	-124.0
ש3608	30504.0	-123.0
ש3609	29108.0	-122.0
ק-204 תשואה 0.38%		
ש3610	26074.0	-112.0
ש3611	25230.0	-114.0
ש3612	24540.0	-115.0
ק-205 תשואה 0.10%		
ש3613	23299.0	-27.0
ש3614	22414.0	-27.0
ש3615	20732.0	-27.0
ק-206 תשואה 0.52%		
ש3616	18731.0	+167.0
ש3617	17752.0	+162.0
ש3618	16873.0	+157.0
ק-207 תשואה 0.37%		
ש3619	15922.0	+6.0
ש3620	15070.0	+5.0
ש3621	14340.0	+5.0
ק-208 תשואה 0.95%		
ש3622	12711.0	-4.0
ש3623	11952.0	-4.0
ש3624	11268.0	-3.0
ש3625	10264.0	-14.0
ק-209 ב' תשואה 0.70%		
ש3626	9636.0	-24.0
ק-209 ג' תשואה 0.95%		
ש3627	8869.0	+52.0
ק-210 א' תשואה 1.05%		
ש3628	8145.0	+94.0
ק-210 ב' תשואה 0.93%		
ש3629	7677.0	+79.0
ש3630	7231.0	+115.0
ק-211 ב' תשואה 1.20%		
ש3631	6742.0	-51.0
ק-212 א' תשואה 1.37%		
ש3632	6312.0	+2.0
ק-212 ב' תשואה 1.30%		
ש3633	5986.0	+63.0
ק-213 א' תשואה 1.25%		
ש3634	5290.0	+57.0
ק-213 ב' תשואה 1.50%		
ש3635	4955.0	+2.0
ק-214 תשואה 1.55%		
ש3636	4767.0	+2.0
ש3637	6481.0	+2.0
ק-215 תשואה 1.52%		
ש3638	4181.0	+1.0
ש3639	3831.0	+1.0
ק-216 תשואה 1.49%		
ש3640	3164.0	+1.0
ש3641	2745.0	+1.0
ק-217 תשואה 1.02%		
ש3642	2513.0	+49.0
ש3643	2224.0	+43.0
ק-218 תשואה 1.30%		
ש3644	1959.0	-32.0
ש3645	1768.0	-30.0
4.25% מלוה מדינה (גליל)		
ק-231 תשואה 1.64%		
3701	1491.0	
ק-232 תשואה 1.99%		
3702	1137.0	+8.0
ק-233 תשואה 1.99%		
3703	1009.0	+5.0
3704	865.5	+4.6
ק-251 תשואה 1.82%		
3751	475.9	+3.9
ק-252 תשואה 1.76%		
3752	188.9	+1.0
3753	181.6	+1.0
ק-253 תשואה 2.03%		

הסידרה	השער	השינוי בנק'
3901	173.0	-3.8
3902	165.0	-3.7
3903	164.0	-3.8
3904	165.9	-3.7
ק-254 תשואה 2.21%		
3754	165.9	-1.1
3755	160.2	-1.1
3756	154.8	-1.1
3757	152.1	-1.0
ק-255 תשואה 2.19%		
3758	149.5	-.2
3759	149.3	-.1
3760	147.4	-.1
3761	144.4	-.1
3762	140.7	-.2
3763	136.6	-.2
ק-256 תשואה 2.12%		
3764	138.7	+1.1
3765	135.5	+1.0
3766	134.1	+1.0
3767	132.0	+1.0
3768	129.0	+1.0
ק-271 תשואה 2.15%		
3791	136.3	-.9
3792	137.7	-.8
ק-291 תשואה 1.98%		
3826	163.4	+.7
3827	160.6	+.7
3828	155.2	+.7
3829	152.5	+.7
ק-292 תשואה 1.99%		
3830	149.7	+1.1
3831	149.4	+1.1
3832	147.6	+1.1
3833	144.6	+1.1
3834	141.0	+1.1
ק-311 תשואה 1.67%		
3861	142.1	+.8
ק-331 תשואה 2.35%		
3769	130.0	+.1
3774	126.9	+.1
3775	121.6	+.1
3776	119.3	
3777	121.0	+.1
ק-351 תשואה 2.55%		
4801	126.0	+1.8
4802	124.2	+1.8
4803	122.7	+1.7
ק-352 תשואה 2.95%		
4804	104.7	
ק-361 תשואה 3.00%		
5201	103.3	+.1
5202	101.3	
ק-371 תשואה 2.63%		
5401	126.2	
5402	124.4	
5403	120.8	
5404	118.6	
5405	120.3	+.1
ק-381 תשואה 2.97%		
5601	113.9	+1.1
5602	112.7	+1.0
5603	110.6	+1.1
5604	107.4	+1.0
5605	105.8	+1.0
5606	105.3	+1.0
ק-391 תשואה 1.71%		
3770	136.8	+3.0
3773	135.3	+3.0
ק-411 תשואה 1.64%		
3771	139.2	+3.1
3772	137.7	+3.1
7%-6%-4% מלוה פיתוח ומדינה (80% הצמדה)		
ש3539	140400.0	+300.0
ש3540	139600.0	
ש3541	139050.0	+4050.0
ש3542	135800.0	
ש3543	129000.0	
ש3544	129200.0	
ש3545	137500.0	
ש3546	127200.0	
ש3547	126900.0	-100.0
ש3548	127900.0	+1300.0
ש3549	120200.0	
ש3550	120700.0	+300.0
ש3551	121200.0	+300.0
ש3552	111200.0	+300.0
ש3553	110200.0	
ש3554	110700.0	
ש3555	110900.0	
ש3556	106200.0	
ש3557	106500.0	
ש3558	106000.0	
ש3559	102500.0	+300.0
ש3560	96100.0	-200.0
ש3561	96200.0	+300.0
ש3571	95500.0	-200.0
ש3572	96400.0	
ש3573	96200.0	
ש3574	88700.0	-200.0
ש3575	87900.0	
ש3576	88000.0	
ש3577	88800.0	
ש3578	81400.0	-100.0
ש3579	81100.0	
ש3580	75700.0	
ש3581	68800.0	
ש3582	68136.0	+1500.0
ש3583	62300.0	
ש3584	59200.0	
ש3585	57000.0	
ש3586	50600.0	+650.0
ש3587	51100.0	
ש3588	50460.0	+990.0
ש3589	46600.0	
ש3590	46230.0	
ש3591	47300.0	+200.0
ש3592	47060.0	
ש3593	46401.0	-1435.0
ש3594	44900.0	
ש3595	43800.0	-600.0
ש3596	42290.0	+340.0
ש3597	* 42700.0	-900.0
5% מלוה פיתוח ומדינה (בחירה מלאה במדד)		
ש2025	--- הפסקת מסחר ---	
ש2026	138700.0	+500.0
ש2027	133700.0	
ש2028	137196.0	
ש2029	130335.0	
ש2030	ק136644.0	+3980.0
ש2031	126137.0	
ש2032	135101.0	
ש2033	ק139699.0	+4069.0
ש2034	130735.0	
ש2035	ק121410.0	+3536.0
ש2036	110404.0	
ש2037	111416.0	
ש2038	107130.0	-70.0
ש2039	117857.0	
ש2040	ק112191.0	+3268.0
ש2041	97107.0	
ש2051	95568.0	-2800.0
ש2052	92006.0	
ש2053	ק100143.0	+2917.0
ש2054	89711.0	
ש2055	91556.0	

הסידרה	השער	השינוי בנק'
ש2056	ם 89649.0	-2773.0
ש2057	89288.0	-2691.0
ש2058	96019.0	
ש2059	84926.0	
ש2060	ק 93575.0	+2720.0
ש2061	57900.0	
ש2062	ם 54491.0	+1587.0
ש2063	ק 63294.0	+1844.0
חילים		
ם 21	104.8	30/10/88
ם 23	100.5	31/10/88
ש24	101.8	+2.7
ש25	99.7	02/11/88
ש26	99.1	+.5
ש27	99.0	+.8
ש28	98.3	-2.5
ש29	99.5	+2.7
ש30	104.0	
ש31	* 104.3	+3.0
32	99.9	+2.9
33	100.0	
1	95.0	31/10/88
34 מר"ג	100.0	-2.7
35 מר"ג	* 100.9	+2.9
36 פ"ש	101.0	
ערג 1א	101.5	+.5
לישם 1ב	ם 108.8	-3.4
פלה 1ג	100.0	
אגרות חוב בלתי מוצמדות בטמ		
מגיב 24 ש	92.0	10/10/88
מגיב 25 ש	91.0	10/10/88
מגיב 26 ש	93.7	30/10/88
מגיב 28 ק	91.7	27/10/88
מגיב 30 ש	91.7	12/10/88
אגרות חוב צמודות לדולר		
5 ידו 1	89.6	+1.4
מודה 1	73.0	+1.0
אגרות חוב צמודות רבית קבועה (אריזון)		
ק-901 תשואה -1.94%		
7001	291.6	+2.1
7002	283.1	+2.1
ק-902 תשואה 0.95%		
7003	262.7	
7004	243.9	+.1
ק-903 תשואה 1.05%		
7005	228.1	-.5
ק-904 תשואה 1.00%		
7006	215.7	-.4
ק-905 תשואה 1.10%		
7007	201.5	-.4
7008	191.8	-.4
ק-906 תשואה 0.70%		
7009	187.1	
ק-907 תשואה 2.15%		
7010	176.1	+.1
ק-908 תשואה 2.36%		
7011	166.2	+.6
7012	160.6	+.6
ק-909 תשואה 1.94%		
7013	157.3	+.2
ק-910 תשואה 1.99%		
7014	137.2	
ק-911 תשואה 2.90%		
7015	113.6	-.2
7016	113.6	-.3
7017	116.6	-.2
7018	116.4	-.2
7019	116.9	-.3
7020	116.8	-.2
7021	115.7	-.2
7022	115.4	-.2
ק-951 תשואה 3.20%		
7201	118.0	-.2
7202	117.1	-.2
7203	117.1	-.2
7204	117.7	-.2
7205	117.9	-.2
צמודות צמוד ומדד ריבית משתנה		
ק-801 תשואה 0.39%		
ש6101	16179.0	+437.0
ק-802 תשואה 2.86%		
ש6102	9475.0	-152.0
ק-803 תשואה 2.90%		
ש6103	8514.0	-44.0
ק-804 תשואה 3.32%		
ש6104	7769.0	-21.0
ש6105	7533.0	-20.0
ק-805 תשואה 3.57%		
ש6106	7255.0	-19.0
ש6107	6975.0	-18.0
ק-806 תשואה 4.10%		
ש6108	5029.0	-56.0
ש6109	4790.0	-54.0
ש6110	4713.0	-53.0
ק-807 תשואה 4.00%		
ש6111	3929.0	-62.0
ש6112	3900.0	-62.0
ק-808 תשואה 4.30%		
ש6113	2610.0	-7.0
ק-821 תשואה 5.55%		
ש6151	1028.0	-2.0
ש6152	984.3	-1.1
ק-822 תשואה 5.28%		
ש6153	865.7	+6.9
ש6154	849.5	+6.9
ק-823 תשואה 5.22%		
ש6155	564.5	+1.5
ק-824 תשואה 5.27%		
ש6156	455.2	+1.7
ק-825 תשואה 5.65%		
ש6157	332.1	-5.5
ש6158	314.4	-5.3
* ק-826 תשואה 3.70%		
6159	* 299.5	+8.1
ק-827 תשואה 5.29%		
6160	259.7	+3.6
6161	251.2	+3.6
ק-828 תשואה 5.48%		
6162	224.8	-.5
ק-829 תשואה 5.42%		
6163	209.4	+2.8
6164	201.2	+2.7
ק-830 תשואה 5.46%		
6165	188.6	-2.3
ק-831 תשואה 5.34%		
6166	179.4	-.3
6167	175.4	-.3
6168	172.6	-.4
ק-832 תשואה 5.20%		
בר 6169	163.4	+1.4
ק-833 תשואה 5.75%		
6170	153.2	-.3
* ק-834 תשואה 5.38%		
6171	* 110.3	+2.9
6172	* 111.2	+2.9
ק-851 תשואה 2.55%		
6801	123.2	+3.3
ק-852 תשואה 5.78%		
6501	98.3	-.2
אגח ממשלתיות מניה - פריש		
86 אל-אפ	1613.0	+3.0
85 אלתא א	1268.0	
85 אלסינט א	2601.0	+1.0
85 אלסינט ב	1540.0	
85 טאייטקס	1596.0	
84 תדיראן	116.3	+.7

קרב המוקד חוזר לחיפה: ארמלי מול הבית"רים המפתיעים מת"א

מאת ברוך דגון

חיפה תשוב להיות במוקד, כמו לפני שנתיים־שלוש, בשעה שתארח את בית"ר ת"א לקרב צמרת. המוליכה מנתניה, שתתארח אצל הפועל חולון, תפזול אל עבר המגרש בקריה־אליעזר מתוך מטרה כפולה: נצחון שלה ותיקו אצל יריבותיה, שיאפשר לה להגדיל את יתרונה.

בית"ר ירושלים, ששבה לתמונת האליפות, תשתדל להמשיך בתנופתה אף שצפוי לה מאבק קשה במיוחד מול הפועל באר־שבע.

הפועל פ"ת, אחת המפתיעות העונה, לא תתחשב במצב הקשה של מכבי ת"א וגם הפועל ת"א, שתתארח אצל הפועל כפר־סבא, תשחק ללא סנטימנטים.

בני־יהודה תנסה „לשבור הקרח" בקרב הביתי עם הפועל ירושלים ואילו שמשון תעשה מאמץ לרשום נצחון שני על גבה של הפועל טבריה.

הפועל כפ"ס – הפועל ת"א

ת"א רשמה כבר העונה שני נצחונות חוץ והדבר מלמד על אופי ונחישות אצל האלופה. כפ"ס, עדיין נקיה מנצחונות, תצטרך לשחק טוב במיוחד ולאפס את רגלי חלוציה כדי לרשום נצחון בכורה. הסתברות גדולה לשוויון ביחסי הכוחות.

התחזית: תיקו.

מכבי חיפה – בית"ר ת"א

היכולת הטובה של הבית"רים אינה מקרית וחיפה חייבת להתייחס לקרב הזה בכובד ראש. שתי הקבוצות צברו נקודות חשובות וגילו מגמה התקפית. צפוי, איפוא, מאבק פתוח ביוזמה, במהלכים ובאפשרויות ההכרעה.

התחזית: תיקו.

הפועל חולון – מכבי נתניה

יחסי הכוחות התיאורטיים מצביעים על יתרון למוליכה מנתניה, אולם חולון לא מתרגשת מכך. היא זוכרת היטב את התבוסה, שהנחילה למכבי ת"א, ומצפה לשידור חוזר מול נתניה. נתניה תתקל, איפוא, במשוכה גבוהה, אך תוכל להתגבר עליה.

התחזית: נצחון לנתניה.

הפועל פ"ת – מכבי ת"א

פ"ת מצויה בתנופת הישגים נאה והיא מבקשת ליצור לעצמה קרש קפיצה אל הפסגה. הביתיות תקנה לה יתרון מסויים מול הקבוצה המכבית, המתקשה להיכנס לקצב תקין.

התחזית: נצחון לפ"ת.

שמשון – הפועל טבריה

אם ישכיל עודד מכנס לפתור את בעיות ההגנה של טבריה, יוכלו האורחים מהצפון להמר על נקודה לפחות. אם יימשכו ניסיונות הסרק של טבריה לתקוף ולהבקיע, תהיה שמשון המרוויחה הישירה.

התחזית: תיקו.

בית"ר ירושלים – באר־שבע

בית"ר שבה לצמרת והיא מרגישה היטב באזור הזה. כדי לטפס במעלה הטבלה היא תהיה חייבת לשלוף כמה שפנים נוספים מהכובע. שכן, באר־שבע, הרעבה לנצחון, תמתין לה בפינה.

התחזית: נצחון לבית"ר.

בני־יהודה – הפועל ירושלים

בני־יהודה רואה במשחק הזה קרש מפתח לגבי המשך מעמדה בליגה. העולה החדשה מירושלים היא יריבה, התפורה על־פי מידות השכונה, ואם לא יצליחו המארחים להשיג הפעם נצחון יהיה מצבם בכי רע. ירושלים תהיה מרוצה גם עם נקודה.

התחזית: נצחון לבני־יהודה.

הטבלה הלאומית

	הקבוצה	מש'	נצ'	תיקו	הפס'	שערים	נק'
1.	מכבי נתניה	7	4	3	0	5–10	15
2.	בית"ר תל־אביב	7	4	2	1	4–7	14
3.	בית"ר ירושלים	7	3	2	2	3–9	11
4.	מכבי חיפה	7	3	4	0	5–10	11
5.	הפועל באר־שבע	7	2	5	0	3–6	11
6.	הפועל פתח־תקוה	7	4	1	2	8–9	11
7.	הפועל תל־אביב	7	3	2	2	6–7	7
8.	שמשון תל־אביב	7	1	4	2	4–2	7
9.	מכבי תל־אביב	7	1	5	1	8–6	6
10.	הפועל ירושלים	7	2	1	4	8–5	6
9.	צפרירים חולון	7	1	4	2	7–8	5
11.	הפועל טבריה	7	1	2	4	8–4	5
13.	הפועל כפר סבא	7	0	3	4	10–3	3
14.	בני־יהודה ת"א	7	0	2	5	9–2	2

נוסטאלגיה ב„מכתש": הפועל ר"ג תארח את האחרונה הפועל חיפה

מאת שמואל טל

פעם היה המפגש הזה מרעיד לבבות. מחר, כאשר יתמודדו ב„מכתש" בגבעתיים קבוצות הפועל ר"ג והפועל חיפה במסגרת המחזור ה־8 בליגה הארצית יהיה זה משחק קצוות בין המוליכה מר"ג ותחתית הטבלה מחיפה.

חיפה התדרדרה לאיזור המסוכן וטרם זכתה העונה בנצחון. קשה להאמין שדווקא מול ר"ג, שאמנם נעצרה בשבוע שעבר, לאחר שישה נצחונות רצופים, תצליח לעשות זאת.

מכבי פ"ת שניצלה את שגש הפחתת הנקודות של יבנה כדי להעפיל למקום השני תצטרך להתגבר על הגנתה החזקה של מכבי טמרה כדי לשמור על מיקומה.

יבנה ש„נרגעה" אחרי פתיחה סוערת תשחק אף היא מחוץ לביתה. היא תתארח ביפו אצל מכבי המקומי הממוקמת אמנם במקום החמישי, אך רחוקה מיכולת טובה.

מכבי שעריים המאיימת על הצמרת תארח את הפועל בת־ים שאינה מוצאת את הנוסחה להצלחה. הפועל חדרה תשחק בביתה עם העולה החדשה המפתיעה, בית"ר רמלה ובית"ר נתניה תארח את מכבי רמת־עמידר.

הפועל יהוד, הממוקמת מתחת ל„קו האדום" תתארח אצל שכנתה מלוד שאף היא טרם הסתגלה לצמרת המשחק בליגת המשנה.

הפועל חדרה – בית"ר רמלה

חדרה הממוקמת ארבעה שלבים אחרי אורחיהם מרמלה מפגרת אחריה רק בנקודה. נצחון יאפשר לה לחלוף על פניה ולכל הדעות היא מסוגלת לכך. יש לה את יתרון הביתיות ובמגרשה היא מסוגלת לנצח כל יריבה.

התחזית: נצחון לחדרה.

מכבי יפו – מכבי יבנה

יבנה שפתחה את העונה בסערה נרגעה מעט בעיקר לאחר שהופחתו ממאזנה שתי נקודות. כדי להישאר בתמונה היא תצטרך לנצח ביפו אבל לשם כך יהיה עליה לשפר את רמתה. יפו, הגם שאינה בשיאה, לא תוותר בקלות.

התחזית: תיקו ומעלה ליבנה.

מכבי טמרה – מכבי פ"ת

מכבי פ"ת תתארח בטמרה כשעל הנייר היא המועמדת הוודאית לנצחון. אולם טמרה, מלכת התיקו של הארצית, לא תוותר בקלות ותהווה מכשול גבוה בפני נציגי אם המושבות. מכל מקום, פ"ת תעשה מאמץ לזכות במלוא הקופה.

התחזית: נצחון למכבי פ"ת.

הפועל ר"ג – הפועל חיפה

מפגש קצוות בין המוליכה וסוגרת הטבלה. ר"ג טובה מיריבתה ומועמדת לנצחון. חיפה ששחקניה מאיימים בשביתה, לא מסוגלת לסכן את העליונות של נציגי עיר הגנים ותצבור קרוב לוודאי הפסד חמישי העונה.

התחזית: נצחון להפועל ר"ג.

בית"ר נתניה – רמת־עמידר

בשבוע שעבר כמעט ניצחה רמת־עמידר את המוליכה. אבל מחר זה סיפור חדש לגמרי. הבית"רים מנתניה זקוקים לנקודות כדי להתבסס במרכז הטבלה והם יעשו כל מאמץ לזכות בנצחון על חשבון נציגת הפרבר הרמת־גני הממוקמת באיזור המסוכן.

התחזית: תיקו ומעלה לנתניה.

מכבי שעריים – הפועל בת־ים

שעריים טובה יותר. בת־ים שהצהירה טרם פתיחת העונה על כוונותיה, כשלה עד כה כמעט לאורך כל הדרך. מאחר ששעריים משחקת בבית היא מועמדת לנצחון.

התחזית: נצחון לשעריים.

הפועל לוד – הפועל יהוד

שתי קבוצות שפתיחת העונה לא האירה להן פנים. לוד, לפחות על הנייר, עדיפה על יריבתה. יהוד שטרם זכתה העונה בנצחון תנסה לעשות זאת בלוד אך ספק אם הדבר יעלה בידה.

התחזית: נצחון ללוד.

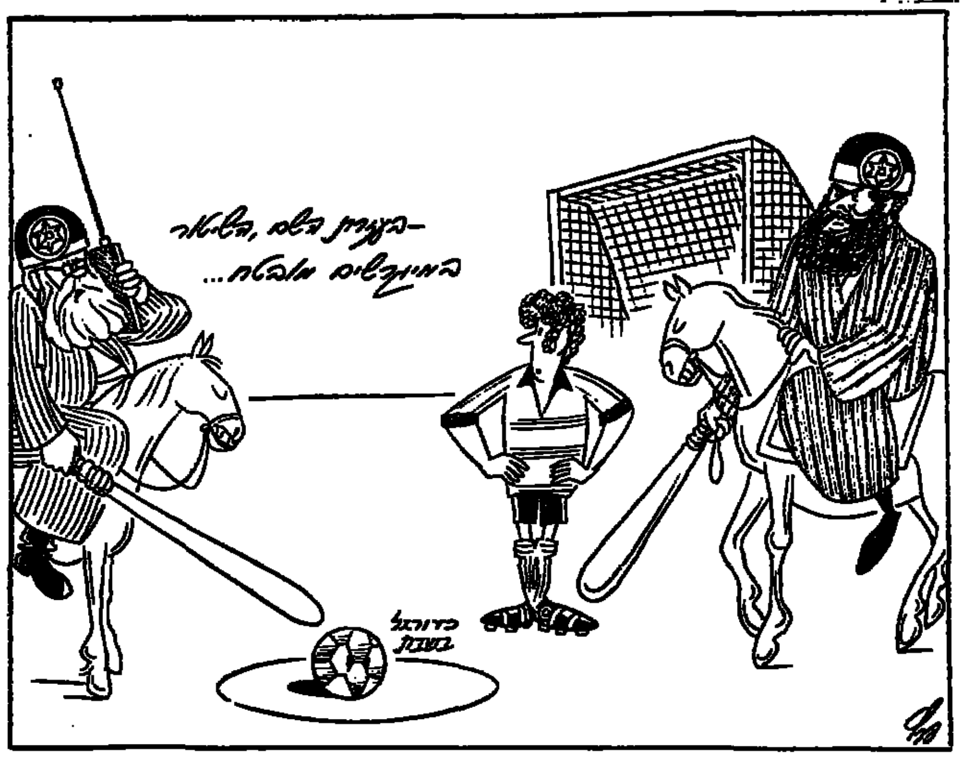

אליצור רמלה יצאה בזול

מאת משה כהן

אליצור רמלה יצאה אמש בזול בבית הדין המשמעתי של איגוד הכדורסל. הקבוצה הרמלאית, שהורשעה בשורת אירועים חמורים במשחקה מול מכבי ראשל"צ, ספגה עונש של קיום שבעה משחקי רדיוס ללא קהל וקנס כספי של 3500 שקל.

מתח רב היה אמש באיגוד הכדורסל לפני פתיחת הדיון. עיתונאים ועסקנים ציפו בקוצר רוח לפתיחת הדיון. מטעם רמלה הופיעו ראש העיר לשעבר, יורם רבי ושני חברי הנהלה.

בדו"ח השופטים הואשמה הקבוצה בהתפרעות חמורה של אוהדיה ופגיעה בשופטים ובשחקני יריב. יורם רבי טען כי יש להפריד בין הקבוצה לבין האוהדים ולא כדאי להרוס את הכדורסל ברמלה. הרמלאים כמעט התחננו וכנראה שדייניהם התרשמו מכך. לפני גזר הדין, העיד גם השופט טוד וורניק שטען, כי עוד 100 פעם הוא היה שורק על העברת הכדור לראשל"צ כמו שעשה בשלהי המשחק.

אליצור רמלה תערוך את שבעת משחקי הבית הקרובים שלה ללא קהל ברדיוס של 35 ק"מ ממגרשה ותשלם לאיגוד קנס של 3500 שקל. מנהלת הקבוצה, נעמי פורת ספגה עונש הרחקה לחודש.

נציגי רמלה לא הסתירו את שביעות רצונם מגזר הדין, שכן הם חששו לפני פתיחת הדיון מהפחתת נקודות ליגה והיו כאלה שאפילו דיברו על פירוק הקבוצה, אולם הסוף הרמלאי היה מתוק יותר. הם רק שאלו בעצב: „איפה נמצא 3500 שקל לתשלום הקנס?"

מקדולנד חוזר לארה"ב

הרומן בין הפועל חולון לבין בן מקדולנד יגיע היום לסיומו. שני הצדדים הגיעו להסדר על הפסקת החוזה ומקדולנד עומד לעזוב הבוקר את הארץ.

בחולון בנו רבות על כוכב האנ.בי.איי לשעבר, אבל ההמשך היה עגום ומקדולנד לא התאקלם בקבוצה. במהלך הימים האחרונים נערכו מגעים בין שני הצדדים ובסופו של דבר הוחלט כי מקדולנד יקבל מחולון משכורת של חודש נוסף. אגב, חוזהו בחולון עמד על 170,000 דולאר.

לעומתו, ימשיך איוואן דאנקן לאמן את חולון, שמעתה תשחק רק עם זר אחד, טוני זינו. זהו השינוי השני בחולון במהלך השבוע האחרון. השינוי הראשון היה בהחלפתו של אדי פיליפס בזינו.

שניאור מחלק מחמאות לרומנים

מאת שמואל קליגר

„מה שהייתי מייחל לנבחרת ישראל שתדע לשחק כמו הרומנים המצויינים. כזו יכולת; כזה כושר גופני ומסמטי תנועה במשחק. אין מלים בפי. אילו צריכים להדריך את העם ללחם כמו שעושים לעם ברומניה כדי ששחקנים יוכלו לשאוף לגדולות בכדורגל ולהצליח במסודר"...

אלה מקצת הדברים שאמר אתמול המאמן הלאומי יצחק שניאור עם שובו מגיחה קצרה ברומניה שם חזה בניצחון נבחרת הכדורגל של רומניה על נבחרת יוון 0:3 שלשום במוקדמות הגביע העולמי.

המאמן סיפר, כי הרומנים מפגינים כדורגל מודרני, שמתאפיין בתנועה שוטפת לאורך 90 דקות. אין אצלם רגעים מתים והשחקנים מנהלים את טאקטיקת המשחק בהתאם לאופי המשחק של היריב. מבחינה פרסונלית התרשם במיוחד מצמד הקשרים של הנבחרת האג' וסאבו שהפגינו יכולת גבוהה, אך גם חבריהם הפגינו יכולת משחק גבוהה.

„בלי שום קושי עברו הרומנים את ההגנה של היוונים תוך תצוגה של מבצעי כדורגל מהנים. התרשמתי נוכח הלחץ של הרומנים שפער השערים יכול היה להיות בן 12 שערים ולא רק – 3".

ומה יש לנו לעשות נגד הרומנים ב־23 בחודש?

שניאור: „יהיה לנו קשה מאוד, אבל זה יהיה מבחן טוב עבור הנבחרת. נשתדל להפתיע את היריב בהתקפות מתפרצות. אין זו חוכמה לשחק רק עם קבוצות כמו הפועל בת־ים, אלא מול תלמידים מצויינים כמו נבחרת רומניה", אמר המאמן.

לדעתו מסע הדיגול אחרי יציאת האימון הבין־לאומית השנים של נבחרתנו חזק את המחשבה בדבר הצורך להמשיך ולהתרכז בהעלאת הכושר הגופני ולהתאים שיטה לשחקנים מתוך שהיא לוקח בחשבון אופי המשחק של כל יריבה ויריבה".

היום בחיפה: חצי גמר סבב פרנקל

היום יערכו בחיפה משחקי חצי־הגמר בסבב פרנקל בטניס. פרקים יפגוש במשחק המרכזי את בועז מרנשטיין ואנגל משוודיה את קשילבסקי מארה"ב.

אתמול ברבע־גמר הנשים ניצחה האמריקאית ספנס את אלופת ישראל, אילנה ברגר 1:6, 3:6. דליה קדיאם גברה על זמבורסקי מארה"ב 5:7, 6:1, 5:7 והיא תתמודד עם חגית אוחיון שגברה על יעל שבים 2:6, 6:7. בזוגות העפילו לגמר גליקשטיין ויעקובסון מארה"ב שיתמודדו מול מרנשטיין ודרנפלד ובין הנשים יפגשו ברגר ואוחיון מול פילד ואהרון מאירלנד.

● נבחרת אנקרה בכדורעף נשים תגיע היום לארץ ותתמודד ביום ראשון מול אס"א באר־שבע בגביע הקונפדרציה האירופית. במשחק זה שיערך בבירת הנגב תבטיח השגריר התורכי את נוכחותו.

כדורסל

מכבי ת"א: רגל וחצי בבית הגמר

שחקני מכבי ת"א עשו אמש צעד וחצי לקראת השתתפותם במשחקי בית הגמר של גביע אירופה לאלופות. המכבים גברו במשחק חוץ על קבוצת אוסטנד הבלגית בתוצאה 91:104 (42:51).

חניכיו של צבי שרף לא נאלצו לגלות את מלוא יכולתם מול הבלגים החלשים. רק במחצית הראשונה הצליחו שחקני אוסטנד להוות יריב שקול למכבים, אבל יתרון הגובה המובהק של מאגי ובארלו שבר את המקומיים ובמחצית השניה דמה המשחק לאימון.

המשחק נפתח באיחור של שעה בגלל תקלה בתאורה באולם המשחקים. משחק הגומלין בין שתי הקבוצות יערך ביום חמישי בהיכל הספורט ביד־אליהו, אבל לאור תוצאת אמש יכולים אוהדי מכבי להתעניין היכן רוכשים כרטיסי מנוי למשחקי בית הגמר. הגרלת המשחקים תערך בעוד תשעה ימים ואז נדע סופית מי יהיו היריבות של מכבי ת"א.

הרבו לקלוע למכבי: מאגי 30, בארלו 22.

אטלנטה תיאבק על התואר באנ.בי.איי. הנפתחת הערב

מאת שמואל טל

הלוס־אנג'לס לייקרס התחזקה, הבוסטון סלטיקס הזדקנה וה„בוכנות" מדטרויט קיבלו עומק. אולם נראה כי השינוי המהותי ביותר לקראת פתיחת העונה ה־43 בליגת האנ.בי.איי הערב הוא בשורות האטלנטה הוקס, הקבוצה שצירפה לשורותיה שני כוכבים, שהפכו אותה למועמדת להאבק על הכתר.

אטלנטה בשורותיה כיכב אשתקד דומיניק ווילקינס, רכשה את ה„סנטר" הוותיק מוזס מאלון שהחזיק כרטיס חופשי בידו ואת הקלע המצטיין רג'י תיוס. מאז הופיעו בשורות הלייקרס, זה בצד זה, ווילט צ'מברליין, ג'רי ווסט ואלג'ין ביילור בעונת 68/69 לא שיחקה שלישיה בעלת כושר קליעה כמו זו שתופיע העונה אצל ה„ניצים".

ווילקינס, מאלון ותיוס סיימו את העונה החולפת בין 19 הצלפים הטובים של הליגה. ממוצע הקליעה המשותף שלהם עומד על 72.6 נקודות. השאלה היא האם יוכלו ווילקינס ותיוס, שאוהבים שניהם את הסל, לשתף פעולה ולפרגן האחד לשני. והאם יסכימו השניים להכבים כדורים למאלון מתחת לסל במקום לנסות מזלם בקליעה.

מייק פראטלו, מאמנה של אטלנטה מודע לבעיה ואומר: „אני יודע שכולם טוענים שבקבוצתי לא יהיו מספיק כדורים עבור כולם. אולם אינני רוצה לצאת בהצהרות. רק הזמן יוכל לומר אם צדקנו ברכישותנו".

החימור של אטלנטה בא במטרה לסיים את אי הצלחתם בשלב הפלייאוף. שלוש פעמים רצופות סיימו את העונה הרגילה עם יותר מ־50 נצחונות בעונה אך בשלב הפלייאוף עפו בחצי־הגמר.

מלון ששיחק אשתקד בוושינגטון בולטס ותיוס שהגיע מסקרמנטו קינגס הם בין 50 השחקנים שהחליפו את מדיהם. מאז היכו הלייקרס את הפיסטונס בגמר של העונה החולפת בחודש יוני וזכו בתואר בפעם השניה ברציפות.

אולם העברות השחקנים היו רק שינוי אחד ולא עיקרי בליגה המקצוענית לקראת העונה החדשה. השינוי הבולט הוא כמובן צירופם של שתי קבוצות חדשות – שארלוט הורנטס ומיאמי היט – אל 23 הקבוצות שהרכיבו את הליגה עד סיום העונה החולפת. השתיים בנו את הרכביהם ע"י איסוף שחקנים מיתר הקבוצות לאחר שאלה החליטו על מי הן לא מוכנות לוותר (שמונה שחקנים בכל קבוצה).

כמו מוזס מאלון שהועבר לאטלנטה, כאמור כשחקן חופשי, היו עוד כמה כדורסלנים מצויינים שהחליפו קבוצות באותו מעמד. תום צ'יימברס עבר מסיאטל לפניקס; וויין („העץ") רולינס מאטלנטה לקליבלנד קבליירס; אורלנדו וולדריג' מניו־ג'רסי נטס ללוס־אנג'לס לייקרס; וולטר דייויס מפניקס סאנס לדנבר נאגטס; מייק וודסון מהקינגס ליוסטון רוקטס; ג'ון לוקאס ממילווקי באקס לסיאטל סופרסוניקס; פרנק ג'ונסון מהבולטס לנטס; פאט קמינגס מהניו־יורק ניקס למיאמי וקורט ראמבים מהלייקרס להורנטס.

בשוק ההעברות היו מעורבים גם שני מלכי הריבאונדים של הליגה מייקל קייג' וצ'רלס אוקלי. הלוס־אנג'לס קליפרס שלחו את קייג' לסיאטל תמורת בחירה ראשונה בדראפט והשיקגו בולס ויתרו על אוקלי תמורת ביל קארטרייט. רג'י תיוס עבר כאמור לאטלנטה מהקינגס שקיבלה תמורתו את רנדי ויטמן.

אוטיס תורפ עבר ליוסטון רוקטס שנתנה תמורתו את רודני מקגריי וג'ו פטרסן. מנוטה בול, הגבוה בשחקני הליגה, נשלח ע"י הוושינגטון בולטס לגולדן־סטייטס ואריורס תמורת דייב פייטל.

ההעברות הרבות לא היו רק נחלתם של השחקנים. שבעה מאמנים חדשים – פנים חדשות במגרשים. דון צ'יני יוליך את יוסטון; ג'ימי רוג'רס את הסלטיקס; קוטון פיטסימונס את פניקס; דון נלסון את גולדן־סטייטס, לארי בראון את סאן־אנטוניו, דיק הארטר את שארלוט ורון רוטשטיין את מיאמי.

מבין שבעה המאמנים החדשים מדהימה ביותר היתה התמנותו של לארי בראון שחזר לאנ.בי.איי אחרי שהוליך את קנזס לזכיה באליפות המכללות. בראון קיבל הצעה „שלא יכול היה לסרב לה" וחתם על חוזה בסך 3.5 מיליון דולאר לחמש שנים.

שלוש קבוצות – דטרויט, מילווקי וסקרמנטו החליפו בית וישחקו באולמות חדשים גדולים יותר מאשר המגרשים הישנים שלהם.

ועוד שינוי: החל מן העונה הקרובה ינהלו את משחקי הליגה שלושה שופטים במקום שניים. בעונת 78/79 כבר נעשה נסיון לנהל משחקים ע"י שלושה שופטים אך הרעיון גווע בתום עונה אחת לאחר שבעלי הקבוצות החליטו שההוצאה גדולה מדי. לקראת העונה החדשה עלה שוב הרעיון והתקבל ע"י כולם.

ערב פתיחת העונה קשה לעסוק בהימורים ולהצביע על מועמדות לזכיה בתואר. כאשר מדובר בעונה קשה ומפרכת בה צריכות הקבוצות לשחק כ־80 משחקים בעונה הרגילה ואחר־כך להתחיל הכל מחדש בפלייאוף כל תוצאה אפשרית. מכל מקום לפי שעה נראית האלופה לוס־אנג'לס לייקרס כקבוצה החזקה במערב ואף מועמדת לזכיה בתואר שלישי ברציפות. במזרח – מוטב שלא להתחיל בניחושים.

(רשימה ראשונה בסידרה)

חדש בצד ישן אצל ה„ניצים" מאטלנטה

אטלנטה הוקס הולכת על כתר האליפות בליגת האנ. בי. איי. לסגל כוכביה בו בולט דומיניק וילקינס (משמאל) הצטרפו הסנטר הוותיק מוזס מאלון (במרכז) והקלע המצטיין רג'י תיוס. השלושה שערכם הכספי מתקרב לארבעה מליון דולאר, יהוו צוות שיפחיד ודאי הגנות רבות

הזרים – רק משתי הליגות הראשונות

מאת שמואל קליגר

שחקנים זרים שישותפו החל מהעונה הבאה בליגה הלאומית – שניים לכל היותר בכל קבוצה – יהיו חייבים להימנות על קבוצות הליגה הלאומית או השנייה באירופה ובדרום־אמריקה – זה אחד הרעיונות שהעלו אתמול בוועדת משנה של ההתאחדות לכדורגל המופקדת על יישום ההחלטה בדבר התרת שיתוף זרים.

בוועדה שישבה אתמול בהרכב עו"ד עמי פוטל, עו"ד משה אביבי, עו"ד ארבי בר־יעקב, ראובן פריינר ויעקב אראל הועלו מספר רעיונות האמורים לקדם את ההחלטה המהפכנית. יותרו גם הבאת זרים מארצות אסיה, אפריקה ואוסטרליה אולם לגביהם תהיה הגבלה: השחקנים יצטרכו לבוא עם רקורד של שחקני הנבחרות הלאומיות של אותה מדינה או יתפקדו בשיתופם בליגות העליונות של מדינותיהם.

כל ההגבלות שלעיל חלות רק על שחקנים מגיל 21. אשר לשחקנים בגיל צעיר יותר, לא יחולו ההגבלות והשחקנים הצעירים לא יצטרכו להוכיח רקורד לאומי או בין־לאומי. בהתאם, השחקנים הזרים יהיו כפופים לכל תקנוני התשלומים אם יחולו בעתיד על שחקנים ישראליים. יעקב אראל מנכ"ל ההתאחדות אמר כי נראה שעלות השחקנים הזרים תהיה נמוכה ממחירים של השחקנים הישראליים כיום.

נוריץ' תתארח אצל וימבלדון

מאת ג. שרון

מוליכת הטבלה המפתיעה נוריץ' הממקדת אליה את מרבית תשומת הלב בליגה האנגלית תתארח מחר אצל מחזיקת הגביע, וימבלדון. גם אם תפסיד תשמור על מקומה בראש הטבלה. המאיימת העיקרית עליה, ארסנל, תצטרך להיות בשיאה ביום ראשון כאשר תתארח מול מצלמות הטלוויזיה אצל נוטינגהם פורסט.

מילוול שספגה את הפסדה הראשון בשבת החולפת נגד מידלסברו, חוזרת למגרשה הביתי כדי לארח את לוטון. האלופה, ליברפול רחוקה כדי 7 נקודות מהפיסגה. בשלב כה מוקדם של העונה אין להפרש זה כל משמעות, אולם כדי להשאר בתמונה יצטרכו חניכיו של דאלגליש לנצח בבית את מידלסברו.

שאר המשחקים: מנצ'סטר־יונייטד – אסטון־וילה; קובנטרי – ווסטהאם; טוטנהאם – דרבי; ק.פ.ר – ניוקאסל; שפילד־ונסדיי – אברטון; סאות'המפטון – צ'לסי.

בסקוטלנד יהיה בדנדי דרבי עירוני. המוליכה ריינג'רס גלזגו תארח את אברדין בשעה שהאלופה סלטיק תארח את המילטון. יתר המשחקים: היברניאן – אברדין; סט. מירן – הארטס.

הלוח הכללי ידיעות אחרונות הלוח הנפוץ ביותר דבר ראשון בבוקר

למוסד ממלכתי באשקלון
דרושים
דוברי עברית!
לעבודת תרגום
כישורים נדרשים:
★ שליטה מלאה בעברית/ערבית. שפות נוספות יתרון.
★ השכלה תיכונית לפחות. עדיפות לבעלי השכלה אקדמאית.
★ שרות מלא בצה"ל.
למתאימים שאינם תושבי אשקלון והסביבה, ינתן סיוע בדיור.
המעוניינים יפנו בכתב לת.ד. 228 אשקלון (מיקוד 78101) ויציינו קורות חיים ופרטים אישיים מלאים, כולל מס' ת.ז וטלפון לתקשורת.
פונים מתאימים ייענו
סודיות מובטחת

לעבודה בטחונית בארץ ובחו"ל
דרושים
יוצאי יחידות קרביות
הנתונים הדרושים:
• גילאי 21־28
• שרות צבאי ביחידות שדה כלוחמים (הכרחי קורס פיקודי) עדיפות לקצינים.
• ידיעת השפה האנגלית ו/או שפה אירופית אחרת.
• כושר גופני טוב ובריאות תקינה (פרופיל 82 ומעלה).
אנו מציעים:
• עבודה רבת אתגר בארץ ובחו"ל.
• תנאי שכר טובים והטבות מיוחדות למתאימים.
• חוזה העסקה למספר שנים (אפשרי חוזה לשנה אחת).
העבודה מתאימה גם לסטודנטים המתכוונים ללמוד בארץ או בחו"ל בשנת הלימודים הבאה
המעוניינים העומדים בכל הדרישות לעיל יפנו בכתב לת.ד. 39350 ת"א מיקוד 61392 עבור שהר בצרוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת.ז. וטלפון.
— פונים מתאימים ייענו —

למוסד ממלכתי
דרושים
אקדמאים
לעבודה בלתי שגרתית
אנו מציעים לך:
* עבודה בעלת עניין ואתגר, הכרוכה בניידות רבה.
* לימוד השפה הערבית.
* תנאי שכר טובים ותנאי שירות מיוחדים (לרבות רכב צמוד בתום ההכשרה).
* עבודה קבועה.
* מסלול קידום רחב ואפשרויות להתפתחות עפ"י כישוריך.
אם נולדת בין 23 – 31, סיימת שירות מלא בצה"ל ובריאותך תקינה – פנה נא בכתב לת.ד. 33171 ת"א (מיקוד 61331) עבור כ"א, בצירוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים (כולל מספר ת.ז. ומספר טלפון להתקשרות)
פונים מתאימים יענו

למפעל עתיר ידע
באזור תל־אביב
דרושה
כלכלנית מתחילה
למחלקת גזברות
התפקיד כולל:
טיפול בנושא בנקים
ניהול משרד
הכישורים הדרושים:
כלכלנית מתחילה
ידיעה טובה בשפה האנגלית
הפעלת מעבד תמלילים
ניתן לפנות טלפונית 03־495552 או בכתב
לת.ד. 13135 ת"א, 61131 „לאגף משאבי אנוש"

שמר שיווק חומרי בנין בע"מ
(נמנית על קבוצת כלל)
לסניפנו בחיפה
דרוש
איש מכירות
★ נסיון במכירות ושיווק
★ רצוי נסיון בענף הבניה
★ אחרי שירות צבאי
לפנות לדוד טלפון: 04־642559

דירות

בהרצליה בית 5 חדרים 140 מ"ר ...

וילות ובתים

בצפון ת"א בית פרטי, 3 בנוי, 250 מ"ר מפלסים קרקע פרטית 950.000 דולר 03-760427 03-776459 (21273)

בלב ת"א בהזדמנות בבנין בשלמות תפוש בהולקו בלבד $210,000 03-321746 03-658826 (5559)

"רובין-אחזי" קונים דירות +מגרשים בפרדס-כץ 03-790205 (14009)

קבלן בנין רשום מעונין בעבודות בניה ושיפוצים (13900) 03-705201

בהרצליה "גל-ים" רובינשטיין עצמון. שלב ב' בפרויקט התאומים היוקרתי, דירות מיוחדות +5 דירות קוטג' 052-552863 (12714) 052-552632

בבני-שבין קוטג' מיידי אפשרות ל' $35.000 משכנתא $50.000 (16909) 03-9644980

השקעה משתלמת בדירות נופש על הכנרת למכירה דירות קוטג' 3 עד 6 חדרים בפרויקט נופש תנאי רכישה ומשכנתאות מעודפים "גרעד" בנין והשקעות בע"מ 03-913083 (7832) 03-9343375

בגבעת-סביון בבית המיוחד דירת גג 210 מ"ר במחיר למזומן כולל מע"מ 305,000 ש"ח (186,000 דולר) מרכז מסחרי סביון. א-ה' 16.00- 18.00, ו': 9.00- 12.30 03-357191 "אפריקה-ישראל להשקעות" 03-650281 (23315)

בגבעת-סביון ברח' הגליל דירה מפוארת 146 מ"ר, 5 חדרים ק"א במחיר למזומן כולל מע"מ 232,000 ש"ח (141,000 דולר) מרכז מסחרי סביון: א- ה' 16.00- 18.00, ו': 9.00 - 12.30 03-357191 "אפריקה-ישראל להשקעות" 03-650281 (23299)

ברעננה ברח' בר-אילן דירת 5 חדרים +הגג שמעליה וחדר +שרותים על הגג. לפנות "ציטרין-נוטקביץ" ורח' ה' באייר 28 ככר-המדינה 03-251329 בין השעות 11.00- 13.00 17.00- 19.00 (פרט ליום ג' אחה"צ) (29469)

ברעננה ברח' בר-אילן דירות פאר בנות 4- 5 חדרים לפנות "ציטרין-נוטקביץ" ה' באייר 28 ככר-המדינה 03-251329 בין השעות 11.00- 13.00 17.00- 19.00 (פרט ליום ג' אחה"צ) (29456)

דירת 5 חדרים 140 מ"ר מעל עמודים, שרותים כפולים רח' הנאנ"אליהו ר"ג 03-7519252 (28519)

דירות למכירה

בגבעתיים בתוך גבעתיים בבנין תשלא ...

ת"א-יפו

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

קבלנים מציעים

בשכונת-אביב ברמת-אביב ג' בנין מפואר 4, 5 חדרים 153 מ"ר בתוספת מרפסות גן ודירות גג מפוארות. מחיר למזומן כולל מ.ע.מ. ק"ג דרום מערב ש"ח 375,000 (דולר 234,500) "אפריקה ישראל להשקעות" 03-650281 (5428)

בצמרת-אביב בלב רמת-אביב בנין כוכב מפואר 4, 5 חדרים עם אפשרות למרפסות גן ודירות גג מפוארות. מחיר למזומן כולל מע"מ ל-4 חדרים 125 מ"ר, ק"ב 315,000 ש"ח (197,000 דולר) רחוב אינשטיין. א' ה: 17.00- 19.00 שבת: 10.00- 14.00 "אפריקה-ישראל להשקעות" 03-650281 (5385)

קוטג'ים מפוארים ברחובות, רח' הולנדי, תיכנון נדיר, שיש צבעוני, הכנה למערכות מיזוג-אויר. שמשון-זליג בע"מ על 03-941180 (9143) 03-953626-7

לדציניים! במבשרת-ירושלים, וילה גדולה ומיוחדת 350,000 דולר, 02-344835 בערב (לא בשבת) (29430)

בנוה-אביבים, דירות 4 חדרים+ מירב השיכלולים, קבלן בירנבוים, ה' באייר 24, 03-262894 03-259689 (13448)

במגדלי דיזנגוף, 4, נוף לים, גבוהה, 03-412314 (17411) 03-5414386-7

בנוה-אביבים 5" 4 אקסלוסיביות, מרפסות פתוחות, אנטנה לוויינית, שיש, לובי מפואר, שיא הפאר מ-$160,000. במזומן בתוספת מע"מ אפשרות למשכנתא עד 150,000 ש"ח בניסה "בקיע "ישקו" "ISCO" 03-426293-4-5-6-7 (6345)

דירות יוקרתיות, לובי מפואר, שיש, אנטנה לוויינית, אנטרקום T.V, הריסים חשמליים 4 אקסלוסיבית מ-5 $139,000. יוקרתית מ-$176,000. דירת גג מ-$225,000. במזומן בתוספת מע"מ. כמו כ דירות 3 ו-6 חדרים מרווחים, אפשרות למשכנתאות עד 150,000 ש"ח ותשלומים נוחים. ישקו ISCO טל: 03-426293-4-5-6-7 (6297)

דירות למכירה 1-1½ חדרים

גן

דירות למכירה

ברשל"צ וילה על מגרש פרטי ובית דו משפחתי על מגרש פרטי מחודים מפתיעים, משכנתא גדולה, תנאי תשלום נוחים, העבדה מיידית בטאבו. חברת אירופה ישראל נכסים ובנין בע"מ. המכירה ע"י "דירות ישראל" רחוב הרצל 50 רשל"צ, טלפון: 06-9659505 (25261) 03-9663556

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

בפ"ת 4 חדרים חדשה 120 מ"ר 03-9345423 (4967) 03-245375

דירות למכירה 2-2½ חדרים

ברחוב טייבר גבעתיים! נותרו למכירה 2 דירות אחרונות בנות 4 חדרים בבנין מפואר בתכנון מיוחד. בפרטים: דוופלד טולידנו בנין ופיתוח בע"מ דרך השלום 29 גבעתיים 03-316226 03-313775 (17955)

דירות למכירה 1-1½ חדרים

שרון

בגבעתיים דירות 3, 4 +גגות, בבנין אקסלוסיבי 052-552270 (30537) 052-571537

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 3-3½ חדרים

בכ"ס דירות +5 מרפסות פתוחות בדב-הוז זבטרזמפלדו (5239) 052-913856

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דרום

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 3-3½ חדרים

ש.א.ב בע"מ החלה במכירת דירות 4 חדרים מפוארות ודירות גג. בחולון, בקרן-היסוד 28 ובגבעת-התחמושת 39. פרטים: סוקולוב 64 חולון טלפון 03-886565 (30337)

בהוד-השרון 5 בבניה עקיות+ מרפסת פתוחה 03-9341850 עקיות (9226)

בכפר-סבא בכרמל 32 בבניה 5 עקיים +מרפסת פתוחה. 052-952346 "מירצקי" (13603) 03-413501

בכפר-סבא, בנחשון 5 חדרים מסודרת+ ארונות קיר +טלפון מעליות וחניון "קוראל" 03-288943 03-292616 (12026)

דירות למכירה 3-3½ חדרים

חולון-בת-ים

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

בחולון בפסגת בן-גוריון בבניה דירות 3½ מתאים לזכאים! מ-$70,000 "ארמון-טופז" רוטשילד 03-864238 בת-ים 32 פתוח במוצ"ש (9194)

במרכז חולון 4+ פ"א +חניה +מטבח אמריקאי 7/89 למסירה 135,000 03-5053787 בערב 08-472323 (13917)

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דירות גג

ראשון-לציון רחוב סוקולוב, פנטהאוז דופלקס מפואר, 7 חדרים, מרפסת ותוספות מיוחדות. שמשון-זליג בע"מ 03-941180 (9142) 03-953626-7

ביקוש דירות

ברעננה!!! פנטהאוז יהודי, 9, בבנין אקסלוסיבי, נוף משגע רק 350,000 בלעדי ל"ישראהאוז" (27038) 052-901901

דירות בשכ"ח

בנאות-אפקה, קוטג' חדש וגדול להשכרה בתנאים מצויינים $1200 לחודש ללא תשלום מראש! 03-9659577 (14264) 03-9663714

בכפר-סבא להשכרה, פנטהאוז חדש ישירות מהקבלן $500 לחודש 03-9663714 (6058) 03-9659577

ברשל"צ, להשכרה, ישירות מהקבלן, דירות יוקרה במחיר מבצע, ללא תשלום מראש, תשלום חודש בחודשו במחיר מבצע 4" $310 5" $320 5½" $330 6" $340. 9663714 (13114) 9659577

בהרצליה בנוה-אמירים דירות מפוארות 4" חדשות 140 מ"ר+ הוספות+ טלפון לטווח ארוך "קוראל" 03-288943 03-292616 (11638)

בנן-העיר, תל-אביב, דירת פאר 4 חדרים 170 מ"ר בקומה גבוהה מיידי בלעדי ל"קוראל" 03-288943 03-292616 (11626)

דירות מרוהטות

דירות ברמי-מבחה

עסקים

• מסק"ע+ מסום להפעלת מכונת שיפוץ, תנ לקונה הכבנה מפתיעה. 03-749428 (2760)

• מסקיע ($80,000) למסיבת בהתי-מלון עיסוקה בסף 03-749389 (2571)

• חנות להשכרה, בנבון וסשיה בתיים כידית 03-865784, 03-835380 (521)

ג'ק הרמה (ליפט) פוג בעבודה" 08-462014 בבית 08-465253 (14471)

להעברה מסעדה +מטון בקונדיטוריה בחולון 03-5521675 (10413) 03-5513100

למכירה מסעמי בריאות נוריה מבנה 550 מגרש 1250 +כח +טלפונים ביהוד 03-362070 בערב 03-5700501 (8773) 03-883924

RUG DOCTOR

דרושים 120.000 ש"ח תמורת שיעבוד נכס/ מכירה +רווחים לעסק פעיל 03-992107 (8514) 03-941466

בלב ת"א בהזדמנות בנין בשלמות תפוס בחלקו בלבד $210.000 03-321746 03-658826 (8509)

דרוש בדחיפות מבנה שישמש במסעדה או מטבח באזור המרכז או הדרום 03-871812 03-5053324 בשבת (7766)

ברמת"צהלה" ביסבורג במרכז מסחרי בבניה. למכירה חנויות משרדים ושטחים מסחריים במחירים מפתיעים "בית-רון" (7058) 03-5446126-7

למכירה במרכז הארץ מתפרה עובדת יצוא בתחום ייחודי משגשג מתאים לכמה שותפים ת.ד. 37498 תל-אביב (13255)

בתי מלאכה

מחסנים

אולמות

חנויות

להשכרה בחולון 1100 מ"ר ק"ק גבוה "רשף" 03-5742777 נכסים" (28846)

למכירה, בפ"ת חנויות/ משרדים "בניה-און" 03-9342663 (29210) 03-5103030

להשכרה 250 מ"ר באזור הבורסה ברמת-גן "רשף-נכסים" (28791) 03-5742777

להשכרה: ברמת-גן ישירות מהקבלן חנות בגודל כ-80 מ"ר $1500 לחודש ללא תשלום מראש! 03-9659577 (14259) 03-9663714

משרדים

ברחוב הירקון 300 500 מ"ר למסחר או משרדים "נ.ה.מ.-נכסים" (21325) 03-372169

בבית-דוד ברמת-גן 1150 דולר למ"ר!!! כולל מיזוג וטיפוחים!!! משרדים החל מ-103 מ"ר לבעלי מקצועות חופשיים. אנגלו-סכסון 03-286181 (18996) 03-738121

בשכ"ח בדיזנגוף הסואן 80 מ"ר "בני את צ'ורץ'" 03-245048 (17220)

להשכרה 200 מ"ר, מסודרים, בשכונת מונטיפיורי. "רשף-נכסים" 03-5742777 (13597)

להשכרה בהזדמנות!!! 220 מ"ר מסודרים, בגוש החלכה. "רשף-נכסים" 03-5742777 (13596)

להשכרה בחולת-יצחק 200 מ"ר + 100 גלריה חזית 03-449249 (15450)

מבני תעשיה

להשכרה בראשל"צ 2000 מ"ר להחסנה ותעשיה 3.5 דולר "רשת מדל"ן" 03-7520199 (8027)

להשכרה ע"י הקניון 260 ק"ק +טלפונים+ כח מיידי "קוראל" 03-288943 03-292616 (5628)

מזרחי ובניו בונים למכירה והשכרה אולמות תעשיה בכל גודל, 03-582294-6 (5553)

להשכרה בקרית-אריה 6000 מ"ר ק"ק עצמאי! "רשף-נכסים" (22718) 03-5742777

ליד הקניון להשכרה בק"ק 600 2400 מ"ר גבוהים +כח +טלפונים לאחסנה תצוגה מלאכה קלה "אנגלו-סכסון" 03-738121 (9991)

להשכרה בחולון ובראשל"צ 1100 550 ק"ק "רשף-נכסים" (13614) 03-5742777

להשכרה בקרית-אריה 450 מ"ר ק"ק 5 דולר "רשף-נכסים" (25840) 03-5742777

להשכרה בראשל"צ 3.5 מ"ר ק"ק 1100 דולר, "רשף-נכסים" (28822) 03-5742777

מגרשים

בבתי"ם דונם ללא פרצלציה בגוש 5027 טלפון 03-9614517 (14284) 03-9614559

למכירה ביהוד במיקום טוב 5 דונם תעשיה. (4748) 03-449249

תושב הוץ מעוניין במגרשים באשקלון, אשדוד והסביבה (29907) 051-53988

ביהוד 5 דונם לתעשיה פרטי "רשף-נכסים" (28799) 03-5742777

הצעות עבודה

חוק הזדמנויות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על-פי החוק.

"למיומי" פרדיין דרושים מלצר מקצועי, מקבלת קהל, שומר 03-475100 03-496115 (252)

מלחימות מנוסות לתיווץ והדבקת מעגלים מודפסים למפעל אלקטרוניקה בבני-ברק. דרוש נסיון קודם של שנתיים לפחות, 5 ימי עבודה 03-5791555 (125) לכוכבה

קצבים מנוסים ומתחילים מאזור חדרה לעבודה קבועה "נ.א.ב." 06-323044 (14899) (יום ראשון)

דרושים צעירים/ות אחרי צבא עד גיל 25 בלבד לעבודה במשרה מלאה בשכר גבוה תנאים מלאים 661757 (14574)

בחור/ה נמרץ/ת לטיפול בעובדים זרים דובר/ת ערבית ובעל/ה רכב. 03-5449848 "קריירה" (14406)

מפעילים/ות ואחראי מחלקה לנושא מזעור מיקרופילמים 03-262062 03-266601 (14056)

מלחימות, מרכיבות, מחווטות מנוסות למפעלים בת"א ראשל"צ והרצליה 052-953272, 03-286111 ,9659733 (11990)

לציורי יד על חולצות בחור/ה בעל/ת כישרון ורקע מתאימים!! אפשרי צייר/ת מתלמד/ת (11734) 03-830303

ממס"ניקים/ות בוגרי/ות צבא למשמרות בראשל"צ "קריירה" 03-5449848 (10424) 08-465277

עובדי ייצור מאזור בני-ברק, רמת-גן פתח-תקוה, למשמרות תנאים טובים למתאימים 03-907634 (4740) 03-9342336

בר"ג למפעל טכסטיל נשים לעבודה במשמרות 03-7528526 לדמי (13475)

פקידים/ות

לנוטסק דרושה פקידה למח' יצוא בעלת נסיון ביצוא שליטה באנגלית משרה מלאה (3278) 03-337725

הצעה מצוינת למעבדת תמלילים מעולה א-ב. עברית/ אנגלית ברמת שפת אם, משרה מלאה, שעות גמישות. 03-702148 (13977) 03-5792867

עובדי מחשב

כתבנית או מעבדת תמלילים מעולה, אנגלית ברמת שפת אם +ניסוחים ותירגומים ברמת-גן 4 שעות פעמיים בשבוע. 03-702148 (13930) 03-5792867

למפעל ברמת-אליהו, ראשל"צ דרושה פקידה מתחילה נמרצת ואחראית. משרה מלאה! 8:00-03-9610931 (11827) 12:00

מוכירות בכירות עברית/ אנגלית, לניהול משרד+ תמלילנות לאזור המרכז. 052-953272, 03-286111 ,9659733 (10592)

בעלת נסיון בעיבוד תמלילים והפעלת מחשב טלפון (10013) 03-624855

למפעל ליד הסינרמה דרושה מזכירה בעלת נסיון בעבודה במחשב +נסיון בהנה"ח ממוחשבת, עדיפות לתוכנת "אלמוג" (9583) 03-336365

עוזרות ומטפלות

לחברה סיעודית דרושים/ות מטפלים/ות לעזרה לקשישים באזור גוש-דן לעבודה חלקית ומלאה תנאים טובים 03-245541 03-222266 (4698) לפנות לענת

טבחים - קונדיטורים

לאולם שמחות ברמה גבוהה ברמת-גן, דרוש שף מטבח מנוסה ואחראי 03-730141, 03-729953 (13210) 03-730092

גזירה/תפירה

דרושות תופרות מקצועיות תושבות רמלה לוד, לעבודה החל מ-14.00 - 18.00 (3694) 03-337725

למפעלי נוטסק דרושות תופרות מקצועיות, כל התנאי הסוציאלים הסעה מאורגנת, רמלה 03-246290, בני-ברק 03-706342, קרית מלאכי 085-81866 (3318)

הלנה שרותי קונפקציה מציעים שרותי תדמיתנות, הגדלות וגזירה כמויות גדולות וקטנות 03-654039 (2870)

הנהלת חשבונות

מנהח"ש מנוסים מסוג 3 ומעלה+ ידע במחשב לחברות תעשיתיות באזור המרכז 052-953272, (12132) 03-286111

הלוח הכללי — הד כפול ומכופל

הלוח הכללי

● למחלקת הנהלת חשבונות בחברת תקשורת בת"א דרושה אשה בעלת ניסיון רצינית... לפנות 03-287977 בשעות 13.00 עד 16.00 (10632)

● לחברה לאלקטרוניקה בהרצליה דרושה מנהל/ת חשבונות עם ידע בעבודה על מחשב למשרה מלאה 5 ימי עבודה בשבוע (7229) 052-542182

טכנאים הנדסאים

למשרד אדריכלים דרוש אדריכל/הנדסאי +נסיון 03-481247 03-251945 (13906)

● טכנאי אלקטרוניקה עם נסיון של למעלה מ... טלפון: 03-611521 (13688)

הנדסאי אלקטרוניקה, נסיון 5 שנים בפיתוח טלפוניה / אלקטרואופטיקה לת"א וראשל"צ 9659733 (11926) 03-286111

הנדסאי/ ומהנדס אזרחי נסיון בבטון והכנות עיסות למעבדה התעשייתית באזור המרכז 03-286111, 9659733 (9975)

● חשמל ומכניקה עדיפה רשיון רכב (9456) 03-483257

● מבקר איכות מוסמך לציוד מכני... 03-228949 (9537)

למפעל טקסטיל דרוש/ה טכנאי הנדסאי ניסיון הכרחי במדידת זמנים +עבודה עם מחשב PC תנאים טובים טל: 03-7514156 (7798) 03-7514166

● טכנאי קירור לעבודת שרות במערכות מרכזיות 3 שנות נסיון בחולון "מאגרי אגרש" ת"א 03-5830555 03-283236-8 (7010)

● לסכן מחשבים דרוש טכנאי/ הנדסאי אלקטרוניקה עם נסיון (6295) 03-5102840

● טכנאי אלקטרוניקה במעבדה לתיקון מכשירים ביתיים 03-380797 (4776)

שרטוט וגרפיקה

● לדפוס גרפיקאי/ת מקצועי/ת למשרד פרסום רציני באילת (2896) 059-75735, 059-31982

לחברת פרסום בתל-אביב דרוש גרפיקאי מעצב רציני בעל נסיון של 5 שנים לפחות טל: 13.00 מ-03-287977 (10476)

דרוש/ה גרפיקאי/ת מבצע/ת עם נסיון של 5 שנים לפחות וידע בתיפעול מצלמת ברומיידים טל' 13.00 מ-03-287977 (6266)

עובדי דפוס

● רפס לאופסט וכלס 1/4 רא' תנאים טובים (3111) 03-5571571

● מנגמר מוסמך, ידע בגרפיקה בעל יכולת ניהול (2567) 338072-4

● לדפוס דרוש עובדים לדפוס במשרה מלאה (156) 03-379527 03-375345

● מעמר גרפי מוסמך בלבד לדפוס בתל-אביב (13899) 03-782148 03-5792867

● לדפוס דרוש בחולון דרוש מדפיס אופסט לשמירות... תנאים טובים 03-803429 03-5560790 (8623)

חשמל ואלקטרוניקה

● יצרני מחשבים חשמלאים ועוזרים תנאים טובים 03-5322236 (482) 03-747777

● דרושים מתקינים להתקנת אזעקות דלתות וחלונות חשמליים למכוניות. בעלי נסיון (177) 03-258515

● ע. חשמלאי לאחר שרות צבאי לעבודות בנין בבית רצוי נסיון (14796) 03-5101420

● דרוש חשמלאי רכב מקצועי + ניסיון (11753) 03-765360 03-253667

● איש שירות לגז... נסיון 3 שנים 250269 (10365)

● דרושים חשמלאים עם נסיון +צוות, תנאים טובים 052-918858 (10525)

● לאשמקר הנדסה בע"מ דרושים/ות מתוספים/ות למשרה מלאה לעבודה בשבועיים... (10077) 03-5711466

● חשמלאי מוסמך ידע בבקרים מתוכנתים לעבודה קבועה ובמשמרות (8072) 03-289505

● למפעל אלקטרוניקה ברעננה דרושות פלחימות מיקצועיות (9967) 052-919960

"לדנאל" דרושים עוזרי חשמלאים לעבודה קבועה 03-222266 (7805) 03-245541

● מתכנאי+ נסיון בקיוס לעבודה מיידית (7468) 03-289597

● חשמלאי מוסמך רקע בקירור לעבודות שרות בחברה בחולון "מאגרי אגרש" (6427) 03-283236-8

● דרוש חשמלאי +ידע נסיון הכרחי (5488) 03-886216-7

עובדי יהלומים

● דרושים קבלני חיתוך לפנות (5741) לבנה 34 תל-אביב

● יהלומים דרושים תלמידים ועובדים לבנה ולמעלה, לפנות יהלומי ניר, לבנה 34 ת"א (3596)

● קייטרים גדולים קבלן הצי אבן +למעלה ולמטה +חלקים 376403 (3001)

● חתוך, קצוות למעלה +בולבריד לעגלה לקפחי תנאים מיוחדים (14195) 03-334015

● לפירים למטה +מסולטים אבנים יפות, מחירת גבה 03-7510502 (14209)

● דרוש פולבר למעלה יפות תנאים טובים 03-7510522 (14084)

● לעגולות בינוניות וגרים יפותם ותחכים +בולבר למעלה +למטה (14014) 03-7512260

● סייפרים פועלים טובים ומנוסים לחרוטים למטה למעלה 03-7526013 (13960)

● פייפרים פועלי למעלה יישור קייסליות קטנות קבועה 03-837197 (13948)

● מייפרר פועלים לקצוות לסמה +3/4 לתור (12556) 03-539229

● דרוש מנכר טוב לעבודה קבועה תנאים טובים (11625) 03-5515878

דרוש מנקד מנסורות לביקוע למשרד רציני בתנאים טובים עבודה קבועה להתקשר מיום ראשון 03-258870 (10470)

● לסייפרים תלמידים +פועלים לכל החלקים תנאים טובים 03-622756 (10055)

● דרושה כפיינת גלם קיושית למטה יום עבודה מלא 03-261403 (7141) 03-262792

● דרוש קצות למטה אבנים קטנות ובינוניות תנאים מעולים 03-337557 (4864)

● דרושים לעגולות יפות בולבריד למעלה תנאים טובים 03-336241 (4845)

● פועלים לאבנים עגולות, קצוות למעלה +פועל מיפולים (4730) 574256

● עובדים/ות חיתוך לחומר חלקים תנאים טובים 03-574821 (4804)

● דרושים קבלני ביסור לאבנים יפות בתנאים מיוחדים 03-332088 (4672)

● סייפרים לחור פרוביזורי למטה עגולות מוזרים טובים 03-7528834 (4328)

ספרים/יות

● למספרת "יונקי" דרוש ספר או מפעם מעולה תנאים טובים (2536) 03-244298

● לסלון שולי דרושות תלמידות אפשרות לחצי יום 03-5791169 (14171)

● דרושה ספרית פרטית למספרה בבת-ים ובבית: 03-594620 (10342) 03-868882

● לסלון בבני-ברק דרושה ספרית מקצועית תנאים טובים 03-705218 (5305)

נגרים

● לנגריה באזור דרושים מקצועיים והלפי מקצועים לעבודות פורמיקה 03-5567711 (10895)

● נגרים לעבודה בפורניר, למפעל מסדר ביתה 03-5366162-3 (10368)

● דרוש צבעי רהיטים לעבודות פוליסטר, לצבע, תנאים טובים (10152) 03-5521915 03-5510586

● כנוסה +הרכבה תנאים טובים למתגים בני-ברק 03-5792796 (7711)

● ליהגגר דרוש נגר מקצועי תנאים טובים למתאים 03-576545 (5441)

נהגים

● למפעל פקיד בחבר דרושים נהגי משאית להחלפת תוצרת, עדיפות לבעלי רשיון מעל 15 טון ומעלה (5681) 053-50889

נהגי ג' צעירים מוסמכים לעבודה מעניינת "א.ב.א" 03-451729 (74)

● לחברת הסעות דרושים נהגי מיוליות לאוטובוסים עם השקעה. תנאים מצויינים (14773) 052-911882

● SA INTERNATIONAL AI-AN חברה בינלאומית להסכרות רכב למגורים בת"א דרושים נהגים... רחוב המסגר 38 (5801) 03-5371122

● דרוש נהג סמיטריילר בבני-ברק (15916) 03-702148 03-5792867

● נהגי מוניות לעבודה בשיבת בחל-אביב... 03-216256 (15895)

● נהגים בעלי נסיון ברכב כבד לעבודה במחלקת התובלה של עירית בני-ברק 03-701122 (13143)

● נהגי מוניות לעבודה במשמרות בתל-אביב 03-5510099 (12555)

● נהג סמיטריילר מנוסה לפ"ת ת"א (10527) 052-547777 03-7526577

● לחברת הסעות דרושים נהגי מיוליות לאוטובוסים עם השקעה. תנאים מצויינים (10351) 052-911882

● לחברה נהגים +נסיון, ג', לחלוקה מולדן בתים (10223) 03-9612816

● נהג סמיטריילר מנוסה למפעל בפ"ת תנאים טובים 03-9305689 (9545)

● דרוש נהג להובלה הארצית מוון ת"א (9461) 03-304833

● נהג סמיטריילר מנוסה לעבודה קבועה בפ"ת 03-283495 (7998)

● דרוש נהג ב' לפני צבא (7691) 03-778772

● נהג סמיטריילר לחברה בפתח תקוה "מאגרי אגרש" פתח-תקוה 03-9345664-5 0-283236-8 (6374)

● דרוש נהג ומצי למשאית חלוקה 12 +מנוף רצוי מאזור פ"ת (5647) 03-9229057

● נהג למשאית עם מנוף למפעל בלוקים 03-594929 03-827073 (5482)

● נהג +מכונות סמנה 2.5 טון להלוקת 61210 ת"א 21107 (5464)

● דרוש נהג עם תקו רשיון ג' להלוקת מוצרי בשר בגושדן 03-665705 03-652989 (4857)

מחסנאים

● טכנאי מחסן כללי מקצועיים ובעלי משפחה במקום לעבודות קבועות (25) 03-5467044

● מחסנאי רכב מנוסה מאוד לעבודה מיידית ביהוד "א.ב.א" 03-371465 (14702)

למפעל נייר בבני-ברק מחסנאי מנ"ע מנוסה. (רצוי נסיון בניהול כרטסת ידנית או ממוחשבת). 03-702148 (13954) 03-5792867

מחסנאים טכניים נסיון ברכיבי אלקטרוניקה/ ח"ח לחברות בהרצליה, ת"א וראשל"צ 965733, 052-953272 (12482) 03-286111

● מחסנאי טכני מנוסה לפ"ת "ההמר" 03-5033472-3 03-7526577 (10401) 052-547777

● לראש-אש-אמי עזר מחסנאי רצוי נסיון בהלבשה טל. 03-612556-7-8 (10558)

בוגר אתר צבא, אחראי מחסן +רשיון נהיגה (9745) 03-336365

● עזר מחסנאי למחסן חומרי גלם בחולון "באגר-אגרש" חולון (7672) 03-5030555

● מחסנאי טכני הבנה בחלקי חילוף לרכב עבודה בשתי משמרות בחולון "מאגרי-אגרש" תל-אביב 283236-8 חולון (7632) 03-5050555

● אחראי מחסן הלבים מוסמכים +נסיון לחברה בפתח-תקוה "מאגרי-אגרש" פתח-תקוה 9345664-5 תל-אביב (6292) 283236-8

● דרוש מחסנאי לאביזרי רכב עם נסיון בר"ג (4780) 03-7527722

● לסיבנה ישראל לכריסלים דרוש נהג, מחסנאי בעל רשיון ב' ויידע באנגלית 08.00-16.00, בשישי עד (4344) 03-9238222 13.00

מוכרים/ות

● להיפי לילך ברמת-גן מוכר/ת מנוסה למשרה מלאה 03-728477 (3465)

● לבקרי ר"ג רודשות מוכרות לאמה"צ טל: 03-7527373 (14682)

● בכוסיק אקסקלוסיבי בבני-ברק מוכרת לאמה"צ בעלת הופעה תנסיון באופנה (14181) 03-447338

● לאופנת "בוגרביל" דרושה מוכרת באה להנה מפעל בפ"ת 03-659943 (12427)

● דרושות ריילות מכירה באזור תל-אביב רמת-גן פתח-תקוה הרצליה (11669) 055-347377 055-23773

● בפתח-תקוה מוכרת לחנות צעצועים ובגדי ילדים (10335) 9302867

● דרוש מוכר מנוסה בעסקי הספורטים תנאים טובים (8765) 826295

● דרושה מוכרת מנוסה לבוטיק במרכז העיר ת"א 03-5449346-04 (4772) 03-588139

● להנות אקסלוסיבית להאורה בתל-אביב "אלטרה" מוכר/ת, רקע בעיצוב פנים, אפשרות למשרה חלקית (4673) 03-285798

● לאזור ירושלים דרושה ריילת מכירות עבודה במשמרות 03-659305 (4527)

סוכנים — מקדמי מכירות

● לאופנת נשים, סוכנ/ת בעל/ת נסיון מוכח+ רכב לכל הארץ 03-9611242 (5596)

לחברת נכסים גדולה דרוש/ה איש/ת מכירות חובה +רכב (4846) 03-5744278

● לחברה המייצרת אופנת נשים ברמה גבוהה דרוש איש שיווק בעל מעוף ברכב (5511) 03-421559

● לבגדי נשים איכותיים סוכנים +נסיון רב 03-259991 03-265022 (2660)

● סוכנים/ות חיילות ועקרות בית, הכנסה גבוהה בתמנבה... (392) 03-284551 03-292511

● סוכנים/ות בענף האופנה לבגדי נשים וילדים לכל הארץ ניסיון +רכב (14771) 03-818125

לפרויקט יוקרתי בחולון ובת-ים דרושים/ות רוכשי מודעות. נסיון קודם יתרון (14503) 03-5524563

לחברת שיווק בהרצליה דרוש איש מכירות נסיון בעיבוד - שבבי הכרחי. רשיון לדכב גיל עד 35. יכולת לקרוא אנגלית טכנית. תנאים טובים למתאימים בדבר פרטים לפנות בכתב יד +קורות חיים לת.ד 309 הרצליה"ב" מיקוד 46103 עבור איש מכירות (14317)

● לחברה לתכנות כתבים לת"א אזור תל-אביב עם נסיון (14135) 04-663536

● לחברה לעבילות מכס ושילוח בינלאומי דרושים מקדמי מכירות... (13943) 03-5610905

● להפצת מוצרים חרש ומיחור, סוכני מכירה בכל הארץ 03-5790095 03-5405879 17.00-19.00 (13169) 20.00

קריירה מרתקת בפרסום עיתונאי! רק לבעל/ת כושר מכירה וניהול מו"מ גבוה, מוכח ומוצלח +יכולת כתיבה, יוזם/ת, נמרץ/ת, 30+ הכנסה גבוהה למתאים/ה (13178) 03-5449734

● איש/ת מכירות בענף התיירות לעבודה באזור השרון 9611941 (13159) 9612351

● דרוש סוכן מכירות מאוד חל-אביב... (12888)

● למבצע קידום מכירות טלפוני דרושים צעירים/ות... (11768) 052-556222

● מוכרות נמרצות תנאים לעבודה... 03-768591 (11046)

הזדמנות לאדם רציני לתפקיד מעניין בתחום השיווק והמכירות תנאים מצויינים 03-258321 לדוד או גיל (דפנה) 03-235148 (10334)

● צעירים/ות המעוניינים להרוויח הרבה כסף והמוכנים להשקיע על בסיס אחוזים בל. (18229) 052-572891

● לחברת יוגה למוצרי צריכה סוכן +נסיון לאזורים: הדרום, המרכז (10187) 03-9612816

● לחברה גדולה דרושים נציגי/ות מכירות מבריקים ומנוסים... (8436) 03-5131009

● למכן ב"ת דרושים אנשי מכירות מולה להלה, לבעלי נסיון מוכח עד (7847) 56,000 03-5516821

לשבועון בפ"ת טובי מכירות ורוכשי מודעות תנאים טובים 03-9342978 (6275) 03-917216

● סכן מקצועי לבגדי ילדים רצוי בעל רכב (5641) 03-375336

● לעיתון הילדים "ראש-צעיר" דרושים צעירים/ות להחתמת מנוים (5588) 03-456377

● לרשת מרפאות שיניים דרושים קודמי מכירות בטלפון בעלי נסיון (5447) 03-5446132 10.00

● מוכרים/ות ספרים בעלי נסיון, העמלות הגבוהות ביותר 03-231117 (4998)

● צעירים/ות להפצת מוצר בטיחותי בררש רווחים גבוהים למתאימים (4869) 03-289211

עובדי נקיון

● בת"א עובדות ניקיון למרכזיה ל-8 שעות עבודה (14837) 03-813133

● דרוש עובד נקיון צמוד משעה 18.00 - 10.00 לבית-ספר בחל-א"ב (9246) 03-916602

● עובדות נקיון בית"ס בהרצליה הוענה לשעה הצהריים 052-546137 (7675)

עובדי מתכת

● מסגרים למפעל מתכת בגב-ציונה עבודה קבועה שכר הגון תנאים סוציאליים 5 ימים (4734) 08-405491

ל"המדביק" חידוש חלקי רכב חנע מתחיל למשרה מלאה (4261) 03-377744

מסגרים/ רתכים מנוסים לעבודות מיידיות בפתח-תקוה "א.ב.א" (17781) 03-451729

● דרוש כרסם C.N.C ל"שנוק" (14821) 03-5103811-2

● חרט/ת קונבנציונלי יכולת עבודה עצמאית נסיון בעל 5 שנים לאחר שרות צבאי למפעל מסודר בחולון (14774) 03-5101420

● מסגר אחזקה מתחיל /יוצא חיל הימם לעבודה במשמרות בפ"ת "א.ב.א" (14717) 03-371465

● מסגרי אחזקה, כרסמים, רתכים והלפי מקצועים במסגר ב"ס מקצועי (14149) 03-5052551

● לחברה למיזוג אויר באזור התעשיה ראשל"צ... (13901)

● מסגרים/ רתכים מנוסים +קריאת שרטוט למפעלים בראשל"צ ואזור השרון 03-286111 052-953272 (12818)

● למסגרית יהוד בע"מ דרוש מנהל עבודה מנוסה לייצור והרכבה קונסטרוקציה (11771) 03-362747

● לכסיד מעליות ברעננה דרושים מסגרים מקצועיים 052-33701 (11755) 052-448212

● דרושים כרסמים עם נסיון בתנאים טובים 053-347377 053-23773 (11675)

● מסגרים/ רתכים מנוסים לחולון, ת"א תנאים טובים 03-7526577 (10987)

● מסגר רתך להרכבת מכונות על פי שרטוט "אוליס" 03-225083 (10661)

תכנת/ת סי.אנ.סי. נסיון של 5 שנים במערכת פאנוק. עבודה לתקופה ממושכת, שכר גבוה למתאים/ה. "ממגאואר" ת"א. בן-יהודה 12, א'-ה', 08.00 - 14.00 (10539) 03-298877

● מסגר/ מסגרי אחזקה מנוסה לפ"ת תנובה 052-547777 03-7526577 (10511) 03-5033472-3

● מכלפן קרא שרטוט לפ"ת. הטפת "הגופר" 03-5033472-3 03-7526577 (18595) 052-547777

● לחברה ברעננה דרוש מסגר רתך (10398) 052-456031

ליצור מערכות חשמל ואלקטרוניקה דרוש מסגר לעבודות מיוחדות ולניהול פרוייקטים. עדיפות לידע בחשמל (10352) 03-806694

סגן מנהל מחלקת C.N.C נסיון טכני ניהול צוות למפעל מתכת בהרצליה 052-953272 (9836) 03-286111

לחברת טל-יעד מקבוצות תדיראן דרוש רתך CO2 מיום א' של לרת' 03-9247001 הסיבים 30 קרית-מטלון פ"ת לשלמה ()

● מסגר אחזקה מנוסה למפעל בפ"ת בתנאים טובים 03-9305689 (9196)

● מכשף איכות מכ"ב מוסגרים קראי שרטוט +חרש/ כרסם קונבנציונאלי מנוסים שכר גבוה למתאימים (4977) 03-3103811

● דרושים מסגרים מעולים ניסיון של 5 שנים ויכולת ניהול צוות עובדים בעבודה 08-485885 052-38865 (4647)

עובד אחזאי להפעלת מכונות לחיתוך פלדה ביהוד!! תנאים טובים למתאימים!! 03-373861 (5585)

עובדי מוסך

● למחלקת תאום מנועים ממוחשבת במוסך מורשה פג'ו, סיטרואן... (2715) 795427, 791016, 03-5791325

● למוסך דרוש חשמלאי רכב מוסמך, בתנאים טובים 03-5791325 (2670) 03-791016

● קרבורטוריסט חשמלאי מעולה, בתנאים טובים... 03-5592448 (14838) 03-886047

● מכונאי בנזין/ דיזל לאשדוד רמלה (14491) 08-257858

● מכונאי רכב להרצליה, מגיה וחולון 053-335564 03-7526577 (10844)

● חשמלאי רכב +נסיון להיהול מחלקה במוסך מרכזי 03-5364857 (7858)

● למוסך ביהוד מכונאי רכב בנזין תנאים טובים 03-5364857 (7735)

שומרים

● מאבטחים למתקנים בחוגיים בנוטרון, שכר גבוה +בונוסים... 35 יוצאי יחידות קרביות... (14266)

● לנוכן שרותי שמירה דרושים שומרים למשמרת לילה באזור רמת החייל רח השחל 20 ת"א (4667)

פנסיונרים

● ל"מפינר-הקיבוצים" ת"א דרוש מנהלי לחצי משרה להתאמה המעלה של כיתות מחשבים... (14901) 03-424221

שליחים

לחברת שיווק בהרצליה דרוש שליח לאחר שרות צבאי, רשיון לווספה חובה, נמרץ ואחראי. התפקיד כולל חלוקת סחורה ללקוחות באזור גוש דן, ועזרה במחסן טלפון: 052-559491 (3157) מיום א.

● לחברת שליחים שליח מקצועי רצוי בעל ווספה תנאים מעולים בעבודה (3084) 03-395144 03-385126

● להברת כלי זמר בר-גן דרוש שליח+ קטנוע לשעות 15.00-9.00 (5144) 03-298251

● למשרד שליחויות בת"א שליחים, תנאים מצויינים (2751) 03-292958

● שליח/ה מעלה רשיון לקטנוע בבוון הבראי תנאים טובים 03-228211 (14440) 03-660103

● +רשיון לוספה משכורת גבוהה לרצינים 03-612246 (14275) 03-301395

● שליח עם רשיון לרכב +קטנוע 5 בשבוע (14058) 03-822294

● 40% לשליחים מקצועים בעלי רשיון לוספה (13416) 03-202623

● דרוש/ה שליח/ה לאיזור גוש דן להלוקת סחורה וביצוע שליחויות, רשיון על וספה חובה 03-258977 (15153)

● למשרד שליחים בחולון דרושים אחרי צבא, כולל נסיעה לחו"ל (12011) 03-5050531

● לחברת שליחויות דרושים שליחים עם/ בלי אחרי שרות צבאי לעבודה קבועה (11802) 03-347677

● שליח עם וספה למשרה כלאגב להתקשר 03-7516425 לרוחל (11748)

● לתוכן דרוש נער שליח +רשיון לקטנוע 03-267554, 03-259808 (11185)

● שליח עם רשיון לרכב וקטנוע בר"ג (10996) 7514987

● שליח/ה +רשיון לוספה לרכב, 5 ימים בשבוע 16.00-8.00 (10361) 03-250269

● למשרד יבוא ושיווק דרוש שליח +קטנוע (7650) 03-245519

● שליח +רשיון לקטנוע 150, למתאים שכר גבוה (6083) 03-655371

● 3000 -שליח עם קטנוע (4918) 03-656318

● דרושה הופעת אחרי צבא תנאים טובים (4858) 03-491840, 03-472538

● לחברת שליחים צעירה דרוש שליח בעל נסיון (4882) 03-5793603

ביקוש עבודה

● בן 37, בגרון הרת, ריסוי בניהול עבודה... (14892) 03-698576

● למוזיש סוג 2 מעוניינת בעבודה (14380) 03-300119

מציעים למכירה

● מכירת הבולת דירה כללית מסיעה... (3703) 03-562650

● עסמון אליאב 3 בת, מחיר... (3659) 03-996261

● אריגות תגובה +דלפק, מתאפים להתשסים... 03-726905 (570) 03-5791079

● מרית כלים, סטריאו, אפני כושר, שרית פרטי (14862) 052-82628

● לרגל נסיעה בעלי נשים וילדים... 03-743735 (14144)

● למכירה: חדר שינה, מערכת סטריאופונית ופריטים נוספים (13982) 03-300081

● המרה 500 מצב טוב מאוד 374738 (13868)

● הכולת דירה לרגל נסיעה לחו"ל, במצב מצויין 03-9344370 (12469) 03-435452

● מכית רופה למכירה מכונת צילום... (11764)

● למכירים באריזה טלויזיה "סוני"... (10353) 03-857835

● כיריים +תנור בילדן באריזה (10165) 03-595886

● הרשים למכרה מקר +יקרית, כיור ביוחסקי, פרסים 03-796085 (9436)

● ציוד לבית קפה +מכונת אספרסו (9082) 03-4587e7

● דרושה עבודת נקיון לזהר אוכל באזור כפר-סבא 03-594530 (7815)

● למכירה מריה כלים פריסום, מקור "אמנה" 26 03-744656 (8913)

● תכולת בית אימתי כולל ריהוט... (8616) 052-572170, 052-546739

● מבסם מיקציון 150 סן מולכן דוד, מעולה בהזדמנות 03-624717 (7996) 03-5522816

● בהזדמנות מיוחדת מכולת לתקפאה עמוקה במצויינת 03-655841 (7713) 03-654871

● אקוה מיסה 92.F במצב חדש (7286) 03-747505

● למכירה מכונה להלקת קפים פורכיקה מתוצרת "קנטל" (6506) 03-5514014

● מסבה כפרי יפיפיה מסבה מבדורסים 03-9521507 03-911481 (5562)

● לרגל נסיעה תכולת דירה כולל מוצרי חשמל (4702) 03-476845

רוצים לקנות

● יוסי קונה רהיטים מקדים עתיקה ויורשות 03-585141 03-834857 (14368)

● שלמה קונה מקדים מגבים יורשות הימולים ועוד (14355) 03-584397

● מקה קונה חושלים תכולת מוצרי השבל ועוד (14338) 03-835866

רהיטים

● בהזדמנות ריהוט מבואר לחנות 100 אינפאבאת קופה מכורת 3 דלפקים הארון. מרכ 6000 ש"ח 03-236823 (5737) 03-220994

● בהזדמנות סלון חדש עתר 1 +2 +3 (5734) 03-732944

● הורי ילדים הרסים במגוון רגמים ובבעים במצב מצויין 03-829260 (14893) 03-824777

● בהזדמנות מערכת סלון חדשה באריזה רגם אישלקי 440, ביסות... 03-734007 (14673) 03-834528

● בבצוע (הזדמנות) סלונים מעור ... (11034) 03-728782

● ארונות קיר חדשים במצב מצויין... (10394) 03-824777

● חדרי שינה במגוון רגמים חדשים במצב כשלה 03-824777 03-837134 (9804)

● תימול ארונות בייתיים 4 דלתות (7506) 03-375224

● סלון קומפלט חרש יוקרתי (בבייליגים) שולחן 600 ש"ח (4687) 03-721594, 03-815385

מקררים

● 2 מקפיאים נירוסטה 2.5 מטר (13177) 03-300636 03-889211

● קנה בטוחי גבוהים מכירה באריזה ... (12411) 03-382815 03-379554

● קונה מקררים +מכירה +תיקונים +צביעה (9848) 03-584535

● למבינים בלבה אמנה, 25, לבן, חדש באריזה (7924) 03-9245299

וידיאו טייפ

● וידיאו שארפ דגם VC-685-N +סלט רשמק 750 דולר 03-301787 (253)

● מערכות סטריאו גרונדיג חדשות בחצי מחיר והתשלומים 03-251117 (4889)

● וידיאו J.V.C 1200 ש"ח +אחריות 03-844231, 03-372180 (4697)

מערכות קול

● בהזדמנות מערכות סטריאו +רמקולים מהיכן בממדים הולים ביותר בארץ 03-9224899 (8483)

מכונות כתיבה

● השאלה מכירה רמין של השסילר 10 תל-אביב 03-724480, 03-659846 (5707)

חיות בית

● טיבמריירית בהרה, צעירות יפה ומוסמנת... (3561) 03-424378

● גורות זאב מיוחדות 450 ש"ח (454) 03-9327768

● גורים מגוים יפהפיים וכלב ביתי מוכן לבן (16858) 03-293702

● למכירה גורי סמטורי מגבילים מוסמכים... (5571) 03-406703 03-999551

● למכירה גורי בולדוג אנגלי עם תעודות (5345) 03-472188

● בית גם לכלבת רועה גרמני בת 5 יפהפיה ומיוחדת (5243) 03-474954

כלי נגינה

● פסנתרים משומשים, חדשים למכירה +השכרה וקניה... (15359) 03-265842

● "מלניק" פסנתרים חדשים ומשומשים דיזנגוף 125 ת"א (40) 03-220330

● פסנתר "סקריס" בן 5 שנים 3700 ש"ח (13954) 03-5411930

● פסנתר קטינבל במצב טוב 3,580 ש"ח (4711) 03-422088

הלוואות

● במקום לשכירים עד 4,000 ש"ח ללא ערבים... 03-576382 (5743) 03-383132

● 2000 ללא ערבים, 20,000 3800 ... (2751) 03-350853

● פלא-ורד בע"מ הלוואות מיידיות... (407) 03-299880 03-288554

● לשכירים עד 5000 ללא ערבים אפשרויות... 03-909045 (14288)

● רק חגר המהדרות ושכיר זכאי להלוואה מיידית ומלה 052-543202 (11984)

● מבצע! קנה כל רכב ללא מזומנים... 03-5058026 ... (11801) 053-625028

● אמריך, בע"מ 3000 ש"ח מיידית 03-9342789, 03-9344913 (11704)

● הלוואה בביין עד 36 תשלומים (10311) 052-913957

● מיידי עד 5,000 ש"ח זכאות בע"מ 03-9301116, 03-660341 (8845) 06-576335, 06-522887

● מבצע! הלוואה חלות ברותה 03-916614 (7714)

● מיידי הלוואות לשכירים ועצמאים 03-379863 (6106) 03-376248

● מיידי לשכירים עד 3000, ללא ערבים... (5591)

● 2000 ללא ערבים, 3000 - 20,000 ... (5236) 03-350853

● עד 15,000 בתנאים מצויינים עד 60 תשלומים 03-622978 (5017)

חקלאות

● 28 בבשים בהריון שלושה חודשים +8 טלית 10,000 08-437327 (14326)

● 60 עצי תמר 4 מטר ... 06-595824 (14153)

● ציוד חקלאי כולל טרקטורים... 08-552036 (13979)

● שתילי גפן טסק אפרסק ושזיף... 06-522088 (15202) 06-399240

טרקטורים

● 50 MF טרקטון תעשייתי 83 מצויין 03-846047 ובעבודה (14303) 03-813480

● שופל 444 JOHN-DEERE, שופל JCB 410, 1983, כחפרון JCB 1987, ... (13904)

● לבה לדברים טרקטור משובה... 08-250071-3 (15222)

● MF-30 1969 מצב מצויין +עגלה... (12614) 052-85015

צילום

● מצלמה אולימפוס או.אם.4 אולימפוס 787 בהזדמנות 03-845944 (11744)

קיט ונופש

● בוילה בהזדמנות זכות ל-2 חדרים בבניה "נופית" 03-9341868 (6259) 03-919568

אותיות דביקות

● תוכנה אותיות דביקות צבעוניות לשלטים! ושלטים קומפלט! (15262) 03-918390

שונות

● חרשב שרות מיוחד של הלוה הכללי לקבלת מודעות בדואר... (14159)

● "לי-לך" הנהלת אקוסא/ת מחלקה לצעירים... (6369) 03-296679

● סול טוב ישראלים לאתרונה... (17227)

● ישראלי תושב חו"ל מסורד, גאה 38 /177 מעוניין בנוסבה 25-35 לנוספה רצינית 03-550577 (15572)

בת זוג

● חרשב שרות מיוחד של הלוח הכללי לקבלת מודעות בדואר... (14154)

● גרושה 41 /175 מבוססת "כיסור" (11752) 03-915235

● רווקה 50 /170 בתנאים "כיסור" (11743) 03-915255

● אקדמאית אלמנה (בלי) יפה 48 עשירה "אתר" 03-296024 (5620)

● הביטאית יפה 26 אשת עסקים יפהפיה 33 "אתר" 03-296824 (5610)

● אלמנה מתגורגיה בולמן... (11620)

בן זוג

● חרשב שרות מיוחד של הלוח הכללי... (14152)

● כחוך 50 /185 גאה מאוד מבוסס... (11089)

● רווק 32, מעוניין בנדודה לקשר רציני תד. 1377 חולון (5587)

● אקדמאי 66, מרצה... (5605) 03-296024

● לטסכילה ויפה מסודר... (5598)

● רווק רציני 36 /176 במוסבה תד. 7801 (19789)

● רווק 48 /172 מיסודי בגון ... (19685)

הכרויות

● SERVICE BOYS שירותי ליווי ואירוח לבחורים בלבד (5740) 03-656881

● גאה מאוד, 35, ... (5696)

● צעיר חתיך מעניק ליווי ... (5695) 03-5465632

● כ"ענבי" מכל הלב מצעירות יפות לבינוני (5432) 03-289443

● "אלקסיס" -1 ויוכ, סמרסנציות ... (3206) 03-204516

● פרטי, אירופאי, ... (5068)

● "yozemayz" הסמל ... (5853) 03-448559

● חרשב שרות מיוחד של הלוח הכללי... (14164)

● בת 28 גאה ... (13890) 61176

● "זהב המילך" שרותי ליווי ... (8987) 03-5374989

● אנו תרבים יום הסבה השלישית... V.I.P ... (8770) 057-73976

● שירות אבינגת הדרות ... (7991) 03-815850

● MEMBERS-CLUB ללקוחות איכלכלים... (4816) 03-285204-5

● אמפייר "ניו-יורק" ... (4299) 03-5101255

● HIGH SOCIETY צעירות בינלאומיות יפיפיות ... 03-224568 03-225574 (19608)

שוק המציאות

● בהזדמנות 2 מזגנים אמנה, תדיראן במצב מצוין (5866) 03-5467822

● תמר ילדים, בוגר, וידאו, טלויזיה מכרי הרכים 052-453997 (5835)

● שני פיסות נוער כפולה +שולחן בתיבה ארון 5 דלתות (4427) 03-734148

● בהזדמנות מערכת תופים ומצילות... (3351) 03-426130

● מקרר אמנה 16 במצב מצויין כמעט חדש (14894) 03-5412081

● מערכת סלונית 3+ 2+ 1 קטיפה, כמו חדש (14829) 03-237060

● מערכת סלונית בעץ ... (14349) 03-356286

● למכירה מיטה לילה... (14109) 053-547540

● בהזדמנות מכונת כביסה אמנה ... (14045) 03-7515262

● למכירה מריח כלים בילה ... (12462) 03-415018

● מקור תדיראן 400 ליטר (10581) 03-777305

טלויזיות

● בהזדמנות טלויזיה צבעונית +סלט 980 ש"ח +אחריות 03-375373 (4293) 03-844231

בתי-כנסת

● "הכבוד, שבת מבריכן ... (5704) 8080

סירות

● קורס לרשיונות שייט לחנוכים ער עכבר... (4872) 03-827572

מזגני אוויר

מזגנים מפוצלים חדשים 2½ כ"ס עם שריונות קלות, 2000.- (5577) 03-812720

● "פרנסקי" מזגנים מפוצלים 2.5 כ"ס ב-3480 ש"ח... (10289) 03-282250 03-287622

מלגזות ושינוע

● 2 מלגזות ... (4715) 052-854451

ריפוי והרזיה

● 180 לפינוק מצעירות בביתך / מלון "נרטסוס" 03-375713 (5738) 03-375686

● חרשב מסג'יסטית באות באורחה רומנטית... (5711) 03-657913

● ביקור ב"הואו" ... (5443)

● חדש! מסג' מסורי מיחוצתה יהודהביא 8 03-658424 (4994)

● מסג' ומריגים מצות ... (4991) 03-821617

● שתי יפהיות ... (4974) 03-5370171

● חדש מסג' נסה בביקוק ... (4986) 03-825846

● נפחות מחרש סקסיות ... (4685) 03-232965

● חרשה סקסית מיוחדות לליווי... 03-5102817 (4532) 053-624646

● סקסיות בן יהודה 11, 03-658594 (3898)

● סקסיות עד הנמה 41 ... (3904)

● חדש לא תתאכזבו בן-יהודה 18 (3831)

● כנשן מגועוזות אלנבי 11, (3897) 03-652270

● שעה שכולה מצוצות ... 26, 03-288618 (3801)

● ב"ספיאל" נערות יפהפה ... (3773) 03-5742084

● ב"קריסטס" ריילה באות ... 03-726220 (3579) 03-735850

● מסקיטנות צרפתיה וישראלית ... (3456) 03-285919

● הרוק מתפנק המאן עירורי לילי ... (3426) 03-289443

● פרטי, גרטנירה מהלכת המסכה ... (591) 03-5460666

● "תרפ" תרפוית ואינטלגנטית לליוי הגבר (14490) 03-442521

● הרפאה רופה, שירות ברמה גבוהה לתיאום פגישה 03-448520 (14518)

● חרש ב"קלסיטוס" קמת אחרים בן יהודה 148 (11036)

● יפה ולוהטת לשעה להכת 24 ... 03-445475 (10728)

● פינוק מהירית יפהפה בביתך מלון ... (10340) 375712

● הרשם סקסית ... 03-451581 (10191)

● "א.ג.ש" ... (10198)

● "היהלומים" פינוק ... 03-7515801 (10182)

● בלונדינית מעצונת שחרחרת ... 03-459707, 03-5463770 (8700) 03-5467871-2

● אל התגיים בטלפון אליכן ובעיות ... (7908) 03-815833

● מוסר אגל אגלה בלונדית ... 03-5440887 03-245862 (7551)

● בהוזגיים לבילוי ואירוח ... (5542) 03-448559

● יפיפיות מהממתות בתל-אביב ... (5346) 03-222422 03-231275

● תושנית בת 19 יפיפיה ... 03-285285 (4799)

● סטודנטית תפנק אותך ... 03-5440137 (4794)

מכונות שטיפת כלים

● מריח קריסטל סופר-פלאס שנה ... (8998) 03-5521632

פוליש ונקיון

● "המלכט" ניקיון פוליש +הרבנה ... 03-315734 (5564)

● "הוטרא" פוליש הרבנה במבצע ... 03-5743188 (14026)

אסטרולוגיה

● תחזית כוזיקה ומורתית לשנתיים ... 03-457434 (188)

מחשבים

● מחשב כוזים ב-25, 40 מגה ... (3274) 06-333136

● מקינטוש חדש, מגן ... (4275) 03-767968

ציוד בנין

● טרקטור מודר תעשייתי ... 03-744441 (14098) 059-72355

● בהזדמנות מכשיר האונה משכלל לגזר ולסלסל 053-339695 (10328)

● אורגן בליינצי אישלקי כורש 5 אוקטבות ... 03-208001 (10437)

● תנור אפיה וכיפל "זנק" ... (10206)

● כסריה מכירה אלקטרונית ... (10185) 03-512751

● אפשר 15 במצב מעולה ... (10117)

● מקר תדיראן חצי מצויין ... (9775) 802121

● סלון קס ספה ... (9975) 03-291260

● מזגן הורן כבצע ... (7662) 03-267837

● מקר אמקר 15 מצויין 650 ש"ח (7670) 03-7518104 03-511642

● סלון 1 +2 +3 ... (5586) 03-55221632

● טלויזיה צבעונית 22 ... (5431)

● ספל כלה ... (5367) 03-446354

● קיפה רוסמה סכרית "HU- 45" GIN ... (5285)

● לתקליטו הקטלים ... (5192) 03-9360875

● 2 ספורטיים לסלון ... (4957) 03-7522345

● תנור אפיה ... (4810)

● בהזדמנות זוג רמקולים ... (4617)

● סלון פיוטי במצב מצויין ... (4519) 03-315476

● מכונת כתיבה עברית ... (4374) 03-871616

● בהזדמנות מיטת נוער ... (21208) 052-911118

● מחשב כיתי ... (16640) 03-414598

● מערכת סלוניות ... (16582) 03-5051813

● שמלת כלה ... (16435) 03-5515859

● מיטת תינוק ... (12979)

● משלת "שלוחייר" ... (11557)

● סלון עתיק ... (10782) 03-363440

● אופניים ... (15483) 04-324488

● מלגון אלוחוטי ... (15466) 03-789544

● מכונת כתיבה עברית ... (15350) 03-496846

● מכונת כביסה ... (30877) 03-754082

● מקרר אמקר 16 במצב חדש ... (29287)

● מערכת ישיבה ... (29180) 03-748635

● תנור חימום ... (28918) 03-841171

● אמקור 15 במצב מצויין ... (28779) 03-907101

● למכירה מקרר אמנה ... (28722) 03-317475

● בהזדמנות 2 סיכוח ... (28548) 9221453

● בלבלת הרבה ... (27901) 03-356707

● אמקור 16 במצב ... (27384) 03-324497

● מיטת נוער ... (26871) 03-816217

● ארון שגב, 5 דלתות ... (26477) 03-493659

● גדולן תהכת רוח ... (26386) 815864

● מיגור באריה ... (26250) 9220620

● בהזדמנות שולחן ... (24537) 03-485184

● לרצינים מכונת כביסה "לבמט" ... (21010) 03-315558

● סלון 2"3 +שולחן ... (5957) 03-837383

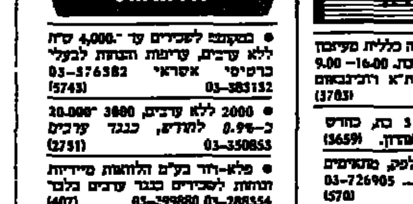

● להסכרה 4½ דופלקס ויצמן 49 נתניה 03-359580 03-615594 (14419)

● עי' מגרש מבני, 3 חדרים גדולה, רימונר 04-904821 לראובן (10768) 053-342594

● 4 בנתניה בנוהופלנ בכושה +תתמפת ק"ב +בעלית 053-58702 (26257)

● בנתניה 3½ מסודרת פינוי אגוסט (28921) 053-623916 125,000 1989

● 3½ +סלפון +בעלית משקיף לים אנשי מרדמת (12596) 03-239025

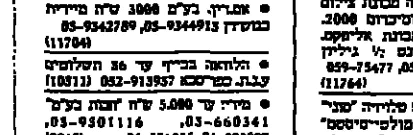

חוק ההזדמנויות השוות בתעסוקה, תשמ"א 1981: לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

● דרושים מורים לספרית יום בנתניה רצוי נשק פרטי 03-570452 (13923)

● צבע מקצועי לפרויקט בנתניה 04-320631 053-686144 (10965)

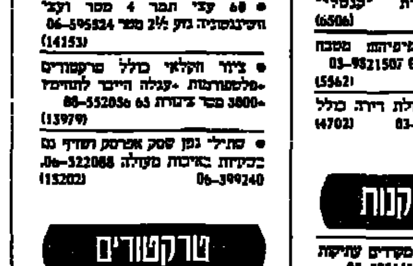

● בעומר 8 חדרים, +גינה מיסום מעולה 057-699122 5185,000 (26359)

אילת

● בוילות 3 במודרה מיידי, תוהו השכרה 03-289211 03-5402052 (11524)

● 4 חדרים לא מרוהטת בסו"ירושלים, קומה ב' מיידי 04-707332 (10530)

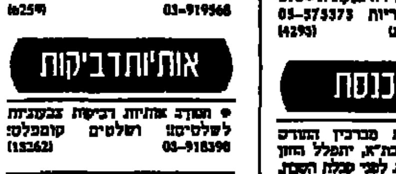

אופל קאדט ומודר סיירה 1989 הספקה מיידית מהמלאי 03-848444 (7919) 03-848729

אאודי

● למכירה אאודי 80 זהב מיטלי ... 052-914693 03-9225045 (5181)

● 80, 87 מצויינת, 25,000 ק"ם... (3786) 053-348378

● 80, 84 אוטומטית מיטלי ... (23104) 052-446060

● 80 LS 1974 אוטומטית מטס ... (14782) 03-805816

● 80, 1979, 1600 אוטומטית +מזגן ... (14716)

● 80 1985 1600 אוטומטית +מזגן ... (5718) 03-341935

● 80 1500 מ.ב 1986 ראשונה ... (14170) 03-645411

● 80 1500 86 מזגן רדיו ... (14065) 03-418482

● 80 1987 מיטלי מזגן ... (13998)

● 1600 CD 85 אוטומטית +תוספות ... (13985)

● 80 1800 1989 אוטומט +מזגן ... (15898)

● 80 1300 1986 ראשונה 21880+ ... (11731) 03-223681

● 80, 1985 100,000 ק"מ ... (10881) 06-758685

● אודי 100 1974 טסט ... (10397) 03-5521280

● 80 1600 1987 +מזגן, 5 הילוכים ... (10309) 052-87286

● 100 CD 1985 ראשונה מזגן ... (8946) 03-768725

● 80, 1.6 E, 88 מיוחדת ... (8767) 03-9365617

● 80 ראשונה 1600 אוטומט 1984 ... (8581) 03-456769

● 80, 1982 1300 ראשונה 70,000 ... (7995) 052-911328

● 80 1981 1300 ראשונה ... (7251) 03-781898

● אאודי 80, 1988 מזגן ... (5625) 03-9613911

● 80, 1987, 5 הילוכים ... (5444) 03-493723

● אאודי 88 1500 שמורה 1974 ... (5356) 03-350170

● 1985 C.C 80 ראשונה ... (5266) 03-785808

● 80, אוטומט 1984 מיטלי ראשונה ... (5226) 03-874762

● 80, 1800 ... (4833) 052-845912

● 80 1976 1600 ... (15373) 03-236964

● 100, 72 אוטומטית ... (18093) 03-9369241

● אאודי 80 1300 1973 ... (17953) 03-9304876

● 100, 1971 ... (16896) 052-358691

● 80 1609 1978 ... (11611) 03-5593560

● 80 1600 1976 אוטומטי ... (30169) 03-9369580

● אאודי 80, 1600, 1976 אוטומט ... (22576) 5523983

אוטוביאנקי

● אוטוביאנקי אברט, 1983, מצוינת (4272) 03-888308

● נודמל 1976 +טסט ... 03-791960 (3959)

● אוטוביאנקי למכירה 84, ... 051-24121 (3018)

● ג'וניור 86, ראשונה 30,000 ק"מ (2555) 03-737425

● 79 במצב מעולה ... 03-9611874 (419)

● 86, יד ראשונה 38,800 ק"מ ... (14384) 03-410664

● אוטוביאנקי אלגנט 79 ... (13159) 03-5338666

● אוטוביאנקי 1979, מצב טוב ... (12755) 03-311303

● 1986 ג'וניור 26,000 ק"מ ... (11756) 03-9226465

● אלגנט 1980 +אוטורדיו ... (9551) 03-5058854

● אוטוביאנקי ג'וניור 1985 ... 03-9541481 (8443) 03-9345858

● אוטוביאנקי 1981 טסט +מערכת... 03-500644 (7988)

● 1989 הספקה מיידית ללא מזומנים 434 ש"ח לחודש (7280) 03-720738

● אלגנט 1984 ... 10,580 ש"ח (7152) 03-7518205

● פילה 88 U ... (5604) 716029, 260023

● בהזדמנות ג'וניור 85 ... (4205) 03-5853318

● בשיני ג'וניור 79 ... 03-495921 (17833)

● ג'וניור 1979 מצויינת ... 03-769796 (18433)

● נודמל 78 ... (10120) 03-9374808

● ג'וניור 1979 במצב ... (27889) 03-9329875

● אוטוביאנקי נודמל 1979 ... (23258) 03-253371

● אלגנט 79 במצב מצויין (20863) 03-356149

● 79 +טסט 11 חודש ... (17698) 03-253667

● בניזר 1979 בהזדמנות ... (15423) 03-953741

● אלגנט 1979 +טסט ... 052-454855 (27768)

● ביאנקי אלגנט 1976 מיוחדת (11581) 03-911516

● ג'וניור 1979 פרטית ... 03-9361206 (9567)

● ג'וניור 1978 במצב טוב ... (5139) 03-7522471

● ג'וניור 1979 פרטי ... (27652) 03-5054362

אוסטין

● בהזדמנות פרטית אוסטין 1980 גג נפתח (25990) 03-7511763

● מטרו 1300 86/ 5+ מזגן רדיו (4565) 03-5057691

● אוסטין מסלרו 1300, 1984 (14162) 03-584252

● 1600 סמ"ק 1979 ... (11837) 03-9612610

● מטרו 83, 1.3 מיטלי ... 75,000 (8288) 08-381585

אופל

● קדט אוטומטי 1973 +רדיו בעבודה 03-363863 03-9240874 (12506)

● אסקונה 1300 אוטומטית 23,000 ... (4069) 08-228968

● בנבהות אסקונה 85 ג'י.טי 1600 ... 03-767701 (3118)

● קדט 1985 אוטומטית +מזגן ... 03-881697 (2711)

● קדט 1100, 4 דלתות 1972 ... (2608) 03-798571

● אופל אסקונה 85 ... (14734) 5516599

● אסקונה 77 1600 אוטומטית ... (14534) 03-780143

● אסקונה אוטומטי 1982 1300 ... 7511676 (14881)

● אסקונה 1985 1600 ג'י.אל ... (14862) 03-343552

● אסקונה 86 1300 אוטומטית ... 08-592096 (13970)

● קדט, 1100, LS, 1987 ... (13911) 03-438478

● אופל קדט 1300 סטיישן 1984 ... (13908) 03-472918

● רקורד ברלינה E.L 1800 1984 ... (11725) 03-9325542

● אסקונה 1300 1983 ... 03-5405757 (11653) 03-7513047

● קדט 83 ראשונה אוטומט ... (11569) 428620

● קדט S 1.3 1984 ... (10870) 03-737984

● אסקונה 1600 ג'י.אל 1985 ... 03-5447657 (10723)

● אסקונה 1600 די.אל.סי 1985 ... 03-484664 (10589)

● קדט 1984 אוטומט ... 03-883577 (10480)

● קדט 84 S1300 ... 415185 (18313)

● אסקונה 1300 1983 ... 03-882592 (18188)

● מנטה אסקונה S 1600 GL 1985 ... (10049) 03-9301818

● קדט LS 1989 ... 03-5440799 (8719) 03-5440104

● רקורד 1975 ... (8291) 03-9226264

● קדט 85 אוטומטי 1300 ... (7978) 03-9365566 03-5537981

● רקורד סטיישן 74 ... (7826) 03-9225030 052-441578

● אסקונה 84 לוקס 1300 ... (7279) 08-222525 03-393447

● קדט S 1300, 1985 אוטומט, 5 דלתות ... (6507) 03-513992

● אסקונה 1300, 1983 ... (6192) 03-267856

● בהזדמנות רקורד ברלינה 1984 ... 03-5522856 (6246)

● קדט 1979 1200 ... 03-5561624 03-434464 (5539)

● קדט סוף 82 ראשונה ... (5242) 03-818141

● קדט 1300 סטיישן 1985 ... (5229) 053-338591

● רקורד 1700 סטיישן 1978 ... (5218) 055-28137

● קדט 1300, 1982 ... (4726) 03-782536

● קדט אוטומטית 87 1300 ... (4270) 03-737637

● אסקונה לוקס 1300 ... (4215) 03-5054170

● אסקונה 1600 אס.אר 1984 ... (4210) 03-5032972

● מנטה רגם 77 הכי יפה ... (4133) 03-860474

● אסקונה 83 4 דלתות ... (4110) 253802

● לרציניים אופל G.T 69 ... (22354) 052-556570

● רקורד 73 קליטיה 1700 ... 03-5741449 (25810)

● קדט אוטומטי 1971 1100 ... (15715) 03-5793063

● קומודור 1975 ... 03-5512626 (28187) 03-887484

● אופל רקורד 1977 ... (13054) 03-346454

● מנטה 1600 אוטומטית 1979 ... (9218) 03-9301874, 03-5795180

● מנטה 72 1600 אוטוכס ... (9809) 03-951861

● רקורד סטיישן 1979 אוטומט ... 03-914822 (12429)

● רקורד סטיישן 1973 ... 03-353791 (50125) 03-358746

אינוצנטי

● אינואלי לעידו מיני 1984 ... 8,500 ... (138) 03-778551

אלפא רומיאו

● אלפא 33, 1986, ראשונה ... (2573) 03-766644

● אלפא G.T.V 1978 1600 ... (14856) 03-762171

● ספרינט 1500 1985 ... 03-875165 (11697)

● ספרינט 86, 1500 ... (10690) 03-429847

● אלפא סוד 1351 1982 ... (18161) 051-881325

● ספרינט 1500 1987 ... (7420) 052-575084

● נוליטה 1.8 1985 58,000 ... (7226) 03-266749 053-614663

● אלפא 33 1984 ... (6298) 03-9233694

● אלפא 79 1600 ... (5549) 03-769268

● אלפא 1600 1982 ... (5502) 03-5413124

● ספרינט 1.5 1988 +33 1.2 1987 ... (5250) 052-545305

● אלפא סוד 1982/5 ... (3795) 03-785341

● אלפא 1600 1979 בבית ... 03-560256 (17452)

● אלפתא 1979, 1800 מצויינת ... 03-7521811 (15800)

אמריקאיות

ביואיק ריגל 82 שנית 75,000 ק"מ מצב מעולה 052-924086 (8362) 03-225018

פונטיאק TRANS.AM 1976/7 שחורה למבינים!!! 050-26020 (18994) 03-7525096

בהזדמנות! פונטיאק פיירבירד סוף 1976 (לאחר אוברול מנוע גיר) מנוע 6 צורי 4,100 יהפפיה!!! 03-5058102 (28541)

ב.מ.וו.

ג'יפים

דייהטסו

דלתא

וולבו

וקסהול

טנדרים

לנציה

טלבוט

מורים

מיני מינור

מסחריות

מיצובישי

מרצדס

מבצעי!! מיידי 1989 שברולט מסחריות, לנוסעים ולמשא, בכל הדגמים אפשרות אשראי 100%!! 03-788845 (4132) 03-5792051

סאאב

יפהפיה 1970 S-280 מכנית וחיצונית אוטומטית +מזגן +ספייס +רגה כח 052-582066 (22089)

סובארו

בהזדמנות!! 1600 אוטומטי סוף 1987 ראשונה!! (30.10.87) חדשה לחלוטין ((ק"מ)) 14,000 (12474) 03-887162

במחיר הזדמנות!!! ספיישל סוף 1600 ראשונה 1983 מצויינת!!! (14,600) ש"ח 03-5057621 (10149)

סוזוקי

סוסיתא

סיאט

סיטרואן

סימקה-קרייזלר

פולקסווגן

(המשך לוח בעמ' 20)

חמישה חודשי מאסר לשני רופאים מבאר שבע על גרימת מותה של ילדה

מאת אמיר רוזנבליט, סופר „דבר"

חמישה חודשי מאסר בפועל הוטלו אתמול על שני רופאים מבית החולים „סורוקה" בבאר שבע, ד"ר יוסף קליינמן וד"ר ראובן אנגל, שהורשעו בגרימת מותה ברשלנות של ליבנת עמר בת חמש וחצי מירוחם.

גזר הדין ניתן בבית המשפט המחוזי בבאר שבע בהרכב של שלושה שופטים: אברהם פריש, יצחק בנאי ואפרים לרון, תוך הימנעותו של האחרון, שנותר בעמדת מיעוט. השופט פריש המליץ להסתפק בהטלת עונש של שירות לתועלת הציבור, על פי המלצת קצינת המבחן. „אינני סבור שיש הכרח בכתם נוסף של עונש מאסר, כשלגבי אנשים כמו המשיבים, שהם רופאים במקצועם, עיקר העונש הוא בעצם ההרשעה ושל מה שנגבע מכך", אמר השופט פריש.

הרופאים הואשמו כאמור בגרימת מוות ברשלנות, בפציעת מעי הילדה בשעת הניתוח ובאי מתן טיפול למחרת יום הניתוח למרות שנקראו ונתבקשו לעשות זאת, טיפול שהיה מונע את מותה, לטענת התביעה.

בפסק הדין תיארו השופטים את השתלשלות האירועים שהביאו למותה של הילדה. בפברואר 1980 הובאה הילדה לבית החולים לניתוח של בקע טבורי. ד"ר קליינמן ניתח אותה והיא הועברה למחלקת ילדים. הילדה הרגישה רע לאחר הניתוח, התלוננה על כאבים, היה לה חום והקיאה פעמיים. בעקבות זאת, החליט הרופא להשאירה להשגחה רפואית ודיווח על כך לד"ר אנגל, ששימש כתורן באותו יום ותפקידו היה להיות זמין לקריאה ליחידה במקרה דחוף.

במשך השעות הבאות חלה החמרה במצבה והוריה התלוננו בפני אחות המחלקה. זו התקשרה לד"ר קליינמן בשעה 2 אחר הצהריים וכעבור שעתיים דיווחה אחות אחרת על המצב לד"ר אנגל, שהפנה אותה לקליינמן. רק כעבור ארבע שעות הגיע קליינמן למחלקה וכאשר התקבלו בשעה 9.30 בערב תוצאות של בדיקת שעברה, דיווח לאנגל על החמרה נוספת במצבה. רק אז הגיע אנגל לבית החולים ובבואו החליט כי יש לבצע ניתוח בילדה. אולם, הסתבר שחדר הניתוח אינו מוכן, היה קושי במציאת אחיות חדרי ניתוח ומרדימים ותוך כדי ניסיון להכנת חדר ניתוח, מתה הילדה כשהוריה עומדים חסרי אונים וזועקים. הרופאים הכחישו כי נהגו ברשלנות וכל אחד מהם הטיל על חברו את האחריות לתוצאה הטראגית.

השופטים ציינו בגזר דינם כי לא היה מנוס מהטלת עונש הולם, שכן היה צורך לתת ביטוי לחומרה שיש להתייחס לתופעות שבהן היו מעורבים הרופאים. „אי מתן ביטוי כזה וגילוי יחס סלחני מדי עלול לטעת את התחושה שהמדובר בעניין קל ערך שיש להשלים עמו", קבעו השופטים.

השופטים עכבו את ביצוע עונש המאסר כדי לתת לרופאים אפשרות לערער על גזר הדין בפני נשיא בית המשפט העליון ולבדוק אפשרות של המרת המאסר בעבודות שירות לתועלת הציבור.

בבית הקברות היהודי בוורשה

כ־150 בני־נוער ישראליים, העורכים סיור לימודי בפולין מטעם משרד החינוך, ערכו מבצע לניקוי בית הקברות היהודי העתיק בוורשה. במסגרת ביקורם בשרידי הקהילות היהודיות הגיעו הנערים לבית הקברות ומצאו בו פינות מוזנחות מאוד. הם בקשו כלי עבודה והחלו בעבודות ניקיון מקיפות. יהודים שבאו למקום התרגשו עד כדי דמעות ממראה עיניהם. בתום העבודה קיימו הנערים אזכרה (צילום: רינה נעמן)

המסורבת גלינה זליצ'ונוק באה לביקור בדרכה חזרה ללנינגראד

(ע).– גאלינה זליצ'ונוק (48), מסורבת עליה יותר מ־10 שנים, הגיעה אתמול לביקור בישראל והודיעה כי תמשיך במאבקה גם לאחר שתשוב ללנינגראד בסוף החודש.

שלטונות ברה"מ נענו ללחץ מנהיגי המערב ובהם ראש ממשלת בריטניה מרגרט תאצ'ר, ואפשרו לה לנסוע לבריטניה ולארה"ב לקבל טיפול במחלת עיניים קשה. אילולא הטיפול היתה מתעוורת.

במסיבת עתונאים בנמל התעופה בן גוריון, שם נתקבלה על ידי ח"כ יאיר צבן, הפועל לעלייתה ועליית בעלה אלק, פעילי הארגונים למען יהדות ברה"מ וידידים רבים, הסבירה את ההבדל שבין אסיר במחנה עבודה לסירובניק: „האסיר יודע שיש תאריך בו ישוחרר. הסירובניק אינו אדם חופשי לצאת את ברה"מ ולגביו אין תאריך לפתיחת השערים. „נכון שמתרחשים שינויים בברה"מ וגורבצ'וב הבטיח לשחרר את כל האסירים הפוליטיים, אך גם אלה שאינם עוד אסירים, אינם חופשיים לצאת ואינם יכולים לקבל את היתר היציאה", אמרה.

היא ספרה שהפגנה למען זכויות האדם שנערכה בלנינגראד לפני שבועות אחדים, פוזרה באכזריות על ידי המשטרה ומשתתפיה נעצרו לזמן קצר.

„על הבקשה האחרונה שלנו לעלות לישראל קיבלנו חמישה סירובים", אמרה והוסיפה שגם הבקשה לאפשר לבעלה ללוות אותה בנסיעה זו נדחתה.

ח"כ צבן אמר שחשוב מאד להמשיך במאבק על אופיה ההומני הדמוקרטי של המדינה היהודית, כדי שתוכל להיות ארץ מושכת עליה. הוא הבטיח להמשיך במאמצים למען עלייתם של גאלינה ובעלה וכל יתר המבקשים לצאת מברה"מ.

בתשובה על שאלות אמרה גאלינה שיהודי ברה"מ אינם בקיאים בפוליטיקה הישראלית. „אנחנו סומכים על ישראל וזקוקים לתמיכתם ולא חשוב מי בממשלה", אמרה.

גאלינה ובעלה מנסים לעלות לישראל מאז 1978. כעת, אחרי שקיבלה טיפול בעיניה באנגליה ובארה"ב, ניצלה את ההזדמנות לבקר גם כאן לפגישה עם ידידים ותומכים הפועלים למענה.

בעלה, שהוא מורה לעברית, נחקר פעמים אחדות על ידי הק.ג.ב. ונדרש להפסיק פעילותו. הוא מהנדס אלקטרוניקה והיא מהנדסת. מחמת הליקוי בראייתה נאלצה להפסיק לעבוד במקצועה. בעבר אמרו השלטונות שהיתר העליה שלה מסורב מפני שלבעלה מידע סודי. באחרונה שינו זאת וטענו שאין לה קשרי משפחה מהדרגה הראשונה בישראל ולכן איננה רשאית לצאת. במשך תקופת המאבק, באוגוסט 1985, נידון בעלה לשלוש שנות מאסר במחנה עבודה, אך זכה בשחרור מוקדם ב־1987.

ב"ה

זמני הדלקת הנרות

פרשת השבוע
כ"ה חשון תשמ"ט
פר' חיי שרה

ער"ש		מוצ"ש	
ירושלים	4.12	ירושלים	5.24
תל־אביב	4.30	תל־אביב	5.22
חיפה	4.20	חיפה	5.24

בידור לבריטים

גולשת מכפר הנופש מצוקי דרגות, השייך לרשת בתי ההארחה הקיבוצית, מדגימה גלישה מבנייני האומה בירושלים. הגלישה נערכה אתמול כחלק מאירועי יום הקיבוץ שהתקיים במסגרת הקונגרס השנתי של סוכני הנסיעות הבריטיים. הגלישה היתה חלק ממגוון הפעילויות שהציגה הרשת הקיבוצית הנעשות בבתי ההארחה שלה (צילום: זום 77)

גבר חמוש בסכין ניסה להתפרץ למשרד שמיר

(ע). – גבר בן 30, כנראה מעורער בנפשו, ניסה אתמול לחדור כשהוא חמוש בסכין למשרד ראש הממשלה בירושלים. אנשי הביטחון הצליחו ללכוד את החשוד.

האיש ניסה להתבצר במקום וביקש להיפגש לשיחה עם ראש הממשלה. הוא נראה בלתי יציב והשמיע טענות הבל.

אנשי הביטחון השתלטו עליו וקראו למשטרה שהודיעה כי יועבר להסתכלות.

ירידה גוברת בנתב"ג בנוסעים ובמטוסים

מאת אריה אגד
סופר „דבר"

ירידה של 11 אחוז בתנועת הנוסעים בנמל בן־גוריון חלה בחודש אוקטובר בהשוואה לאותו החודש אשתקד. בתנועת המטוסים חלה ירידה של שלושה אחוזים. בכך גברה מגמת ההתכווצות בתנועת הנוסעים, שהחלה אחרי חג הפסח באפריל.

הירידה במספר היוצאים מגיעה ל־15 אחוז, בעוד שהירידה במספר הבאים מסתכמת בתשעה אחוזים. ממוצע הנוסעים למטוס ירד רק בתשעה אחוזים, מ־170 באוקטובר אשתקד ל־155 השנה, דבר המעיד שחברות התעופה הקטינו לא רק את מספר טיסותיהן, אלא גם מפעילות בקו הישראלי מטוסים יותר קטנים מאשר בשנה שעברה.

בעשרת החודשים הראשונים של השנה ירד מספר הנוסעים בשמונה אחוזים ואילו בתנועת המטוסים חלה ירידה של אחוז אחד בלבד. ממוצע הנוסעים למטוס ירד מתחילת השנה בשבעה אחוזים מ־156 למטוס אשתקד ל־145 השנה.

על־פי תחזית מחשב, המבוססת על עשרת החודשים הראשונים של השנה, נראה כי מספר הנוסעים יגיע השנה רק ל־3.3 מיליון בהשוואה ל־3.6 מיליון אשתקד. הירידה בתנועה פוגעת קשה בהכנסות רשות שדות־התעופה ולכך השלכות חמורות במו"מ הנוכחי על חידוש הסכם־השכר. המנכ"ל המורה צבי גוב־ארי הורה להקטין את תקציב הרשות ב־9 מיליון דולר, אולם העובדים דורשים תוספות־שכר המסתכמות ב־4־5 מיליון דולר. אם משרד־האוצר לא יגלה עמדה תקיפה במו"מ, תסיים הרשות את השנה בגרעון תקציבי גדול. מאידך מאיימים העובדים בשיבוש הטיסות, אם לא תיענה הרשות לתביעותיהם.

נוכח הירידה בתנועה יש נטיה שלא להעלות את האגרות בזמן הקרוב, שכן הדבר עלול לגרום לחברות־התעופה לצמצם את טיסותיהן לארץ ובכך תיפגע התיירות הנכנסת עוד יותר.

חשש בתיאטרון חיפה מאי תשלום משכורות

מאת אריאלה ראובני, סופרת „דבר"

הנהלת התיאטרון העירוני בחיפה הביעה אתמול את החשש כי אם משרד החינוך והעיריה לא ייענו בהקדם לפנייתה להגדיל את תקציבם לתיאטרון, לא יהיה במה לשלם לעובדים את משכורות אוקטובר המסתכמות בכ־200,000 שקל. כן מעוכבים התשלומים לספקים.

תקציבו של התיאטרון 5.5 מיליון שקל בשנה, מזה כ־2 מיליון מתקציבים משרד החינוך והעיריה. הנהלת התיאטרון תובעת משני הגופים להכפיל או לשלש את סכומי השתתפותם ודוגמת השתתפותם של גופים ציבוריים בתיאטראות כמו „הבימה" ו„הקאמרי".

„יהיה קשה", אך קופ"ח תשתף פעולה עם כל ממשלה שתקום – מציין פסה

(ע). – מנכ"ל קופת חולים נחום פסה אינו יודע עדיין איזו השפעה תהיה על קופ"ח אם הליכוד ירכיב את הממשלה; עם זאת אמר כי חלק מהמפלגות הדתיות, שבהן חברים רבים בקופ"ח, כבר נאבקו בעבר למען רפואה ציבורית־שוויונית.

פסה אמר אתמול את הדברים לכתב סוכנות עתי"ם לאחר חנוכת מרפאה, ראשונה מסוגה, לסטודנטים באוניברסיטת בן־גוריון בבאר שבע. המרפאה הוקמה בבניין מעונות הסטודנטים. אם יעלה הניסיון יפה, יש כוונה לפתוח מרפאות דומות גם באוניברסיטאות אחרות. על הקמת המרפאה הוחלט במסגרת מדיניות קופת חולים של „עם הפנים לחבר" ו„הקרב על החבר", כדי לצרף צעירים לקופה.

פסה אמר שגם אם תקום ממשלה בראשות הליכוד, היא תצטרך להתייחס למערכת הבריאות ההסתדרותית כאל מערכת הבריאות המקיפה ביותר בישראל המשרתת שלושה וחצי מיליון מבוטחים. פסה לא היה מוכן להתנבא על יחסה של ממשלה כזו לקופ"ח ורק אמר: „יהיה קשה".

הוא ציין את שותפותם במאבק בעבר של חברי חלק מהמפלגות הדתיות למען מערכת הבריאות ההסתדרותית, שחברים בה גם חברי מפלגות דתיות. הוא הביע תקווה שכל ממשלה שתקום תסייע בתהליך שיפור שירותי הבריאות לציבור. זאת, כאשר מצדה תמשיך הנהלת קופ"ח בתהליך של שינוי והתייעלות המערכת שלה. בקופ"ח מצפים להשתתפות מתאימה של הממשלה במימון השגתם של יעדים אלה, אמר. „נשתף פעולה עם כל ממשלה שתקום", ציין.

שאילתה ללהט על העסקת מנכ"ל „עזרה ובצרון" לשעבר כיועץ

מאת נתן רוזני, סופר „דבר" בתל־אביב

מנכ"לה היוצא של חברת "עזרה ובצרון" יועסק, בחוזה מיוחד, כיועץ מיוחד בחברה זו בשכר של יותר מ־10,000 שקל בחודש, מציין אריה צוקר, חבר מועצת עיריית תל אביב בשאילתה שהגיש לראש העיריה שלמה להט.

לדבריו החברה, שלהט משמש בה יו"ר הדירקטוריון, חתמה על חוזה עם אינג' ליאור דושניצקי שהיה עד לאחרונה מנכ"ל החברה. על פיו הוא ימשיך לסייע לחברה בייזום פרוייקטים.

על פי השאילתה, "עזרה ובצרון", שכל הכנסותיה מקופת העיריה, התחייבה לשלם לו 10,500 שקל בחודש צמודים למדד ינואר 1988. נוסף על כך תשלם החברה את כל הוצאותיו כולל הדפסות, תרגומים, ביקורת חשבונות, יועצים.

זאת ועוד, נאמר בשאילתה, לאחר פרסום דו"ח מבקר העיריה על המרוזאוב בנחלת בנימין, שבו הצביע על כשלונות ומחדלים של דושניצקי ודו"חות קודמים של המבקר שהיו חמורים לא פחות, התעוררה בעיה אם ל דושניצקי יש את הניסיון והכישורים הדרושים להיות האחראי להכנה של פרוייקטים הנדרשים בשביל העיריה.

צוקר מבקש בשאילתתו לדעת: מדוע בתקופת כהונתו של דושניצקי כמנכ"ל החברה לא נזקקו לגורם חיצוני ביזום פרוייקטים; ב. האם העסקתו איננה מרוקנת את החברה מתפקידיה הראשיים שהם ייזום וקידום פרוייקטים; ג. האם ידע ראש העיריה שדושניצקי אחראי למחדלים בפרוייקט נחלת בנימין עוד לפני פרסום דו"ח המבקר? ד. על פי אילו קריטריונים משלמים את דמי העסקתו בחברה?

חייל נהג ברכב חברו ונהרג

המשטרה הודיעה בטעות למשפחת בעל המכונית על מותו והתנצלה

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר"

בתאונות דרכים שארעו שלשום ב־11 בלילה בכביש נהריה־ראש הנקרה נהרג חייל בשירות מילואים, תמיר וייס (29) ממושב לימן בגליל המערבי.

התאונה ארעה כאשר תמיר נהג במכונית פיאט 127, סטה לשמאל הדרך בכביש רטוב בעת שנסע לכיוון ראש הנקרה והתנגש בגשרון. מעוצמת ההתנגשות נקרע גגו של הרכב והנהג נהרג.

לסופר "דבר" נודע כי תמיר נהג במכונית השייכת לאיש מילואים אחר, חברו ליחידה. בעת התאונה מצאו השוטרים את מסמכי בעל הרכב, המתגורר בתל אביב, סברו כי הוא ההרוג והודיעו על כך למשפחתו.

רק אחרי שעות אחדות הרגישו בטעות בזיהוי ומיהרו להודיע על כך למשפחה בתל אביב והתנצלו.

לשכת התנועה במרחב הגליל מבקשת מעדי ראיה לתאונה להתקשר למטה המרחב בעכו.

קנס על נסיון סחיטה: „שירגישו חסרון כיס על רצונם לזכות ביתרון כיס"

(ע). – בית המשפט המחוזי בתל אביב גזר שנת מאסר על תנאי וקנס של 3000 ש"ח על שלושה סטודנטים בפקולטה למשפטים שניסו לסחוט 20,000 דולר ממעסיקם, בעל ספריית וידיאו פיראטית, שבה עבדו כשליחים בחלוקת קלטות לבתי המנויים.

הנאשמים, שלמה בראריה, יצחק בן־שבת, ואייל בריקס (סיימו כבר את לימודיהם) הורשעו בעבירות של עושק ונטילת נכסים לשם סחיטה. לטענת התביעה הם עבדו כשליחים בחלוקת קלטות וידיאו בשביל רוני שורק שהחזיק ספריית וידיאו פיראטית בדירה בתל אביב. משסירב מעסיקם להעלות את שכרם, תכננו להוציא מהדירה אלפי קלטות ובתמורה להחזרתן לדרוש ממנו את שוויין (20,000 דולר) – נטען.

הנאשם אייל בריקס הציע לבעל הדירה להסיע אותו ואת חברתו לסוף שבוע כשבירה במטרה לפנות את הדירה בזמן הפריצה. בעל הדירה הסכים, ומתוך הדירה הוציאו הנאשמים, באמצעות מפתח מותאם, 1880 קלטות. מיד לאחר מכן התקשרו אל רוני שורק והודיעו לו כי תמורת 20,000 דולר יחזירו לו הקלטות הגנובות. הוא פנה מייד למשטרה, קבע פגישה עם הנאשמים ליד פארק הירקון, וכאשר הופיעו השלושה, המתינו להם בלשי המשטרה.

התובעת, עו"ד ריקי שפייזר, בקשה להטיל על הנאשמים עונש מאסר בפועל וטענה כי יש להתייחס לנאשמים בחומרה יתרה. זאת, משום שבעת ביצוע העבירות היו סטודנטים בפקולטה למשפטים ורמת ההתנהגות הנדרשת מהם צריכה להיות גבוהה מזו הנדרשת מ„עבריין מתם", כי הרי חזקה עליהם שידעו את הדין, ובכל זאת נהגו בניגוד לחוק.

הסניגורים של הנאשמים, עורכי הדין יעקב הגלר, דרור מקרין ודן שיינמן, טענו, כי אין מדובר בעבירות הנמנות עם החמורות שבחוק. הסניגורים טענו עוד כי מרשיהם נענשו כבר מעצם הרשעתם, אשר תעמוד להם לרועץ בעת שיבקשו להצטרף לשורת העוסקים במקצועת עריכת דין.

השופטת שושנה ברמן ציינה בגזר הדין, כי לא מצאה לנכון לנהוג כלפי הנאשמים בחומרה יתרה, מפני שאין כלל מקום לקביעת דרגות התנהגות צפויות ודמות עבירה מותאמות לרמת השכלתו של העבריין ושאיפותיו המקצועיות.

„בהתחשב בכך שזו להם הסתבכותם הראשונה בפלילים, לא מצאתי לנכון לשלחם למאסר בפועל, אך מצאתי לנכון להטיל עליהם קנסות כספיים כדי שירגישו חסרון כיס בשל מעשיהם, אשר באמצעותם רצו לזכות ביתרון כיס", קבעה השופטת. במהלך המשפט התברר, כי שניים מבין הנאשמים סיימו את תקופת ההתמחות וכי השלושה צפויים לעונשי השעיה מלשכת עורכי הדין.

מסיבת ניצחון למשלחת הנכים לאולימפיאדה הערב באשדות יעקב

מאת שמעון וייס, סופר „דבר" בעמק

מסיבת ניצחון למשלחת הספורטאים הנכים, ששבה בסוף השבוע שעבר מאולימפיאדת סיאול, תיערך הערב בקיבוץ אשדות יעקב/מאוחד. הקיבוץ החליט לארח את חברי המשלחת ובני משפחותיהם למסיבה גדולה כאות הוקרה על זכייתם ב־45 מדליות ולנוכח העובדה כי אחד מוותיקי המשלחות, שחקן נבחרת כדור־שער ראובן פרח הוא חבר המשק.

לחברי המשלחת יוענקו תשורות במסיבה ואליה הוזמנו כל חברי המשק וכן ראשי ספורט הנכים בארץ. בשביל פרח היתה זו האולימפיאדה השלישית ולדבריו גם האחרונה שלו. מלבד פרח, שהתעוור במלחמת יום הכיפורים, מייצגים את קיבוצי עמק הירדן עוד שני ספורטאים־נכים: השחיינים יוהר כהן מדגניה א', שצבר שלוש מדליות זהב בסיאול, וטל גולן מקבוצת כנרת שאף הוא זכה להישגים נאים.

יוהר, שצבר, כאמור, שלוש מדליות זהב ואחת מכסף ושבר שיא עולמי, נתקבל בחמימות רבה על־ידי חברי קיבוצו שהמתינו לו בפתח המשק ואף תלו כרזה „ברוך הבא נער הזהב".

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל

מענקי עגיט 1989

לספרות השואה וההתנגדות היהודית
מיסודה של קרן יעקב וקלרה עגיט, טורונטו, קנדה

1. קרן עגיט מעניקה מדי שנה פרסים לשניים מבין כתבי־יד בנושא השואה והמרי היהודי במלחמת העולם השנייה, שיוגשו לקרן.
2. אפשר להגיש כתבי־יד מוכנים לפירסום בעברית, באנגלית, או ביידיש, בתחומי הספרות, התיעוד, ההיסטוריה או המחקר.
3. על כתבי־היד להיות באורך של 150 עמודים מודפסים לפחות, ויש להגישם בצורה מסודרת.
4. כל פרס הוא בסך 3000 דולרים קנדיים. על המחבר לדאוג בעצמו להוצאה לאור של כתב־היד, ולכסות כל הוצאות הפירסום שיהיו מעל לסכום זה.
5. הנהלת קרן עגיט תמנה חבר שופטים שיבחר את כתבי־היד הראויים לפרס.
6. כתבי־יד אפשר להגיש עד 31 בינואר 1989, לפי הכתובת: „מענקי עגיט", מח' מגבית ההסתדרות, ארלוזורוב 93, תל־אביב 62098. טל: 03-431320

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
הוועד המפקח הארצי של קופת־חולים
קופת חולים

ישיבת הוועד המפקח הארצי

תתקיים ביום שלישי, כ"ח חשון תשמ"ט 8.11.1988 בשעה 16.00 באולם הישיבות (קומה 7) בבית ההנהלה המרכזית של קופת חולים רח' ארלוזורוב 101, תל־אביב.

סדר היום: 1. ביטוח רפואי משלים
2. שונות

יהודה ברקאי
יו"ר הוועד המפקח הארצי

המכון לפריון העבודה והייצור

הכנס השנתי ה־9 לניהול השיווק והיצוא

יתקיים ביום ד' 23.11.88
במלון דניאל, חוף הרצליה

פרטים והרשמה:
המרכז לניהול עיסקי־שיווקי
רח' סולד 4, ת"א
☎ 217092, 03-430283
03-430252

ערב התייחדות
עם זכרו של
האמן ואיש רב הפעלים

יהודה דודלסון ז"ל

יתקיים ביום שלישי כ"ח בחשון תשמ"ט, 8.11.88
בשעה 18.00 במועדון „כנס" רח' רות הכהן 16, נוה־שאנן, חיפה.

מוקירי זכרו מוזמנים.

המשפחה
וחברי מועדון „כנס"

בצער רב אנו מודיעים על פטירתה של יקירתנו

רחל דינר

שנגאלה מיסוריה

ההלויה תתקיים ביום ראשון כ"ו חשון תשמ"ט (6.11.88)
בשעה 12.00 בצהרים בבית העלמין הדרום בחולון.
הסעה תצא בשעה 11.00 לפנה"צ מבית המנוחה ברחוב יונתן הופסי 4 בתל־אביב

בעלה: אהרן
בנה: נמרוד
גיסה וגיסתה: חוה וחיים

ביום ראשון – 6.11.1988 תתקיים
אזכרה לחברנו

רפאל פלס (פולקה) ז"ל

בשעה 17.00 במועדון הגימלאים
ברחוב כצנלסון 113 גבעתיים.
חבריו ומוקיריו מוזמנים להשתתף באזכרה.

הנהלת מועדון הגימלאים

למשפחת פריאור

משתתפים בצערכם הכבד
במות

זיו ז"ל

(לשעבר היועץ המשפטי של החברה)

בית סולל בונה

במלאת ארבע שנים לפטירת אמנו וסבתנו היקרה

יפה לוין ז"ל

נעלה לקברה ונתייחד עם זכרה
ביום ראשון כ"ו בחשון תשמ"ט (6.11.88)
בשעה 3 אחה"צ בבית העלמין הישן בחדרה.
נפגשים בשער בית העלמין.

המשפחה

רכבת ישראל
ההנהלה וציבור העובדים
מתאבלים
על מות

מנחם סבידור

מנכ"ל הרכבת לשעבר

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו של

יעקב קנול

ההלויה תצא היום, יום שישי, כ"ד בחשון תשמ"ט,
4.11.88, בשעה 13.00 ממועדון החבר.

בית הגושרים

בצער רב אנו מודיעים על פטירתה של חברתנו

מרים היידיקר

ההלויה תצא היום, יום שישי כ"ד בחשון תשמ"ט, 4.11.88,
בשעה 15.00 מבית העם במולדת.

המשפחה
ובית מולדת

אנחנו עוד נראה / עמוס עוז

להקים אופוזיציה ציונית מאוחדת שתתמוך בכל צעד לקראת שלום ושתהיה „יש גבול" מול כל נסיון טרנספר או פשע אחר. להתרכז בחינוך ולא להיצמד בעקשנות ל„כלים" המסורתיים. מנולוג

לא טוב להגיב בשנאה ולא טוב להגיב בהיסטריה.

לא נכון שהמדינה נפלה בידי החומייניסטים – 85 אחוז מן המצביעים הצביעו בעד מפלגות חילוניות. (אף כי כמה מאלה גרועות בעיני יותר מכל קבוצה חרדית). לא כל חרד הוא חומייניסט ולא כל חרד צריך לעורר בנו שנאה עיוורת.

לעת תבוסה אנשים מתפתים לומר דברי זעם עיוור, וכבר שמעתי דברים שאין להם שום צידוק נגד עדות המזרח בכללן או נגד שומרי מצוות, בלי להבחין ביניהם.

גם ההיסטריה („אורזים מזוודות, מסדרים ויזה") אין לה מקום: הפסדנו בקרב – אבל לא במלחמה. אל התבוסה צריך להתבונן בעין קרירה ככל האפשר, ולשאול היכן טעינו, ומה לעשות ממחר בבוקר.

קודם כל יש להניח ליצחק שמיר להקים ממשלה צרה מאוד עם מפלגות דתיות למיניהן ועם הקנאים הלאומנים ביותר. אגב, תהיה זו הממשלה הראשונה בתולדות ישראל אשר הרוב שלה יובטח רק מכוח תמיכתם של מפלגות בלתי ציוניות ואנטי־ציוניות.

אין טעם להתחיל בחיזורים אחרי המפלגות הדתיות משום שממילא הליכוד יוכל תמיד „להציע להם שקל אחד יותר מאשר המערך". כל שיתופיהן של המפלגות הדתיות עם שמעון פרס תשרתנה רק מטרה אחת והיא להעלות את המחיר אשר בכוחן של מפלגות אלה לגבות מן הליכוד. מלבד זאת הליכוד גם קרוב באמת יותר מאשר השמאל אל רוב המפלגות הדתיות האלה.

במקום זאת יש לגשת מיד, מחר, להקמת איחוד של כל מפלגות האופוזיציה הציונית (המערך, רצ, מפ"ם ושינוי) כדי להוות מפלגת אופוזיציה לוחמת ובה כ־50 חברי כנסת.

מפלגה זו תצטרך להודיע מלכתחילה על שתי עמדות יסוד: א. אם תנסה ממשלת שרון־לוינגר לעשות טרנספר או מעשי פשע אחרים – כי אז כולנו „יש גבול". מצד שני אם ככלות הכל תעשה ממשלה זו צעדים, ולו גם קטנים והססניים ובלתי מספיקים לקראת שלום – יובטחו לה קולות האופוזיציה כדי לשחרר אותה מן התלות במרכיבים הקנאיים ביותר שלה. על בסיס זה אפשר להתחיל לפעול כאופוזיציה לוחמת מיד.

הדירבה החזקה ביותר של ממשלתו הקיצונית של יצחק שמיר, בת־בריתה החזקה ביותר של האופוזיציה, היא המציאות עצמה: בעולם של סוף המלחמה הקרה, בעולם של ניצני נכונות להכרה בישראל מצד האויב, ובעולם של סף שנות התשעים – ממשלת שמיר תהיה ממשלה אנכרוניסטית אשר המציאות, לא האופוזיציה, תכריע אותה ותאלץ אותה „לרדת מן העץ" או להסתלק. והלוואי שלא תהיה זאת מציאות מלאת דם.

דבר אחד לפחות חייבים אנו ללמוד מהצלחתו של הגוש הדתי: עם קום המדינה יתרה תנועת העבודה על מכשיריה בתחום החינוך („זרם העובדים") ונצמדה בעקשנות אל מנופי הכוח הכלכליים־שלטוניים („כור" „סולל בונה" „שיכון עובדים" קופ"ח). מכשירים אלה היו לתנועת העבודה לרועץ, ובסופו של דבר – החלישו אותה והשניאו אותה. צדקו הדתיים אשר השקיעו כמעט כל פרוטה שהצליחו לגרד, לשנורר או לסחוט במערכות החינוך שלהם: עכשיו הם קוטפים את הפירות המתוקים. ראוי לתנועת העבודה להפטר במהירות האפשרית מכל „הכלים" המסורתיים שלה – ולהשקיע את כל כוחות היצירה שלה, את כל משאביה, את כל האנרגיה שלה בתחום החינוך.

השבוע למדנו: הבעיה איננה „תרמית", „נוסחה" או „שיווק". הבעיה היא שחלק ניכר מעם ישראל דבק במערכות־ערכים מנוגדות מיסודן למערכות הערכים ההומאניות של תנועת העבודה. יש לנהל את הקרב הזה כקרב על ערכים: להגיע אל אברכי הישיבות, (אולי בעזרת טקסטים מן הספרות העברית הישנה והטובה אשר כבר המרידה פעם דור שלם של אברכי ישיבות) יש להגיע במערכות הערכים ההומאניות אל אותם מקומות שבהם ערכים כאלה נתפסים, למרבה הזוועה, כערכים „בלתי יהודיים". יש להבין כי המאבק הוא רוחני ולא רק פוליטי.

אנחנו עוד נראה את הימים האחרים.

יזהר סמילנסקי

לאופוזיציה סוערת

די ליילל
על הפרק כל ההכל:

מדינת היהודים
מלחמה או שלום
החומיניזם השחור הדתי־לאומי
כל תפארת יצירת תנועת העבודה
השחתת טעם החיים –

לא להביט לאחור
לא לשבת באפר ולגרד פצעים
להקים מערך „השמאל הציוני הלוחם"
ולא לתת להם
ולא להתייאש
להוציא מחשכת ימי־הביניים
להדליק את האור בקצה המנהרה
ולקרוא: בואו כולנו להילחם.

מה שלא יהיה / חנה זמר

רק הליכוד יכול, אוי לו

בממשלה צרה, המפלגה הגדולה היא בת־ערובה לשותפים הזוטרים. המערך ממילא לא יכול. הליכוד, אולי. אבל לא לזמן רב

אפשר להתנחם בכל מיני נחמות קטנות. אפשר להזכיר שהליכוד איבד מכוחו, לעומת מצבו בכנסת היוצאת. אפשר להצביע על מנדט או שניים (תלוי בקולות החיילים) שהם יתרון לגוש הציוני־שמאלי על פני הגוש הימני־חילוני. בכל זאת, צריך לכנות את הילד הפוליטי בשמו: העובדה שגם צירוף הנבחרים הערבים איננו נותן רוב חוסם לגוש מרכז־שמאל, היא תבוסה.

ואפשר לערוך חשבונות פנימיים, ולחפש אשמים. הפתגם אמנם אומר שלהצלחה הרבה אבות ובעצם, הכשלון יתום, ואבל הפתגם איננו משקף את המציאות. גם הכשלון איננו נשאר יתום: אלא שבהצלחה אנשים מייחסים את האבהות לעצמם, ובכשלון הם מייחסים אותה לזולתם. ומה טעם יש בכך?

צריך לראות את הדברים כמות שהם, גם אם הם קשים. שהרי מי יצא בהישג מקלפי 1988? לא מפ"ם, המרוצה מאוד משלושת המנדטים שלה, גם אם מפלת הגוש מצערת אותה. נכון, ניבאו לה שבקושי תעבור את אחוז החסימה, אבל בפועל יהיו לה בכנסת ה־12 רק מחצית הצירים שהיו לה בקודמתה. ההישגים הם של רשימות אחרות. אולי בראש ובראשונה של מולדת (היימאט, היימאט) שזכתה בשני מנדטים יש מאין, בהתארגנות בזק, במטה הקסם של טראנספר. וההישג הוא של אגודת־ישראל שהגדילה את כוחה פי שניים־וחצי. וההישג הוא של ש"ס, שזכתה למעמד הסיעה השלישית בגודלה, גם אם רחוקה מאוד משתי הראשונות.

יחד עם המפד"ל שהתחזקה במקצת, זהו גוש דתי־יהודי בעל אופי חדש לגמרי. איפה הימים כאשר בן־גוריון התקשה להעביר החלטה אקטיביסטית בממשלתו, בגלל היוניות של השר משה חיים שפירא. היום המפד"ל היא גוש אמונים נטו. איפה הימים, כאשר אגודת־ישראל חרדה רק לשבת ולכשרות, ולישיבות ולחינוך העצמאי, בקיצור לדת. היום זה אולי נכון לגבי דגל־התורה. אבל אגודת ישראל החדשה, זו של חמשת המנדטים, תהיה בשליטת הרבי מלובאביץ' ששלט גם בתשדירי הבחירות שלה, ושהביא לה את הנצחון. זאת תהיה אגודת־ישראל של ארץ־ישראל־השלמה. זה נכון במידה רבה גם לגבי ש"ס שנבנתה הפעם הרבה ממי שהיו מצביעי „כך", ומצביעי ליכוד ומצביעי התחיה.

לכן נראה לי מאמץ המו"מ עמן כבאיבי כלשהו, אולי גם נואש. אמנם מפלגה פוליטית אסור שתרים ידיים מראש, עליה לברר סיכויים, לנסות כל שביל. אבל אסור לה לשגות באשליות, להתבזות, לשמש כקלף מיקוח. אינני רואה ממשלה צרה בראשות המערך.

ואינני רואה גם ממשלה של ליכוד־מערך שתשחרר את עצמה משותפים זוטרים ותסכים מראש לכהן רק חלק מקדנציה כדי לשנות את שיטת הבחירות. אמנם הועלתה הצעה כזאת, ואמנם יש לשתי הגדולות אינטרס משותף לכך, אבל לא מסתמן סיכוי כזה. המערך היה מסתכן בזעם השותפים הזוטרים, הליכוד לא.

ממשלת אחדות לאומית? בתנאים הנראים לליכוד, המערך לא יכול. בתנאים של שוויון, הליכוד לא רוצה. בשלב זה, לא סביר.

נשארת האפשרות של ממשלה צרה בראשות הליכוד. אינני מקנאה בו. לא הייתי מקנאה גם במערך בראש ממשלה צרה: בתנאים שלנו ובעת הזאת, ממשלה צרה היא גיהנום פרלמנטרי וחוץ־פרלמנטרי. המחיר הוא גבוה. להגדיר מחדש „מיהו יהודי", רק הליכוד יכול. אבל גם הוא ימצא עצמו מול ניכור של שני שלישים מיהדות ארה"ב. הוא גם ימצא את עצמו בכבלים מדיניים של שותפות זוטרות, כבלים העלולים להביא לעימות עם הממשל בוושינגטון תוך חודשים לא־רבים. לא שהליכוד עצמו גמיש כל־כך. אבל אחרי 11 שנים של שלטון, הוא למד משהו. הוא מבין היטב שצריך לצאת עם תוכנית־הסדר כלשהי. לכן גם התחייב לאוטונומיה בנוסח קמפ־דייוויד, ופירושו אוטונומיה פלשתינאית בשטחים לתקופת מעבר שאחריה שיחות להסדר־קבע. התחיה לא תוכל לחיות עם זה, וספק גם אם המפד"ל של שאקי. אולי שמיר מביא בחשבון את עזרת המערך שבאופוזיציה, נגד שותפיו, כשם שבגין נעזר במערך באופוזיציה בשלום עם מצרים נגד חבריו. אבל ההיסטוריה איננה חוזרת על עצמה. ממשלה צרת היקף תהיה קצרת־ימים.

שבוע ישראלי שחור / אמנון דנקנר

להתחיל אחרי הסוף

הלב נכמר על שמעון פרס. הוא נראה עכשיו כמו מישהו שהבבא סאלי קילל אותו והרב יוסף שכח לבטל לו את הקללה. הוא גם האיש הכי מוצלח היום במערך, עדיין. אבל בכל זאת – שמעון פרס צריך ללכת הביתה ומה שיותר מהר, יותר חזק ויותר אלגנטי – יותר טוב. שמעון פרס היה „סמוך הגדול" של המערך. הוא ניהל את מערכת הבחירות לבדו וכל מי שהתלונן שמע ממנו „סמוך, יהיה בסדר". גדולו של „סמוך גדול" הוא שאם מתברר שבכלל לא היה על מי לסמוך – הוא צריך לתת את הדין. אין דרך אחרת.

הבעיה היא קצת פחות פשוטה לגבי יצחק רבין. לכאורה הוא חלק בלתי נפרד משמעון פרס. „סמוך הקטן". אבל לזכותו אפשר לומר שחלקו שלו בתבוסה היה הרבה יותר קטן. הוא לא ניהל את המערכה, שותף בה מעט מדי, דחק מאחורי הקלעים, היה פסימי יותר. השאלה היא האם תחת הנהגה של רבין יכולה מפלגת העבודה לעשות את עבודת ההבראה הממושכת והמרה שהיא חייבת לעשות עד הבחירות הבאות. יש בכך ספק גדול. גם הוא צריך ללכת.

נכון שמבט על השורה השניה של הנהגת העבודה אינו מעורר התלהבות. אבל זה מה שיש. עם זה צריך ללכת הלאה. אין ברירה.

תבניות וחלומות

הזעזוע מוליד חלומות שווא. מסתובב עוד החלום שאולי, אולי, בכל זאת, יקרה נס והחרדים יתאכזבו מהבטחות הליכוד ויבואו לממשלה צרה עם המערך. חבל על הזמן. לא יקום ולא יהיה. חלום אחר הוא שהליכוד ייתקע מסחטנות החרדים ויסכים להקים ממשלת אחדות עם המערך. גם זה חלום שוא. השותפות הסחטנית ביותר עם החרדים נוחה לליכוד בהרבה משותפות עם המערך, שתכבול את ידיו בנושאים שמעניינים אותו. והואריאציה של החלום הזה היא הקריאה המושמעת לאיחוד חפוז של המערך עם מפ"ם, רצ ושינוי והפניית תביעה לליכוד לכלול את המפלגה החדשה והגדולה בממשלה הבאה, כדי לשמור על פניה של המדינה מפני השחורה רבתי. לא יעזור. הקריאה תידחה. צריך להניח לחלומות ולהתייצב מול המציאות והמציאות אומרת כי תקום כאן ממשלה של הימין ושל הדתיים והחרדים.

יש גם איזה חלום שמסתובב על הדחת פרס ויצמן, הצבת רבין בראש המערך והצטרפותו לממשלה של הליכוד־דתיים, כשהמערך מגיע על הברכיים ורבין מגיע בתור קבלן לענייני אינתיפאדה. אם המערך רוצה להתאבד סופית – שיילך על זה. הוא יהיה אז לליכוד מה שהדרוזים הם למדינה.

זהירה ובכל זאת

הממשלה הבאה תהיה בהתחלה יותר זהירה ממה שאנו חושבים במחשבות השחורות המרות שלנו. הליכוד יהיה זהיר בענייני חוץ ובטחון. לא תהיה מלחמה יזומה. הדתיים והחרדים יהיו די זהירים בעניינים הקשורים בכפייה דתית ישירה ופרטית. ובכל זאת יהיה קשה וחמור. ויהיה קשה וחמור יותר ויותר ככל שיחלוף הזמן. יהיו התנגחויות. לא הרבה, אבל מספיק כדי להקשות. ויהיו גזירות דתיות מעצבנות. מעט, אבל כאלה שיצירו אותנו בגרון שחור. ויהיו מעשים מקוממים בטיפול באינתיפאדה. הליכוד לא יוכל להשקיט אותה, אבל הוא ייזכור כל הזמן שהוא הבטיח לעשות כן. זה יגרור אותו לכמה פעולות שהנפש תנקע מהם, יותר ממה שנקעה בימי רבין שגם הם היו אכזריים דיים. זה והקפאון המדיני הצפוי מובילים למלחמה. המלחמה הבאה תקרא מלחמת אין ברירה, מכיוון שהערבים ייזמו אותה, והיא גם תקרא כך משום שהעם הצביע, מה לעשות, בעד ממשלה שתוביל אליה. כל ממשלה שנתקעת בקפאון מדיני מביאה מלחמה שמטרתה זעזוע הקפאון. תשאלו את גולדה.

מה אפשר להרוויח
מה אפשר להרוויח

המערך צריך לשבת באופוזיציה, בלי חלומות – הצטרפות ולהמתין לנפילה. הנפילה בוא תבוא. היא תעלה לעם ביוקר. היא תעלה לממשלה ביוקר, אבל הם לא יכולות לבוא בטענות לאף אחד. המערך יוכל להרוויח. הוא ירוויח את הדמעות, את השכול, את האכזבה ואת רסיסי חלומות השווא המנופצים. הוא גם ירוויח, אם ינהג בתבונה, את הטינה והשנאה כלפי החרדים. הרוב הגדול של מצביעי הליכוד הם חילוניים. הם לא יאהבו את מה שהחרדים יעשו. הם לא יאהבו את העובדה שיהיה הרבה כסף בשביל ישיבות, כוללים, מתיבתות ומקוות

(המשך בעמ' 16)

קפוצות המאזניים מבני־ברק ובני־ברוקלין / אמיר אורן

אלוהים, לשלטון בחרנוך

המוצר העיקרי של הבחירות הוא שיסתום שדרכו עוברת הממשלה לחצר הרבי מלובאביץ'. ככל שיותר ויותר ישראלים יישמעו לו, יהיו גם יותר ויותר ישראלים שישאפו לעשות כמותו, לבכות על ציון בשבתם על האיסט ריוור

המפלגה שניצחה השבוע בבחירות לכנסת איננה חדשה. זוהי „מפלגת האל", או בערבית „חיזבאללה". עליית האיטולות וחסידיהם לשלטון פיגרה בישראל אחר איראן, ויש עוד הבדל: שם עלה חומייני על חשבון השאה וכאן בזכות ש"ך. זה יהיה קרב שי"ן בשי"ן, התנבא בכיר הטייסים של הפוליטיקה הישראלית, ולא ידע מה ניבא, שהרי החוגגים בתום המערכה אינם שמעון ושמיר, אלא שאקי וש"ך וש"ס. המדינה שהפליאה לפתח את „המרכבה" נדרסה בגלגלי טנק־המצוות של חב"ד.

חוקר מקרי־המוות הפוליטיים ייאלץ לאבחן ג'ונסטאון נוסח ישראל, התאבדות־מדעת של רוב המצביעים, חילוניים שבסעיף הלאום שלהם נקוב „יהודי". מיליוני אורחים אלה, בחורים ושאירים, הפקירו עצמם בידי זרים עד שיצאה נשמתם באחת, או באחד בנובמבר. השלטון עבר ממישכן הכנסת לבית־הכנסת וישראל כולה נעשתה למה שהיתה ירושלים בשנים האחרונות: מצור חרדי וערבי על רוב עברי מנוכר ומתמעט. זה אינו יום שחור רק למי שסיסמתו, כלבושו, „שחור הוא יפה".

הישראלי מהזן החילוני, המתנגד לנסיגה תרבותית לגבולות 67 – שנת ששים־ושבע לפני הספירה – נתן צוואר בשלושה קולרים מתהדקים. הפנימי מתקרא בטעות חרדי (צריך להיות „מחריד"), סביבו ערבים ולבסוף מעצמות העולם.

מאז ששת הימים היתה היוזמה לשבירת הקיפאון המדיני מלחמתית או ערבית, בדרך כלל שתיהן גם יחד. מלחמת ההתשה שהצית נאצר הולידה את יוזמות רוג'רס. מלחמת יום־הכיפורים הביאה לועידת ז'נבה ולהסכמי ההפרדה בסיני ובגולן. יוזמת סאדאת, ערבית אך לא מלחמתית, הניבה את הסכמי קמפ דייוויד. מלחמת לבנון, מלחמתית אך לא ערבית, הנפיקה את תוכנית רייגן. מן האינתיפאדה עלתה תוכנית שולץ.

הלקח המתבקש לעין כל הוא שממשלת ישראל ויתרה על היוזמה וממתינה לכוחות חיצוניים, באיזור ומעבר לים. מבינים זאת המלך חוסיין והיו"ר ערפאת הנשיא אסד – והפרשה הלבנונית לימדה את האחרון שגם מלחמת־ברירה ישראלית תביא לתוצאה מדינית דומה לזו שגלומה בהתקפה ערבית. ישראל נתנה את הניצרה המזרחתיכונית בידי שכניה ואויביה.

במהרה ישובו לעכל זאת גם בוושינגטון, במימשל שאינו להוט להעלות את ירושלים על ראש־שמחתו אך יתקשה לחמוק מכך מול מכבש המאורעות. המיועדים לתפקידים הבכירים במימשל הבא, הנשיא ג'ורג' בוש ושר־החוץ ג'יימס בייקר, הם פוליטיקאים זהירים ומעשיים, עם נטייה להכנות ממושכות קודם פעולה ובלי שגיונות משיחיים. בסדר־היום הגדוש שלהם יובילו נושאים סובייטיים וכלכליים, אבל אם יעמדו המשוגעים האלה בסכסוך היהודי־ערבי (או המוסלמי־יהודי) על סף התלקחות נוספת, ייאלצו הטקסאים ריינג'רס שבבית הלבן ובסטייט דיפרטמנט לשפוך קלות על קתות אקדחיהם, עד שיובן הרמז.

המבוי אינו סתום: הוא מוביל לשני כיוונים קוטביים, שלום או מלחמה. ממשלה ליכודית אמנם יכולה להמר על עיסקת „בנו של סאדאת" עם אסד, החזרת גולן מפורז ומפוקח תמורת השלמה סורית עם הקפאה נוספת של המצב בגדה המערבית, אולי לעוד עשור (ונכונות ישראלית להכיר בגדה המזרחית ובלבנון כמושבותיה של הקיסרות הסורית הגדולה). אסד מסוגל להפתיע ולהתמקח, אבל הסיכוי לכך קלוש. נותרה, לפיכך, רק האפשרות המלחמתית, הפורענות התקופתית שבעקבותיה נוהגת ישראל לקבור את הרוגיה ולהסכים למה שהוצע לה קודם. הרבה השתנה מאז מלחמת יום־הכיפורים: מעמד ישראל באמריקה נחלש, מעמד המתונות הערביות התחזק, מעמד הפועלים הסובייטי והמעמד הבינוני האמריקאי מתקרבים לפשרה עולמית. ישראל מפוצלת כל־כך מבית ומצולפת כל־כך מחוץ מזמינה כנס־כנסים מעצמתיים ולבסוף גם הסדר כפוי.

רשימות אחרונות באות והולכות: אם לא היה הפעם לובה אליאב, היו אליאב בכיפה (עמיטל) ובכאפיה (דראושה). התמקדות בהם מחמיצה את העיקר, שהרי יש בעולם כוחות חזקים אפילו מאחוז־החסימה ויש חוקי־טבע אדירים מבאדר־עופר. הדמוגרפיה אכן קבעה את חלוקת המושבים בכנסת החדשה, עדיין לא הדמוגרפיה הערבית כי אם הדתית, של מעדיפי הריבוי הטבעי על הברירה הטבעית. בדרך מהדמוגרפיה אל התיאוקרטיה נעלמת הדמוקרטיה ונשארת תיאוגרפיה. מדינת הלכה? הלכה המדינה. התבונה נתנה לעצמה „ג" והדור שלא ידע את עובדיה יוסף עוד יידע, ועוד איך. מעתה לא חשובים הבנים, חשובים רק הרבנים.

מי שמדבר על החזרת עטרה ליושנה מסתיר את העובדה המכוערת שמדובר גם בהחזרת כמה מנוהגי הגטאות. במקרים רבים, אולי אף באלפים, הצביעו לא הבוחרים החרדים, אלא תעודות הזהות שלהם. על שיקאגו העליזה של האירים מהמפלגה הדמוקרטית – זו שבזכות תעלוליה גבר קנדי על ניקסון – נאמר שגם המתים מקפידים לקיים בה את חובתם האזרחית. שיקאגו היהודית היא בני־ברק שהיתה לבני־ברוקלין. במצוות רבנים שולחים הגולים בניו־יורק את תעודותיהם לארץ הקודש, שם הן משמשות לפיטום הקלפיות ולהערמה על החילונים הפתאים. העידו על כך בשבוע שעבר שניים מהמעורבים בתרמית, שתבעו עילום שם מפחד רבם. אילו טרחה משטרת נמל התעופה בן־גוריון לחפש על גופם של שחורי הזקן הטסים לאמריקה למחרת הבחירות, כפי שהיא מדקדקת בשערותיהם וחבויות של שחומי העור, מובטח לה שהיתה מעלה ברשתה את התעודות המושאלות בדרכן בחזרה לשולחי המצווה.

אריק איינשטיין הצביע מפ"ם, אבל אודי זוהר חתם על חוזה עם אולפני „פוקס המאה ה־18" ולשכת ראש־הממשלה עברה לברוקלין, לחצרו של הרבי מלובאביץ'. ככל שיותר ויותר ישראלים יישמעו לו, יהיו גם יותר ויותר ישראלים שישאפו לעשות כמותו, לבכות על ציון בשבתם על האיסט ריוור. מה שאמר פורפיריו דיאז על מכסיקו המסכנה נכון עתה על ישראל במהופך: כה רחוקה מארצות־הברית, כה קרובה לאלוהים.

ושוב, כשלון הקונספציה / יורם פרי

מהפך 88'

התחזקות הגוש החרדי־מזרחי איננה תהליך דטרמיניסטי. אבל טועה מי שחושב שיש פתרון צ'יק־צ'אק למשבר של גוש השמאל

סוקרים, בעלי משרדי פרסום וקופירייטרים תופשים את מערכת הבחירות כמשחק של ניצול הזדמנויות. בשבילם פוליטיקה היא צירוף של קוניוקטורות: השפם של שמיר רעד יותר מדי בעימות הטלוויזיוני? באוטובוס הדמים נשרפו אשה ושלושת ילדיה ולא מבוגר אחד? הג'ינגל של הליכוד היה קליט יותר מהמודעה המסכמת של המערך? זה מה שיקבע את תוצאות הבחירות.

מי שעיסוקו חקר החברה, ואין הוא חייב להיות מארכסיסט, יודע כי הפוליטיקה היא בניין־על. מבנה הניצב על בסיס חברתי, כלכלי, תרבותי. מי שלא הבינו עקרון זה, וייחסו את המהפך ב־77' לשחיתות של ידלין, להתאבדות של עופר ולחשבון הבנק של לאה רבין, ילמדו אולי עתה את הלקח הזה. כי הבחירות של 88' הן מהפך לא פחות מאלה של 77'. שם הצביעו תומכי מערך בעד ד"ש והעלו לשלטון את הימין. הפעם תומכי ליכוד שהצביעו בעד מפלגות חרדיות יעלו לשלטון את הימין הרדיקאלי. מבחינה זו הסיפור המרתק של הבחירות אינו הכשלון של המערך, אלא ההפסד של הליכוד.

ראשית, אולי, כמה נתונים. בחינת יחסי הכוחות בין שני הגושים מראה כי לא חל שינוי עקרוני ביניהם. לעומת 59 מנדטים שהיו לגוש השמאל ב־84' קיבל השמאל הפעם רק 56. זהו שינוי שולי.

שינוי משמעותי יותר היה ביחס בין המפלגות הגדולות לבין הקטנות. המערך והליכוד, שתפסו יחד 85 מושבים בכנסת ה־11, יחזיקו עתה רק 77 מושבים. העיקרון המוכר, שקואליציה גדולה מחזקת את המפלגות הקטנות בקצות המפה הפוליטית, חזר על עצמו.

הסיפור האמיתי הוא כמובן העליה המסחררת של הגוש הדתי, ובעיקר מבנהו. מאז הכנסת הראשונה מונה הגוש הזה בין 12 ל־18 מושבים. כך שהגידול עצמו אינו צריך לעורר תדהמה. כדאי לזכור שאפילו ב־77' היה לבלוק הדתי 17 מנדטים. השינוי הגדול הוא כמובן במבנה הפנימי של הבלוק הזה. מאז הקמת המדינה, ואפילו לפני כן, מנו הציונים־הדתיים כשני שליש מהמחנה הדתי (ב־77' היו להם 12 מתוך 17 המושבים) ואילו החרדים – רק כשליש. עתה התהפכו היוצרות. החרדים תופסים שני שליש והציונים רק שליש.

מדוע קרה הדבר? בדיקת אזורי הקלפי שבהם חלה עליה מסחררת לש"ס ולאגו"י מגלה שתי תופעות. ראשית, קרה בישראל מה שקורה בשנים האחרונות בארה"ב: השחורים נכנסים לפוליטיקה. הצלחתו הגדולה של ג'סי ג'קסון במפלגה הדמוקרטית נבעה מכך שאחוז יותר גדול של השחורים, שבעבר לא הלכו להצביע, טרחו הפעם לבוא לקלפי. זה מה שקרה בקרב החרדים. מי שהתפזרו בעבר בין המפד"ל, ש"ס, הליכוד ואחרים, או לא הצביעו כלל, נקראו הפעם לדגל, דגלו של הלובאביצ'ר, מלך המשיח. והם התייצבו בקלפי כאיש אחד. הסוציולוגים יתארו תופעה זו ככניסה של קבוצה שולית לתוך המרכז הפוליטי.

התופעה השניה מתייחסת בעיקר לש"ס, ובעצם לליכוד. סוד עלייתו של הליכוד לא היה עמדותיו הפוליטיות, אלא היותו אנטי־תיזה לממסד האשכנזי. היום כבר ברור, כי תושבי ישראל השניה, מאות אלפי יוצאי ארצות־המזרח, ובעיקר בניהם ילידי הארץ, מצאו בליכוד בית חם, מפלט מהשלטון העויין, הקר והזוחה (מנקודת מבטם, כמובן) של מפא"י. הצבעת המזרחיים היתה הצבעה עדתית במהותה. בשנות ה־80 תמכו יותר משני שליש מהמזרחיים בליכוד ורק כשליש מהם העדיפו את המערך. ולהיפך, יותר משני שליש מהאשכנזים הצביעו מערך ופחות משליש מהם הצביעו ליכוד.

אבל מה יקרה לאחר כמה שנים, כששלטונה של מפא"י יישכח והליכוד ייהפך בעצמו למפלגת מימסד? שאלה זו נשאלה במחצית הראשונה של שנות ה־80 והתשובה לה היתה: אז תשתנה שוב המגמה והליכוד יאבד מצביעים מזרחיים. אבל זה ייקח זמן, זה לא יקרה לפני שנות ה־90. צריך שיחלוף זמן רב עד שהדימוי המימסדי של המערך יטושטש וידבק לליכוד.

כאן היתה ההפתעה. הדבר קרה מהר יותר מכפי שמישהו צפה. הסגנון הפוליטי האבהי והדתי של בגין יכול היה ללכד סביבו את מי שחשו עצמם דפוקים. אבל לא עוד. שמיר אינו בגין. צמרת הליכוד, ובמיוחד זו שהצטיירה בבחירות האלה – בני בגין ואהוד אולמרט, דן מרידור וביבי נתניהו ורוני מילוא ואחרים – היא אשכנזית ועשירה יותר מזו של המערך. היא גם מקרינה תחושת חילוניות. אחרי ארבע שנות ממשלת אחדות לאומית נראה גם הליכוד מימסדי ונחלש כוח המשיכה שלו לשכבות הנמוכות. על כל אלה נוספה העובדה שהליכוד מיתן בעיני בוחריו המסורתיים את עמדותיו המדיניות. הוא אינו עוד מפלגת האף־שעל והסיפוח עכשיו, אלא מפלגת האוטונומיה המבקשת להביא שלום. את מקומו המסורתי תפסו התחיה, צומת, מולדת ושאר מפלגות הימין הרדיקאלי.

(המשך בעמ' 16)

תתארו לעצמכם

דתיות דרך עדתיות ולהיפך / יעל פישביין

יוניות חרדית - אין חיה כזאת

האהדה לחב"ד הביאה לא־חרדים רבים להצביע אגו"י. מימד שנכשלה לקחה מנדט מהמערך. הפרופסורים מנחם פרידמן וארנסט קראוס מסבירים הצלחת המפלגות הדתיות

עליית המפלגות הדתיות היכתה בתדהמה את חזאי הבחירות. ערב הבחירות עוד התנהל ביניהם ויכוח מאופק על השאלה אם עידן העדתיות כבר חלף מהעולם, אך למחרת הבחירות היה ברור וגלוי שהעדתיות חיה וקיימת חרף כל נסיונות האינטגרציה ושהבוחרים המזרחיים ויושבי עיירות הפיתוח הם אלה שהגדילו את מאגר הכוח של המפלגות הדתיות. בבחירות קודמות היו חוקרי חינוך שטענו, כי הופעת תמ"י וירושתה ש"ס שואבות מכשלון האינטגרציה בזרם החינוך הממלכתי־דתי בעיירות הפיתוח ובשכונות. הטענה שהושמעה אז היתה כי זרם החינוך הממלכתי־דתי נטע תחושות נחיתות בתלמידים ממוצא מזרחי וההצבעה העדתית היא ביטוי ופיצוי על הבידול בתחום החינוך. הטיעונים האלה הושמעו בהיסוס, בטון נמוך, היום המציאות צועקת אותם והחוקרים, כל אחד בתחומו, המומים.

למחרת הבחירות הסבירו שני חוקרים בכירים מאוניברסיטת בר־אילן פרופסור מנחם פרידמן ופרופסור ארנסט קראוס, כל אחד מזווית ראות שונה, את תוצאות הבחירה למפלגות הדתיות.

פרופסור מנחם פרידמן מייחס את הגידול בהצבעה למפלגות הדתיות למספר מקורות: גידול טבעי של האוכלוסיה החרדית, גידול בשיעור ההצבעה עקב מאמץ מכוון של המפלגות הדתיות לגייס את מירב בוחריהן, שיבה הביתה של הדתיים מצביעי הליכוד ושאיבת הפוטנציאל של מצביעי כ"ך.

מאגרי הכוחות שהזינו את עליית כל אחת מהמפלגות הדתיות היו מגוונים: ש"ס נגסה בליכוד וקיבלה את רוב בוחרי כ"ך, אגו"י שאבה גם היא מפוטנציאל הגידול של הליכוד והצליחה בעיקר הודות לעבודת אנשי חב"ד בעיירות הפיתוח. המפד"ל לקחה בחזרה את בוחריה מהתחיה ומהליכוד ואת עליית "דגל התורה" אפשר לייחס בעיקר לגידול הטבעי של האוכלוסיה החרדית. מימד, שלא עברה את אחוז החסימה, שאבה את כוחה בעיקר מהמערך.

"בשלון מימד הוא הודה על סינדרום לובה אליאב. אין מה לעשות. אנשים שרצו מימד דתי אחר נכשלו ולקחו אתם מנדט אחד מהמערך. עצוב מאוד", אומר פרידמן ומוסיף: "ש"ס היא תופעה מרהימה בעולם הדתי. זוהי מפלגה מסורתית קלאסית של עדות המזרח. מה שהיתה המפד"ל בראשית שנות המדינה ומה שניסתה תמ"י להיות. ש"ס היא היורשת האמיתית של המפד"ל ושל תמ"י ובאופן מעניין גם של כ"ך.

"ש"ס מצליחה לעשות מה שאף אחד אינו מצליח: לדבר בשני קולות. קול אחד הוא חרדי, שהרי ההנהגה בזיקתה אל הרב שך היא חרדית והקול השני הוא עדתי. העדתיות שמשדרת ש"ס למרות הנהגתה החרדית היא עדתיות בעלת זיקה אל המסורת ולאו דווקא מחוייבות דתית לקיום המצוות כפי שמקובל בעולם החרדי. הבוחר המזרחי שהצביע ש"ס אינו חרדי וייתכן אפילו שאינו שומר שבת. מה שידבר אליו בש"ס הוא קולה שוחר המסורת. הודות לשילוב של שני קולותיה מצליחה ש"ס ומעוררת התלהבות.

"בבחירות הקודמות נגס הליכוד במפלגות הדתיות. מזרחיים ובני עיירות פיתוח דתיים או בעלי זיקה למסורת הצביעו ליכוד, בבחירות הנוכחיות נבלם הגל הזה. פוטנציאל הבוחרים מהסוג הזה שב למפלגות הדתיות בגלל זיקתו למסורת. לאנשים מסורתיים מצפון אפריקה אין ש"ס מצטיירת כמפלגה חרדית. היא מייצגת את המסורת, את הגעגועים לבית, את העבר היפה שנשבר או נכחד במציאות הישראלית. היא מבטיחה כאילו להחזיר עולם על תיקנו, להקים מחדש את הבית היפה שאולי מעולם לא היה קיים במציאות אבל מאחר שנחרב רואים אותו באור נוסטלגי. במובן זה ש"ס היא מפלגה רומנטית.

"כ"ך היא מקור נוסף לגיוס מצביעי ש"ס. מבדיקה ראשונית של ההצבעה בעיירות הפיתוח נראה כי ההצבעה במקומות אלה ל'צומת' ול'מולדת' היתה חלשה וככל הנראה מאגר הכוחות של כ"ך עבר ברובו לש"ס. אגודת ישראל שאבה את כוחה משלושה מקורות: פועלי אגודת ישראל, גיוס מאסיבי של מאגר בוחריה ותנועת חב"ד. מהתבוננות ראשונית בתוצאות הבחירות עולה, כי אגו"י קיבלה קולות בעיירות פיתוח, במקומות שבהם בבחירות הקודמות לא קיבלה כלום או כמעט כלום. זה דבר מרשים ואין ספק שזוהי עבודה של חב"ד.

"אנשי חב"ד עמדו ערב הבחירות בפני מצב בלתי אפשרי. 'דגל תורה' דרשה להחרים אותם בגלל תפישותיהם הפוליטיות ובגלל אמונתם בסגולותיו המשיחיות של הרבי מלובאביץ'. פרישת "דגל" מאגודת ישראל באה על רקע דרישת ההחרמה הזאת. חב"ד נלחצה, ומחוסר ברירה הלכה לגייס קולות בעיירות הפיתוח. היא הצליחה מפני שגם אגודת ישראל משדרת מסורת, גם אם זו מסורת אשכנזית.

"המפד"ל שמרה על כוחה למרות שמימד נגסה בכוחה. אפשר להסביר זאת בכך שהיא לקחה בחזרה את בוחריה מהליכוד ובעיקר מהתחיה. אין ספק שהתחיה איבדה חלק גדול ממצביעיה הדתיים. זה היה טבעי, כי אנשים דתיים אינם יכולים להאמין לאורך זמן במנהיגות חילונית. יש הבדל כל־כך תהומי בין דתיים לחילוניים וברגע שיש למצביעים דתיים מפלגה שהם יכולים לראות אותה כשלהם, הם מוכנים לשוב 'הביתה'. ביתו של המצביע הדתי הוא המפד"ל: תנועת בני עקיבא וזכרונות מבית־הספר. גאולה כהן תמיד תהיה זרה ודאי, שכך גם יובל נאמן הפרופסור החילוני המבוגר בוודאי.

"העולם החרדי הוא יודוצנטרי. זוהי תמצית החרדיות: ראיית התהום המבדילה בין יהודים לגויים. משום כך לא תיתכן קואליציה בין המערך ליונים חרדיות. בעצם אין דבר כזה יוניות חרדית. רוב האנשים המדברים על נושאים דתיים אינם יודעים לקרוא את האותות, אינם מכירים את הסלנג ולא את הנפשות הפועלות. אין מרחק גדול כל־כך בין היונים לבין הנצים החרדיים. נקודת המוצא היא משותפת: בסופו של דבר הם אינם רואים את מדינת ישראל כמדינה יהודית ואת היחסים עם הגויים הם רואים באותו אופן כו ראו אותם לפני שקמה המדינה, דהיינו: יש גויים ויש יהודים. הגויים רוצים להרוג ולהשמיד את היהודים והיהודים נחלקים רק בשאלה איך צריך להגיב על הרצון הזה של הגויים. כאן יש שתי תגובות אלטרנטיביות של החרדים. הרב שך אומר, שאם הגויים כל־כך שונאים אותנו אז מה שצריך הוא להוריד פרופיל ולא להתגרות בהם כדי שלא ייזכרו שיש יהודים. הרבי מלובאביץ' אומר שצריך להיות חזקים. אלו הן שתי תשובות אלטרנטיביות שמקורן אחד: הגדרת הפער בין יהודים לגויים.

"הרב שך אינו 'יונה' באותו מובן ששולמית אלוני היא 'יונה'. שולמית אלוני 'יונה', כי היא מאמינה בהומניזם, בשוויון בסיסי בין בני אדם ובאפשרות של הידברות בין בני אדם ועמים שונים. הרב שך יודע שאין מה לדבר עם הגויים ומה שצריך זה רק לשבת בשקט כדי שהם לא ישימו לב שאנחנו קיימים. הרבי מלובאביץ' אומר, שאנחנו צריכים להיות חזקים כדי שנוכל להתגונן מפני הגויים הרוצים להשמיד אותנו. זה לא אומר הכרה בציונות או במדינה, זוהי התשובה שלו על רצון הגויים להשמיד את היהודים.

"לדוגמה אפשר להציב את יחסם לשלום עם מצרים. שניהם אומרים, שאין ולא יכול להיות שלום אמיתי עם מצרים ושהמצרים רוצים להשמיד אותנו. אבל הרב שך מוסיף שיש לדאוג לכך שיהיו פחות קורבנות ועל כן צריך לשבת בשקט. מנחם מנדל שניאורסון, הרבי מלובאביץ' אומר, שאם בין כה וכה אין שלום, אז לא צריך לוותר על שום דבר. אך ה'יונה' החרדית אינה מאמינה בשלום ולכן כל הדיבורים על קואליציה צרה בראשות המערך הם חסרי שחר. מלבד זה פעורה תהום אדירה בין שולמית אלוני לבין החרדים והם לא יסכימו לשבת אתה בקואליציה. היא הדמות השנואה ביותר על כולם. היא מסמלת התבוללות ורצון להיות דומים לגויים.

"הליכוד מדבר אליהם יותר מהמערך, מפני ששפתו קרובה יותר לשפתם. מטבעות הלשון השגורות בפי מנהיגי הליכוד כגון 'כולנו יהודים', 'צביון יהודי', ו'דם יהודי לא יהיה הפקר' מובנות מאוד לאנשים חרדיים. אלה מושגים הטבועים במסורת ועושים את הליכוד, למרות חילוניותו, למקובל יותר על העולם החרדי".

פרופסור ארנסט קראוס רקטור אוניברסיטת בר אילן מאפיין את בחירות 1988 דרך מושג העדתיות: "העדתיות לא נעלמה מהנוף הפוליטי הישראלי. היא מקבלת עכשיו ביטוי דרך הדת. הרבה ממצביעי ש"ס אינם חרדים. האוכלוסיה החרדית התחזקה בגלל גידול טבעי, אבל זה אינו מסביר את הגידול בבוחרים למפלגות החרדיות. חלקם של החרדים באוכלוסיה הוא כ־6 אחוזים בבחירות. הם קיבלו 10 אחוזים מהקולות מפני שהצבעה עבורם היתה עדתית בחלקה הגדול. מה שאיפשר הצבעה כזו היתה בין היתר נטיית בני עדות המזרח לייחס סמכות לדמויות רבניות. אם נוסיף לזה את העובדה שהמפלגות הדתיות קיבלו הפעם ייצוג בולט לדמויות שעמן אפשר להזדהות מבחינה עדתית, נקבל הסבר לתוספת הכוח שניתנה למפלגות הדתיות.

"בין מצביעי אגו"י רבים הלא־חרדים. כאן ההסבר ברור: הזדהות עם הרבי מלובאביץ', דמות בעלת סמכות דתית. המפד"ל, לעומת זאת, הציבה בראשה דמות בעלת זהות עדתית ברורה ומשום כך שמרה על כוחה. נראה לי, ועלי לבדוק עוד הנחה זו, שיש בהצבעה הזאת גם נימת מחאה ורצון לאזן את השמאל האנטי־דתי.

"לא הייתי משווה זאת לחומייניזם, כי למפלגות הדתיות בישראל אין מסרים אנטי־מודרניים. לדמויות המובילות משקפות דווקא היבטים של הסתגלות לחברה מודרנית ולא של שלילתה.

"לסיכום: בבחירות '88 הדת איפשרה לעדתיות להתבטא באמצעות הצבעה למפלגות הדתיות. העדתיות נמצאת אמנם גם בליכוד, אבל לא ניתן לה ביטוי בוטה ואילו למערך יש דימוי אשכנזי מובהק, למרות שיש בו ייצוג לבני עדות המזרח. מכיוון ששתי "הגדולות" לא נתנו ביטוי מלא לעדתיות, היא מצאה לה אפיק דרך המפלגות הדתיות. הדת נתפסת אצל עדות המזרח כחלק מהמסורת. רק טבעי בשבילם להביע את חשיבות הזהות העדתית דרך הדת והמסורת. מצטער אבל זה זה מה שיש."

לעשות בשעת מבחן / אפרים סנה

ריסוק או התקפת־נגד

רובצת לפתחנו הסכנה כי במקום להידרש לחשבון נפש, ניתפס לחשבון איש עם אחיו. אם כך יקרה, יתחילו מאבקי כוח אישיים לכלות את האנרגיה הפנימית שנותרה למפלגת העבודה

בשעה שנכתבות שורות אלה לא ברור עדיין מה פנים יהיו לה לקואליציה החדשה. אולם קיימת סבירות גבוהה כי הממשלה החדשה שתיכון תהיה קואליציה של הליכוד עם הימין הקיצוני ועם המפלגות הדתיות. צירוף זה משמעותו חיסול הסיכוי למו"מ מדיני, האצת ההתנחלויות, החרפת העימות עם תושבי השטחים, שינוי צביונה הדמוקרטי והפלורליסטי של המדינה היהודית. ישראל, שכזאת תהיה ממשלתה, תהיה מבודדת במשפחת העמים ומנוכרת לרוב יהודי העולם. חוששני שגם מלחמה נוספת לא תבושש לבוא. אין כמעט מחיר שלא ראוי לשלמו כדי למנוע את אבדנה לדעת של ישראל.

אולם בתוך הדאגה הכללית האופפת אותנו מאז מוצאי יום הבחירות, מן הדין שניתן את דעתנו על מפלגת העבודה עצמה.

לציבור, כמו לפרט, שעה של כשלון היא גם שעת מבחן: מבחן לבגרות, לאחריות, לתעצומות־הנפש ולכושר ההלמה. מי שחסר אחד מאלה נתפס לייאוש, למבוכה ולגרגנות. רובצת לפתחנו הסכנה כי במקום להידרש לחשבון־נפש, ניתפס לחשבון איש עם אחיו. אם אכן ניתפס למצב־רוח שלקטיבי כזה יתחילו מאבקי הכוח האישיים לכלות את כל האנרגיה הפנימית שנותרה במפלגת העבודה לאחר מערכת הבחירות. המפלגה לא תוכל לעמוד ולשאת "מלחמת מתנות" בקרבה; ולהשאר גוף פוליטי גדול מרכזי ופעיל, הבולם את מלאכתם ההרסנית של הליכוד ושותפיו. לעתים יוצא הפסדו של מאבק פנימי בשכר הרענון וההתחדשות. חוששני שאין זה המקרה. האחריות הלאומית אינה מתירה להפקיד את הזירה ליריב בעוד אנו עוסקים זה בזה.

יש מה לעשות. במערכת הבחירות נקבצו אל דגלו של המערך, אם כי באיחור, רבים וטובים. לא רק מקרב חבר הפעילים, אלא מתנדבים משכבות ציבור מגוונות, אנשי משק, מנהל ואקדמיה, אנשי שכונות ועיירות פיתוח וגם צעירים רבים. יש לעשות מאמץ להשאיר אנשים אלה במעגל הפעילות העשייה, ולא להניח להם לפרוש למשך ארבע שנים נוספות. אנשים חדשים יכולים לתרום לרענון השורות ולהביא תומכים ופעילים נוספים. לא יהיה מנוס מהעמקה נוספת של הדמוקרטיזציה במפלגה. מאמץ מיוחד יש להשקיע בדור הצעיר. אין לקבל כמכת־גורל את הקביעה שצעירים בהכרח נוטים ימינה, שהביולוגיה והדמוגרפיה פועלות בהכרח לרעת תנועת העבודה. מיטב הכוחות היוצרים בחברה הישראלית, בחומר וברוח, במשק ובחינוך, במדע ובאמנות, שייכים עדיין למחנה שלנו, שייכות שהיא בעיקרה פסיבית ובאה לידי ביטוי פעיל רק בסמוך לבחירות. הפיכת השייכות הזו לשייכות פעילה היא הערובה היחידה לכך, שבמקרה והלילה יימסר השלטון במדינה לידי הימין לארבע שנים תמימות, לא ייסחפו אנשים אלה להסתגלות ול"התקרנפות". שכן טבעו של פאשיזם שהוא משחית את הרוח, והדוגמאות ידועות. ישנה היום חרדה מן הבאות, חרדה ממה שעלולה ממשלה בראשות שמיר להמיט על המדינה. חרדה זו יש לתרגם להשתייכות פוליטית ולעשייה פוליטית.

כוח צבאי הנתון במצב קשה, מול אויב עדיף או תחת אש יעילה, יכול למסך עצמו בעשן ולסגת. הוא גם יכול לארגן במהירות את שורותיו ולהסתער. בצה"ל תוכננו לפעול בדרך השניה. דוקטרינה זו הוכיחה את עצמה. כוחה יפה גם למציאות הפוליטית בה אנו נתונים מאז בוקרו של השניים בנובמבר.

הכנסת ה־12 בצל השטריימל / שלמה גינוסר

צעירה יותר, לא בטוח שחכמה יותר

37 ח"כים חסרי נסיון פרלמנטרי, רק 6 ח"כיות, 9 גנרלים ו־4 קולונלים, 7 פרופסורים (לא כולל ארנס) ומעל לכולם 7 רבנים שיעסקו בקמח לא פחות מתורה. על חשבוננו כמובן

אם הכנסת ה־11, שפעלה תחת סוכך־הענק של קואליציית האחדות הלאומית, נראתה לכם שגעון מוחלט – חכו עד שתראו את הכנסת ה־12. אבל, אם אתם שייכים לאלה האוהבים את ההתנצלות המקובלת "זה רצון הבוחר", יש לכם ארבע שנים להיות גאים בדמוקרטיה הישראלית. קיבלתם כנסת עם שטריימל וקאפוטה. מה שקרה בבחירות האחרונות הוא, שהרוב המכריע של הבוחרים בחר במפלגות חילוניות, אבל יקבל, קרוב לוודאי, קואליציה שבה מיעוט חרדי ימשוך את הציונות חזרה לגולה. המיעוט הזה, הנשלט בידי רבנים בארץ ובחוץ־לארץ שהציונות היא, בעיניהם, "מוקצה" בדרגות שונות, יבקש לנצל את הכנסת, סמל הריבונות הישראלית, כדי להלביש על החברה הישראלית "צביון יהודי", כמו שהם מגדירים זאת. צביון יהודי, שהרוב המכריע במדינה אינו מקבל, אבל ייאנס לקבל בנסיבות הפוליטיות החדשות. בכוח הרוב. באמצעים הדמוקרטיים ביותר שאפשר להעלות על הדעת. בחקיקה.

הכנסת ה־12 תשרת, בכוחו של רוב קואליציוני סוריאליסטי, שגם הליכוד לא חלם עליו, מגמות של נסיגה וכרסום בחזונם של אבות הציונות. וכה שיותר מדהים: הפאראדוקס הציוני של הקואליציה החדשה רוויזיוניזם־חרדיזם הוא, שהחרדים יוזמנו להעניק גיבוי למדיניות חוץ ובטחון שהם אינם תומכים בה על־פי אמונתם, ואילו הליכוד יוזמן להעניק גיבוי לפונדמנטליזם דתי שגם הוא סולד ממנו. כנגד קואליציה זאת תתייצב אופוזיציה גדולה, הרבה יותר מאסיבית מהאופוזיציה הזעירה בכנסת היוצאת, שככל שהיא מאסיבית – הרי, כמו כל אופוזיציה, היא תשאר במיעוט בכל הצבעה חשובה.

כשליש מחברי הכנסת החדשה (37 ח"כים) הם נעדרי כל נסיון פרלמנטרי קודם. שישה ח"כים חדשים נוספים מסיעות שונות כבר כיהנו בכנסות קודמות: לובה אליאב ומיכאל בר־זוהר (מערך), יהודה פרח ולמן שובל (ליכוד), שמואל הלפרט (אגו"י) וחנן פורת (מפד"ל). בניגוד לכנסת הקודמת, שבה פעלה קואליציית־ענק מול אופוזיציה קטנה – הכישורים הפרלמנטריים האישיים של חברי הכנסת הזאת הם בעלי משמעות. בכנסת היוצאת, יחסי הכוחות בין קואליציה לאופוזיציה ניטרלו את הצורך בכישורים פרלמנטריים. הנתונים האובייקטיביים שיתקו לחלוטין את המשחק הפרלמנטרי המקובל, התבלין ההכרחי בכל פרלמנט ראוי לשמו. אולם, בנתוני הכנסת ה־12, הנסיון הפרלמנטרי של חברי הכנסת, הן בקואליציה והן באופוזיציה, חוזר ומקבל מימד חיוני.

המשחק הפרלמנטרי מאפשר לאופוזיציה ראויה לשמה לעשות מה שהיא צריכה לעשות: להטריד את הממשלה ללא הרף, אם לא לכלום יוזמות חקיקה קואליציוניות. הכישורים הפרלמנטריים באופוזיציה גדולה הם, איפוא, בעלי משמעות לא מבוטלת. מרכזי המפלגות, בבואם לבחור את רשימות המועמדים שלהם לכנסת, מקדישים מחשבה יתירה ל"אטרקטיביות" של הרשימות במערכת הבחירות. לעומת זאת, הדאגה לתיפקוד הפרלמנטרי של הסיעות בכנסת, אחרי הבחירות, היא משנית. טבעי, אולי, שמרכזי מפלגות אינם אוהבים לחשוב על התיפקוד הפרלמנטרי. טבעי עוד יותר, שאף אחד ממרכזי המפלגות הגדולות לא אוהב לחשוב על אפשרות של הפסד בבחירות ועל הצורך בסיעה פרלמנטרית אופוזיציונית חזקה. החישובים של מרכז מפלגת העבודה בהקשר זה אופייניים מאוד. הדומיננטיות של המחשבה על כוח המשיכה של רשימה רעננה וצעירה, לא רק שלא סייעה למערך לזכות בבחירות. היא גם יצרה סיעה אופוזיציונית ש־14 מתוך 38 חבריה הם חברי כנסת נעדרי כל נסיון פרלמנטרי קודם. זה לא אומר כלום לגבי כישוריהם האישיים ונסיונם הפוליטי והציבורי. אבל, זה מציב קשיים לא מעטים לגבי תפקודה של סיעת המערך בכנסת ה־12 כסיעה אופוזיציונית חיונית, לפחות בתקופה הנראית לעין.

בליכוד, לעומת זאת, יש רק שישה חברי כנסת נעדרי כל נסיון פרלמנטרי. לנתונים אלה יש להוסיף את נעדרי הנסיון הפרלמנטרי בקרב הסיעות הקטנות. באופוזיציה יהיו שניים כאלה במפ"ם (חיים אורון וחוסיין פארס), אחד ב"שינוי" (אברהם פורז), אחד בחד"ש (האשם מחאמיד). בקואליציה האפשרית יהיו ארבעה נעדרי נסיון פרלמנטרי בש"ס (יוסף עזרן, אריה גמליאל, יאיר לוי ושלמה דיין), שניים באגו"י (זאב משה פלדמן ואליעזר מזרחי), שניים ב"מולדת" (רחבעם זאבי ויאיר שפרינצק) ואחד בצומת (יואש צידון) ושניים במפד"ל (יגאל ביבי ויצחק לוי). אולם, חוסר כישורים פרלמנטריים בקואליציה מנוטרל, כאמור, על־ידי הקלות האובייקטיבית של הרוב האוטומטי.

בכנסת ה־12 יהיו פחות נשים לאחר שעדנה סולודר (פרלמנטרית שקטה אבל חיונית) לא הצליחה להכנס. בסך הכל יהיו בכנסת הבאה שש ח"כיות בלבד. שלוש במערך (אורה נמיר, שושנה ארבלי־אלמוזלינו ונאוה ארד), שלושתן עתירות נסיון פרלמנטרי, אחת ב"התחיה" (גאולה כהן) אחת בר"צ (שולה אלוני) ואחת בלבד בליכוד (שרה דורון). עוד נסיגה ל"לובי" הנשי בכנסת.

לעומת זאת יצטרף לכנסת גנרל אחד: אלוף (מיל.) רחבעם זאבי (מולדת). בסך הכל – תשעה גנרלים מדרגת תא"ל ומעלה (רבין, ויצמן, גור, בר־לב, בן־אליעזר, זאבי, שרון ורפול). אחד (אלוף מיל. יהושע שגיא) נעצר ממש על הסף (מספר ארבעים בליכוד). לשורת הקולונלים מיל. (יובל נאמן ודן כהן) נוספו עתה גם יואש צידון (צומת) וגדליה גל (מערך). לקבוצת הפרופסורים בכנסת נוספו יאיר שפרינצק (מולדת) ושמעון שטרית (מערך). בסך הכל: שבעה פרופסורים מסיעות שונות. את משה ארנס השמטנו מרשימה זאת.

בכנסת החדשה – שבעה רבנים. כולם יעסקו בקמח לא פחות מאשר בתורה. על חשבוננו, כמובן.

הכנסת החדשה צעירה יותר מקודמתה, אולם לא בטוח שהיא גם יותר חכמה. היא מוודאי יותר דתית ופחות ציונית. הכנסת הזאת תעמיד במבחן לא רק את ההישגים של החברה הציונית־חילונית בישראל, אלא גם את היחסים בין ישראלים ליהודים בתפוצות המערב, במיוחד בתפוצה האמריקאית הגדולה. הכנסת ה־12, שהפונדמנטליזם הדתי תקע בה יתד, תהיה בשנים הקרובות מרכיב חשוב בתדמיתה של ישראל בעיני העולם כולו, במיוחד – באותו עולם שהחברה והמערכת הפוליטית הישראלית מבקשות את הבנתו, אהדתו וסיועו.

הרכבה של הכנסת החדשה רחוק מלשמש ערובה שהעולם יבין אותנו יותר טוב, אם בכלל.

המשא־ומתן על השכר הדתי / יקיר צור

גדולים בתורה ובקואליציה

כאשר התפרסמו התוצאות הכמעט סופיות של הבחירות, ביום רביעי בבוקר, כבר ברור היה לכל שהתבדתה תקוותן של שתי המפלגות הגדולות להקים במהירות, כל אחת מהן, קואליציה בראשותן. המנצחות האמיתיות של הבחירות הן, ללא צל של ספק, המפלגות הדתיות ובעיקר המפלגות החרדיות. מחירו של הנצחון הזה עשוי להתברר כגבוה כל־כך, שספק רב אם יש ביכולתן של שתי המפלגות הגדולות, הליכוד או המערך גם יחד, לשלמו.

ביום רביעי בבוקר כבר היו לנציגי המפלגות הדתיות, שבאו לפגישות ראשונות עם ראש הממשלה יצחק שמיר ושר החוץ שמעון פרס, טיוטה ראשונית של דרישות ובקשות. היו אלו שיחות היכרות, בהן הוחלפו דעות ועמדות ראשוניות, שלא נפרטו עדיין לפרוטות של תיקים, תפקידים ובקשות ספציפיות אחרות. עם זאת ברור, בתום הסיבוב הראשון של שיחות הקואליציה, שמלאכת הרכבת הקואליציה תדרוש לא רק מחיר גבוה, אלא גם כושר תמרון ויכולת ניהול משא־ומתן יוצאי דופן. וכבר אמר מנהיג ש"ס הרב יצחק פרץ שבמשחק הזה "לא רק הליכוד יכול, גם המערך יכול".

דרישה מרכזית אחת, שסביבה מתלכדות כל המפלגות הדתיות, היא התיקון לחוק "מיהו יהודי". המערך והליכוד גם יחד יודעים היטב איזו השפעה עלולה להיות לתיקון החוק על יחסה של יהדות הגולה לישראל. וכבר החלו להשמע הקולות מהמפד"ל, המזהירים את ראשי המפלגות הגדולות שלא לתת את ידן לצעד זה. אולם בניגוד לפעמים קודמות, בהן הצליחו הליכוד והמערך להתחמק מקיומה של ההבטחה לתיקון החוק, דומה שרק הקמתה של ממשלת אחדות לאומית פעם נוספת, עשויה למנוע חקיקתו בכנסת.

נושא נוסף, בו שוררת הסכמה בין נציגי כל המפלגות הדתיות, הוא הצורך בחקיקה דתית מסיבית, למען חידוש הסטאטוס־קוו ו"החזרת הצביון היהודי למדינת ישראל", כהגדרתן. קרי: תקנות מקשות שיאסרו כליל פעילות פומביות בשבת, כמו הקרנות סרטים, משחקי כדורגל, הפעלת מתקנים כמו הרכבל בחיפה, מאבק נגד ספרות ודברי פורנוגרפיה, מלחמת חורמה בכתות נוצריות ואגודות הפועלות במיסיונריות וברוחה. מה שמוגדר על־ידי הרב פרץ מש"ס "החזרה לתקופה שלפני הכרסום בסטאטוס קוו", מוצג על־ידי הרב ורדיגר מאגו"י כ"שוויון זכויות לאזרח החרדי". ההבדלים, כפי שהוא בעצמו הגדיר, הם בעיקר של סגנון הדגשים.

הבעייתיות במשא־ומתן מתגברת ככל שמתקרבים לנושאים הספציפיים של איוש תיקים. השבוע אמר גורם המקורב למשא־ומתן, שיתכן מאוד ששמיר יבקש, בסופו של דבר, ללכת לממשלת אחדות פעם נוספת, כאשר יתברר לו שהאלטרנטיבה היחידה הניצבת בפניו היא הקמת שלושה משרדי חינוך, שני משרדי פנים, שני משרדי דתות ואולי גם שני משרדי שיכון ובינוי.

המפד"ל מבקשת, מלבד חידוש תנופת ההתנחלות ביהודה, שומרון וחבל עזה, את תיק החינוך ואת תיק הדתות, בהדגישה את הצורך שתיק הדתות ישאר בידי מפלגה דתית־ציונית. ש"ס, בהיותה המפלגה השלישית בגודלה (6 ח"כים), מבקשת לעצמה שלושה תיקים: פנים, בינוי ושיכון, חינוך או עבודה ורווחה. "דגל תורה" – שני ח"כים וגוף תורני חדש – כבר דומה שגם היא עשויה להיות מעוניינת בתיק החינוך.

אגו"י עדיין לא החליטה אם ברצונה לקבל תיקים בממשלה או שתסתפק בהגדלה משמעותית של תקציבים למוסדות הדת, ישיבות, בתי־ספר וגני ילדים של זרם החינוך העצמאי של "אגודת ישראל", בתוספת כמה מנכ"לים בתפקידים מרכזיים בממשלה. בניגוד לקדנציות קודמות, בהן הצטרפה "אגודה" לקואליציה, אולם לא ישבה בממשלה, לא דוחים שם הפעם על הסף אפשרות של ישיבה בממשלה. בסוף, כמובן, לאישורה של מועצת גדולי התורה.

בניגוד לדעה הרווחת, כאילו מעדיפות המפלגות הדתיות להשתדך עם הליכוד – וההצהרות שמשמיעים נציגיהן, שהמשא־ומתן עדיין פתוח לשני הצדדים, נועד אך ורק כדי להעלות את המחיר שיהיה הליכוד מוכן לשלם עבור השידוך – טוענים יודעי דבר, כי במפלגות הדתיות, להוציא אולי המפד"ל, ייחלו דווקא לנצחון של המערך. גם היום, למרות שהיתרון הפסיכולוגי הוא של הליכוד, עדיין לא מוציאים מכלל אפשרות הליכה משותפת עם המערך.

הסיבה לכך, אומרים יודעי דבר, היא חוסר האמון שנוצר בין המפלגות הדתיות ובין הליכוד, על רקע חוסר היכולת או חוסר הרצון של הליכוד לקיים את מרבית ההבטחות שניתנו למפלגות הדתיות בהסכמים קואליציוניים קודמים. בפגישה סגורה שהתקיימה מספר חודשים לפני הבחירות, אמר הרב מנחם פרוש, מוותיקי עסקני המפלגות הדתיות, כי נסיון השנים האחרונות מוכיח שהליכוד ממהר להבטיח במשא־ומתן הקואליציוני, אך אינו ממהר לקיים. במו"מ עם המערך, לעומת זאת, יורקים דם על קוצו של יוד, אך משנחתם הסכם הוא מתבצע כהלכתו. בצאתו אתמול מפגישתם עם שמיר, אמר הרב פרוש, שהבטחת קיומם של סעיפים, עליהם הוסכם בהסכמים קואליציוניים, היה אחד הנושאים המרכזיים שנדון בפגישה.

ביקורת ואכזבה מהתנהגות הליכוד כלפי המפלגות הדתיות, בעיקר בשנתיים האחרונות לממשלת האחדות האחרונות היתה גם לרב פרץ מש"ס. פרץ אף הזכיר אתמול את העובדה שמרבית ההישגים של הציבור הדתי, הושגו דווקא בתקופת ממשלות המערך. גם מערכת הבחירות, שבה נלחמו הליכוד וש"ס בחירוק שיניים על אותו קהל יעד של בוחרים, השאירה משקעים ביחסים בין שתי המפלגות. ערב הבחירות קרא הליכוד למצביעים הדתיים לא להצביע למפלגות דתיות, בכנותו את המצביע למפלגה דתית: "מהמר". המערך, לעומת זאת, פירסם ערב הבחירות בעיתון החרדי "ערב שבת", מודעה שקראה למצביע הדתי להצביע אכן למחנה הדתי, ולמחנה זה לחדש את השותפות ההיסטורית עם המערך.

המפתח למשא־ומתן, אומרים יודעי דבר, מצוי בש"ס. הרב אריה דרעי, אינו מסתיר את דעתו דווקא בעד הליכה עם המערך. אלא שדרעי וש"ס לא ירוצו לבדם את הקודים לפני שידעו אם יש להם שותפים למסע. אך השאלה המרכזית היא, מה יקרה באגו"י. מעורבותו של הרבי מלובביץ' גורמת להקצנה בתפיסה המדינית של אגו"י. הרבי כבר התבטא בעבר בגנות הועידה הבינלאומית וקשה להניח שהוא יאפשר לנציגי האגודה להכנס לחופה עם המערך, במצבה הנוכחי. ויתור של המערך על רעיון הועידה הבינלאומית עשוי אולי להיות הדרך לפריצת הדרך.

לא ימינה, לא שמאלה – למעלה / דניאל בן־סימון

מדינה נאורה עם ממשלה חשוכה

בהלם שאחרי הבחירות התחילו לדבר בהגזמה על ישראל שהשתנתה. צריך לשמור על פרופורציה: 10 אחוזים אינם הופכים חברה לשונה, והחרדים השיגו רק 10 אחוזים, אומר פרופסור יצחק גל נור

מסדרונותיה האידיליים של האוניברסיטה העברית המו סטודנטים כבכל יום. רבים מהם התהלכו טרודי עיניים. יום אחרי הבחירות, הכל דיבר על התוצאות. המלים „דתיים" ו„חרדים" נשמעו בתכיפות גדולה במיוחד. מרצים חמורי סבר הסתודדו בקבוצות קטנות וניתחו את המצב. בקפיטריה המרכזית ניהלה קבוצה של סטודנטים ערבים דיון קולני עם סטודנט חובש כיפה, שלבש חולצה עם סמלה של ר"צ. „הולך להיות שמח עם הימין והדתיים". הערבים הנהנו לאות הסכמה. הם נראו עצובים.

המרצים בחוג למדע המדינה היו מבוקשים ביום שאחרי. צלצלו מהעתונים ומהרדיו כדי ללמוד מהם מה עומד לקרות, ומה צופן לנו העתיד. הפרופסור יצחק גלנור ישב בחדרו והמתין לטלפון מגלי צה"ל. גם „הצופה" ביקש תגובה. „התחושה שלי קשה ביותר, כי הבוחר הישראלי אינו מסוגל להכריע" אומר גלנור, „הוא אינו מסוגל להכריע בבעיה הקריטית ביותר שעמדה בפניו. שום מדינה אינה יכולה להרשות לעצמה את הלוקסוס הדמוקרטי הזה. לחוסר הכרעה יש מחיר כל־כך גבוה שאני משוכנע ביותר מהמחיר שנשלם על זה".

„מה עושה מערכת פוליטית שהטכניקה שלה אינה מייצרת הכרעות", אני שואל אותו. גלנור מזכיר את המקרה של הרפובליקה הרביעית בצרפת שסבלה מאותה מחלה. „יש כאן דילמה קלאסית במערכות פוליטיות דמוקרטיות של פער בין הצרכים הדמוקרטיים לבין כושר ההכרעה. מה שבולט בבחירות האלה הוא חוסר ההכרעה. בעניין שעמד על הפרק כמו האינתיפאדה, לא היתה הכרעה".

„האם הנושאים הבוערים ביותר עמדו להכרעת הבוחר?"

„באופן בלתי ישיר, כן. שתי המפלגות מתחו את עצמן עד קצה גבול יכולתן. מבחינה זו שתיהן פנו שמאלה. הליכוד דיבר על שלום ולא הזכיר ולו פעם אחת את המילה סיפוח או ארץ ישראל השלמה. המערך הלך עד לנקודה שממנה אין הוא יכול להרחיק יותר. הוא העמיד את השלום במרכז הכובד".

„היו תגובות כאילו אנו צפויים להיות בישראל אחרת, בעלת דמות שלא היכרנו עד כה".

גלנור: „אני חושב שאנשים נוטים להגזמה וצריך לייחס את זה להלם של אחרי הבחירות. אלה שמדברים על ישראל אחרת מתכוונים להצבעה החרדית. ואני רוצה לומר שיש כאן עולם שלם שהוא רחוק מאיתנו, אבל יש לזכור כי מדובר רק ב־10 אחוז מהאוכלוסיה. יש לנו נטיה לקחת כל דבר תמהוני ולהלביש אותו על כל החברה. מוכרחים לשמור על פרופורציות כדי להחזיק מעמד. החרדים לקחו 10 אחוז מהבוחרים. 10 אחוז של תמהונים אינם הופכים את החברה הישראלית לחברה תמהונית. זו לא ישראל אחרת, זה תמיד היה חלק מאיתנו. הקריטיות הפוליטית של הקול הדתי־חרדי היא שהופכת את תוצאות הבחירות למשהו מפחיד".

„נסה להסביר את ההצבעה המסיבית למפלגות החרדיות".

„ההפתעה היא לא ש"ס ולא מפד"ל, אלא האגודה. זהו מהפך שלם. הם חזרו לסדר גודל שהיה להם בעבר. חוץ מזה פעלו לטובתם השינויים הדמוגרפיים: שיעורי ילודה ועליה גבוהים. בנוסף הם הצליחו לגייס אנשים שלא הצביעו בעבר. יחד עם זאת, זה אינו מסביר את התוספת העצומה באלקטוראט החרדי. ישנם גם מצביעי ליכוד בעבר וחילונים שהצביעו עבורם. אלה אנשים שלא מצאו פתרונות לא במערך ולא בליכוד והחליטו לפנות למעלה" (מצביע לעבר השמיים).

במערכת הבחירות, למעשה גם הליכוד פנה שמאלה. דובריו לא הזכירו אף פעם את המלה סיפוח והרבו לדבר על שלום. הבחירות לא הביאו להכרעה בנושאים הבוערים. גם האינתיפאדה לא שינתה את התיקו

„האם נטייתם המטבעית של הגופים האלה היא לימין הפוליטי?"

„נטיית לבם היא אכן לימין, אבל אין זה נוגע לנושאי חוץ ובטחון. לכן לבוא ולומר שהבחירות האלה הן מנדאט ברור לימין ולתפיסות הסיפוח, רחוק מהאמת. שמעתי ברדיו שמישהו אמר שהאינתיפאדה הביאה לעליית הימין. זה לא נכון. האינתיפאדה הביאה לתיקו. אנשים לא החליטו לכאן או לכאן. אין מנדאט לסיפוח השטחים".

„אבל אין גם מנדאט להחזרת שטחים".

„נכון, אין מנדאט גם לכך".

„במצב כזה של חוסר הכרעה בנושאים הבוערים ביותר – האם לחץ מבחוץ הוא אפקטיבי?"

„אני לא מאמין שלחץ בינלאומי ישנה משהו. בוודאי יהיה לחץ על ממשלת שמיר ליטול יוזמה מדינית. אי־אפשר לעשות משהו לכאן או לכאן, כי אין לכך מנדאט. אם הם ירצו לספח, האופוזיציה וחלק מהמפלגות הדתיות לא יתנו את ידן לתוכנית. אם הממשלה תלך על פשרה, יקומו מפלגות הימין הקיצוני ולא יתנו את ידן לתוכנית. אנחנו נכנסים לתקופה של אי־יציבות פוליטית".

„אם נביט על מפלגת העבודה לאורך 10־15 השנים האחרונות – האם מתרחש כאן תהליך של שקיעת האליטה?"

„ב־77' חשבו שמדובר בתאונה. ב־81' חזרו חלק ממצביעי ד"ש הביתה, אבל מפלגת העבודה נותרה באופוזיציה. ב־84' היו כבר סימנים שלא הולכים לחזור לשלטון כל־כך מהר. כלומר שצריך להיות ברור היום שהתפיסה שהמערך חוזר אוטומטית לשלטון, מתה. קיימים היום שני מחנות שווים בכוחם ולשכל אחד לגיטימציה משלו. המערך צריך לשאול את השאלות הקשות שהמרכזית היא: האם ההסתדרות היא נכס פוליטי למערך? אם כן, שיוכיחו לי את זה. ייתכן שזה נכס כלכלי, אבל זה רחוק מלהיות נכס פוליטי. עוד דבר אחד ברור הוא שאנחנו לא הולכים לחזור יותר למצב של מפלגה דומיננטית. ההגמוניה הלכה לעולמים. המערך יחזור לשלטון אבל לא להגמוניה. פעם הם אמרו: אנחנו המדינה, אנחנו החברה. היום במקרה הטוב, הם חצי מדינה. ליתר דיוק 40 אחוז".

„עד כמה הורע מצבה של ישראל כתוצאה מתוצאות הבחירות?"

„מצבנו הורע בשני היבטים. תהיה לנו ממשלת קיפאון בנושאי חוץ ובטחון. קפאון זה יכול להוביל להרס מדינת ישראל. ממשלה שנשענת על דתיים וחרדים בעיקר, לא תהיה לה שום היסוס לשנות את פני המדינה ולהפוך אותה למדינת הלכה. הם יילחמו על זה גם במחיר של ויתורים בנושאי חוץ ובטחון. מבחינתם שיקימו כמה שיותר התנחלויות, אם בתמורה הם יקבלו ביטול משחקי כדורגל בשבת. מדיניות שתביא אותנו להיות כדרום אפריקה בשטחים, אינה נוראה בעיניהם, אם בתמורה יובטח להם שכל בתי הקברות שהארכיאולוגים יחשפו, יעברו לשליטתם. הם יתמכו במדיניות הליכוד בשטחים ובתמורה הם יקבלו מדיניות קלריקלית־פונדמנטליסטית. מבחינה זו השנה הראשונה של ממשלת האחדות הלאומית־קלריקלית תהיה אחת השנים הקשות ביותר בתולדות מדינת ישראל".

„האם אנחנו עדיין יכולים להיקרא מדינה נאורה?"

„אנחנו יכולים להיקרא מדינה נאורה עם ממשלה חשוכה".

המהלך העדתי לא הסתיים / יוסף מיכלסקי

ימין באמצעות אפליה

תוצאות הבחירות האלה אינן משקפות את הצפוי לנו מבחינה אלקטוראלית לטווח רחוק, כשם שהבחירות אחרי מלחמת יום הכיפורים לא בישרו את המהפך הפוליטי שהתחולל ב־1977, סבור פרופסור סמי סמוכה

תוצאות הבחירות האחרונות מוכיחות הצבעה עדתית מובהקת, התחזקות התהליך של הפיצול העדתי במדינה, ומבחינתו של המערך את כשלון הרעיון של ממשלת אחדות לאומית והטקטיקה של 'לשחק על מגרש הליכוד'. המנהיגות הפוליטית בארץ וגם הציבור ואמצעי התקשורת התעלמו בשנים האחרונות ובמיוחד במערכת הבחירות האחרונה מהעדתיות כגורם לפיצול פוליטי. אך בחירות 88' הבליטו את האמת הפשוטה, שהפיצול הפוליטי כבר קיים והוא פועל להחרפת הפיצול העדתי. למרות הכל ובמיוחד לאור התמונה החדה של התחזקות הגוש הימני, הדתי והמיליטנטי אפשר להסתכן ולומר שתוצאות בחירות אלה אינן משקפות את הצפוי לנו, מבחינה אלקטוראלית בטווח ארוך, כפי שהבחירות של 1973, אחרי מלחמת יום הכיפורים, אשר לא שינו בהרבה את המפה הפוליטית בארץ, לא שיקפו את המהפך הפוליטי שבא ב־77'. זו תמצית השקפתו של פרופ' סמי סמוכה, מן החוג לסוציולוגיה באוניברסיטת חיפה, על תוצאות הבחירות האחרונות.

כאמור, טוען, סמי סמוכה, שההצבעה העדתית הפעם היתה רק המשך תהליך הפיצול העדתי בארץ אשר הסתמן כבר בשנות השישים, קיבל תנופה ב־1977 והלך ונמשך בבחירות 88'.

ההיבט העדתי בולט במיוחד על רקע דינוק הגוש הדתי בו חל מהפך כפול: החרדים בתוך הגוש השיגו רוב ובני עדות המזרח בגוש השיגו עוצמה רבה. 9 מבין 17 המנדטים שקיבל הגוש הדתי יהיו של בני עדות המזרח, אשר השיגו גם ראשות בשתי המפלגות הדתיות הגדולות. אפשר לסכם בוודאות שהכרסום בדומיננטיות האשכנזית, המתרחש בשני העשורים האחרונים, הגיע במלוא עוצמתו לסקטור הדתי. במידה רבה קיימת עתה לגיטימציה לפיצול העדתי במפלגות הדתיות, משום שבניגוד או בהשוואה לכל תחום אחר במדינה, מוסדות הדת בארץ מעוגנים על בסיס עדתי, כגון: בתי־כנסת עדתיים והכפילות ברבנות. המצב הזה מבטיח את המשך הלגיטימציה לפיצול במחנה הדתי.

תופעה בולטת נוספת היא סימנים ברורים להמשך הפיצול העדתי במפלגות החילוניות. מפלגות הגוש השמאלי: המערך, רצ, שינוי ומפ"ם נעשו כמעט לאשכנזיות טהורות, מנקודת ראותם של הבוחרים. קרוב לוודאי שיותר מ־80 אחוז של המצביעים בעד הגוש הזה, מוצאם אשכנזי. קולות רבים של בני עדות המזרח והופעתם במקומות ריאליים ברשימות אלה לא השפיעו על ההצבעה. עובדה היא שבגוש הימין רק 13 מבין 48 הנבחרים הם לא אשכנזים בעוד שבגוש השמאל 15 מבין 48 אינם אשכנזים.

פרופ' סמוכה מציין, שבהתאם לתוצאות הבחירות הלכו והתחזקו המגמות של הברית ההיסטורית בין ישראלים ממוצא אשכנזי לבין גוש השמאל, וכך גם הברית בין הגוש הימין והדתיים לבין הישראלים ממוצא מזרחי וספרדי. אין ספק שלא מדובר כאן בקונייקטורה חולפת, משום שאין מעבר של הכוחות בין הגושים אלא בתוכם, כאשר בני עדות המזרח הספרדים הגבירו את תמיכתם בגוש הדתי. גם הצלחת רשימה „מולדת" מבליטה את התחזקות העוצמה של עדות המזרח, משום שמדובר כאן בתומכי „כך" אשר עקב פסילת רשימתם החליטו להעביר את קולותיהם לרשימה זו, למרות שמנהיגם הרב כהנא קרא להם להחרים את הבחירות. 38 מחברי הכנסת הי־12 יהיו ממוצא מזרחי־ספרדי – 32 אחוז מכל חברי הכנסת – יותר מאשר אי־פעם.

„אם גוש השמאל, ובמיוחד המערך, יכולים להתחרות בגוש הימין, הרי זה רק באמצעות המשך המדיניות החברתית־כלכלית הקיימת ותפיסותיו במדיניות החוץ והבטחון", אומר סמוכה. הוא סבור שהמערך לא הציג אלטרנטיבה יונית ברורה ומעשית לגוש הימין, אלטרנטיבה שתציע פתרון מדיני. המערך ניסה הפעם להתחרות בליכוד באמצעות הבלטת מדיניותו של השר יצחק רבין והאופציה הירדנית. הבוחר הפוטנציאלי של הליכוד אינו חייב לעזוב את מפלגתו כדי להשיג „סחורה" זו.

הוא הדין, ואף חמור יותר, לגבי המדיניות הכלכלית־חברתית. מחקרים רבים העלו שהעמקת ההשכלה בקרב בני עדות המזרח והספרדים, בעיקר השכלה תיכונית מלאה והשכלה אוניברסיטאית, יוצרים שינוי בתודעתם הפוליטית ומעבירה אותם לשמאל. אולם המערך היה שותף להכשלת המערכת החינוכית, התיכונית והגבוהה, בארבע השנים האחרונות וכשלונות אלה יוחסו ישירות לשר יצחק נבון. גם מערכת הבריאות בראשותה של ארבלי־אלמוזלינו לא הוסיפה בריאות לרשימת המערך. את שוסטק כבר שכחו. כשלונות חברת העובדים והמדיניות של ההסתדרות השפיעו השפעה שלילית על הפוטנציאל האלקטוראלי של המערך. השכירים הפשוטים טענו, שהיתה

הרעה במצבם והסברים הגיוניים כגון הצלתם מהשפעות ההרסניות של האינפלציה אשר רוסנה בעזרת ההסתדרות, לא שכנעו אותם. הפיטורים הרבים ב„סולל בונה" ובמפעלים אחרים של ההסתדרות, התחזיות של המשך הפיטורים במפעלים נוספים החמירו מאוד את המצב מבחינתו של המערך. רצוי לו שיפיק לקח זה בבחירות הקרובות להסתדרות, אומר פרופ' סמוכה. מבחינה אלקטוראלית היה על המערך לצאת עם מצע חברתי־כלכלי קיצוני, חריף יותר ומכוון נגד הליכוד.

זה נשמע פאראדוקסלי, אבל כך הדבר: המשך פער ההשכלה בין אשכנזים מזה לספרדים ועדות המזרח מזה היא ערובה לשלטון מתמשך של הליכוד. ככל שעולה רמת ההשכלה אצל בני עדות המזרח כך הם נוטים לשמאל

פרופ' סמי סמוכה חושש, שכתוצאה מהפיצול הפוליטי המחזק את הפיצול העדתי יתגבר הניכור העדתי. „מערכביק מן השורה הרואה את עצמו כשפוי, סובלני, ונכון לפשרה מוצא את עצמו יותר ויותר מסכים עם אשכנזים אחרים וחולק יותר ויותר על בן עדות המזרח שמצטייר בעיניו כקיצוני, לא רציונאלי, לא סובלני. תתחזק גם הריאקציה השלילית של האשכנזים כלפי הספרדים ובני עדות המזרח ויתחזקו הדעות הקדומות שלהם כלפי הלא־אשכנזים. השקט העדתי הקיים כביכול היום עלול להתגלות כאשליה לפני פרוץ הסערה", אומר פרופ' סמוכה.

אפשר לקבוע שממשלת האחדות הלאומית תרמה תרומה נכבדה לתוצאות הבחירות, שכן היתה זו ממשלת ליכוד ללא אחריות של הליכוד, הוא אומר. יש להימנע מהקמת ממשלת אחדות לאומית נוספת, אלא אם הכוונה לכונן אותה למען שינוי שיטת הבחירות, דבר שיגרור אחריו אחריות מלאה של הממשלה העתידית, תהיה זהותה אשר תהיה.

הסתמכות על המגמות השולטות במגזר היהודי מובילה למסקנה של המשך שליטת הליכוד והמחנה הדתי, אלא אם יהיה, כאמור, מהפך ממשי במצב הסוציו־אקונומי של רוב רובה של האוכלוסיה היהודית. עליה ברמת ההכנסה וחיסול או לפחות צמצום ניכר של הפער ההשכלתי בין הספרדים ובני עדות המזרח לבין האשכנזים, כרוכים בתהליך ארוך וזה אינו צפוי, משום שלא הליכוד הוא הגורם אשר מסוגל לפעול בכיוון זה, למרות ההצהרות הרבות של נציגיו בנוסח „הליכוד הרים את עדות המזרח והחזיר את כבודם". ההיפך הוא הנכון, ולמרות שהטיעון הזה נשמע פאראדוקסלי, המשך האפליה לרעת בני עדות המזרח היא ערובה לשלטונו המתמשך של הימין.

בשורת הכוהניות הצרופה של בנימין נתניהו (תיקון)

בהבאה לדפוס של המאמר תחת כותרת זו, פרי עטו של יצחק אורון, שהתפרסם בגיליון ה־28/10/88, נפלו מספר שגיאות, והרי תיקונן: (א) מאמרו של מר נתניהו הופיע ב„מעריב" ב־5/6/87. (ב) כל מקום שמופיעה בו המילה „התרעה" צ"ל „הרתעה". (ג) במקום „הצלחנו להרתיע את יריבינו־אויבינו מלפתוח במלחמות בעלות יעדים מוגבלים" צריך להיות „לא הצלחנו" וגו'. (ד) במקום „היסטוריוגראפיטי" צריך להיות „היסטוריוגרפיה". (ה) במקום „אוירת העוצמה הלאומית" שקדמה למלחמת ששת הימים צריך להיות „אגידת העוצמה" וגו'.

חד"ש, מתקדמת ודראושה ביחד / דני רובינשטיין

מחסום הקול הערבי

הציבור הערבי נכשל בנסיון לממש את כוחו כלשון מאזניים. אך דפוס ההצבעה הערבי מלמד על כך שערביי ישראל מעדיפים שותפות ערבית־יהודית על פני מפלגה ללא יהודים כמו המפלגה הדמוקרטית הערבית

ערביי ישראל היו יכולים לקבוע את גודלם של כ־14 מושבים בכנסת הי־12. אך שעור השתתפותם בבחירות הללו היה נמוך במקצת משעור ההצבעה הכללי ולכן הם קבעו בפועל את גודלם של כ־13 מנדטים. היריבות החריפה בין שלוש המפלגות העיקריות שנאבקו על קולות הערבים: חד"ש, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית של עבד אל־ווהאב דראושה סיכלה חתימת הסכמי עודפים ביניהן ועובדה זו מנעה מהמצביעים הערבים השגת מנדט אחד נוסף ואפילו יותר. הקולות העודפים הללו הלכו לאיבוד, כך שערביי ישראל בבחירות 1988 הכניסו לכנסת כ־11 צירים בלבד.

כיצד התחלקו מנדטים אלה? 5 לתנועת חד"ש שבמרכזה המפלגה הקומוניסטית רק"ח – עלייה של מנדט אחד. 2 ל„רשימה המתקדמת" ששמרה על כוחה. מנדט אחד לדראושה, שחזר לכנסת כעצמאי ולא במסגרת המערך. המפלגות הציוניות קיבלו מעט יותר משלושת המנדטים הנותרים – רובם למערך, רצ ומפ"ם. כל מפלגות הימין והמפלגות הדתיות קיבלו כמה אלפי קולות (פחות מחצי מנדט).

המנצחת הבולטת בציבור ערביי ישראל היא, איפוא, תנועת חד"ש. תנועה קומוניסטית זו התנגדה מאז ומתמיד לטרור הערבי־פלשתינאי ודגלה במאבק לא אלים של הפלשתינים. האינתיפאדה בשטחים, המצליחה להתקיים ללא נשק חם, משמשת לערביי ישראל הוכחה כי רעיון זה של חד"ש (רק"ח) נקלט בקרב הפלשתינאים והוא מצליח. סיסמת הקומוניסטים – שתי מדינות לשני עמים – נעשתה גם היא מקובלת יותר ויותר בין הפלשתינים בשטחים ומחוצה להם ויש לה תומכים גם בצמרת אש"ף. חד"ש רשאית אם כן להתפאר שדרכה האידיאולוגית והפוליטית מוכיחה את עצמה. מתוצאות הבחירות משתמע שהציבור הערבי מוקיר לה תודה על כך. אבל להצלחת חד"ש יש משמעות נוספת, אולי מרחיקת לכת עוד יותר. מסתבר שלמאוויים הלאומיים של ערביי ישראל יש שורשים עמוקים בשמאל הסוציאליסטי־קומוניסטי והם אינם מוכנים להעביר את תמיכתם למפלגות אחרות המבטאות תמיכה בלאומיות ערבית לא פחות מחד"ש. „הרשימה המתקדמת" ורשימתו של דראושה, שתיהן בעלות גוון של „ימין לאומי" ערבי, לא היססו במערכת הבחירות לנסות ולמשוך את קולותיהם של המוסלמים האדוקים שבין ערביי ישראל. הן נכשלו. „המתקדמת" ודראושה ביחד קיבלו כמחצית מהקולות שהשיגה חד"ש, שמבחינה אידאולוגית מתקשה מאוד לחזר אחרי דתיים מכל סוג.

מסקנה בולטת נוספת מהצלחת חד"ש היא שערביי ישראל מעדיפים שותפות ערבית־יהודית על פני מפלגה ערבית ללא יהודים כמו מפלגתו של דראושה. יותר מ־90 אחוז של ערביי ישראל נתנו את קולם למפלגות שבבסיסן יש שותפות עם יהודים, וזוהי ראיה נוספת למאבק ההשתלבות של הערבים במדינה כאזרחים שווי זכויות. דראושה רמז במערכת הבחירות שלו על מה שמפריד בינו לבין הרשימות המתחרות, אך זה לא עזר לו – רק בקושי עבר את אחוז החסימה.

הציבור הערבי שבכוחו היה להכניס לכנסת 14 מנדטים – לשון מאזניים, תאורטית לפחות, בין גושי הימין והשמאל – נכשל פעם נוספת. כשלונו בולט עוד יותר על רקע ההצלחה המרהימה של המפלגות הדתיות שכוחן כלשון מאזניים הוא כיום אדיר. החשיבות שיש למשקלם האלקטוראלי של ערביי ישראל תקבל אולי ביטוי נמרץ יותר בעתיד. הפעם הם לא חסמו את כוח הימין ולא גרעו מיכולתם של הדתיים להכתיב את מבנה הממשלה הבאה.

העצני וקצובר בחוץ / אוריאל בן־עמי

מתנחלים עם אמונה במדינה

בינתיים שוררת בהתנחלויות שביעות רצון. אולם לראשיהן אין שום בטחון בתוספת יישובים. התחיה חטפה מפלה ואילו רפול וגנדי, סולנים מטבעם, אינם יכולים להבטיח דבר

מפתיע, אבל ההקצנה הדתית בבחירות לא תביא הישגים להתנחלויות. עם היוודע תוצאותיהן, ניכרת בישובים היהודים ביו"ש שביעות־רצון ראשונית, אך גם דאגה מהתגברות כוחם של החרדים.

בישובי גוש־אמונים גברה המפד"ל באורח משמעותי והתחיה נפגעה ומובסת. אליקים העצני ובני קצובר, המועמדים הבטוחים של התחיה לפי כל התחזיות, נחלו מפלה אישית מוחצת ונשארו בחוץ. הגרעין הקשה של גוש־אמונים נסוג מהתחיה לטובת המפד"ל והותיר את הציבור הזה קרוע בינו לבין עצמו.

אך גם אלה, לא יצאו נשכרים בחשבון כולל. המפד"ל הפכה השבוע למפלגה הדתית הציונית היחידה. היא ניצבת במיעוט מאיים מול המפלגות החרדיות האנטי־ציוניות שהגבירו את כוחן.

האנטי־ציוניות אינן מתעניינות בהתנחלויות. הן מתעניינות בתוספת כוללים ובתי מדרש ובהצבעה על תקציבים, הן ידגישו את סדר העדיפויות הזה. שאלת ארץ ישראל השלמה אינה טורדת אותן, אלא כפייה דתית לשמה והבטחת תורים מזומנים לכיסיהן.

בלחץ הזה מאיימות המפלגות החרדיות על המשך הציונות של המתנחלים מהמפד"ל. העימות האמיתי על חיי תורה, כידוע, מתנהל בין הדתיים הציוניים, האומרים „הלל" ביום־העצמאות למען מדינת ישראל, לבין החרדים השוללים בכלל את קיומה הציוני של המדינה. החילונים אינם שייכים כלל למשחק הזה ומבחינה זו צפויים חיים קשים לדתיים הציוניים. עכשיו יותר מתמיד הם יצטרכו להוכיח את דתיותם וגם להגן על ביתם, מעבר לקו הירוק. אלו שני מאבקים שונים שקשה לנצח בהם בו בזמן.

יואל בן־נון מעפרה מסכים שהציונות הדתית נמצאת בסכנה, לנוכח התגברות החרדים. בן־נון טוען שהפתרון למנוע את הסכנה מצוי בידי המערך והליכוד ביחד. לדעתו, ממשלת אחדות תמנע את השלטון החרדי והאנטי־ציוני על המדינה.

„המערך עשה משגה וחייב לתקן אותו, כדי לחזור לנתיב ההיסטורי־ציוני שלו", טוען בן־נון. „הצלחת הבחירות מבחינתנו, היא כשלון הוועידה הבין־לאומית של פרס. עכשיו הדבר תלוי בהמשך דרכה של מפלגת העבודה. לדעתי היא חייבת להחליף סוסים וממשלת אחדות עם רבין ומוטה גור, היא בהחלט דבר סביר. הכל תלוי עכשיו, אם המערך יידע להסיק את המסקנות, או יאבד את דרכו הפוליטית באופן סופי".

בני קצובר, מסביר את מפלת התחיה במסר רך מדי לטעמה: „הציבור ציפה מהתחיה לקו יותר כאקטיביסטי כלפי הערבים. אנחנו לא הגבנו כמו שצריך כלפי הערבים ובמיוחד לא כלפי הפיגוע באוטובוס ביריחו. הכשלון הזה העביר קולות מאיתנו לגנדי ורפול וברור שיש אכזבה".

קצובר, מנסה להתעודד מכך, שבכל־זאת חל גידול במחנה שמימין לליכוד. התחייה־גנדי־רפול גדולים יותר מבכנסת הקודמת וגם מרגישים טוב יותר. גנדי כאלוף בצה"ל מריח להם הרבה יותר טוב ולגיטימי מכהנא.

בתחיה נשאר התסכול על מלחמתה בכהנא. תושבי ההתנחלויות שתמכו בו, עברו ככל הנראה לגנדי והתחיה יצאה רק נפסדת. נשמעת שם ביקורת על הרשימה החוורת שהציגו לכנסת. נאמן־גאולה כהן־שפט־ולדמן פחות אטרקטיביים לתושבי ההתנחלויות מהעצני וקצובר המופיעים אחריהם. אילו הקדימו אותם ברשימה, סביר שהתחיה היתה זוכה בהתנחלויות לקולות רבים יותר.

בינתיים שוררת אופוריה ראשונית בהתנחלויות. אולם לראשיהן אין שום בטחון בתוספת התנחלויות. התחיה שראתה עצמה כזרוע הפרלמנטרית של גוש־אמונים נסוגה ואילו רפול וגנדי, שהם סולנים מטבעם, אינם יכולים להבטיח דבר.

גוש־אמונים יסתפק, איפוא, בהמשך פעילות הפגנתית חוץ־פרלמנטרית ויתמרן בין חנן פורת שנכנס עם המפד"ל, לבין העצני וקצובר שנשארו בחוץ. בינתיים, אין להם סיבה למסיבה.

התק"ם מצביע אופוזיציה / שמעון וייס

מהפכה לא היתה שם

ההצבעה בתק"ם לא גילתה שינויים ממשיים בהזדהות הפוליטית והיא נשארה תשתית נאמנה למפלגת העבודה. החששות מפני נגיסה של רצ התבדו

„אני לוקחת בחשבון אפשרות שאחרי הבחירות אשוב הביתה", אמרה השבוע ח"כ עדנה סולודר מגשר, ערב הבחירות. „לגבי, זה לא סוף העולם...". סולודר, יש לומר, היתה פסימית במשך כל מערכת הבחירות ולא מפני שסבבה בחוצות וסיירה בישובים וזו היתה התרשמותה. כזו היא ח"כ סולודר. פסימית וביקורתית, אבל יחד עם זאת חרוצה ויסודית. גם ידידיה יודו שחסרונה יורגש בכנסת הקרובה וזו תורגש עוד יותר אם יאייש המערך את ספסלי האופוזיציה. בקיבוץ גשר עדיין לא שובצה עדנה סולודר בסידור העבודה ועדיין לא דיברו איתה על חזרה להוראת המוסיקה בבית־הספר של המשק. בסתר הלב מסתתרת בתק"ם התקווה, שאם המערך ילך לאופוזיציה, יקום לאחר כינון הכנסת חיים צדוק התורן ויזוקה את שר המשפטים לשעבר, שהחליט מיד לאחר המהפך של 1977, כאשר המערך עבר לאופוזיציה, לנטוש את הכנסת לטובת העסקים הפרטיים ופינה את מקומו לחבר־הכנסת שהוצב אז במקום ה־33. אם כך יהיה, תיכנס ח"כ סולודר לכנסת ויהיה בכך תיגבור משמעותי למערך ולנציגות התק"ם, שרודלדה לכדי שלושה חב"ים בלבד (צור, כץ־עוז ומרום), בפרלמנטרית יסודית ועיקשת שמצדיקה את שליחותה.

יחד עם זאת, יודעים בתק"ם, לאחר הבחירות באמצע השבוע, מיקומה של עדנה סולודר בכנסת הקרובה אינו הבעיה בהא הידיעה של התק"ם והמערך. המציאות החדשה שכפה הבוחר על המפה הפוליטית, הותירה את המערך והתק"ם בתוכו מצומקים ומאוכזבים יותר. הגם שבתק"ם לא שמעת תחזיות אופטימיות ערב הבחירות, איש מהם, כמו מרבית הסוקרים והפוליטיקאים, לא חזה את התחזקות הגוש הדתי עד כדי נצחון חרדי כה סוחף. במצב שכזה אין פלא, איפוא, שצמרת התק"ם, עוד בטרם התכנסה לישיבה ראשונה לאחר הבחירות, שיגרה איתותים לפרס, רבין וחבריהם, כי עדיפה הישיבה בספסלי האופוזיציה על פני התבזות וסחיטה בפני המפלגות הדתיות. התנגדותה של התק"ם לממשלת אחדות לאומית, כפי שבאה לידי ביטוי לפני ארבע השנים, תקפה גם היום וביתר שאת. נסיון ארבע השנים האחרונות לימד את אנשי התק"ם שכך אין טעם להמשיך. גם העובדה שאחד מראשי התק"ם – השר יעקב צור – שימש כחבר ממשלת האחדות, לא שינתה את התנגדות התק"ם לממשלת אחדות לאומית עם הליכוד עם או בלי מפלגות הלוויין של שני הגושים הגדולים.

ניתוח תוצאות הבחירות לכנסת ה־12 בתק"ם מלמד, כי לא חלו שינויים מהפכניים והתק"ם מוסיף להיות נאמן למפלגת העבודה. רצ, שהכל בתק"ם המערכניקי חששו מפניה, לא רק שלא נגסה במצביעי המערך בקיבוצים, אלא שאף ירדה בכוחה מכ־8.5 אחוזים לפני ארבע שנים לפחות מ־8 אחוזים כעת. נראה שחלק ניכר מאובדן קולות אלה בא על חשבון 3.5 האחוזים שקיבלה מפ"ם בתק"ם, אחרי שלפני ארבע שנים עוד היתה חלק מהמערך. אנשי המערך בתק"ם טוענים עתה, לאחר הבחירות, כי יתכן והחששות היו מוגזמים מדי ונראה כי בכוונה או שלא בכוונה החששות מרצ היו גדולים מכוחה האמיתי בתק"ם. „אחרי הכל", אמר שלשום בכיר בתק"ם, „לא מצאנו מנהיגות אמיתית של רצ בתק"ם. יש לה אולי קצת 'פיגורות' ושמות, אבל לא מנהיגים שסוחפים אחריהם מצביעים".

באשר למפלגות הימין. אלה לא קיבלו כמות גדולה של קולות היכולה להשפיע בצורה כלשהי על המאזן הכולל בתק"ם. רפול, כצפוי, קיבל קרוב ל־500 קולות בתק"ם, קצת יותר מאחוז אחד. הליכוד קיבל קצת יותר מ־2 אחוזים, אך כאן ממהרים להדגיש, כי בכמה קלפיות של קיבוצים בגליל ובנגב הצביעו תושבים מישובים ודתיים שבגוש קטיף ובמצפים קטנים בגליל, ויתכן כי הם אלה ש„חיזקו" את הליכוד והמפד"ל בתק"ם. כל מפלגות הימין קיבלו יחדיו קצת פחות מ־4 אחוזים בתק"ם. בקיבוצים הגדולים נרשמו קולות לטרנספר של גאנדי ולמפלגות קיקיוניות שבכלל לא עברו את אחוז החסימה וגם התחיה קיבלה כ־300 קולות בלבד בתק"ם, שהם פחות מאחוז אחד. שאר המפלגות קיבלו ביחד כ־3.5 אחוזים.

מיד לאחר פרסום תוצאות המדגם עזבו ראשי התק"ם את המטה הקיבוצי ברחוב דיזנגוף ויצאו למטה המערך במלון „דן". עם תוצאה כזו, שפירושה שמידת כוחו של המערך בתק"ם, יכלו מזכירי התק"ם, אהרון ידלין וישעיהו פרי, לחוש עצמם חלק נכבד במערך ולא כפויי טובה תוצפים על־ידי פרס ואנשיו שהיו ערים לחשש שמא יטו הקיבוצניקים קולם לרצ. אך מה כל אלה לעומת התוצאה הכללית. „לפחות אפשר להתנחם שיש לנו עדיין בחירות דמוקרטיות", ניסתה קיבוצניקית פעילה לנחם את חבריה בחדר האוכל בצהריים שאחרי יום הבחירות. ספק אם היה בכך כדי לשקם את מצב הרוח והמוראל הירוד שאיפיין את מרבית התגובות בקיבוצים.

עדנה סולודר . כנראה תכנס

כדרך כלל וכמעט כמו תמיד, התנהלו הבחירות בקיבוצים באופן מסודר ובאווירה נוחה. באפיקים התרחשה אפיזודה קטנה ומוזרה. צוות הווידיאו של הקיבוץ נכנס בשעות אחר־הצהריים של יום הבחירות לאחת משתי הקלפיות של המשק שהוצבה במועדון החברים, כדי לצלם כמה תמונות ממראה הקלפי והאווירה למגאזין החדשות של המשק. אחרי כעשרים דקות של צילומים, כאשר החלו שני אנשי הצוות לקפל את מטלטליהם, קם ממקומו מזכיר ועדת הקלפי, איש הליכוד, והודיע חד־משמעית, כי הוא פוסל את הקלפי ומחרים את קלטת הווידיאו. אחרי כמה שניות של תדהמה, התפתח במקום ויכוח שבסיומו החלט לשלוח את הקלטת לידי יו"ר ועדת הבחירות המחוזית בטבריה, השופט עודד גרשון. זה צפה בקלטת והגיע למסקנה, כי אין עילה לדרישתו של מזכיר ועדת הקלפי באפיקים, שכן הצוות לא פגע בצנעת המצביע וסודיות ההצבעה, כפי שטען איש הליכוד ולפיכך התיר את המשך ההצבעה והסערה שככה.

ערב הבחירות הזהירו הקברניטים הכלכליים של קיבוצים רבים, כי עליית הליכוד לשלטון תקשה עוד יותר על התנועה הקיבוצית להתמודד עם המשבר הכלכלי העובר עליה. הדברים נאמרו, בין השאר, גם כדי לעודד את הפעילים, אך שיקפו גם תמונת מצב כלכלית אמיתית. עתה עם התחושה המתבססת, כי שמיר הוא שירכיב את הממשלה הבאה, יודעים בקיבוצים רבים, כי אין לצפות לחיים קלים מצד הממסד הכלכלי, אך גם כך יש צורך להמשיך ובצמרת התק"ם נערכו בימים האחרונים דיונים כלכליים סביב הצורך לתכנן את המשך הטיפול הכלכלי בקיבוצים בצל שלטון לא אוהד במיוחד, לשון המעטה. דיונים אלה ימשכו, מן הסתם, תוך תקווה ששר האוצר, יהיה מי שיהיה, יבין שההתיישבות העובדת והקיבוצים בתוכה היא ערך לאומי ולא מפלגתי, ויסייע לו כנדרש. היה מי שהזכיר לקראת סוף השבוע שגם בארבע השנים האחרונות ובעיקר בשנתיים האחרונות ישב על כס האוצר שר מהליכוד שלא גילה חיבה יוצאת מן הכלל לתנועה הקיבוצית...

מבחינה זו נמצאים קיבוצי התק"ם והקיבוץ הארצי בסירה אחת. אולי גם זו הסיבה שבכל מערכת הבחירות לא תקפו קיבוצי מפ"ם בקיבוץ הארצי את קיבוצי המערך בתק"ם לאחר שהוכרזה הפסקת אש, והכלים הופנו לעבר רצ והימין. ככל שמדובר בקיבוצי הקיבוץ הארצי היה שכר אלקטורלי להסכם זה. רצ קיבלה בקיבוץ הארצי כ־4 אחוזים בלבד והמערך קרוב ל־20 אחוז. מפ"ם קיבלה, כצפוי, כ־80 אחוז. התפלגות הקולות בקיבוץ הארצי לימדה על הצבעה שמרנית ולא פזרנית כבתק"ם.

מחרתיים תתכנס מזכירות התק"ם לישיבתה השבועית וזו תיוחד, מן הסתם, לסקירה ראשונה של תוצאות הבחירות והשפעתן. בשבועות הקרובים ידונו בתק"ם בהשלכות הבחירות האחרונות ובלקחים שעל התנועה ועל מפלגת העבודה להפיק. אין זה סוד שבתק"ם ישנה ביקורת על מערכת הבחירות וכמו בכל כשלון, יש גם אשמים. עדיין לא מדברים על תביעות להדחות, לחיסולי חשבונות ולהסקת מסקנות אישיות, אך נראה שככל שיעברו הימים, והמערך ימצא את מקומו באופוזיציה ויתרגל מחדש לכסאות בצד האופוזיציוני של אולם המליאה, כך יגברו הקולות שידרשו לערוך בדק־בית יסודי במפלגה ולדרוש מהאחראים להסיק מסקנות אישיות. כאשר מדובר בתק"ם, יודעים ראשיו היטב, שקודם לכך עליהם לערוך בדק בית בתצדותיהם ולכך טובה גם הישיבה בספסלי האופוזיציה.

להתחיל אחרי הסוף

(המשך מעמ' 13)

ושלא יהיה מספיק כסף בשביל אוניברסיטאות ובתי־חולים. הממשלה הצרה הזאת היא חצי התאבדות של הליכוד, כי היא תנפיק סחיטות רבות וגדולות של מאוכזבי ליכוד לבחירות הבאות. הליכוד הולך לנפח את ש"ס והיא תגדל ותיקח ממנו קולות. על כל קול שיעבור לש"ס, יהיו שניים שיעברו למערך. הליכוד הולך לממשלה שתקצץ בכוחו. אבל זה יקרה בעתיד הרחוק ובינתיים זו רק שמחת עניים מפוקפקת, אבל הרבה יותר מזה אני לא יכול להציע היום.

מלחמת התרבות התחילה

אם היו מדינאים אמיתיים בליכוד הם היו רצים בבהלה אל תוך זרועות המערך. המלחמה האמיתית על גורל ישראל אינה ניטשת בין הליכוד למערך אלא בין הרוב החילוני והשפוי – כולל חלק גדול מחברי ומצביעי הליכוד – לבין הפאנאטים בכיפה, במגבעת ובראש גלוי. הקואליציה האמיתית היא השמאל המתון, המערך, חצי המפד"ל והחלק הגדול של הליכוד מול חצי המפד"ל, מיעוט הליכוד, התחיה, רפול, גגורי והחרדים. כאן עובר הקו המפריד הגדול שהוא לא רק פוליטי אלא תרבותי וקו של אורחות חיים. הליכוד פוגע בעצמו עכשיו, כשם שמערך פגע בעצמו בטיפוח החרדים. החרדים הם המצאה של שני הגושים הגדולים. הם טופחו על ידיהם, פונקו ושמנו על תקציבי ענק. תקציבים מביאים בוחרים. עכשיו הם על הסוס והרוב החילוני הוכרע. אבל רק בסיבוב, לא בקרב.

מלחמת התרבות רחשה כאן כל השנים, עכשיו היא צריכה להתחיל באמת. הליכוד יבין את זה עוד שלוש ארבע שנים. המערך צריך להבין את זה עכשיו, מהר. אם המערך ינהל באופוזיציה מלחמת תרבות ולא רק קרבות פוליטיים – הוא יהיה התקווה וירוויח. מכיוון שהוא עדיין חדש בזה כדאי לו להיעזר בשירותים הטובים של רצ ומפ"ם ושינוי. אסור לו לפזול אפילו פעם אחת אל עבר החרדים בשביל הקואליציה הבאה, כמו שהוא עשה מאז 1977. היום כבר מותר לו להבין כי אין דבר כזה. כשם שלא היתה לו קואליציה עם החרדים – כן לא תהיה לו. פרס ורבין צריכים ללכת הביתה עם הכיפות שלהם ובמקומם צריכים לעלות אנשים גלויי ראש כרונים.

נשמור נפשנו

הם יבקשו, כדרכם לחנוק אותנו באהבה הדביקה שלהם. הם לא מדברים על „כפיה" חס וחלילה, אלא על „צביון". צריך, הם אומרים, פשוט מאד, לתת למדינה צביון יהודי, זה הכל, בלי כפיה, בדרכי נועם. אנחנו, אבל, כבר יש לנו צביון, והוא די נעים ונוח לנו ואנחנו לא מחפשים אחר. על כל חיבוק של אהבה אנחנו צריכים להגיב באגרוף בבטן. על כל דברי נועם חלקלקים באמריקה אמת מרים ונוקבים. אני לא רוצה שהרב פרץ והרב עובדיה יוסף והרבי מלובאביץ' ידברו איתי על צביון. ראיתי כבר את הצביון שלכם והוא מסריח. שבועות וחרמות ונידויים וקללות תעשו לכם לבד במאורות שלכם ותעזבו אותי. אבל הרי אתם לא עוזבים אותי, כי אתם בממשלה ויש לכם כוח. בסדר, אז מה שנותר לי לעשות כדי לשמור נפשי וכדי שלא להידבק מכם, הוא להיות לכם לעויין ולשונא ולמחרים ולמקלל. אני לא רוצה הידברות אתכם כי אין לי על מה לדבר אתכם. אני לא רוצה כל חלק ונחלה בכם. אתם בשבילי מוחרמים ומנודים. אתם אנשי בתי־ספר ואנשי בתי־חולים, ואנשי אוניברסיטות ואנשי מדע, אנשי ספרות ואנשי תיאטרון, אנשי כל מה שחביב עלי. מהיום אני לא מדבר אתכם, רק מדבר עליכם ורק רעות. אנחנו חייבים להילחם בכם כל יום ובכל מקום. אתם חזקים אולי, אבל אנחנו, בכל זאת הרוב ואנחנו ננצח, כי זאת המדינה היחידה שיש לנו, בעוד שלכם מה זה משנה מאיפה אתם שולחים את תעודות הזהות כדי לזייף בבחירות? אני אשמור את נפשי ואת נפש ילדיי מפניכם, מפני הרוח הרעה, הפרימיטיבית השטופה באמונות תפלות שלכם. אני אדבר ואכתוב נגדכם בכל מקום, משום שאתם הסכנה הגדולה ביותר לקיומי כאן. אני גם יודע כי כל מי שידבק בכם סופו אבדון פוליטי ותרבותי. אתם אליטה שלטת אשר אינה מקריבה מאומה – לא מסים ולא בנים לצבא לא תורמת לחיי הרוח ולא לחיי החומר. כנופיה של פאראזיטים, אשר פונדקאים מטורפים הרשו להם להשמין על העורק המרכזי. אתם עוד תשמעו ממני.

מעניין

ועכשיו מעניין מה היה קורה אם מאה אלף אנשי מילואים היו עולים להפגנת ענק אל משרד ראש הממשלה, מניחים בערימות ענק מאה אלף זוגות של נעליים גבוהות, מאה אלף עיטורי מלחמה ודרגות ונשבעים כי לא ישובו להשתמש בהם עד שיגויסו כל בחורי הישיבה.

גם לזה קוראים מלחמת תרבות ומי יילחם לנו?

מהפך '88

(המשך מעמ' 13)

צירוף זה של היחלשות האופי המזרחי והדתי, התחזקות הדימוי המימסדי ובמידת מה גם היחלשות האופי המדיני, פגם ביכולת המשיכה של הליכוד לגבי קבוצת הבוחרים שנטשה בשנות ה־70 כי הוא ביתה האמיתי. בבחירות '88 היה הליכוד מפלגה־עם יותר ממפלגה רדיקאלית, והבדיקות הראשונות של תוצאות הבחירות מראות שהאיזון בין אשכנזים ומזרחיים בין בוחריו גבוה מבעבר.

מבנה הכנסת ה־12 אינו, אפוא, תוצאה של טקטיקת בחירות שבו נקט המערך, ולא תוצאה של התנהגות האישים שעמדו בראשו. למדעות, לסרטי התעמולה ואפילו למסרים עצמם, היתה השפעה שולית, לכל היותר על חלוקת הכוחות הפנימית בתוך גוש השמאל. מהפך '88, התחזקות הגוש הדתי־חרדי, הוא פרי תהליך חברתי עמוק הרבה יותר, והיכולת להשפיע עליו היתה מלכתחילה קטנה ביותר.

האם פירוש הדבר שאנו נמצאים בתהליך דטרמניסטי? שלא ניתן לעשות דבר? לאו דווקא. ראשית, מוכרחים להכיר את מגבלות הידע שלנו. והבחירות האחרונות גילו פעם נוספת עד כמה כולנו שבויים בקונספציות של עצמנו. הסוקרים והמפרסמים, כמו העיתונאים, ראשי מפלגות ושאר חברי המעמד הפוליטי הישראלי, רחוקים מהגוש הדתי, אינם מסוגלים להבין את בוחריו. 17 מנדטים פירושם יותר מרבע מליון בוחרים. אבל כמה יודעים אנו, קוראי "דבר" ו"הארץ" עליהם? כמה חרדים או מזרחיים־דתיים, ילידי עיירות־הפיתוח, כותבים ב"מעריב" וב"ידיעות אחרונות"? מה מבין משה תאומים או אליעזר ז'ורבין בחלומותיהם, תקוותיהם, אמונותיהם ומאוויהם של אלה המאיישים פלח זה של החברה הישראלית ?

שנית, אסור להשתעשע באמונה כי ניתן לשנות בצ'יק־צ'אק את התהליך ההסטורי ולקרב את האוכלוסיה הזאת לתנועת העבודה. זהו תהליך ארוך, ממושך וקשה, וגם הגדלת הייצוג שלו באופן כמעט־מכני לא תועיל. זהו תהליך ארוך ומייגע, והוא מחייב השקעה חינוכית רבה. הטוב ביותר לעשות זאת מחוץ למעגלי השלטון. ללא התחככות במימסד, ללא ויתור על עקרונות הנובע מצורכי השלטון. באופוזיציה יכולה מפלגה לנתח נכון יותר את מה שהתחולל, לעבור בדק בית מעמיק יותר, לגבש את אמונתה, ובעיקר להתחיל במסע השיקום.

אבל יותר מזה. הממשלה הבאה שתהיה לישראל תביא עליה אסונות. זה חייב לקרות. זהו כורח אופיה. זה יקרה בתחום המדיני והבטחוני וזה יקרה גם בחברה ובכלכלה. זה יקרה ביחסינו עם ארה"ב וזה יקרה גם עם יהדות העולם. כשיבואו אסונות אלה תיטפח המציאות על פניהם של אלה שליבם, לא מוחם, דחפו אותם לזרועות הימין הלאומני־קלאריקלי. או אז, כשיהיו רבים שיתפכחו, צריך שתהיה להם מפלגה כשתאמר: אתם רואים? אני לא שיחקתי את המשחק הזה. אני נשארתי מחוצה לו. לא שיתפתי פעולה. הצעתי דרך אחרת.

הלילה הארוך ביותר / יוני להב

עוד מעט יעצור למטה הטנדר

אני מצביע במרכז ת"א, ערש הבוהמה. לפיכך הגיעו לשם כל המיידומי והוא והיא. המלחין־מעבד הידוע ואשתו הכוכבנית־התתיכה, ושחקן התיאטרון העירוני עם פילגשו הציירת, ועיתונאי הצמרת עם בתו מהלהקה הצבאית. המלחין־מעבד ואשתו הכוכבנית־התתיכה הופיעו בתלבושת בחירות הולמת, יש כנראה דבר כזה. כנראה שלכוכבנית ישנה בבית מלתחה עם אביזרי ביגוד שעוצבו במיוחד ליום הבחירות בידי החייט הצרפתי האישי הידוע קלוד. ועל כן התהלכו המלחין־מעבד והכוכבנית בהילוך תקשורתי, הילוך המרופד בדרך־כלל על־ידי הבזקי הפלשים של מצלמות העיתונות, אלא שלא היו שם מצלמות ואפילו רבע רבי־לאית על מנת לדווח עליהם לאומה. אפשר היה לחוש באכזבתם הרובצת כאד מעל הילוכם התקשורתי הגא. יחד עם זאת, התבשמו המלחין־מעבד ואשתו הכוכבנית בעובדה שכולם נעצו בהם מבטים. והם, בנוך־שלאנטיות של „אנחנו בכלל לא שמים לב שמסתכלים עלינו" עשו דרכם לקלפי. אכן, עליהם נכתב בזמנו השיר „ומצעדנו עוד ירעים אנחנו פה". וכך, לאחר שאת היזמית שלהם הם עשו, המלחין־מעבד וגו', הם ניגשו להצבעה – סביר להניח שהם הצביעו רצ – והלכו הביתה.

מה אני רוצה מהם, הרי הם בעלי בריתי הפוליטיים. מי יש לי בארץ הזו חוץ מהם? את הרב פרץ, את הרב טראנספר, את הרב שרון ואת הרבי מלובאביץ'. וזו הבעיה בדיוק, רבותי, שבמצב הקואליציוני החדש שנוצר אני נאלץ לחוש סולידאריות עם המלחין־מעבד ואשתו הכוכבנית.

ובכלל, בקלפי שלי כמעט שלא היו דתיים. רוב הקהל שם היה צעיר וליבראלי, אבל בראש ועדת הקלפי שלי ישב חרדי נשוא פנים עם מבט ממזרי בעיניים. הבחנתי כיצד הוא מסתכל בי. מחשבה נוראה הבזיקה במוחי: „הוא יודע עלי הכל; הוא חודר חדרי בטן הוא קורא כליות ולב; הוא יודע בעד מי הצבעתי; שהרי לדתיים יש כוחות מאגיים; הוא ירדוף אותי עד קץ הימים". באותם רגעים הרי־גורל עוד לא ידעתי שמאחורי חיוך הצ'שייר הערמומי שלו מסתתרים שמונה־עשר מנדטים. אבל באותם רגעים ממש זה התהווה, זה התרחש, זה קרם עור וגידים, זה היה בהליכים של יציאה מהכוח אל הפועל, והפתק טוהר־הטוב וחסר התועלת ששילשלתי לקלפי לא היה יכול לעשות שום דבר כדי לשנות את המצב.

הלילה הנורא

ראיתי את ליל הבחירות בטלוויזיה בחברת כמה ידידים וידידות. כשהתפרסמו התוצאות פרצה חברתי לחיים בבכי קורע לב וטענה שעכשיו יזרקו אותי לכלא בגלל שאני שמאלני. ולפיכך, ובתוקף כך שאשב בכלא, לא נוכל להגשים את כל התכניות ארוכות הטווח שלנו והיינו יהרסו לבלי הכר. וחוץ מזה, גם אם לא אשב בכלא, הרי שלא ירשו לי לכתוב יותר מחזות (לא שכבה מרשים לי באופן מיוחד, אבל זה לא נובע מסיבות פוליטיות, לצערי. חה חה) ויאסרו עלי באיסור חמור לכתוב בעיתונה, ונגווע ברעב, ויהיה נורא ואיום. גל של פאראנויה שטף את עורפה של חברתי היקרה, והיא הציעה כבר שלב ראשון לשרוף את כל הספרים שלי שאינם עולים בקנה אחד מבחינה אידאולוגית עם המשטר החדש. (למעשה יש משהו בדבריה, אם חושבים עליהם בזהירות). מיהרתי להרגיע את רוחה הנסערת ולנגב ביד רועדת את דמעותיה ולהסביר לה שתמיד, בכל מערכת בחירות, אנחנו משוכנעים שזה הסוף, שעוד חצי שעה יעצור למטה טנדר ויקח אותנו לגולאג בנגב, וזה לא קורה בסוף. אבל ממערכת בחירות אחת למשנה אני מאמין פחות ופחות בכך שזה לא יקרה.

אחר־כך החל ריב קולני (צרחני, למען האמת) ביני ובין ידידת נפשי ב. בנוגע לשאלה „למה ובאיזו זכות הצבעת מפ"ם"? (אני כעסתי עליה בנקודה הזו מאוד, תוך כדי נקיטה בטענות דמגוגיות שאיני זוכר את טיבן). הייתי חייב להוציא את התסכול על מישהו, על משהו, החלטתי להוציא אותו על מפ"ם. אל נא תשפטו אדם בצערו, וחוץ מזה, הכי קל לרדת עליהם.

פה התערב בשיחה ידידנו א. וציין שבמצב הפוליטי הקשה שנוצר אסור לנו לריב בינינו, כי על השמאל להפגין אחדות דווקא בשעת מבחן זו. ועל כן השתתקנו וכרסמנו עוגות מקפה „נאוה" הירושלמי שהובאו אחר כבוד לנשף האבלות הזה, ללילה הארוך והדיכאוני הזה שאין לו כיף.

גם חיים יבין הרגיש כמונו, זה היה ברור. בכל מפויים הוא צייך, בשמנו, כל המדוכאים, שבשביל לא לקחת ללב יותר מדי נראה קצת את חבורת „לול" שרה איך לא צריך לקחת ללב. אבל במקום לעודד איתנו זה הכניס אותו ללחץ כפול ומכופל, כי „לול" הם כל מה שהפסיד בבחירות. וכשראיתי את פרצופו של אורי זוהר על המרקע, התמלאתי כלפיו בדרגות כאלו של שנאה, ששכחתי לו את „מציצים" ואת כל התועלת החברתית שהוא הפיק מעצמו. ראיתי בו את אחד מהמומרים הגרועים והנאלחים ביותר, את מפיסטו בהתגלמותו המנוולת.

ובכלל, לראות היום את „לול" ואת ניקוי ראש, לראות את הפריקים הללו של שנות השבעים עם הרוח החופשית, עם האנארכיזם הרענן הזה, ולהבין את מי הם שונאים, הליכודניקים והטראנספריסטים והחרדים והמשיחיים והאספסוף והנבערים מדעת. הם שונאים את כל מי שנראה להם חופשי מדי, חילוני מדי, צעיר מדי, מודרני מדי, נאור מדי. הם מתעבים כל מה שלא מדיף ריח של צחנה פרובינציאלית. הם מתעבים כל מה שאיננו תבנית נוף מולדתם המנטאלית המנוונת. הם שונאים כל מה שאיננו נראה בדיוק כמוהם, והם ילכו ויסגרו על האי הקטן הזה של מורשת „לול" ו„ניקוי ראש", עד שכבר לא יישאר לנו איפה להתחבא בארץ האבודה הזאת.

יובלו של „ליל הפרעות" / שלמה שפיר

קץ האשליות ליהודי גרמניה

בניגוד לגירסה בדבר תכנון מראש של פרעות אלה נראה, כי המפלגה הנאצית השכילה לאלתרן בעקבות ההתנקשות של הרשל גרינשפאן בן ה־17 בדיפלומט הגרמני הזוטר ארנסט פום ראט בפריס

מאז קום הרפובליקה הפדראלית המערב־גרמנית לפני פחות מארבעים שנה עוד לא הוקדשה תשומת־לב כה רבה לציון יום השנה של „ליל הפרעות" (9 בנובמבר 1938) והיום שלמחרת כמו החודש, במלאת יובל לאותו ארוע מחריד שסתם את הגולל על שארית התקוות של יהודי גרמניה להסתדר איכשהו עם משטר האפליה והדיכוי הנאצי.

בשבוע הבא יתכנס הבונדסטאג למושב זיכרון מיוחד. הסיעה הסוציאל־דמוקרטית תשמע עדויות של בני התקופה בנוכחות מאתיים תלמידים מבתי־ספר תיכוניים ברחבי גרמניה. בבית־כנסת ששרד בפרנקפורט ישאו את דברם הנשיא וייצזקר והקנצלר קוהל בטקס מטעם המועצה המרכזית של הקהילות היהודיות. בדכאו ובמינכן יתקיים ארוע משותף לברית האיגודים המקצועיים המערב־גרמניים ולהסתדרות, יחד עם האיגודים במזרח־גרמניה ועם אורחים רבים מקרב התנועה המקצועית במערבה של היבשת ובמזרחה. במשכן הרוטשילדים בפרנקפורט ייפתח המוזיאון המרכזי החדש של יהודי גרמניה, וכן יקויימו שפע של טקסי זיכרון בכל הערים הגדולות וגם בקטנות יותר. גם מזרח־גרמניה הקומוניסטית, שעשתה באחרונה שורה של מחוות כלפי ארגונים יהודיים גדולים כמו הקונגרס היהודי העולמי והמבקשת לשפר את מעמדה מעבר לאוקינוס, אינה מפגרת הפעם בציון יום הזיכרון. המזרח־גרמנים והכוחות שמשמאל למרכז במערב־גרמניה אף משתדלים לשרש את הכינוי „ליל הבדולח", שנולד בפי ברלינאים ושגם הנאצים השתמשו בו, ולהחליפו בשם המזכיר את האמת לאמיתה של אותה יממה – „ליל הפרעות", וטוב נעשה אם גם בארץ נקפיד על השימוש בשם זה.

אין ספק, שיש לקח חינוכי חיובי בטקסים אלה לגרמנים, ולא להם בלבד, נוכח נסיונות של היסטוריונים לרלאטיביזציה של פשעי הנאצים לרבות השואה שהמיטו על העם היהודי ואף נוכח נסיונות של גורמים שלוחי רסן מקרב הימין הקיצוני להכחיש את עצם התרחשות השואה. גרמנים רבים מוסיפים לטעון, כי הם או הוריהם לא ידעו על ההשמדה ההמונית ורצח המיליונים. זהו טיעון מפוקפק, האיל ומיליוני גרמנים שמעו על מה שמתרחש במזרח מחיילים ומאורחים בתפקידים שונים שנזדמנו לשם, גם אם לא ידעו במפורש את פרטי „הפתרון הסופי". לרבבות מבני העילית אף היה מידע מדוייק יותר.

כל התירוצים האלה אינם תופסים לגבי „ליל הפרעות" שבתוככי „הרייך הגרמני הגדול", שאם כי עדיין היה רחוק מאושוויץ הרי חשף את הרשעות וההתבהמות של פעילי המפלגה הנאצית ושליחיה ברשויות השלטון. באותה יממה בנובמבר 1938 הועלו באש כ־320 בתי־כנסת, נשדדו ונחרבו כ־7500 חנויות בבעלות יהודים, כ־100 יהודים נרצחו ו־30,000 הובאו למחנות ריכוז, אם כי רובם שוחררו כעבור זמן־מה. גרמנים מבני כל הגילים יכלו לראות זאת במו עיניהם. אחוז מסויים מהם השתתף בפועל בפרעות, הרוב הגדול עמד מנגד, ומתי מספר הביעו צער וניסו להביע אהדה לנפגעים ולנרדפים. אולם בניגוד לחוסר ההתלהבות של חלק מתושבי הערים הגדולות מההתפרעויות, שנגדו את חוש הסדר הגרמני המסורתי, נתקבלו התקנות הנמרצות להפרדת היהודים מהחברה ולסיום פעילותם הכלכלית, אשר פורסמו אחרי הפרעות, בשביעות רצון על־ידי האוכלוסיה.

בניגוד לגירסה בדבר תכנון מראש של פרעות אלה נראה, כי המפלגה הנאצית השכילה לאלתרן בעקבות ההתנקשות של הרשל גרינשפאן בן ה־17 בדיפלומט הגרמני הזוטר ארנסט פום ראט בפריס. היא עשתה זאת במסגרת הראדיקליזציה של המדיניות האנטי־יהודית, אם כי מבחינה תכסיסית נתגלו חילוקי־דיעות בין אישי המשטר שהיה פוליקראטי חרף מגמתו הטוטליטארית. הגיבור הראשי של אותו לילה היה יוסף גבלס, שר התעמולה, שראה לעצמו שעת כושר להתבלט בראש המערכה נגד „האויב היהודי". גבלס לבטח פעל על דעתו של אדולף היטלר, אף־על־פי שבדומה למקרים אחרים נמנע ה„פירר" של המדינה הנאצית ממתן פקודה מפורשת. זכר הפיכת־הנפל של היטלר ואנשיו ב־9 בנובמבר 1923, חמש שנים אחרי הכרזת הרפובליקה השנואה כל־כל על הימין הלאומני, עוד סייע לשלהב את רוחות הפעילים למבצע הנקם על ההתנקשות בבירת צרפת. לרוע מזלו של גבלס, לא עזר לו „ליל הפרעות" לחזק את השפעתו בצמרת, והמשך המערכה נגד היהודים הופקד בידי הימלר והיידריך ועוזריהם בשיתוף עם גרינג.

לגופו של עניין, אותה חקיקה אנטי־יהודית דרסטית והנסיון לטהר את גרמניה על־ידי הגירה, שנמשך בעיקר עד לפרוץ המלחמה באירופה, היו מתבצעים גם אלמלא הפרעות. הן תאמו את הרדיקליזציה של המדיניות הנאצית, שנסתמנה ב־1938 בתחומי החוץ והפנים כאחד. סיפוח אוסטריה וצירוף חבל הסודטים בעקבות הסכם מינכן חיזקו את יוקרת השלטון הנאצי בקרב העם הגרמני. עוד בתחילת אותה שנה הוגברה השליטה הנאצית על הצבא ועל משרד־החוץ. השפעת האס.אס. גברה, וכך בשלו התנאים גם למדיניות אנטי־יהודית קיצונית יותר, שסימניה הראשונים ניכרו כבר בהתאכזרות ליהודי וינה אחרי ה„אנשלוס".

הפרעות נגד יהודי גרמניה ארעו שישה שבועות אחרי הוועידה המרובעת במינכן, שחרצה את גורלה של צ'כוסלובקיה. אף־על־פי שאותו הסכם שלל מהיטלר את מלחמת־הבזק שלה פילל, הוא המחיש את חולשתן הדיפלומטית של שתי מעצמות המערב, בריטניה וצרפת, ויהיו אשר יהיו ההסברים למניעי מדיניות הפיוס של נוויל צ'מברליין. דעת־הקהל הליברלית והדמוקרטית בארצות אלו סלדה אמנם מהפרעות, אך זה עדיין לא השפיע על עמדת הממשלות. למעשה, גם וינסטון צ'רצ'יל, שמאוחר יותר עתיד היה למלא כראש הממשלה תפקיד גורלי בעמידה מול היטלר עד להתארגנות הברית המשולשת נגדו, לא גרס עדיין כמה חודשים לפני הפרעות, שצעדים אנטי־יהודיים של הרייך הנאצי יפריעו להידברות בריטית־גרמנית. נשיא ארה"ב פרנקלין דלאנו רוזוולט היה היחיד שבתגובה ל„ליל הפרעות" החזיר את שגרירו מברלין להתייעצויות. צעד זה עוד העלה את קרנו בעיני היהודים שראו בו מושיע ומגן. אך, למעשה, ניסה הנשיא האנטי־נאצי של המעצמה בעלת הלך־הרוח הבדלני לנצל את הארוע בעיקר לשם הזזת דעת־הקהל האמריקאית מהנייטרליות לעבר מדיניות פעילה יותר נגד המדינות התוקפניות, והנקודה היהודית בוודאי לא היתה מכרעת. נהפוך הוא: רוזוולט השתדל גם מאוחר יותר, בשנות המלחמה, שלא לזהות את מאבקו האנטי־נאצי עם אינטרס היהודים, נוכח האנטישמיות שהיתה חזקה למדי בארה"ב באותם הימים. ואילו השגריר האמריקאי בגרמניה יו וילסון היה עצמו חסיד של פיוס הנאצים וקיווה לחזור לברלין, מה שלא נתאפשר אחרי כיבוש פראג על־ידי גייסותיו של היטלר ופירוקה הסופי של צ'כוסלובקיה.

בניגוד לתעמולת־הסרק הנאצית בדבר עוצמת „הפלוטוקראטיה היהודית" במערב ו„הבולשביזם היהודי" במזרח מצאה מיתקפת הרייך ההיטלרי את העם היהודי במצב של חולשה, שלא לדבר על ריכוזיו הגדולים במזרח־אירופה, שם איימה עליהם האנטישמיות המקצינה של המשטרים המקומיים, בין אם אלה היו בעלי בריתו ובין אם היו יריביה של גרמניה הנאצית. לתום האנטי־נאצי מ־1933 ואילך היה אולי ערך מוסרי מסויים, אך משקלו המעשי היה זעום. הקונגרס היהודי העולמי, שהוקם ב־1936 במאמץ של התגוננות מפני הנאצים והפאשיזם, לא מילא את תקוות מחולליו, האיל וארגונים

„ליל הפרעות" הביא את יהודי גרמניה להתפכחות. המשך קיום נסבל ולו גם של מיעוט מקופח, בתוככי הרייך הנאצי לא היה אפשרי עוד. צו השעה היתה עכשיו ההגירה המזורזת, אלא שזו נתקלה בקשיים

וקהילות השובים לא הצטרפו אליו. ידידם של יהודי בריטניה וצרפת היו כבולות בשל מדיניות הפיוס של ממשלותיהם. ואילו יהדות ארה"ב – שלא קמו לה מנהיגים רבי־השפעה כמו השופט לואיס בראנדייס ולואיס מרשל במלחמת העולם הראשונה ואשר כמו שאר האמריקאים נפגעה מבחינה כלכלית על־ידי השפל הממושך – נחלקה בין מחייבי החרם והמחאות הפומביות לבין חסידי הדיפלומטיה השקטה, בין הדוגלים בפעילות יהודית עצמאית לבין מעדיפי קואליציות ליברליות מעורבות של לא־יהודים ויהודים, מחשש להתגברות האנטישמיות. הכניסה לארץ המקלט ההיסטורית, שנבלמה על־ידי חוקי ההגירה מ־1921 ו־1924, נעשתה קשה עוד יותר עקב השימוש המסייג של התקנות על־ידי אנשי הסגל הקונסולארי. שני בתי הקונגרס בוושינגטון היו גרועים מבחינה זו אף מהסטייט דיפארטמנט, שביקש לצמצם ככל האפשר את מספר הפליטים היהודים הנקלטים.

זאת ועוד: ועידת אוויאן, שזומנה בקיץ 1938 על־ידי הנשיא רוזוולט, נכשלה כליל והדבר נתפרש על־ידי הנאצים כהוכחה, שגם המדינות הדמוקרטיות אינן רוצות ביהודים ולא איכפת להן מה יקרה עימם. כמה מארצות ההגירה שמעבר לים אף הגביהו בעקבות אותה ועידה אומללה את המחיצות בפני הפליטים היהודים, ולא הועיל להם גם הכינוי „פליטים פוליטיים", שבא להצניע את מוצאם היהודי. נוסף על כל אלה צומצמו בעקבות המאורעות בארץ מכסות העליה על־ידי השלטונות הבריטיים, זאת לאחר שבארבע השנים הראשונות לשלטונו של היטלר נקלטו כאן כ־40,000 מיוצאי גרמניה. תוכנית החלוקה מקיץ 1937, שהוצעה על־ידי הוועידה המלכותית הבריטית בראשותו של הלורד פיל, עוררה מחלוקת חריפה בקרב התנועה הציונית, אבל ירדה מהפרק לא בגלל היהודים אלא בגלל התנגדות הנמרצת של הערבים והחשש של הבריטים, שהציר רומא־ברלין ידע לנצל התנגדות ערבית זו לערעור מעמדה של בריטניה במזרח התיכון. הנסיגה הבריטית, שהסתמנה עוד בעת מדיניות הפיוס, קיבלה תאוצה עם ההיערכות ההגנתית אחרי מינכן. אחרי ועידת סט ג'יימס בתחילת 1939 בא „הספר הלבן", שהיה בגדר פסק עקרוני נגד המשך פיתוחו של הבית הלאומי היהודי והכשרת הקרקע להפיכת ארץ ישראל למדינה של הרוב הערבי דאז.

כאמור, בשביל יהודי גרמניה היה „ליל הפרעות" קץ האשליות בדבר האפשרות של המשך קיום נסבל ולו גם של מיעוט מקופח, בתוככי הרייך הנאצי. צו השעה היתה עכשיו ההגירה המזורזת, אולם זו נתקלה בקשיים בגלל נעילתם של הרבה שערים. הוועדה הבין־ממשלתית לפליטים שהוקמה בעקבות ועידת אוויאן, תחילה בראשותו של האמריקאי ג'ורג' ראבלי, ניהלה מגעים עם ממשלות של מדינות הגירה ואחרי הפרעות אף נוצר מגע בינה לבין שלטונות הרייך. הועלתה תוכנית הגירה שהתנתה הסכמה גרמנית ליציאה מסודרת של 150,000 במשך שלוש שנים בביטול החרם האנטי־נאצי ובסיוע יהודי עקיף להגברת היצוא הגרמני. תוכנית זו של נשיא הרייכסבאנק הגרמני יאלמר שאכט שנתנה אחרי שנתקלה בהתנגדות נמרצת של האירגונים היהודיים וגם של ממשלות מערביות. אולם גם לגבי התוכנית המעודכנת לא הושגה התקדמות בגלל חוסר ארצות מקלט מתאימות לאוכלוסיה יהודית עירונית ברובה המכריע וחוסר אמצעים. באורח פרדוקסאלי אפשר לומר, שלמזלם של היהודים ממילא לא הסתפקו ראשי האס.אס. בתוכנית הגירה מסודרת לטווח ארוך ודירבנו הגירת רבבות ללא אמצעים בכל הדרכים האפשריות. חלק מיהודים אלה מצאו את דרכם בעליה הבלתי־חוקית לארץ ישראל. 40,000 נקלטו בבריטניה. עד לפרוץ המלחמה באירופה בספטמבר 1939 אף נוצלה במלואה מכסת ההגירה האמריקאית לגרמניה ולאוסטריה כאשר כמעט כל הבאים לארה"ב על מכסה זו הם יהודים, ולכך נתוספו אלפי אשרות מבקרים שהוארכו על־ידי הנשיא רוזוולט אחרי „ליל הפרעות". בסך הכל יצאו מגרמניה מ„ליל הפרעות" עד לפרוץ המלחמה מספר דומה לזה שעזב את המדינה בחמש וחצי השנים הראשונות לשלטונו של היטלר. אלפים רבים, שנמלטו לארצות השכנות ביבשת אירופה, שוב נפלו בידי רודפיהם עם כניסת הצבא הגרמני למדינות אלה בתחילת מלחמת העולם השניה. הרבבות שלא הצליחו להגר מגרמניה ניסו לשמור על צלם האלוהים בתנאים של בידוד, עוינות ועבודת כפייה עד לגירושים למזרח. עקב הכיבושים במזרח גבר הלך מספר היהודים שבתחום שלטונו של היטלר. ב־1941 נאסרה ההגירה כליל, וקרוב לששה מיליונים שנלכדו באירופה הכבושה נפלו קרבן ל„פתרון הסופי".

יום שלישי הגדול / מרים פוקס, ניו־יורק

סוף־סוף ליבראל

אנשי צוותו של דוקאקיס ידעו היטב כי בשנות ה־60 נפגע הליבראליזם פגיעה קשה, ממנה לא התאושש עדיין. גם אנשיו של בוש ידעו זאת. לא ברור עדיין אם חזרתו של דוקאקיס למסורת הליבראלית תפלס לו דרך לבית הלבן

אחת התופעות המעניינות במסע בחירות בארה"ב, היא ללא ספק, הצלחתו של סגן הנשיא בוש להכות במייקל דוקאקיס, בכך שהדביק בו תווית של „ליבראל". במשך שלושה חודשים ניסה התנער דוקאקיס מהתווית שדבקה בו. מתוך לחוף הוא טען, שהפעם יבחר הנשיא לפי כישוריו ולא לפי האידיאולוגיה אותה הוא מייצג. הוא הדגיש את נסיונו כאיש ביצוע קר־מזג, וכשנשאל מה היא בכל זאת הפילוסופיה אותה הוא מייצג ענה „תוויות הן חסרות משמעות".

עשרה ימים לפני הבחירות הוא אמר זאת סוף סוף בקליפורניה לקול תשואות הקהל: „אני ליבראל. ליבראל במסורת של פרנקלין ד. רוזוולט, הארי טרומן וג'ון קנדי", אמר. „אנו זקוקים לנשיא במסורת הליבראלית, אשר יצעד עם הזרם המרכזי של אמריקה", הוא אמר, ובכך החליף דוקאקיס את סיסמת הטכנוקראטיזם, בה דבק בראשית מסע הבחירות שלו, בסיסמת הליבראליזם הדמוקרטי.

אין להניח ששינוי זה יביא לדוקאקיס את הנצחון בבחירות אבל צעד זה החזיר אותו למסורת המפוארת של המפלגה הדמוקרטית, אשר בימי זוהרה הביאה רפורמות חברתיות, רבות משמעות, לעם האמריקאי.

תהפוכות רבות עברו על מושג הליבראליזם במהלך ההיסטוריה האמריקאית, אך מעולם הוא לא כבש את לב העם הסערה.

ליבראליזם במקורו התייצב כנגד קפאון, כנגד מעורבות־יתר של השלטון ובעד כלכלה חופשית. כשהימין האמריקאי התארגן לאחר המהפכה למפלגה, שכונתה רפובליקאית הוא הזדהה עם האידיאולוגיה הליבראלית. בראשותו של ג'פרסון הם לחמו נגד המסורת הקונסרבטיבית האירופית, אשר תמכה בשלטון ריכוזי של מלוכה והאצולה, ובאי־הפרדה בין דת למדינה. היתה זו האידיאולוגיה הליבראלית שהפיחה את אש המהפכה, היא היתה העקרון המנחה למגילת העצמאות, החוקה ומגילת הזכויות.

בשנות ה־30 של המאה הנוכחית שינה הליבראליזם את מובנו וקיבל גוון שונה, ובמידת מה, הפוך מהאידיאולוגיה המקורית.

ערב הבחירות בארה"ב צופים האמריקאים בחוסר שביעות־רצון במסע הבחירות המגיע לסיומו, ומוטרדים האם יש בין המועמדים מי שיוכל להתמודד בבעיות שנות ה־90

הנשיא פרנקלין דלנו רוזוולט, הדמוקרט מניו־יורק, אשר נבחר ב־1932 להוציא את אמריקה מהשפל הכלכלי הגדול ביותר אליו נקלעה, הנהיג סדר חדש: מעורבות הממשל בתכנון ובפיתוח, פיקוח ממשלתי על הכלכלה, תמיכה בבעלות ציבורית על מפעלים והנחלת תוכניות סעד רבות היקף. פועלו של רוזוולט הוגדר כליבראליזם דמוקרטי, והוא זוהה עם הסוציאליזם הדמוקרטי האירופי. רק בשנות ה־30 קיבלה האידיאולוגיה הליבראלית האמריקאית גוון סוציאליסטי והדדר.

לאחר רצח הנשיא קנדי בטקסס הגיע הליבראליזם האמריקאי במובנו החדש, לשיאו. גל של הפגנות בעד זכויות האזרח ומנהיגותו של הנשיא לינדון ג'ונסון, הביאו לרפורמות חברתיות רבות משמעות: חוק ביטוח־בריאות ממלכתי לקשישים, זכות הצבעה לשחורים במדינות הדרום, סכומי עתק לחינוך ולבריאות.

עם כל זאת, סקרי דעת הקהל הראו בקביעות, מאז שנות ה־30, ירידה בפופולאריות של המושג ליבראליזם.

בשנות ה־60 של ההיפים שוב ניתנה על־ידי הציבור זהות חדשה למושג ליבראליזם. התפוררות המשפחה, מתירנות, סמים ופשע הוטלו על כתפי הליבראלים. המושג הגיע לשפל המדרגה. מימין ומשמאל היכו בליבראליזם והפכו אותו למושג אנטי־פטריוטי, הנוגד את הערכים המסורתיים של אמריקה, מושג התומך במיליטנטיות של השחורים, ההומוסקסואלים ושאר מיעוטים.

אנשי צוותו של מייקל דוקאקיס ידעו היטב את מעמדו הנחות של הליבראליזם בשנות ה־80. הם ידעו שבשנות ה־60 נפגע הליבראליזם פגיעה קשה, ממנה לא התאושש עדיין. גם אנשי צוותו של סגן הנשיא בוש ידעו זאת.

בעוד דוקאקיס מנסה להמלט ממכשול זה, רדף אותו בוש והיכה בהצלחה. המלה 'ליבראל' הפכה במערכת בחירות זו למילת גנאי, כינוי ל'אנטי־פטריוטי'. ובעוד בוש מכה ודוקאקיס מתחמק, התנערו הליבראלים המסורתיים, אנשי האקדמיה והאמנויות, וקמו להגנת הליבראליזם. מודעת ענק פורסמה ביום רביעי ב'ניו־יורק טיימס' חתומה בידי בכירי אנשי המדע והרוח של ארה"ב. המודעה תומכת בעקרון הליבראליזם ומוחה על ניצולו לרעה. המנצח לאונרד ברנשטיין כתב ביום חמישי „אני ליבראל ואני גאה על כך" במאמר ב'ניו־יורק טיימס', וגם מייקל דוקאקיס, למרות תגובתו האיטית, התנער לבסוף, נעמד זקוף בפני עמו והצהיר „כן, גם אני ליבראל". הוא השכיל להגדיר מיד איזה ליבראל הוא: לא ליבראל של שנות ההיפים, אלא ליבראל במסורת של תמיכה באמריקה העובדת, במסורת של חוק הביטוח הלאומי, של ביטוח הבריאות הממלכתי לקשישים וזכות ההצבעה לשחורים בדרום.

לא ברור עדיין אם חזרתו של דוקאקיס למסורת הליבראלית המפוארת של מפלגתו תפלס לו דרך לבית הלבן. בכל אופן, לכל הדעות, בשבוע האחרון לפני הבחירות עומד בפני האומה האמריקאית מייקל דוקאקיס שונה. אדם גאה ובטוח בעצמו ובדרכו, שחזר לשורשיו, לאחר שהתעלם מהם זמן רב מדי.

בחשאי מתגנב החשש

בעוד המועמדים עסוקים בסוגיית הליבראליזם של דוקאקיס, בסוגיית חלי הרטון ותוכניות החופשות לאסירים מבתי הסוהר: בעוד המועמדים מתחרים על מציאת פתרונות לבעיות המסורתיות של תעסוקה, מסים ויחסי מזרח ומערב, באופק מסתמנות ועולות בעיות חדשות, כבדות משקל, ובעלות היקף שחוצה גבולות לאומיים.

בעוד המועמדים רבים על זיהום נמל בוסטון, מודאגת האומה האמריקאית מזיהום הסביבה בפסולת רדיואקטיבית, זיהום מקורות המים, זיהום האוויר, האוקיינוסים והקרקע. התפשטות הגשם החומצי, והתחממות האטמוספרה.

בעוד סגן הנשיא בוש מתרברב בכלכלה המשגשגת, עדה האומה האמריקאית לצמיחת תת־מעמד חדש, המונה מיליונים, של מחוסרי עבודה, מחוסרי בית וחינוך ואנאלפאביתים. אנשים החיים בשולי החברה. סמים, איידס ופשע כשו בכל עריה הגדולות של ארה"ב. למרות תחושת השפע, בחשאי מתגנב החשש לעתיד החלום האמריקאי, כאשר אמריקה ממשכנת את עתיד ילדיה בידי משקיעים זרים, מצמצמת את התשתית התעשייתית שלה, והופכת עם יצרני לעם של סוחרים ואנשי שירותים.

ערב הבחירות בארה"ב צופים האמריקאים בחוסר שביעות־רצון במסע הבחירות המגיע לסיומו, ומוטרדים האם יש בין המועמדים מי שיוכל להתמודד בבעיות שנות ה־90?

המאצ'ו ואיש הקרח

סגן הנשיא בוש משתדל להמעיט במוצאו האריסטוקראטי, ומעדיף להציג עצמו יותר כגבר המעוניין בספורט ולא כפטרון אמנויות. הוא מעדיף לשוט בסירתו לאורך חופי מיין ולא לבקר במוזיאון, ומעדיף תצוגת סוסים על אופרה. בוש מעריץ מוזיקת קאונטרי, אוהב מקהלה בלט ומחזות מוסיקליים. את 'שורת המקהלה' ראה ארבע פעמים.

בוש אוהב את קלינט איסטווד, קלארק גייבל וג'ימי סטיוארט. הוא מודה שנרדם כשצפה במערבון בכיכובו של רונאלד רייגן. הספרים האהובים עליו הם ספרי מתח והרפתקאות מלחמה, המזכירים לו את חוויותיו כטייס צי בצבא ארה"ב במלחמת העולם השניה. הוא רקדן גרוע. אך את אשתו פגש במסיבת ריקודים. כטייס, כינה ארבעה ממטוסיו בשם ברברה. השבועון לדיג הוא המגאזין האהוב עליו. לפעמים הוא בוכה בסרטים.

מייקל דוקאקיס, בן דבקו כינויים רבים, החל מ'איש הקרח' וכלה ב'מעבד תמלילים', יודע לרקוד טנגו סוער. יש לו קול בס, הוא מנגן בחצוצרה והשתתף במקהלת המכללה בה למד. הוא גדל על אהבת ג'אז קלאסי ונשואי הערצתו בנעוריו היו גארי מוליגן ודייב ברובק. כיום הוא מעדיף את הסימפוניות של בטהובן. את השביעית במיוחד.

השחקנית האהובה עליו היא מריל סטריפ. בנעוריו, נדלק על ג'אנט ליי. חדשות וספורט הם העדפתו בטלוויזיה, אך לפעמים הוא צופה בתוכנית של ביל קוסבי. בפגישה הראשונה עם רעייתו קיטי הם הלכו לראות סרט, שלא עניין את שניהם. הם עזבו באמצע והלכו לדירתה של קיטי. כל הערב שוחחו על פוליטיקה.

כיום הם מרבים לקרוא. דוקאקיס, בוגר בית הספר למשפטים של אוניברסיטת הרווארד, אוהב ספרים מושבע. כיום, הוא מרשה לעצמו לקרוא רק ניירות עבודה וספרים על ממשל. ילדיו מספרים שעל שפת הים הוא קורא ספרים מהסוג של 'תכנון ארמות בשבדיה'.

משא
לספרות, אמנות ועיון

„לשמור את בוא פלא הערב"

על שירתו של שמעון הלקין

מאת מרים דרור

פלא הערב

במותי, יתמרו עוד עצים קשובים
ופלא הערב יוסיף לכחל
את לבן היום הנוגע
אט אט, ברממה, כה אט אט, ברממה,
אשר לא תרגיש גם העין בפלא־הערב
כי אם עד עת יתא ויהי.

וצר לי, כה צר לי?
הן כבה אהבתי הבט אל עצים קשובים
ושמר את בוא פלא־הערב,
עד אם כי לנצח יכלתי חיות דם וסבל דם,
למען אביט רק עצים קשובים
ואשמר את בוא פלא־הערב,
ההולך ומכחל לי את לבן היום הנוגע
אט אט, ברממה, כה אט אט, ברממה,
אשר לא תרגיש גם העין בפלא־הערב
כי אם עד עת יתא ויהי.

כך חזה הלקין בעיני רוחו את הסתלקותו מן העולם, שנים רבות בטרם הגיעה שעתו. את תפקיד־חייו ראה בהבטה בעצים הקשובים ובשמירת „בוא פלא הערב". כלומר: בהבטה בעולם ובחיים, וזיהוי הזמן הפועם בהם וגורם לשינויים. וגם כאשר מלאו ימיו וקרבה שעתו, שב אל התמונה הזו, בשינוי קל: העצים יוסיפו להיות קשובים לפלא הערב. אך הם יהיו לבדם: המשורר השומר את בוא פלא הערב, המזהה את תמורות הזמן בעולם – שוב לא ישתתף בהרמוניה של העולם:

על כן בזאת, לכל הפחות, אשרי אדם
שמיתתו המשתהה לא מביסת
את פרידתו בקרב האדם מתחלתו –
אשריו באחת זאת, לפחות, שמתם לבב
עדין לו מתר לחוש בבתולה:
במותי עוד יתמרו עצים קשובים
לפלא הערב מצול, כולם הם לבדם.

(מתוך „על עצים ואדם", „ידיעות אחרונות", 16.9.83)

שנים רבות שר הלקין, ושמר את „בוא פלא הערב". בשיריו נתן ביטוי למה שראה והבין, ולמה שחזה ושיער. המבקש לפגוש בראייה מרתקת של העולם והאדם, כפי שהיא באה דרך עיניו של אדם רגיש וחכם, ובעל יכולת אמנותית ולשונית מופלאה – יילך אצל שירתו של הלקין. כי כמוה כ„פלא הערב": בכל חזרה אליה היא מגלה פנים חדשות למי שמוכן „לשמור את בואה". והיא מציבה פנים אטומות למי שסבור כי יוכל לעבור על פניה מבלי להתעכב ולשהות במחיצתה.

במסגרת זו, אי־אפשר לומר דברים שלמים על שירת הלקין, אך אפשר אולי לספר מעט על המצוי בה, על רבגוניותה ועל ייחודה.

שירת הלקין, בריבוי חומריה, צורותיה וארגוניה במורכבותה הרבה ובייחודה נחשבת לקשה וסתומה, ורק עיונים מעטים בה חרגו מגבול ההסתכלות הכוללנית ונכנסו לתחום ההבחנה המדוייקת. האופן שבו היא תובעת את כוליותו של הקורא בה, את מלוא תשומת ליבו ואת הפעלת מירב כושריו הרוחניים – הרחיק אותה מן הציבור הרחב, ועשה אותה לנחלתם של מעטים.

אך העולם השירי הנגלה לקורא הקשוב, הוא עשיר ביותר, ומיוחד לא רק בתכניו אלא גם בדרכי העיצוב השירי. הקושי המונע רבים מלהבין נכונה שירה זו, נובע גם מהקושי שבפענוח התמטיקה שלה. אבל לא פחות מכך, גם מהקושי של קריאה נכונה של פרטי המבנה של שיריו. כי שירי הלקין הם מערכה מורכבת של התייחסויות: התייחסות של נושאים בינם לבין עצמם ואל דרכי הבעתם בשיר (בציור, במטפורה, באמירה ישירה ועקיפה, וכיו"ב); התייחסות הלשון אל הנושא המתואר על ידה, המגלה שימוש מיוחד בתחביר; ריבוי משפטים רבי־משמעויות, הקשורים זה עם זה בקשר שעוד מרבה את משמעויותיהם; שימוש רב בשמות־תואר, בכינויים ובסמיכויות. וכל אלה יחד יוצרים מעין מסך־מלים המקשה על הקורא ומונע את ההבנה המיידית של המסר של השיר.

דומה, שאחד המפתחות העיקריים אל שירת הלקין הוא המפתח התימטי. הזיהוי התימטי מאפשר לקורא את הפריצה הראשונה אל תוך המערכת המורכבת של התייחסויות השיר. גם כאן נדרש הקורא למאמץ של פענוח, שכן לעיתים נושאים אחדים שזורים זה בזה, ומשמעותו של השיר תלוייה באופן שבו הם מתגלים ומתפקדים בתוכו.

ניתן להבחין בשירת הלקין בנושאים העוסקים בעניינים כלליים יותר, כמו: מהות השירה, אדם והאלוהים, האהבה, הטבע, החיים והמוות, הבדידות ויחסי־דורות. ולצידם – נושאים שעניינם הוא התייחסות אישית של המשורר, פרטית, שעוסקת בבעיות ספציפיות, כמו: גורל העם היהודי בשואה, ארץ־ישראל, הכמיהה לתרשיש, „יעקב רבינוביץ בדמות", וכמובן: השירים הלידיים השונים. בכל הנושאים האלה העיסוק הוא מנקודת מבטו של האני־השר. אין נושא המועלה לבחינה „תיאורטית" מבלי התייחסות אישית של הדובר־בשיר. עיון ברשימת הנושאים מגלה כי הם מקיפים מסלול־חייו של אדם: וגם אם לא נבקש לקשר את התמטיקה לתחומי־חיים חוץ־ספרותיים, הרי לא נוכל להתעלם מהקבלתם למסלול־חייו של הלקין המשורר: גם בעצם הופעתם, וגם בזמני הופעתם של הנושאים השונים ברצף שירתו.

כמי שנולד באירופה (דובטק, פלך מוהילב, רוסיה הלבנה, 1898), התחנך ובגר באמריקה (היגר לשם עם משפחתו ב־1914), וחי בארץ־ישראל (בשנים: 1929–1933, 1939–1949, ומ־1949) – משלב הלקין ביסודו ובכתיבתו את עולמן של שלוש תרבויות: היהודית, האירופית והאמריקאית (האנגלית), ואת עולמם של שלושה נופים: נופי רוסיה, נופי אמריקה הצפונית, ונוף ארץ־ישראל. בכוח זה כלבד, הלקין הוא „איש העולם הגדול", וכתיבתו מקיפה את העולם ותרבויותיו. אבל הלקין הוא גם „איש העולם הגדול" בכוח ידיעתו המעמיקה בשפות רבות, ובתרבויות השונות וספרויותיהן.

בספרות העברית היה הלקין תמיד בן התקופה, וחי ופועל בה וגם מושפע על־ידיה, ונותן ביטוי לזמנו ולמקומו. על אחדים מהנושאים העיקריים בשירתו ברצוני לעמוד כאן.

השירה, האלוהים והאהבה

השירה נתפסת אצל הלקין ככוח אלוהי הצומח מן החכמה ונושא עימו את פוטנציאל הביטוי השירי של המשורר. היא כרוכה בתחושת תפילה והשתאות, וקשורה בפנייה אל האל: בחיפוש מתמיד אחר הכוח האלוהי המצוי באדם, ובמתן ביטוי שירי לכוח זה. המשורר נתפס כשליח־שליחו־של־העולם אל האל, ובו בזמן גם כמבטא געגועי האל אל העולם. שכן הלקין יודע כי בשירה „אל ועולם אלמים בה גאולתם ימצאו" („ממך אליך", „שירים", ע' 163), וכי האל מזהה בפייטן: „את, כמוהו עור וגלוי עין".

לכן עוסק הלקין רבות בשירתו בנושא „אדם והאלוהים", שכן האלוהים איננו נתפס על־ידיו כיישות טרנסצנדנטית, שהקשר בינה לבין העולם הוא בדרך של האצלה בלבד – אלא כמהות פעילה בעולם. מהות, הקשורה אל העולם והאדם בקשר של הזדקקות הדדית. התגלות אלוהים בעולם מציגה את מה שהלקין קורא „האל המתהווה", כלומר האלוהות היא תמיד בדרגת ההתהוות שבטבע. לכן האדם הפועל בעולם הוא האלוהים הפועל בעולם, ו„האל המתהווה" הוא האל המתפתח יחד עם הבריאה, ומתגלה תמיד בדרגתה העליונה – באדם (1). נושא האלוהים בשירת הלקין הוא רבגוני ועמוס, ונותן ביטוי לערגה ההדדית ולתביעת ההגשמה ההדדית שבין האל לאדם.

אחת מדרכי התגלותו של האל לאדם, אליבא דהלקין, היא באמצעות האהבה. וזה הוא גם אחד מנושאי־המפתח של שירתו. האהבה מאפשרת לאדם את ההתגברות על המוות ואת השגת האל, אך בו בזמן היא מעוצבת בשירתו כמצב של התלבטות מתמדת, של געגועים ויראה מפני התגשמותם. היא מאופיינת במצב נפשי של ציפייה מתמדת, שכל התגשמות שלה רק מעוררת ציפייה נוספת. לכן התגשמותה של האהבה בשירתו כרוכה במצבים של מתח נפשי רב, ושל היבטים מורכבים: בהיבטיה החיוביים היא השגה של מציאת משמעות החיים, התגברות על המוות, והשגת האלוהים: „כל כך היית זמני הקיומי", „כל כך היית מקומי הקיומי" („חרוזים למי", מחזור א, כ"ג, „שירים", ע' 354). ובהיבטיה השליליים היא הדגשת הבלתי־ניתן־להגשמה, המרוחק והכליון, הבדידות והתלות האנושית.

הטבע, הנוף והאדם

נושא הטבע בשירת הלקין הוא הצלע השלישית במשולש: אלוהים, אהבה, טבע. שכן הטבע הוא הנותן ביטוי לאל ולאהבה. הלקין מציג את הטבע כיישות מואנשת, ומתאר באמצעותו את האדם ואת המתרחש בליבו. הטבע הוא שיקוף חווייתי של נופי חייו של המשורר („רוממים", „תרשישה", „מראות בנובה סקוטיא", „בארץ זאת", „פיוס", ועוד רבים). הנוף, כחלק מהטבע, מתואר פעמים רבות כאשה („על חוף סנכה ברכה", „חרוזים למי" ועוד), וההתמזגות בנוף היא זו אשר מאפשרת לאדם את השגת „הכוליות האלוהית" („פליאה", „עד שיפוח היום", „ממך אליך", ורבים מהשירים המוקדמים והלידיים). רבים משירי הטבע של הלקין מביעים התפעמות רגשית מהטבע וכוחותיו. שירת הטבע שלו משופעת ביסודות רומנטיים, אך תיאורי הטבע הם ריאליסטיים. ולמרות שהטבע נתפס כביטוי לאלוהים, קיימת ההכרה כי ההתמזגות בטבע מונעת מן האדם את הגעתו אל האלוהים.

בולטים בשירתו שלושה תיאורי־נוף, התואמים למהלך חיי המשורר: נופי רוסיה, צפון־אמריקה וארץ־ישראל. הנופים הם מדוייקים, מתוארים בשפע של פרטים, ונותנים תמונה מדוייקת של מקום וזמן. ועם זאת, הם נושאים איתם משמעויות נלוות רבות, בזכות השימוש הרב שעושה הלקין באמצעי ההאנשה והמטפורה:

היום ירגיש כי העולם, יכינה: בדד ולבן הוא
כיער הזה שמשליג שתיקתו בי, אי־מציאות חיונית.

כמוני מקשל העולם הריתו בנופו של עורב
מגיע אמיר בחקרה, מכסיפה מקברים תנוטים.

אני והעולם ועורב. אין עוזר ועוזר ואין צער:
עמק אידהער בלבד של חיות זו שתוקיה ולבנה.

(„האורה", „שירים", ע' 330)

על החיים ועל המוות

נושא המוות מופיע רבות בשירת הלקין, מהשירים הראשונים ועד אחרונים, לא רק כנתון קיים בטבע או כצידם האחר של החיים אלא גם כדבר מבוקש ורצוי, לעתים אף נערג. בקשת־המוות איננה שלילת־החיים, אלא כניעה לגורל אדם ועייפות מחיים־של־אכזבה. למעשה, כאשר מיטיבים החיים עם הדובר, הוא רואה אותם כמנצחים את המוות וכעדיפים על פניו (כך ב„כליא שרשלי"). אך כאשר מצוקותיהם רבות וקשות מדי עבורו, מופיעה הערגה על המוות כרגש מורכב: כי אין הלקין רואה במוות מפלט, ואינו מאמין בחיים שאחרי המוות. המוות הוא סוף הכל, הוא מאיין את החיים ועי"כ מנטרל את מצוקותיהם.

גישתו הבסיסית של הלקין לנושא זה היא כי „לא החיים צדקה ומוות לא עוון" („בגווע אנשים", „שירים", ע' 161). לכן הופעת החיים והמוות בשירתו היא רבת־פנים: הם גם משלימים זה־את־זה, אך גם מנוגדים זה לזה. הערגה על המוות גם קיימת וגם נדחית. לכן מופיעה בשירתו דמות „המת" השב לעולם החיים, וגם דמות „החי המת": מי שרואה עצמו כמת גם בעיצומם של חייו. לכן אהבות (או פגישות) הנדונות־לכשלון מתרחשות בשירתו על סף המוות, ומאידך גיסא – מופיעה האהבה ככוח – היחיד שמסוגל להתגבר על המוות.

ההשלכה בין החיים והמוות היא בעלת אופי דיאלקטי המצמיח את השלימות מתוך הסתירות, וחוזר ומפרקה בגלל הסתירות. על כן המשורר מעצב אותם ע"י העמדת תמונות אנטיתיות זו מול זו: אחת לחיים ואחת למוות, או ע"י הצגת שתי המציאויות כקיימות בו־זמנית, מבלי שתוכלנה להיפגש. פגישתן תיתכן בעולם־הדמיון־והאמנות בלבד. והמשכיות החיים במוות היא באמצעות הזכרון האנושי („קטע חסר בפרדיסו: שתי כיסויות", „אילי", ע' 110–113).

שמעון הלקין
שנה למותו

הערגה על המוות נובעת מן היחס לחיים. נקודת המוצא היא, כי „אין המות: פחד האדם ומוראו, אלא החיים עצמם" (דברי הלקין). התייחסותו לחיים היא שגורמת לו לראות במוות מפלט או סיבה־שכחה. דווקא בשירים מאוחרים יותר מקבלת משאלת־המוות גוון פחות נחרץ ויותר אופטימי: על המוות להמתין, עד שיוכנו החיים. החיים נבחנים מחדש, בזכות האהבה המאוחרת, העוצרת ושוללת את המוות („פוגה בדרך תרשישה", „ירדי על הכרמל" ועוד).

התפיסה הדיאלקטית של החיים והמוות מביאה את הלקין ליצור את דמות המת החוזר לחיים, ואת היפוכה: החי המת בעצם חייו. חזרתו של המת לחיים היא על מנת לומר את האמת שנגלתה לו בעודו בחיים – ולא נאמרה. (הדמויות החוזרות לחיים הן דמויות הקרובים אליו). בשירת הלקין קיים העולם־שאחרי־המוות כעולם־דמיוני, או כנתון קיים לגבי דמויות מסויימות, והאדם מהלך בה מעולם לעולם, ומתייחס לדמויות כאילו הן פעילות בשני העולמות:

למקום חיים מתים מעבר ליבק,
מעבר לנהרות אתך ועד הלום,
מקום חי זמן במות לאין נסוס ולאין חבק
אתך הנעני בבהקיץ ובחלום.

(„חרוזים לבי")

– בהקשר זה בולטת דמותו של יעקב רבינוביץ, בפואמה „יעקב רבינוביץ בדמות". פואמה זו, אף שנכתבה ע"י הלקין, איננה שייכת ישירות לשירתו: היא שיחו של יעקב רבינוביץ, שנגלה להלקין בחזון פרפסיכולוגי, והלקין רשם את דבריו. אך דמותו של המת החוזר לחיים על מנת לומר את אשר לא הספיק – היא ללא ספק דמות רלוונטית לעולמו השירי של הלקין, ולנושא החיים והמוות בשירתו.

הבדידות: „ניגונו הרך של הפרד בעולם"

חוויית הבדידות, כפי שהיא עולה משירתו של הלקין, היא חוויה בסיסית ומרכזית, שיש בה כדי להסביר את התייחסותו לבעיות הקיום האנושי בהן עוסקת שירתו. הבנת חוויה זו, דרך השירה, מאפשרת להבין את ראיית העולם שלו. האדם כפרד בעולם עומד לעצמו ומנותק – זהו הדובר בשירי הלקין. תפיסתו של הדובר להבין את מצבו הוא תוכנה של חוויית הבדידות בשירתו. הבדידות היא גורלה של נפש שאיננה יכולה לפרוץ את החיץ שבינה לבין הנפשות האחרות, והיא מרחקו של האדם מהוריו, מחבריו, מהאשה ומאלוהיו. היא חוויה של תלישות, מצב של געגועים מתמידים בצד בריחה מתמדת. היא מאפיינת מצב של זרות וניכור.

האדם הבודד חש את מהותה של אישיותו כפרד, ועל כן אינו מסוגל להיכלל ב„כוליות האלמונית". הוא כמה לזולת („במהה, מה כמהה נפשי בי, הבודד העשיר, לאדם" – „שאיני, הודך", „שירים", ע' 25); אך ככל שהוא מרגיש יותר את המובהק הפרטי שבאישיותו, כן קשה לו יותר להגשים את כמיהתו אל הכלל השלם. מצב זה מעוצב בדימוי ה„הלך", הנודד ערירי וזר במעגלים מקריים, שבהם הקירבה לזולת היא בת־חלוף („של בדידות וכו'", „לו הלך הייתי", ועוד).

תוכנה של חוויית הבדידות מעוצב בשירת הלקין יותר בדרך של עיצוב מילולי, של דיבור מפורש עליה, תוך שימוש במונחים מדוייקים (חיץ, מבודד, בדידות, גלמוד, בודד אסיר, פרטי, כליות, וכד'), מאשר בדרך של עיצוב חווייתי־פיגורטיבי, המדגים אותה בדרך רגשית ותמונתית (כמו תמונת הציפור הבודדת, המעומתת עם תמונת בדידות המשורר ב„הדקיה תכלת", או כמו תמונת הסירה הריקה ב„הפך יד ארגמן"):

גזרת־האל היא על כל נשמה,
כי לא תשק עד נצח לרעותה
ומבודדה תכמה לה ענותה
בסתר אהבה, בצל דממה.

(„בימים ששה ולילות שבעה")

„תרשיש"

כך מגיע הלקין אל נושא „תרשיש" בשירתו. זהו נושא קשה להגדרה, אישי, מיוחד ומרכזי בעולמו השירי. תרשיש היא סמל למקום־מפלט, מתוך ידיעה שאין להשיגו ולהגיע אליו. היא גם נושא־הגעגועים, וגם מקום־הגעגועים. כבחינה מוחשית־פיגורטיבית, היא מזוהה בנופיה המיוערים של צפון־אמריקה, האהובים על הדובר־בשירים. אך משמעותה המלאה איננה מתבררת, משום שהיא מופיעה תמיד כביטוי למשהו אישי־פרטי שאיננו נחשף עד הסוף: היא תמיד „תרשיש שלי". שתי היצירות המרכזיות העוסקות בנושא זה הן: „תרשישה" ו„פוגה בדרך תרשישה". בראשונה מובא וידוי של חוויית־כמיהה שהיתה לחווית־האין. בשניה משתנה סדר הדברים, בזכותה של חווית־אהבה מאוחרת: חווית־הכמיהה עוצרת את חווית־האין ומונעת בעדה מלהתגשם.

עם־ישראל וארץ־ישראל

בין הנושאים הרבים הנוספים שבהם עוסקת שירת הלקין, בולטים עוד שניים: גורל העם היהודי, וארץ־ישראל.

גורלו של העם היהודי הוא נושא העולה אצל הלקין יותר בפרוזה מאשר בשירה. בהופעתו בשירה הוא מציג את החולשה האנושית היהודית כסיבה לגורל היהודי. הוא צופה את גורל־העקידה ומתרכז בתיאור השואה כהגשמת גורל זה. מסקנתו: גם הכניעה לו וגם הבריחה ממנו סייעו לשואה. תיאור השואה עומד במרכז, כשהוא כרוך בתיאור העולם השוקע והאל ששקע עד כי אין עוד במי להאמין. התיאור הוא מנקודת־מבטו של מי שעמד מן הצד, וחש רגש של אשמה על המשך חייו. העומד־מן־הצד רואה עצמו אחראי לדור, וכואב את חוסר יכולתו לפעול. בפרט בולט הדבר בהדגשת הראייה הנכוחה של הדברים, שהיא נחלתו של הדובר, המשולבת באוזלת־יד בכל הקשור בפעולה אמיתית לתיקונם. ההשקפה האובייקטיבית והכאב האישי, הם המאפיינים את עמדתו של הלקין בשירתו, כלפי הגורל היהודי:

עמי, עץ החסה, כרת חוזרי כאילן,
עמי, עץ החסה, משרש עקר ושורה,
על כן ערי עד לא ידע
אל עולם פרוח וישע,
על כן תגשנה יד, עין ואוזן פלאן.

(„משקה פרשים", ח')

המפגש של הלקין עם נופיה של ארץ־ישראל היה מפגש טראומטי ופרובלמטי. בשירים משנות ישיבתו הראשונות בארץ, מופיעה א"י כארץ קשה, „בודאה מגור", הזקוקה ל„חסד אלוהים". בתיאוריה בולטים מוטיבים של אימה וציפייה מתמדת, מתישה. הלקין מבטא בשיריו מתקופה זו תחושה של אדם שחש במשמעויות אכזריות המתגלות אליו מן הנוף, ואין בכוחו להבינן או לרככן. מבחינה רגשית בולטת תחושת ניכור ופחד, המביאה למצב של דריכות ללא פורקן. חוויה קשה זו מתאזנת עם עלייתו השניה ארצה, ב־1949. הארץ הנגלית לו עכשיו היא שונה לחלוטין (גם בשל שינוי עמדותיו האישיות כלפי הציונות, ומעורבותו בחיי החברה הישראלית, בצד חוויות אישיות־פרטיות), וחווית המיפגש איתה היא חווית הזדהות.

המשמעויות השליליות של פגישת המשורר עם א"י בוטאו על ידיו בתיאור עוצמת האור הא"י, שבר הגשמים, החול הרותח על שפת־הים, האימה העולה מההרים החשופים, והלילה הנופל בבת־אחת, ללא דמדומים מתארכים. בפגישתו המחודשת עם הארץ, משתנה תיאור הנוף: פרטי הנוף הקשה, הלוהט, והדוקר הדרדרי – מפנים מקומם לפרטי־נוף אחרים, והמצויירים תמונה מאוזנת הרבה יותר: פריחת אילנות, כרם, שוקת, הופעה מפייסת של הלילה ושל הים וגילוי יכולת ההזדהות עם הנוף: החל מתיאור נופיהן של ירושלים ועין־הוד, וגמור בייחוס תחושות אנושיות לפרטי־הנוף (כמו: הברוש, האזדרכת, הזית, הגמלה, הערער־גולת, הקוצים, וכד').

הקשר עם הנוף, שהוא לרוב קשר של גזירה שווה („כמוה־כמוני"), מעיד על הפנמתו בנפשו של הלקין, ובשירתו: הנוף מספק למשורר גם את הרקע וגם את העצמים הסמליים, אשר בעימות איתם מוצגת התמונה השירית של ההתבוננות השכלית של המשורר־הדובר בנפשו פנימה.

עדין רצון לא נלאה מהביט אל עצים מספסים
בחשאי בשפוע־מדרון מתפח כשר לקראת גשם־אביב
מפתיע תמיד ארץ זו, שהגשם תמיד לה כפלא.

(„פליאה", ג', „שירים", ע' 432)

או:

לברוש מידענו תוספת יגון –
הוא אלם. לא יכול כאדם להגיד,
שהוא לא גאה כל עקר, רק גלמוד
מינקות. לא מוכן לעצמו מינקות, ולזולת
לא כל שכן – וקץ קצו מתמהמה כל כה.

(„סקיות", „מאזנים", מאי 1982)

„רק הזוכרים צומחים תמיד צמיחה חיה"

הלקין הוא גם משורר לירי. שיריו הליריים מתארים לרוב חוויה שמקשרת בין האני הפנימי של המשורר, לבין עולם החוץ. המשורר מגיב בהם על תיאור עולם חיצוני (שקיעה, לילה יורד, וכד'), ומגיע ממנו אל תיאור עולמו הפנימי: עולם היצירה והבדידות, שבו מעגל היצירה הוא גם מעגל הקליטה: הנפש היא גם היצירה, וגם הכלי המבצע אותה. ככל לירקה, יחודם של שירים אלה הוא יותר באופן־עיצובם, מאשר בנושאיהם (התבוננות בחיים, בנוף, בנפש־האדם, בתהליך היצירה ובזמן).

ונסיים בלירקה המשלבת את הזמן עם הזכרון. בשירו „הזוכרים" אומר הלקין: „רק הזוכרים צומחים תמיד צמיחה חיה". באמצעות תמונה לירית של קישור־ניגודים והשתקפות־מראה נותן הלקין ביטוי לבעיית הזמן בעיני האדם. התמונה של „עומק מיושר" ש„משוקעים גבהים בו", וגובה ששב וצולל לתוך גובה אחר – עד היותו שוב לעומק, חוזר וחלילה – היא תמונה המתארת את הזכרון ואת יכולתו להקיף־הכל. „רק הזוכרים צומחים תמיד" – כי רק הם מסוגלים לתהליך הזה של שיקוף אינסופי של „עומק" ב„גובה": של ראיית הזמן מנקודת ההווה – לאחור, ובפרספקטיבה של ומנהרהא, בעת־ובעונה־אחת. לכן הזכרון הוא דרכם של הזוכרים להתגבר על הזמן: כי „גם חייהם נסים תמיד". אך יכולתם להפעיל את הזכרון, היא שמאפשרת להם לבטל־כביכול את מגבלת החיים, ולגלות בתוך ראי־הזמן איך ... בשמי־נהר זרומים / צמחת הויה נצחית, האהבה."

חוזי צוואתו של מי שידע לשמור את „בוא פלא הערב".

(1) תפיסה זו פותחה ע"י הלקין במסה שכתב ב־1926 „An Ethical Philosophy of Life", N.Y.U. Philosophical Society: 1926–7. וזכתה בפרס החברה הפילוסופית של אוניברסיטת ניו־יורק.

(2) דברי הלקין במסתו „תפקיד השירה בחיינו", ב„דרכים וציוני דרכים בספרות", כרך א', הוצאת „אקדמון", ירושלים, תש"ל, 1969, ע' 18–19.

מן הפוליטי אל המיסטי

מאת יפה ברלוביץ

זהו חלקו השני והאחרון של המאמר „תולדות האנושות במדע בדיוני" על „שיקאסטה" ויצירתה של דוריס לסינג.

„שיקאסטה" של דוריס לסינג מהווה שלב בלתי־צפוי בהתפתחותה הספרותית של הסופרת, ומכאן גל התגובות המופתע והחלוק בדעותיו של הביקורת. נראה שהביקורת לא כל כך מופתעת מן הפאתוס המגמתי שלה, כפי שהיא מופתעת מן ההיתפסות למיסטיקה. שהרי כבר מספרה הראשון („העשב מזמר" 1950), מתייצבת לסינג כיוצרת מעורבת המכניסת כל חומר למאבקיה בחברה המוקיעה מתוכה כל חריג, אחר או יוצא־דופן; וכבר מספר ראשון זה, היא פורשת מעין סקיצה כללית של כל נושאי מאבקיה אלה, שילכו וימצאו את פיתוחם ביצירות הבאות (כמו: האדם הלבן המאבד את צלם האנוש שבו ביחסו לשחורה; התמודדותה של האישה בחברה הגברית־שוביניסטית: הצביעות החברתית של המעמד הגבוה־העשיר: הלהיטות למלחמות ולשפיכות דמים, וכדומה). כידוע, לסינג שגדלה והתחנכה ברודזיה, הצטרפה לפעילות חברתית־פוליטית עוד מגיל צעיר, היתה חברה במפלגה הקומוניסטית שם (ראה „אורה מתוך הכערה" – 1958, או „מחברת הזהב" – 1962), ואפשר לומר שפעילותן של תנועות מהפכניות, נסיונות לשנות עולם, ואיכפתיות בלתי־נלאית לבנות חיים ערכיים יותר, מזינים את כתיבתה עד היום, (ספרה האחרון „הטרוריסטית הטובה" – 1985, עוסק גם הוא בקבוצה מהפכנית מיליטנטית באנגליה של שנות ה־70).

מאידך גיסא, משנות ה־60 ואילך, טוענת לסינג למעורבות חברתית שלא בסימן הפוליטי אלא בסימן המיסטי־רוחני. כאן יש לציין שמעבר זה מן הפוליטי אל המיסטי, הולך וניכר בעיקר עם שנות ה־70, כאשר הוא מוצא את ביטויו הבולט ביותר ב„שיקאסטה". כמו כן יש להוסיף כי אין הוא גורר אחריו כל שינוי בעקרונותיה ובערכיה. להפך: כפי שנראה בהמשך, המעבר אל המיסטי עוד מעצים ערכים אלה במשמעויות אידיאולוגיות־רוחניות עמוקות יותר. מהו אותו מעבר אל המיסטי?

בראיון נשאלה לסינג שאלה דומה, ובתשובה לה היא מתייחסת לאותו תהליך מטאמורפוזי־נפשי שפקד אותה בתחילת שנות ה־60, בעת שעסקה בכתיבת „מחברת הזהב" ועם זאת החלה לגלות עניין באי־רציונאלי. „כאשר החלה כותבת את הספר", היא מספרת שם, „היתה מארקסיסטית ורציונאלית, אבל באותה תקופה עברו עליה חוויות והתנסויות שונות שהיא התקשתה להסביר אותן לעצמה. „אנשים נוטים לדחוק חלק גדול מחוויותיהם ומהתנסויותיהם, מפחד שמא ייראו משוגעים", הוסיפה, „אבל אני החלטתי אחרת". אותה „התנסות מטורפת", עליה היא מדברת, היתה קריאה בספר של אידריס שאה – „הצופים". לסינג נוכחה לדעת שספר זה ענה על רבות מהשאלות שהטרידו אותה, ומאז החלה מאמצת לה את תורתו.

הספר הנזכר, אותו מציינת לסינג, הוא ספר העוסק בעיקריה של תנועה רוחנית־מיסטית בשם צופיות (SUFISM), שהתפתחה בשולי האיסלאם (במאה ה־8 ואילך), ונחשבה כנטע זר ומורדני בה. הצופיות הושפעה מזרמים מחשבתיים שונים (מהניאו־אפלטוניזם, דרך הנצרות והבודהיזם), ובגלגוליה הרבים בין תקופות של פריחה לתקופות של שקיעה סחפה אחריה מגדולי המשוררים והסופרים של התרבות המוסלמית (כמו: רביעה, משוררת מעיראק מן המאה ה־8, עומר כיאם הפרסי – מן המאה ה־12, ואל־ערבי הספרדי – מן המאה ה־13). אמנם תורה זו מעולם לא גובשה לידי מערכת רעיונית אחת, ויש בה סתירות וניגודים, אך סימניה הבולטים מורים על שלושה כיוונים שפירושם עשוי להסביר מדוע לסינג נתפסה בהם. האחד הוא הכיוון לטוהר ולנקיון חיים מוסרי־רגשי (אנטי־אינטלקטואלי): השני הוא הכיוון לחופש שאינו יודע כל מעצור או הגבלה: השלישי הוא הכיוון לשיויון, הבא למחוק כל גבול וכל הבדל בין ניגודים (בין שמים לארץ, בין אדם לאדם, בין השקפה להשקפה וכדומה), שהרי כל הניגודים טוענת הצופיות, שואפים בעצם לישות רוחנית עליונה אחת. כאן צריך להוסיף כי עם האחווה זו בין הנבדלים, מכירה הצופיות גם בערכה של האישה, ובמסגרת החברות בכיתות הצופיות השונות, היא נתקבלה כשווה כשהיא ממלאת תפקידים משפיעים הן בחיי הדת והן בחיי האמנות.

מכאן הולכת ומחלחלת תפיסת־עולם מיסטית־רוחנית זו – בדרך הכתיבה של לסינג, ואם בשנות ה־60 וה־70 היא עדיין מופנמת והשלכותיה מוסוות, הרי לקראת סוף שנות ה־70 – ב„שיקאסטה", היא פורצת בריש גלי. ואכן אין ספק שרומאן זה הוא יצירה צופית לכל דבר, ועניין זה ניכר לא רק ברוח היצירה או במטריה הרעיונית, אלא בכל מבנה או מרכיב שלה. נפתח במערכת השמות. רוב השמות במערכת (דמויות, מקומות, אתרים – הן בשיקאסטה והן בפלאנטות האחרות), שאולים מהשפות והתרבויות שהתקשרו בתנועה הצופית לתקופותיה (ערבית, פרסית, יוונית, הודית). למותר לציין שמשמעותם של שמות אלה במקור היא מטאפורית לגבי נושא־השם בסיפור, כך שיקאסטה (כאמור, הקרוע) – מטאפורה למצבו של כדור־הארץ, וג'והור (מפרסית: אבן־יקרה), או נאגד (מערבית: עזרה) – מטאפורה לאיכותם של היצורים והקאנופיים המסייעים.

עניין נוסף הוא המיקום שבו מתנהלת העלילה. כל הקורא ברומאן זה שם לב, שמרכזיותו של העולם השיקאסטי מתמקד ביבשות אפריקה ואסיה, כשאירופה לא רק שמתקבלת כאן כשולית אלא גם כרודה. העדיפות היראריכית זו היא לא רק פועל יוצא של זיקתה הפוליטית של לסינג לגבי העולם השלישי, אלא שוב – זיקתה הרוחנית אל הצופית שפעלה באיזורים גיאוגרפיים אלה (לפי תיאוריה של רייצ'ל שרבאן ביוזמנה, עדיין מתהלכים בצפונה של אפריקה – מאמינים, המורים ומטיפים לתורה הצופית, כמו חסאן המדריך של ג'ורג').

מובן שגם ג'ורג' עצמו, אם כי הוא דמות מערבית מודרנית, כל אישיותו ומהלכיו מצטיירים בצלמו של מיסטיקן צופי הנודד ממקום למקום, כמתפקד בבועה, למד על־ידי התבוננות והתבודדות, מגלה אנטגוניזם קיצוני לשירה, סובלני ומוסרי, וכל ישותו היא בהתעסקות במעשה הטוב עצמו מאשר בפלפולי סרק תיאורטיים. אלא שכאמור, עיקריה של תורה זו בונה לא רק את הדמויות הפועלות אלא את כל היקום הסובב ב„שיקאסטה" על החוקיות הפלאנטארית שבו. כך, למשל, הניגודים והסתירות הפנימיים של העולם השיקאסטי, שהם השלכה לניגודים ולסתירות של הצופיות על זרמיה השונים: כך השיטה המניכאית הבנויה על הבחנה שבין יסוד הטוב ויסוד הרע – לאורו מוסברת כל ההיערכות והתרבותית של שיקאסטה, וכמובן, מיסודות מהותה של הצופיות: שלא לדבר על מבנה התולדה־ההיסטורית של שיקאסטה (הנפרש לשלושה עידנים), שהוא למעשה מקבילה למבנה של ה„מאריקה" (הדרך בת שלושת השלבים בה עובר כל צופי כדי להגיע אל ההגשמה הרוחנית השלמה שלה).

ולבסוף, כל אותו תיאור של חיים אידיליים בשיקאסטה דמויית גן־העדן ודמויות אחרית־הימים – הוא למעשה תיאור החיים המתבקשים על־פי מערכת הציוויים הצופיים, כמו: הדגשת הרגשיות ודחיית כל אינטלקטואליות או תחכום: העדר מוחלט של רכוש ובוז לנכסים חומריים: תחושת השלימות של ההווה, ללא כל דאגה לעתיד וללא כל התרפקות על העבר: מיניות מוגבלת מהולדה מבוקרת: והעיקר – החיים כשכרון של אהבה – אהבה רוחנית לקיים ולסובב על כל גילוייו.

★

עיסוקה של לסינג בחומרים של מדע בדיוני, הוא תחנה נוספת במסע־החיפוש ההולך ונמשך מראשית כתיבתה (ולא בכדי שם־משפחתה של מרתה, שהיא בת־דמותה של לסינג בסדרה „ילדי האלימות", הוא – קווסט, מאנגלית: חיפוש, חקירה). חיפוש זה מתפרש ביצירה של לסינג – כמסע המבקש להתחקות על החיים ועל משמעותם, מנקודת־מבטה של האישה. מאידך גיסא זה אינו רק מסע־של־אישה, אלא מסע־של־אישה כיוצרת המחפשת את עצמה בביטוי ספרותי משלה. אמנם מלכתחילה לא ביקשה לסינג ייחוד פואטי משלה. מאבקיה החברתיים על תכניהם הסוערים – הם הם שעמדו במרכז עשייתה הספרותית. כך שעשר השנים הראשונות של כתיבתה ממשיכות להעמיד רומאן במיטב המסורת הספרותית של המאה ה־19, כלומר: רומאן־של־אידיאות, רצף ליניארי של עלילה, וכתיבה ריאליסטית על נושאי היום־יום (מיטב החומרים לרומאנים אלה היא שואלת מהביוגראפיה הפרטית שלה).

בשנות ה־60, עם פרסום „מחברת הזהב", מסתמנת בדרכה היצירתית, מעין שבירת־כלים (כפי שהראינו לעיל), המפקיעה אותה מן הנורמות הספרותיות שידעה עד כה. שבירת־כלים זו מצביעה לא רק על תפיסת־עולם רוחנית חדשה, אלא גם על עשייה פואטית חדשה. מובן שלסינג מייחסת פואטיקה זו גם לעניין התוודעותה אל הצופיות, ולעקרון השחרור הרוחני המוחלט שהיא הקנתה לה (כאמור, הצופי דוחה מעצמו כל צו חברתי או דתי, בהאמינו כי רק באמצעות שחרור גמור עשוי האדם להתעלות מהויתו החומרית אל המטפיזי ולמשוך אליו את היופי האלוהי). מהי אותה עשייה חדשה נוסח־לסינג העומדת בסימן שחרור זה?

להלן נצביע לדוגמה, על שלוש התפתחויות פואטיות כאלה: א. מ„מחברת הזהב" ואילך אין לסינג מתחייבת לרצף הליניארי שאפיין את העלילה שלה עד כה. ברצונה היא נוקטת בדרך זו (כמו ביצירה מאוחרת – „הטרוריסטית הטובה"), וברצונה היא פונה לצורות ארגון אחרות של העלילה. צורת הארגון שהפכה לאחד מסימני הפואטיקה המובהקים שלה – היא הפרגמנטציה). כאן נוהגת לסינג לא רק לפרק את העלילה לקטעים, אלא גם לבנות אותה, כהשאלה, מצורות ספרות לא־קאנוניות: „מחברת הזהב" מתקבל כאוסף של רשימות במחברת: „זכרונותיו של נשרד" – יומנים ומכתבים: ו„שיקאסטה" כאמור, קטעי מסמכים ודיווחים ארכיוניים. למותר לציין שהתחברותם של פרגמנטים אלה מחדש, אינם יוצרים עוד קו־עלילה מתמשך, אלא פסיפס סיפורי משלים.

ב. לאורך כל דרכה מרבה לסינג לעסוק במאבקים אידיאולוגיים ובתנועות פוליטיות הלוחמות למטרותיהן. מ„מחברת הזהב" ואילך, היא מתנערת מכל הזדהות ממשית עם תנועה זו או אחרת. לפי לסינג, התעסקותה מאז עם תנועות אידיאולוגיות היא אך ורק צורת התמודדות עם נושא החופש – הן כתוכן והן בצורה (2). אבל אין כאן כל התגייסות ספציפית הלוחמת את מלחמתן. הצהרה זו איננה עולה בקנה־אחד עם סדרת הספרים המאוחרת של „ילדי האלימות": „המבותק מהים" (1965), „העיר בעלת ארבעת השערים" (1969) וכן עם קבצי הסיפורים „גבר ושתי נשים" (1963), ו„סיפורים אפריקניים" (1964) – ספרים שהיו מעורבים בפעילות פוליטית־חברתית, ובעיקר – בתנועות־הקדם לשחרור־האישה. לא כן לגבי יצירות שנכתבו לאחר הסידרה „הצופית" (כלומר: „קאנופוס בארגון – ארכיון"). כאן הצהרה זו אכן מתקבלת, וכל הקורא בספרה „הטרוריסטית הטובה" (1985), מבחין מלכתחילה שעם כל האהדה בה נטווית דמותה של אליס (הפעילה באותו צומת־תוסס של תנועות־שחרור באנגליה של שנות ה־70), משתמעת ממנה גם ביקורת חמורה – ביקורת המופגנת כלפי התנועות ומנהיגיהן, דרכי פעולתן והשגת מטרותיהן. כך שבסופו של דבר, מתקבל רומאן זה כיצירה המבקשת להרים על נס את השחרור כאידיאה, אך אירונית כלפי ביצועו ברמה הארצית שלו.

ג. ההתפתחות הבאה בדרכה של לסינג אל פואטיקה חדשה משלה, היא התנערותה מן הכבילות לדרך כתיבה ריאליסטית. התנערות זו מתארעת באופן הדרגתי (כפי שכבר ציינו), כאשר בשנות השישים תחילת השבעים, מעיזה לסינג לתת אותות ראשונים להסגות־יה המיסטיות. כתגובה על כך, תוהה המבקר KARL F.R. – על המשך כתיבתה, כשהוא מגיע למסקנה שלסינג צועדת בעצם לקראת סוף הדרך: אין לה יותר לאן ללכת, הוא כותב „מצד אחד היא מפחיתה מעולמה האישי, ומצד שני היא הורסת גם את העולם הקיים (הכוונה לספרה „העיר בעלת ארבעת השערים" שאותו היא מסיימת בשואה אפוקליפטית – י.ב.). אמנם יש תמיד אפשרות לעשות הסבה למדע בדיוני, ממשיך KARL, אבל באופן־כתיבה זה אין עוד מקום לאותם יחסי־אנוש של קונפליקט ומתח, שבהם ניכר כוחה של לסינג ביצירותיה הקודמות.

ניבא אותו מבקר ולא ידע מה ניבא, שהרי לסינג אכן חיפשה, במשך שנים אלה את דרכה אל עבר המדע־הבדיוני, ורק לקראת סוף השבעים – היא מוצאת עצמה בו, באותו ביטוי שופע וההולך של ספרות חלל. ביטוי שופע זה מפתיע גם אותה, שהרי בניגוד להבחנתו של אותו מבקר, היא נתפסת למדע־הבדיוני לא מתוך כורח של אין־מוצא (או „אין לאן ללכת", כדבריו), אלא להפך. לאחר מסע של לבטים וחיפושים היא נתפסת למדע־הבדיוני כמוצאת שלל רב, וכך היא גם מעידה ב„כמה הערות" שהיא מקדימה ל„שיקאסטה": „כשהתחלתי בכתיבתו של שיקאסטה הייתי סבורה, כי עתיד הוא להיות ספר יחיד שלם בפני עצמו וכי לכשאסיימו לא יהיה לי עסק עם הנושא הזה. אבל תוך כדי כתיבה באו עלי רעיונות לספרים אחרים, לסיפורים אחרים, ואותה התרוננות שבפריצה משחררת (ההדגשות שלי – י.ב.). אל רוחב ידיעה שיש עימה אפשרויות נושאים מקיפים יותר. ברור היה כי יצרתי לי – או מצאתי – עולם חדש... הרגשתי היא כמו ניתן לי ההזדמנות גם לנסות ככל חפצי..." (שם, עמ' 7).

כאן כדאי להפנות את תשומת הלב לעובדה שההתפתחות פואטית זו, שכל כולה עומדת בסימן של השתחררות ופריצה של התחדשות יצירתית, מוצאת, למעשה, את ביטויה המלא אך ורק באמצעות ספרות־החלל. ההדגשה היא על ספרות־החלל דווקא (ומכל האפשרויות האחרות של המדע־הבדיוני), כיוון שעוד בסוף שנות ה־60 תחילת ה־70, מנסה לסינג את כוחה בז'אנר של המדע־הבדיוני (כפי שהוזכרנו ביצירות כמו: „העיר בעלת ארבעת השערים", „בדרך לשאול" – 1971, ו„זכרונותיו של נשרד" – 1974), אבל לא מגיעה באמצעותו לידי אותה „התרוננות שבפריצה משחררת", כפי שהיא מגיעה באמצעות ספרות־החלל. השאלה היא כמובן, מה היה בז'אנר זה של ספרות־החלל, כדי לסייע לה לאותו תהליך של שחרור יצירתי.

נראה שכאן יש לחפש את התשובה באחד מהמבנים בעלי ההשלכה הפמיניסטית שביצירתה, והוא – הקונפליקט שבין ה„פנים" ו„החוץ". קונפליקט זה מאכלס את מירב היצירה של לסינג כאשר דמות־האישה שבסיפוריה, מוצאת את עצמה שוב ושוב ב„פנים", כאשר החברה הגברית, על המוסכמות השוביניסטיות שלה, מונעת ממנה את יציאתה ממנו. ואכן, לא בכדי מורה KARL F.R. במאמרו לעיל, שרוב סיפוריה של לסינג מתרחשים במקומות סגורים, כאשר סגירות זו אין בה מתחושת ההתגוננות של המקלט או המגן, אלא להפך – מתחושת המחנק והמועקה של האין־מוצא, של הכלא. כלומר: „פנים" זה, העומד הן בסימן של סגירות פיזית והן בסימן של סגירות נפשית, מייצג את מצבה הקיומי של האישה ככלא שאין ניתן לפרוץ ממנו (וראה, למשל, בית החווה ב„העשב מזמר").

בניגוד ל„פנים" מציבה כמובן לסינג את „החוץ", המציין את כל האפשרויות שנשללו מן האישה: שחרורה האישי, הגשמתה העצמית, וכדומה. לפיכך כאשר מבקשת הגיבורה של לסינג להפקיע את עצמה מן המצב הקיים, לחפש את דרכה, ולהשתחרר, היא חייבת קודם כל לצאת אל „החוץ", ולפעול ב„חוץ". לפיכך „חוץ" זה מתקבל אצלה כפעילות פוליטית (כשהשחרור נראה אקטיבי יותר במסגרת פוליטית קיצונית יותר, כמו מפלגה קומוניסטית); „חוץ" זה מתקבל גם כשחרור מיני, המוצא את ביטויו בחיי אהבה חופשיים („מחברת הזהב"); שלא לדבר ש„חוץ" מתקבל כבריחה (או נסיעה) במקום או בזמן, וככל שהמרחק (המקומי או הזמני) הולך ורב – תחושת השחרור הולכת ומשתלטת („קיץ בטרם חשכה").

כהמשך לעניין אחרון זה, ניתן להבין שחלל קוסמי כ„חוץ" – גם הוא אחת האפשרויות לשחרור, כאשר הפעם אין הוא בבחינת שימוש תימאטי לגבי דמות־האישה בעלילה הסיפורית, אלא שימוש פואטי־יצירתי לגבי המחברת עצמה – כאישה־כותבת. ואכן ספרות־החלל שכל כולה נוכחות של „חוץ", היא היא שתורמת לאותה התרוננות של שחרור שלסינג כל כך מברכת עליה. ב„חוץ" זה שהוא התגלמות כל האפשר, היא פועלת בכל אשר עולה על רוחה, ללא

(המשך בעמוד הבא)

שז

זינוק

זנוק עיניך אל עיני אומר לי: עוד אחת ודי.
אצבעותיך הדקות טורפות מלים ריקות, חיי.

חיי הם חד־פעמיים, הם צירים מטורפים, חיי.
עוד פעם ועוד פעם ואף פעם לא אמר: כבר די.

שקיעת עורי אל עצמותי, עיני צבעוניות היום.
מגע ידי כפי ידה, שפתי תהיה לעד בתולה.

שקיעת גופי אל תם גופה, עיניך לוחשות עכשו.
מגע מלי בשתיקתה: אני לנצח לא שלה.

לו אלהים היה אשה, אולי היתה לי אז תפלה.
אני הרי בשנות חיי, ועוד אינני מבהילה.

מה בין זהר לבין אור, מה בין יפי לבין אהבה.

המכונית

המתים שלי באים בשקט לגולל סלעים על גופי

לפעמים הם עושים הפסקת תה ויושבים על גופי ושותים
בצורה מארגנת

לפעמים הם סוטים מן התקנות
ומישהו מהם מצית סיגריה
שלא בזמן ההפסקה

כבר שנים הם מבטיחים לי מכונית
לא גדולה לא חדשה לא מהירה
גם הלילה

אני כבר מרגישה איך אני בנופים סלעיים
טסה במהירות חמשים קמ"ש

מלכודת קיומית

מאת אוריאל זוהר

יוסף מונדי, „לילות פרנקפורט העליזים" (מחזות), הוצאת שוקן, בסיוע קרן ת"א לספרות ואמנות ע"ש י. רבינוביץ, 1988; 182 עמ'.

ספרו החדש של יוסף מונדי, כולל שלושה מחזות, לבמה אקטואליים ורעננים. מונדי ידוע בארץ ונחשב בעיני רבים, משום מה, לאיש השוליים של התיאטרון הישראלי. שלושת המחזות הם סמל למאבק אדיר של אדם וקבוצה. האדם הוא ללא ספק מונדי והקבוצה היא: העם היהודי, עם ישראל, כאן ובתפוצות הגולה. בשלושתם מתגלה התמודדות חריפה, ישירה ומכאיבה עד זוב דם. בעיותיו הקיומיות של הישראלי השונות מאלה של היהודי, ללא ספק התעלמות מן הקונפליקט היהודי־ישראלי, בין כאן ושם.

המחזה הראשון נקרא „אנדרטה הפוכה", מחזה סאטירי, ההופך את היוצרות, כבר בשמו. הדמות הראשית – „הרוג" שזה עתה קם לתחייה (סיטואציה „מדליקה" לכשעצמה), לאחר שנפל באחת ממלחמות ישראל. ההרוג הוא בחור בלי שם, ללא מקום, ללא בית, ללא הורים, ללא כיוון, ללא עבר, ללא עתיד, הרוג... במסעו אחר זכרונו ואחר זהותו האבודה מראש, מחפש את יחידתו שאבדה לו, פוגש שלל טיפוסים ובזכותם נוצרת סביבו דמות שאינה שלו, שהרי הוא הרוג. דמות שאיננה שלו אך אפשר שהיא שלו, או היותה שלו, שלך, שלכם, של כולנו. ההרוג הוא סמל לבעיה הרוגה מראש, אף שזה עתה הומצא על־ידי דמות המספר, אחרי הכל הוא שהמציא דמות של הרוג ההרוג הוא הרוג.

היה אפשר אולי לצפות שדמות המספר במחזה, המייצגת במשפט של דבר את האמנות, את היצירה, תהיה שונה מדמות ההרוג, שדמות המספר תהיה מסוגלת להמציא, לתת להרוג את הסיכוי שלו, איזו תקווה קטנה, קטנטנת. אך המחזאי מונדי מוביל את המספר וההרוג למצבים ממולכדים ללא עתיד, ומעמיד אותנו יחד עמו במצבים שאין להם סוף אחר, אלא המוות. דבר כתיבתו זו של מונדי מזכירה לנו מחזאים קודמים, כמו חנוך לוין ואחרים. בעוד שלוין מטפל בעיקר באישי הנחות שבאדם, מטפל מונדי בנחות הקולקטיבי.

ההרוג קיים בכל מקום (ע' 24) ובעצם קיומו כהרוג, הרי איננו קיים בשום מקום, כך שקיומו של הרוג זה או אחר, מזכיר לצער את כאבם המר והאכזר של רבים ושובים בעמנו, וכאן הרי משמעות של המחזה: אנדרטה הפוכה: אנחנו הרי זוכרים אותך, אחרי הכל אתה הרוג שלנו, לכן הקימונו אנדרטה. אבל היות ואתה בלי שם, בלי זהות, בלי אישיות, בלי סיפור אישי, הרוג, בכל מקום אתה אתה, אבל אתה אינך... דבר זה בא לידי ביטוי במפגש עם שר הבטחון (ע' 50־48) שגם הוא אדם בלי שם, בלי זהות, בלי קיום. או אולי בלי זכות קיום? (אין בכוונתי לספר את סיפור המחזה, אלא לעורר את רצון הקורא ואת סקרנותו. ולא אעסוק בביטויים רבים של מונדי בסגנונו הבוטה, כמו למשל: „יורים ומאוננים בהיעדר נשים", עמ' 33 – אם כי ודאי יש שמץ של מציאות באחורי סמליו ודימוייו אני מעדיף לסמן את הדברים שעוררו את תשומת לבי).

במסעו זה פוגש ההרוג סמל דת וכאן ברור שמונדי מוציא את שנאתו כלפי הדת וכנראה שגם הוא, כמו ההרוג, היה מוכן להרוג ולמות למען רעיון חיסול הדת (מימד שישוב אליו במחזה השני, „מיסטוריה אמריקאית"). הדמויות: מפקד שאיננו מפקד כראוי, הורים שאינם הורים של ההרוג, כלה שאיננה כלתו וחברה של הכלה שאיננה חברתה הכנה ואפילו דמות המספר, שאיננו מספר אמיתי, אלא בובה בידי המחזאי מונדי. מספר כבול לאיזה כוח עליון שמונע אותו לעשות כרצונו עם דמויותיו.

המצב הקיומי שולט בכיפה, המלחמה והאסון בצידה, בלתי נמנעים. עבודה, אפילו המספר, האמן, אינו מסוגל להפעיל את דמיונו כדי להציל את ההרוג: „החיים שאני יכול להעניק לך הם רק אשליה... זה שקר... זו המצאה ספרותית... הם לא חיים של ממש" (עמ' 52). האמנם? האמנם אין בידיו של מונדי להעניק עולם יותר מאשר מלחמה, אסון, קטסטרופה? מה הוא, איפוא, יתרונו של המספר או המחזאי, בהתמודדותו עם המציאות העלובה? האם איננו מסוגל ליצור מציאות ולהמציא שקר יפה מזה?

מונדי, כמו המספר (וכנראה כמו לוין ומחזאים רבים בארץ ובעולם, הלכודים בתוך מערכת סגורה) שבויים בתוך מסגרת תיאטרונית־ספרותית שאין בה לא מוצא, לא תקווה ולא גאולת הרוח. אם כן, מדוע הם עצמם ממשיכים לקוות. הרי מונדי מקווה שמחזותיו יועלו על במותינו, מדוע לו מותר לקוות? מדוע לנו הצופים, אין הוא נותן זכות לתקווה? יש בכל זאת הבדל בין לוין למונדי. אם לוין מעליב, למרות הכל (אגב, לא לאורך זמן, קיימת כבר תחושה של עייפות רבה מן החזרות הנשנות בכתיבתו) ואילו מונדי נמצא עדיין בשוליים. השאלה של מונדי צריכה להיות אולי: איך לצאת מן החושך של השוליים אל אור הזרקורים של הבמות המרכזיות. אין ספק, כתיבתו מיועדת לבמות הגדולות, שאם לא כן היכן היה מעלה מחזה המוליכים: 21 דמויות, 30־33.

המחזה השני „מיסטוריה אמריקאית", אולי מקדים, מבחינה כרונולוגית את הראשון, שבו הוזכרה מלחמת לבנון. בהקדמה למחזה כותב מונדי מעין פרולוג (ע' 65־55) ובו שוטח בפנינו את מרכיבי הרקע לסיפור העלילה. בשורות אלה מגיע מונדי לפתיחות רבה ומתאר, אולי, את מסלול חייו או נושאים קרובים לו במיוחד הרחוקים ממני. הדו־משמעות בכתיבתו, שעמדנו עליה במחזה הראשון, מעודדת פליאה, למשל: „אתה אומר שתשוב בינואר, אבל אני יודע שאם תיסע, לא תוכל לחזור הנה בקלות"... (ע' 65). האם המדבר הוא ישראלי יורד, המדבר בניו־יורק? או אולי להיפך? (בהשפעת האנדרטה ההפוכה).

כך או אחרת המחזה הוא במה לחיי השוליים של העיר ניו־יורק, על סמיה ושיכוריה. אך כאן משיג המחזאי את מטרתו – לפחות אחת ממטרותיו – הוא מצליח לעורר גועל נפש אדיר מן העיר הזו וייתכן שבכך כוחו והוא יכריע את הכף במלחמה הלאומית הקשה נגד הירידה לארה"ב. הדמות הראשית, גם היא „הנידון למוות" (בלי סיכוי, כמו ההרוג) מגעילה ומעוררת מרחק (ולא ברכטיאני, אלא אסתטי). המכנה של המחזה השני דומה לקודמו ומוביל בהכרח לאסון. הסיפור דומה, המפגשים דומים, ובכל זאת קיים שוני. המקום אחר, בניו־יורק אנו מקבלים יותר פרטים, הדמות מקבלת מימד ואיננה מסיכה בלבד. אנו לומדים להכיר את פרטי „הנידון למוות", את דירתו, שהיא בעצם הבית בגן העירוני. במסעו, אנו פוגשים עוד דמויות שוליים מגעילות ממנו, מבחילות, אכזריות ואנוכיות כמוהו: רוצחים, סוטי מין, סאדו מאזוכיסטים. וכך מתגלה לנו ארץ האפשרויות הבלתי־מוגבלות (כנראה, חלומו של כל ישראלי יורד) כשיא כיעורה, בהפרשותיה, בלכלוך הפיסי והנפשי שלה. מונדי מצליח לחסל את המיתוס האמריקאי במחי־יד, חיסול טוטאלי, כפי שחיסל קודם את סיכויי „ההרוג" לקום לתחייה.

מונולוג היורד (ע' 71) בפי הנידון למוות, מקרב את הקורא אל דמותו ומאפשר היכרות אנושית יותר. מתברר ששמו החדש הוא זכות: א) משום שהוא חי את משמעות שמו יום־יום. ב) משום ששיחק בהצגה את דמותו של יוליוס רוזנברג שנידון למוות על לא עוול והוצא להורג. לא קשה להבחין ברמז הדק שמשלח המחזאי אל היורדים: דעו לכם, אין לכם סיכוי, אתם נידונים למוות. כדי לשמור על מרחב משמעותי זה, אין המחזאי מגלה לנו היכן נולד הנידון למוות. בקיבוץ? וכן פרטים נוספים שהיו אולי חושפים ספק. המונולוג (ע' 71) נאמר בפי הנידון למוות, אך הוא הרי שחקן וכאמור האמן משקר. אנו לומדים על יורד אחר, קיבוצניק שולי, שבדרכו לארה"ב, נהפך ליורד שולי ומתגלה לעיתים כחיית פרא חיצונית ופנימית. הנידון למוות הוא אחר, הוא בן־אדם, פרט למקרה הרצח שביצע בכושי המנסה לכבוש את מעונו הדל. במסלולו זה מן ההרס אל הכשלון, עובר בכל מדורי גיהנום, כמעט, הישר אל אובדן השפיות. מצד אחד הוא מוכן לאבד הכל, בריאות וכסף, למען איזה אידיאל, למען איזה חלום, שפעם יכתוב את הרומן שלו. עבור החלום הזה הוא מקבל 50 דולאר מיורד שהתעשר (ע' 77) ומפסיד אותם בידי זונה שטמנה לו פח. גם הישראלים שפוגש איבדו צלם אנוש, יורדים אכזריים כמו המיליונר פרום (ע' 78) ולילי (ע' 84־81) המצטלמת בעירום סאדו־מאזוכיסטי, מתוך אמונה בחלום שלה, שכך יום אחד תהיה מיליונרית.

אך המלכודת הרצינית ביותר היא זו שנופל בה קהל קוראיו ומאזיניו, בתוך מערכת מחושבת כמו במשחק השחמט. מהי המלכודת היהודית? בבקשה: הרב היהודי מפסיד במשחק השחמט ומשלם לנידון למוות בחבילת הירואין, הממלכדת את דמות היהודי בעינינו. כך גם היורד, הנידון למוות, נכשל בחריצות בכל נסיונותיו להיות נידון לחיים: מגדים בוויכוחיו „החריפים" ואנטי־גיבור מושלם. משניא עליו את הבמאי (ע' 91) ומתמודד עם מסיף פורטוריקני, כי חשב לרגע שיורד יודע להסיף טוב מכולם ומגלה שכל הקהל ששמע את קודמו, עזב (ע' 96). מפסיד את חבילת ההירואין שהחזיק בשחמט עם היהודי למי שהעניקה לו חצי ליטוף (ע' 89) הגונבת לו את החבילה ומגלה את תמימותו. הנידון מאמין שעוד ייצא מכל זה. הוא מאמין שהנשיא בכבודו יקבל אותו לשיחה. זהו שיגעון הגדלות של אדם שולי וממולכד.

המחזה „לילות פרנקפורט העליזים" עורר סערה (אנו למדים מעטיפת הספר) כאשר הוצג בחיפה. מחזה ביקורתי על חיי וילי הלך היהודי־גרמני, העומד להפסיד את כל רכושו ומועדוני הלילה שלו, בעקבות מחלת האיידס. מחלה זו גרמה למחסור בצופים להצגותיו הסאדו־מאזוכיסטיות. לווילי היהודי יש ידידה גרמניה ושמה הילדה. וילי זקוק למיליון מארקים להצלתו. הילדה מציעה לו עיסקת סמים, בתנאי שיתחתן עמה ויעביר לה מחצית מכל רכושו. שעה שעיסקה זו מתבצעת, מגיע ישראלי המתקבל למשרת שומר ראשו של וילי. אפילו בחור מסיירת מטכ"ל נופל במלכודת אפלה של וילי (הפעם). וילי הופך את התמים, עם קצת כסף וסנטימנטליות יהודית, לשחקן פורנוגראפי־מאזוכיסטי וכו'. החזק, הישראלי, שכוחו בשריריו נופל אל שפל המדרגה האנושי והאמנותי, תוך שניות אחדות. ואם זה נכון, מגיע לה.

גם כאן מתגלה גרמניה – כמו ארה"ב במחזה הקודם – בשיא אכזריותה, שיפלותה, גיוונה האנוכי והיצרי החולני השולטים בה. אין איפוא מה להתפלא על הסערה שחוללה הצגה כזו בחיפה. תיאטרון חיפה איננו מועדון לילה, דוגמת „פיגאל" בפאריס ואין כל סיבה לערבב ביניהם. מונדי מנסה, אולי, בעזרת חכמת השחמט שלו, להשיב לתיאטרונו את עוצמת המשיכה שיש למועדוני לילה מסוג זה. הספר מומן בכספי ציבור של עיריית תל־אביב, גם להם מותר להיות ממולכדים. הקרן לספרות ואמנות נפלה בפח – ואם זה נכון, מגיע לה!

ליהודי אין מוצא, אין מה לחפש באמריקה, בגרמניה וכו'... כי שם אתה או נידון למוות, או שחקן פורנו עלוב, הנופל לידי יהודי מושחת, המוריד אותך ביגון. או שאתה וילי הנוקם בגרמנים על זוועות השואה באמצעות כסף שגזלת מהם, או הצגות זוועה מגעילות עליהם. אין אמנות אצל מונדי וגם לא ספרות, יש כאן מחלה ותועבה, למען אידיאל או חלום הישארותך בארץ ישראל, שם הסיכוי שלך הוא לא יותר מאשר להיות הרוג.

מונדי הקים אנדרטה לאנטישמיות חוזי הרב פיפיות הפוגעת כמו שתוקף. הלעג הוא מקאברי לנו ולשונאינו עד לאבדן הגבול בין מאשים ומואשם, בין לוכד ונלכד. איך הצליח מונדי לצאת חי מן המילכוד היהודי־ישראלי שלו „שח"?

יוסף מונדי

ששה ועוד ששה

מאת טליה רפפורט

גלריה „מימד", רח' פינסקר 27 ת"א.

שישה חברי „מימד", שהציגו בגלריה שלהם לא מזמן תערוכת „נוכחות" קבוצתית, מציגים שם עתה שוב בתערוכה עבודות על נייר והפעם גם מארחים עוד שישה אמנים. בכוונה לא השתמשתי במושג „רישום" שמופיע בכותרת תערוכתם אלא במונח „עבודות על נייר", כי אין הגדרה זהה ומקובלת על הכל ביחס לגבול בין רישום לציור, והמבחר שבתערוכה מתנדנד בין שתי הטריטוריות הללו ומציג מיגוון די יפה של אפשרויות.

נתחיל במארחים. יגאל עזורי מציג, כרגיל, רישומי מבנים ארכיטקטוניים (של מנדלסון, קורבוזיה, פרנק לויד־רייט וכו'), העשויים בטכניקה כתמית ורטובה שמקנה להם אופי ציורי.

שתי העבודות של אריה ברקוביץ עוסקות כתמיד ב„טבע דומם" מופשט למחצה. אפשר לאתר בהן רמזי מציאות – משענת מסולסלת של כסא, דגם דקוראטיבי של מפה וכו' – אך נקודות אחיזה בודדות אלו פועלות יחד עם הצורות המופשטות, הכתמים והצבעוניות המיוחדת בבניית ערך אסתטי פיוטי ומקסים.

בדפים של רוני ראובן אפשר למצוא את כל מרכיביו הקבועים – צבעוניות רכה, דקל־מזרקה, סימנים פרימיטיביסטיים כמו חיצים, זיגזג וכו' – אך הפעם ללא החומריות והחריטות שבעץ ובכל זאת נוצרת נשמרת האוירה המיוחדת.

הציורים של אבי עזרא מסתפקים כתמיד בשחור, אפור וצהוב על הלבן של הדף ובאלמנטים צורניים ספורים (קולבים, מדרגות, פרופלור) הם אווריריים, מעודנים, לידיים ויפים מאד. גם רישומיו של טוביה אברהם אינם שונים בהרבה מהעבודות שהציג כאן לפני חודשיים־שלושה פרט לצבעוניות. כמו אז, גם עתה הן מורכבות ממיתחמים הנדסיים, זוויות, קשתות, ראש בפרופיל ומשטחים ממולאים בערבסקות שצורותיהן, מרקמיהן וצפיפותן משתנה. התוצאה יחודית ויפה כרגיל.

בסך הכל, זוהי תערוכה מגוונת ומעניינת ברובה. נהניתי במיוחד מעבודותיהם של פיצ'חוזה, ברקוביץ, אברהם ועזרא.

באווירה ביתית

יאן וגלית ראובוורגר, גלריה „מימד", רח' פינסקר 27, ת"א.

בחדרון המבוא הקטן של גלריה „מימד" מוצגים צילומים של יאן וגלית ראובוורגר. יאן ראובוורגר משחק בגיבוב של קטעי צילומים זה מעל זה ומרכיב שתי דמויות גרוטסקיות ומשעשעות של גבר ואשה בעלי מספר קומות של עיניים בובתיות, שמעליהן תלתלי פיאות צבעוניים, נוצות, תכשיטים וכו'. הוא מציג גם צילומים של ילדים, כנראה ילדיו, המיישירים אלינו עיניים גדולות. צילומיו מעניינים למדי אך אי אפשר להשוותם לציוריו הנפלאים.

גלית ראובוורגר מציגה צילומי צבע יפהפיים המבוססים על קטעי הווי ביתי, למשל רצף צילומי, צעצועי ילדים היוצרים מעין תהלוכה קרנבל דמיונית או „טבע דומם" המורכב מצלחת פירות, תפוחים אדומים על מפה כחולה וכן ציור של אותם תפוחים על הרקע הכחול. התוצאות אסתטיות מאוד ויוצרות אווירה ביתית אינטימית והלומית מעט.

מיטב הנוער

7 צלמים, גלריה „ראפ", רח' נחמני 43, ת"א.

כתשובה או כהשלמה לביאנלה לצילום המתקיימת עתה בעין־חרוד, שם מוצגים בביתן הישראלי שלושה צלמי עתונות, אירגנה גלריה „ראפ" תערוכת צילום שונה בגישתה, פחות תיעודית וממוקדת ויותר מגוונת ופתוחה.

שבעת הצלמים המשתתפים מכחישים קשת רחבה של גישות, תכנים וסיגנונות. רובם מוכרים היטב בציבור, הרבו להציג (גם במוזיאונים) והם מן הצלמים המרכזיים והבולטים בארץ.

שמחה שירמן מציג, כרגיל, צילומים אמנותיים, אפרוריים ורכים, שבכל אחד מהם נרקמת אווירה רגישה ואנינה, בין אם מדובר בפסל קלאסי של ונוס הניצב בין עצים או אפילו רק בסירה ריקה בים.

הבדל משמעותי יותר בין התערוכה הקבוצתית הקודמת של חברי „מימד" לבין הנוכחית ניכר, כצפוי, כשמדובר בפיסול. הפסל היחיד בחבורה, שמחה שפירא, מציג הפעם עבודה דיפסיכונית שבדומה לפסליו אפשר

ברקת בר־יעקב (גלריה „ראפ")

אריה ברקוביץ (גלריה „מימד")

למצוא בה שפע של צורות הנדסיות, מנגנונים ומכשירים, אך לצידם פועלות הפעם גם צורות אמורפיות, כתמיות וטיפולים ציוריים ש„מרככים" ומעשירים את הדברים.

מבין האורחים – מאיר פיצ'חוזה מפתיע ומרתק כתמיד. הצירופים המגוונים שלו, האסתטיקה המיוחדת שנוצרת כתוצאה מהשעטנז הבלתי־צפוי והמיומנות הטכנית מהנים שוב ושוב. הפעם הוא מצייר בצבעים עזים ראשי קופים פעורי־פה על גבי רקע מנוקד ומשחקי סימטריה והכפלה של פרופיל דו־ראשי ישר והפוך. בעבודה קטנטנה נוספת הוא משלב רישום „מסורתי" של תינוק עם לחיות חמינו, גלילי עץ בצבעים ופקק פלסטי גדול שעליו מצוייר נוף קיטשי. עיגול שחור במרכז הפקק הזה גורם לו להיראות כעין, מה שמוסיף מימד סוריאליסטי למכלול הבלתי שיגרתי כשלעצמו.

זיאק דינר מציג מבנה תלת־ממדי חלול המורכב מכפיסי עץ ורישום שעוסק בצורות דומות ואילו פנחס ריטוביץ מציג לוח גדוש במיתווי עפרון דינמיים ומופשטים שהוא מגדירם „רעיונות וגישושים" ואכן כך הם נראים. קשה להתייחס אליהם כאל יצירות אמנות, במיוחד יחסית לציוריו העשירים והמרשימים פי כמה. אלי שמיר מציג עבודה מינורית המורכבת משורת רישומים ריאליסטיים קטנים ועדינים של אובייקטים יומיומיים כמו תפוח, גביע, מקטרת וכו', ואילו העבודות התכליתיות הבהירות של יובל קדר נראות כמו נוף שעובר לשפה פלסטית מופשטת למחצה.

דפנה כהן יוצרת בעזרת ריסוסי צבע מעין קולאז' רב־שכבתי של מסכי צבע אפורים, שמהם פורצים לכל עבר קטעי דימויים כמו ידיים, רגליים, מכשירים, תלתלים וכד' ושפע הזיכויות והכתמים המופשטים יוצר אפקטים מורכבים של חפיפה חלקית, משחקי אור־צל ואווירה פנטסטית קמעא.

ביגאל של מציג שתי עבודות דומות לאלה שהציג לפני כשנה במוזיאון ישראל. כמו שם, גם כאן הן ענקיות, אפלוליות, מבויימות, תיאטרליות, סמליות ונושאות משמעויות הקשורות בעירום נשים וגברים ובתדמיות התרבותיות המלוות אותו.

מיכה קירשנר מציג ארבע עבודות מתוך פרוייקט אקטואלי־פוליטי שלו המתפרסם באחרונה בעיתון „חדשות". הוא מגדיל צילומים של קורבנות האינתיפאדה ומצמיד להם טקסט אינפורמאטיבי, המדווח על נסיבות הפגיעה שלהם. במיוחד מרשימה ה„מדונה" הערביה שלו – אשה שנעצרה בהיותה בחודש התשיעי להריונה וכאן היא מצולמת בישיבה שלווה ומלאת הדר, בשמלה וכיסוי ראש שחור, כשתינוקה על ברכיה.

איל אין מתמקד בצילומיו ברגישויות חזותיות של חומרים ומירקמים ומצלם נושאים יומיומיים פשוטים כמו חול, אבנים, צמחים, גדר תיל מכוסה בד ושאר קטעי סביבה בהם קלטה עינו משחקים צורניים מעניינים וניואנסים עדינים של אורות וצללים. יגאל שם־טוב מציג צילומים מוזרים וספוגי אווירה לא־מציאותית. בובות קטנות של מרפסת של בית־תבנית, בובה דמויית גוויה שוכבת, ותקריב גדול של פנים פגומים, הנראים כפסל אבן שבור, מקנים חוויה מיוחדת במינה.

ברקת בר־יעקב היא פנים יותר צעירות חדשות בעולם הצילום המקומי. היא משלבת בצילומיה דימויים שונים ומשונים כמו ציורי דמויות של קדושים נוצריים, אבנים צבעוניות, רישומים, עצמים, דגמים דקוראטיביים ועוד. הצירופים היחודיים והצבעוניות הנפלאה יוצרים אסתטיקה מקורית ומרשימה ביותר. גם הלי פנגר הוא בגדר גילוי חדש ב„נצרת־זהוב" וצילומיו משקפים סביבה, מראות וטיפוסים זרים לנו. הוא מצלם דיוקנים פשוטים, ישירים אך חזקים וכן „אינטריור" של מעון נטוש, הרוס ומוזנח עם חלון פרוץ, רצפה מזוהמת וכו', כך שמתקבלת אווירה קשה של הרס ועזובה.

לכל אחד מן המשתתפים בתערוכה „עולם" אישי ייחודי, אך כולם מצויינים וזוהי תערוכה איכותית ויפה שכדאי מאד לראותה.

„להגשים את עצמי כאדם"

מאת איזה פרליס

מרגריט יורסנאר: „היצירה בשחור"; מצרפתית: אביטל ענבר; זמורה, ביתן – מוציאים לאור * הוצאת „ספרית פועלים", 1988.

מרגריט יורסנאר (1903־1987), האשה הראשונה, שנבחרה לאקדמיה הצרפתית, זכתה לתהילה בעיקר כמחברת רומנים היסטוריים. אכן למדנותה ובקיאותה בנושאי סיפוריה, אינן מוטלות בספק, אך מטרתה שונה מזו של היסטוריון. היא עצמה הגדירה את האמן מסוגה כפוסח על שתי הסעיפים: „רגל אחת בעולם הידע ורגל אחת באמנות המאגיה, או ליתר דיוק במאגיה של ההדות". המציאות ההיסטורית סיפקה לה את החומרים, אך הבניין הבדיוני, שנבנה בהם, הוא פרי דמיונה היוצר.

בניגוד לרומנים היסטוריים של „צבע", הרפתקאות ומלודראמה, ספוגות יצירותיה הגות מעמיקה, שביסודה היא פסימית. אין האנושות מתקדמת, בקו עלייה בלתי פוסקת, שכן האדם אינו משתנה במהותו. בכל תקופה ניכר „המצב האנושי", שממנו ניתן ללמוד לקח לגבי ההווה והעתיד. בכל זאת אין זה מקרה, שמרגריט יורסנאר התמקדה בתקופות הקרובות אל לבה והולמות את השקפת עולמה. ב„זכרונות אדריאנוס" היא מתרפקת על המאה השנייה לספירה, „ברגע שהאלים מתו וישו עדיין לא בא... רק האדם לבדו היה". עלילת „היצירה בשחור", שתורגמה עתה לעברית, מתרחשת במאה השש־עשרה, על סף העידן המודרני. תמציתה מאבק לשחרור הרוח האנושית מכבלי הדוגמה וסמכות הכנסיה, שאנשי המאה השנייה כלל לא הכירום.

בעידן האמונה של ימי הביניים, נחשבו חיי העולם הזה לפרוזדור, המוביל אל טרקלין חיי הנצח. הרנסאנס העמיד במרכזו את האדם בן־החורין, המממש את עצמו בחייו עלי אדמות, כך מסתבר מדברי פיקו דה לה מיראנדולה, המשמשים „מוטו" לספר שלפנינו. „הטבע תוחם מינים אחרים בחוקים שכוננתי. אך אתה, שכל גבול אינו מגבילך, אתה את עצמך מגדיר ברצון החופשי שלך, שבידיך נתתיך. כוננתיך במרכזו של העולם..." המאה השנייה, לפני נצחונה המוחלט של הנצרות ותקופת הרנסאנס, נושאת נס המרי הרוחני, משלימות איפוא זו את זו בשתי היצירות של יורסנאר.

גיבור הרומן „היצירה בשחור", זנון איש פלאנדריה, מגלם באישיותו את איש הרנסאנס וגם את לוחם חירות הרוח בכל הזמנים. בתאוותו לדעת ולהעמיק חקר, מוכן הוא לחרוג מכל הגבולות, להתנער מכל סמכות, לכפור בכל המוסכמות של המשפחה, החברה והכנסיה. בניגוד לתקופתנו, שבה בקושי רב מצליח המלומד להתמצא בתחומו הצר, סגד הרנסאנס ל„אדם אוניברסאלי", שידו רב לו בכל המדעים והאמנויות וכן בענייני חברה ופוליטיקה. זנון הוא דמות אופיינית לתקופה: פילוסוף, איש מדע, רופא, ממציא ואפילו אלכימאי, שכן לא היה עוד גבול ברור בין מדע מדוייק והזייה. בדמות זאת יצקה המחברת תכונות של ענקי זמנו, כמו ליאונרדו דה וינצ'י, אראסמוס ואחרים. כאיש פלאנדריה (היום חלק מבלגיה), זנון הוא בן ארצה של המחברת, בת לאב צרפתי ואם בלגית. כבנם מחוץ לנשואים של אשה פלמית ואיש כנסיה איטלקי, ממזג זנון מורשת כפולה של תרבות בארצות השפלה הרנסאנס האיטלקי.

משך חייו של הגיבור, כפי שמציינת המחברת באחרית דבריה, חופף לאירועים היסטוריים מכריעים ובראשם הקרע בתוך הכנסיה, שהיתה עד אז בבחינת „גלימה נטולת התפרים". שחיתות הממסד הכנסייתי (עיין ספרה של ברברה טוכמן: „מצעד האיוולת") גרמה לתנועת מחאה אדירה ומכאן למלחמות דת מסועפות ועקובות מדם. מיתקפת־הנגד של הקאתוליות, שגייסה את „שירותיה הטובים" של האינקוויזיציה, מסמלת בגורלו של זנון „הכופר".

במבט לאחור עוטה המאה השש־עשרה הילה של זוהר, כייחוד סוכות אמנים גאונים, שהעניקו לנו יצירות בנות אלמוות. במבט מקרוב מתגלים צללים רבים באותה תקופת־מעבר מן הישן אל החדש, הנלחמים זה בזה בחמת זעם. כפנורמה היסטורית, רחבת־יריעה, השתדלה המחברת שלא לפסוח על שום התרחשות משמעותית. נדודיו של הגיבור על פני אירופה מביאים אותו תכופות למקום התרחשות כלשהי, אבל בפרקים רבים מתוארים עניינים, שלא נטל בהם חלק.

כפל פניה של התקופה משתקף בניגוד שבין זנון, תאר־הדעת, והדתו תאר־הכוח: שני צעירים, אשר בפתח סיפורנו עוזבים את ביתם ויוצאים לדרך נדודיהם. שניהם שואפים להגשמה עצמית, כל אחד על פי דרכו: זנון כאיש־הרוח, הדתו כגיבור־מלחמה, שכיר חרב. שאיפה זו של מימוש ה„אני", הטבועה בעצם מהותו של הרנסאנס, באה כאן על ביטויה המפורש. „רצוני להגשים את עצמי כאדם" – אומר הדתו. „רצוני שלי להגשים את עצמי כיותר מאדם סתם" – משיב זנון. תהילה צבאית סופה אנטי־קליימקס אירוני. „הוא נספה במהלכה של גיחה לאיסוף מספוא". הגבורה האמיתית, שהמחברת מעלה אותה על נס, היא גבורתו של איש־הרוח, הנשאר נאמן לאמיתו ומקריב על מזבחה את חייו.

באחרית דבר מסבירה המחברת את מובנה של „היצירה בשחור", המשמשת בספרי אלכימיה לציון „שלב ההפרדה וההתמוססות של החומר", שהוא שלב קשה ומסובך ביותר. מושג זה „התרחב כמלית למבחני הרוח המשתחררת מן השיגרות ומן הדעות הקדומות". מבחנים אלה מהווים את מסעו הרוחני של זנון המקביל למסעותיו על פני ארצות אירופה.

ככל שמרגריט יורסנאר מעריצה את האדם היחודי, שהוא „יותר מאדם סתם", כן מועטת הערכתה לכלל האנושות. ככל שהיא מרבה בתיאורי העבר ההיסטורי, כן בולטת זיקתה להווה. הסקרנות האינטלקטואלית, שאינה יודעת שובע, הרוח הביקורתית הנועזת, החיפוש המתמיד אינם תופעה חד־פעמית, מוגבלת לתקופה מסויימת. „אין בנמצא כל הסדר בר־קיימא בין אלה שמחפשים, שוקלים, מנתחים ומשתבחים ביכולתם לחשוב מחר בשונה מהיום, לבין אלה שמאמינים, או חושבים כי הם מאמינים, וכופים על זולתם לנהוג כמותם, ולא, יגזרו עליהם מות". מבחינה זו מעדיפה המחברת את התקופה האלילית, הסובלנית כלפי כל האמונות והדעות, על פני עידן אמונה צרופה, דתית או חילונית, הכופה על הכל את הקונפורמיות המוחלטת.

שתי מלחמות עולם של זמננו מוכיחות בעליל, שהסדיזם הוא תכונה אנושית קבועה, הלובשת צורות שונות בהתאם לזמן ולמקום. מכאן, שזנון, כ„דוברו" מטעם המחברת, נאלץ לבטא רעיונות אלה כנבואה לעתיד. „ביום שבו לא עוד יהא הדבר באופנה לטבוח זה את זה בגין סוגיות של דת, תמצא לה העויינות דרכי־כיבוש אחרות". נבואה קודרת, המגשימה את עצמה בכל דור ודור.

בניגוד לרמה המוסרית של האנושות, שאינה עולה כלל, משתפרת הרמה הטכנולוגית בקצב מסחרר. בתקופת הרנסאנס חלה פריצת־דרך רבתי בהתפתחות המדעים, אף כי היו גם סטיות לשבילים ללא מוצא של אלכימיה, איצטגנינות וכיוצא באלה. זנון נקלע בין אלכימיה ובין מחקרים, העתידים לשאת פרי בעתיד, אף כי במאה השש־עשרה היו בבחינת הזייה. בהקשר זה שוב שמה המחברת בפיו דברי נבואה, שכן התקדמות המדעים והמצאות טכנולוגיות טומנת בחובה סכנה לקיום האדם, כפי שחזינו מבשרנו בדורנו האטומי.

זנון נמשך לרעיון תעופה (שבו עסק במציאות ליאונרדו דה וינצ'י), אך מכיר בסכנה להפקיד המצאה כזאת בידי המין האנושי. „אין זה מן התבונה ליתן בידיהם של שוטים את הכוח להפוך את סדרי הטבע, ובידי אנשי־מדון את היכולת לעוף בשמים". מאידך גיסא זהו תהליך בלתי־נמנע. זנון משוכנע ש„הזיות־שוא אלה תתממשנה ביום שבו יתמסרו לכך בני־אדם בכל מאמצי־כוחם". באחרית הימים הזאת תתגשם גם הנבואה האפוקליפטית: „היפתחי תהום נצחית ובלעי בעוד מועד את הגזע הזה, שרוח תזזית אחזה בו".

נראה שהמחברת הטילה על עצמה משימה כפולה: תיאור התקופה על שלל גילוייה והפקת לקחי העבר לבני ההווה והעתיד. מרגריט יורסנאר היא סופרת „כבדה", המתייחסת למסר הגותי שלה וללקחיו המוסריים ברצינות תהומית. זרה לה „הנגיעה הקלה" הצבצוש של תורנטון ויילדר, היודע להעביר את מסריו בקליפת אגוז. נוכח „המצב האנושי" אין היא יכולה לחייך בהומור, סלחנות ואירוניה. ברם, קורא המסוגל לשאת כובד ראש זה, ימצא בספר הרבה תיאורים מרתקים ורעיונות מקוריים ויבוא על שכרו.

מרגריט יורסנאר

מהדורה שנייה לספר „מדינת ישראל וארץ ישראל"

הספר „מדינת ישראל וארץ ישראל", שבעריכת אדם דורון, בהוצאת בית ברל שיצא לאור לראשונה בפברואר 1988, ראה אור בימים אלה במהדורה שנייה.

המשרד לאישור ספרי לימוד שבמשרד החינוך והתרבות נתן לספר גושפנקא של ספר עזר למורים, למחנכים ולאנשי הוראה (בעיקר במקצועות הגיאוגרפיים, ההיסטוריה של עם ישראל, ולימודי ארץ־ישראל). סקירה ברדיו וינה ציינה, כי הספר מייצג את כל הזרמים הפוליטיים בישראל.

תופעה מעניינת המלווה את הספר, העניין שמגלה בו העיתונות הערבית בישראל. שבועון אחד כתב עליו, שזהו ספר חובה לכל ערבי פלשתינאי. בעיתון אחר נכתב עליו, כי אף שאינו ממלא אחר הציפיות הפוליטיות של כותב המאמר הריהו ספר מעניין ומרתק, שניתן ללמוד ממנו על זרמי המחשבה הפוליטית שבקרב היהודים בנושא ארץ ישראל.

„ציון"

במאמר הפותח את החוברת החדשה של „ציון" דן ד"ר בן־ציון רוזנפלד במשבר הנשיאות בארץ ישראל במאה הג' לספירה. פרופ' אברהם גרוסמן דן בזיקה שבין המבנה החברתי ליצירה הרוחנית בקהילות ישראל בתקופת הגאונים. ד"ר יוסי בן־ארצי כותב על תוכנית התיישבות של משה מאירוביץ. במדור זוטות שני מאמרים: במאמר הראשון דנה אן אליזבט גרדנר בספרי מקבים: המאמר השני, פרי עטו של אביגדור לוונהיים, דן ביהודי בודפשט והגליצאים – פרשה משנת 1904.

מדור „תגובות" עוסק בסיפור הידוע על קמצא ובר קמצא. ד"ר דניאל שוורץ ופרופ' דוד רוקח מתעמתים ביניהם על הפירוש ההיסטורי הנכון לסיפור זה.

את החוברת חותם מדור „ספרים ודברי ביקורת".

מן הפוליטי

(המשך מהעמוד הקודם)

חשש לגבי התקבלותה על־ידי הקורא, וללא היסוס לגבי תגובותיה של הביקורת. שהרי לסינג בהפקעתה עכשיו מכל הקונוונציות הספרותיות שבהן פעלה בעבר, מרשה לעצמה לחולל כאן יצירה, שהיא למעשה אנטי־קונוונציה בעיקרה: עלילה מצומצמת, גיבורים חסרי דמות, התפתחות עלילתית ידועה מראש, לשון רשמית ויבשה, ואוסף ארכיוני משעמם; ואף על פי כן בוחשת לסינג בחומרים דלים אלה בהוויות יצירה עצומה, כשאותה תחושה בכפפת של שחרור מהפכת בהם לכאן ולכאן, ממציאה אותם מחדש, מוניקה אותם לכל קפריזה אפשרית. יוצא איפוא כספרות־החלל אצל לסינג באה לכלא פונקציה אישית באותה מידה שהיא ממלאת פונקציה יצירתית, וה„שחרור" כמילת־מפתח ליצירתה הכוללת, הולכת ונטענת במשמעויות בלעדיות לאישה, כאילו נתיחוה כלקסיקוגראפיה פמיניסטית בפני עצמה.

(מאמר שני ואחרון)

1) כפי שהיא מעידה על כך בעצמה בראיון: „בעבודתי הראשונה „העשב מזמר" הופיעו כבר כל הנושאים שלי. מבקרים נוטים לסווג, להעמיד תקופות, לחלק... תחילה אמרו שאני כותבת על בעיות גזע, אחר־כך על קומוניזם, אחר – על נשים, על התורה המיסטית וכו', וכו'. אבל במציאות אני אותו אדם שכותב כל הזמן אותם נושאים" (שם, עמ' 1).

2) וראה בעיקר: PETER CARACCIOLO - "WHAT'S IN A CANOPEAN NAME" DLN SPRING 1984, p. 15.

3) ברומאן זה מגנה לסינג, בנוסף לפמיניזם, לשלב גם ייצוגים לזרמים והוגים, דתיים או רעיוניים נוספים שהיא פעלה בקרבם (כמו שאמר הצופי שאבת האל היא לא איסלאמית, לא נוצרית ולא יהודית אלא מעבר לזה). לפיכך היא עושה שימוש רב, כפי שהערנו לעיל, במקורות כנועים: אשוריים – סיפור גלגמש, תנ"כיים – מגדל בבל, סדום ועמורה, נוצריים – הולדת ישו, וכך באיזכורים סמים של יוון כערש התרבות הקלאסית (הפלאנטה האצילה קאנופוס מתקבלת כ„אידיאה האפלאטונית" לגבי שיקאסטה, או יוון כאם החוק והדמוקרטיה, במשיכה לסבא את העולם כך... (באותו משפט־תאריה, גם על סף קצה.

4) ELIZABETH MASLEN במאמרה "DORIS LESSING: THE WAY TO SPACE FICTION", DLN (SPRING 1984) מפנה את תשומת הלב לעובדה שגם אם ראשית כתיבתה של לסינג מבטיחת בקונבנציונאלית, מאכלות אותה, בכל זאת, היערכות לסוגיות ייחודיות לה. עניין זה בולט כבר בספרה הראשון „העשב מזמר", המחברת מבצבצת אלי על כך. אבל לעניננו כאן, אין ספק שגם ב„שיקאסטה" ההיערכות הלשוניות היא אפקטיבית, כאשר היא בעבודה זה בצד זה לשון ביורוקראטית מעשית דהויה של כל־יד קאנופוס, בצד לשון אישית, מגומגמת ונבוכה של בני שיקאסטה (כמו, למשל, רייצ'ל שרבאן ביומן שלה. למותר לציין שהסמיכות בין שתי הלהגות רק מדגישה את הדרך הבירורי והאנושי הפרובלמטי של כל כך. הן כתחוה השיטתית הן מבחינה תקשורתית.

5) על דרכי כתיבתה אלה דנה לסינג במאמר להלן:
D. LESSING - "ON THE GOLDEN NOTEBOOK", PARTISAN REVIEW, WINTER 1973.

6) F.R. KARL - "DORIS LESSING IN THE SIXTIES: THE NEW ANATOMY OF MELANCHOLY", CONTEMPORARY WOMEN NOVELISTS, ED. P. MEYER-SPACKS, NJ 1977.

7) מעניין לבדוק אם הלאור של המדע הבדיוני ואו ספרות האלה, בכפט כאמצעי משחרר בכתיבתן של נשים. על כל פנים שמנה של נשים־כותבות מתקבלים בספרות כבולטים ביותר לגבי ספרות זו (כמו אורסולה לה־גווין או דינה הגרדסון). וראה גם עבודת־דוקטור בנושא האישה המדע הבדיוני: ROBIN ANN ROBERTS - NEW SPECIES: THE FEMINIST TRADITION IN SCIENCE-FICTION FROM MARY SHELLEY TO DORIS LESSING. 1983.

דפוס ראשון
ספרים חדשים

אנתולוגיות

מכאן ומכאן

אמשול לך משל / אסוף, סידר והוסיף מבוא קצר מאיר איילי / ספריית פועלים / 92 עמ'.

57 משלים מספרות התלמוד והמדרש לוקטו יחדיו בידו האמונה של מאיר איילי, איש קיבוץ יפעת והוצגו כאן יחד עם נמשליהם ועם דיון במקבילותיהם. הנה, למשל, משל האדם שיש לו שתי נשים התולשות משערותיו וסופו שיוצא קרח מכאן ומכאן. נמשלו, בהקשר של מסכת בבא קמא הוא המעשה ברב אמי וברב אסי שהפריעו לרבי יצחק נפחא בשיעורו ורצו ממנו שידרוש לפי טעמיהם האינדיווידואליים. איילי מעמידנו על כך וגם מזכיר לנו מה סיפר אייסופוס ומה קרה לרבי אבהו ולרבי חייא בר אבא. בסוף הספר, מילון המקורות המדרשיים שהוזכרו בו.

הספר כלול בסידרת „עופר איילים" המוקדשת לזכרו של עופר איילי.

יהדות המזרח

דברי הקונגרס

מחקרים בלשונות היהודים / ערך משה בר־אשר / משגב ירושלים / 161 + 62 עמ'.

הקונגרס הבינלאומי השני לחקר מורשת יהדות המזרח, שנערך בירושלים לפני כארבע שנים, הוקדש לתרגומי המקרא ללשונות היהודים מזה ולמחקרים כלליים בלשונות היהודים מזה. עתה כונסו הדברים עלי ספר. בחלקו הראשון ארבע הרצאות פתיחה (ובכללן, למשל, „התרגומים לתנ"ך בערבית־יהודית במזרח בעת החדשה והצגה לשונית תרבותית") ודיון. בחלקו השני, על ניביהם של יהודי כורדיסטאן, על לשון הנשים בתימן ועל מפעל מסורות הלשון של עדות ישראל. עוד שם חלק לועזי ובו גם ניתוח בלשני ראשוני של הלהג היהודי־ספרדי בישוב הישן בירושלים.

אקטואליה

מנקודת ראותו

מחיקת אפסים / מאת יצחק מודעי / עידנים / 236 עמ'.

בימי כהונתו של יצחק מודעי כשר האוצר עבר השקל מן העולם ותחתיו בא השקל החדש. כך נמחקו אפסים רבים מן המטבע הפיננסית שלנו וכך נולד שם הספר הזה המגולל בעיקר את פרשת כהונתו כבכיר השרים הכלכליים של ממשלת האחדות הלאומית מראשיתה ועד שהסתיימה בהתפטרות־הדחה. השר הליברלי בוחן בספר זה מנקודת־ראותו את השתבשותה של הכלכלה הישראלית במחצית הראשונה של שנות השמונים, את עיצובה של התוכנית הכלכלית שהוציאה(?) את ישראל מן הבוץ, וגם את סתרי הפוליטיקה במקומותינו – כפי שהם שוררים בביתו פנימה (קרי, במפלגתו ובליכוד) וכפי שהם נגלים לו ביחסים שבין המפלגות. הקורא ימצא כאן מדוע ואיך היה מודעי לצנינים בעיני פרס וגם איך ארבו חבריו לסיעה לנפילתו.

זכרונות

מרוסיה באהבה

הינתקות ממוסקווה / מאת ארקדי שבצ'נקו / תרגם מאנגלית יוסף לויכה / משרד הביטחון – ההוצאה לאור / 336 עמ'.

„מאז ומתמיד אהבתי את רוסיה, ואוסיף לאהבה עד עולם. במשך תקופה קצרה זכיתי בתוך עבודתי עם ממשלת ארצות־הברית, כדי לעזור לה להיטיב ולהבין את מטרותיה ואת פעולותיה של המשטר הסובייטי – משטר שידעתי היטב ולמדתי לשנוא. במשטר זה ובמערכת התומכת בו – באלה בלבד „בגדתי". דברי המחבר, מי שהיה סגן המזכיר הכללי של האו"ם, האזרח הסובייטי רם־הדרג ביותר שערק למערב. בין הדפים הוא מספר לנו לא רק על מה ולמה אלא גם מה נעשה בחדרי־חדרים בקרמלין ומי העושים. עוד אנו למדים על מלחמת ששת הימים ומלחמת יום־הכיפורים בעיני הסובייטים, על חינו של ולדהיים בעיניהם וגם על תקותו „כי עשור שנים של שתיקה עויינת בין מוסקווה לירושלים עשוי להגיע לקיצו".

קריקטורות

חמישים מרבבה

ארבעים / מאת דוש / ספרית מעריב / בלי ממוספרי עמודים.

בעשרות אלפים קריקטורות פרסם קריאל גרדוש בארבעים שנות המדינה ומתוכן בחר להציג עתה 50 במקובץ. „בחרתי בחומר עמיד ורלוונטי ככל האפשר. במוטיבים הבסיסיים של הקיום הממלכתי. באירועים שהשאירו את חותמם על המשך הסיפור. ניסיתי להביא תמונות של היער כולו במקום עצים בודדים. על־פי גישה זו אין צורך בכרונולוגיה קפדנית, וחסכתי מן הקורא תאריכי פרסום מדויקים". קריקטורה וסיפור קטן בצידה. סוף־דבר: „עד כה התוצאות משביעות־רצון. אבל ... נראה כי התמצנו משהו. עם קצת יותר תבונה, נחישות, אחוה ומזל יכולנו להיות יותר בטוחים, רגועים ומאושרים. ואז היתה נשאלת השאלה: האם זה סיפור יהודי?...".

תרגום

לאלג'יריה באהבה

כלולות־הקיץ / מאת אלבר קאמי / תרגמה מצרפתית אביבה ברק / מועדון קוראי מעריב / 119 עמ'.

שני קובצי סיפורים שכתב אלבר קאמי (חתן פרס נובל 1957) – הראשון בשנות השלושים והשני בשנים 1940־1953. שניהם נסבים על מולדתו אלג'יריה ועל עריה הים־תיכוניות: אלג'יר, אוראן, ג'מילה וטיפאזה. בלב הסיפורים, הגיגיו ורעיונותיו המוכרים מן „האדם המורד" ו„המיתוס של סיזיפוס". בכלל זה: „כאן אני מבין מה היא תהילה: הזכות לאהוב בלי מצרים. יש רק אהבה אחת בעולמנו זה. לחבק גוף של אשה משמע גם לאמץ אל לבך את השמחה המוזרה הנולשת מן השמים אל הים". „להכיר בקשר הזה שבין האדם לאדמה, לאהוב כמה אנשים, לדעת תמיד כי יש מקום שהלב ימצא בו מנוח, הרי לנו כבר ודאויות רבות מדי למשך חייו של אדם אחד ויחיד". „עולמנו זה מורעל באסונות ודומה כי הוא מתבוסס בהם. כל כולו מתמכר לכאב שניטשה כינהו רוח־הכבדות. אל ניתן לו יד. אין טעם לבכות את הרוח: די אם נעמול למענו".

הו טדיאוש

הנה / מאת סולילו פוליבר / תרגמה מאנגלית עדה פלדור / שוקן / 426 עמ'.

סיפור של אחותנו בת ישראל שנישקה באחד מימי הקיץ 1882, בעודה בת שבע, עם השגץ הפולני טדיאוש והפרעה משחקה בגלל הפוגרום ולא שכחה את טעם הבראשית הזה אלא יצאה לחפש אחר העלם והתגלגלה בכל מיני תהפוכות ופילסה את דרכה בשכלה החריף ובלשונה השנונה ונסעה אל קצוי ארץ וצדה גברים לרוב וסופה שמצאה את המבוקש וגם את העושר הגדול. על המחבר נאמר שהוא מיליונר מעסקי סחר בין־לאומי.

בדרך לעולם־רוש

מקף השמיירית / מאת רוברט ל. פורוורד / תרגם מאנגלית עמנואל לוטם / כתר / 258 עמ'.

אנשי „פרומתאוס", שבין מובחר של גברים ונשים, יוצאים למשימה שעתידה להימשך כל ימי חייהם. מגמת פניהם אל מערכת הכוכב הכפול עולם־רוש זה המסע הראשון של האנושות אל מעבר לגבולותיה של מערכת השמש (הגם שסופרי מד"ב רבים כבר תיארו מסעות כאלה לרוב). בהגיעם אל היעד הם יוצאים לסייר באוקיינוסים הרעילים (העשויים מאמוניה) ובפסגות המסוננות ומגלים לשמחתם שאינם לבד. במיא, תאומו של עולם־רוש יש פלואנים וגם פחד, בדידות וניכור. המחבר הוא פיסיקאי ולפיכך יש גם פרוטוקים מקצועיים.

החברה ◈ למתנ"סים

החברה למתנ"סים מפעילה 150 מתנ"סים בכל רחבי הארץ, המקיימים פעולות תרבות, חברה, חינוך וקהילה לכל הגילאים. כל מתנ"ס מנוהל כגוף משפטי עצמאי.

יזמים חברתיים המתפעים אתגר, מוזמנים להציע את מועמדותם לתפקיד

מנהל/ת

למתנ"ס בעוספיה

דרישות התפקיד:
● בעלי השכלה אקדמאית ● תינתן עדיפות לבוגרי תכנית שוהרץ ● נסיון במינהל חינוכי ובחינוך המשלים ● נסיון מוכח בארגון מינהלי וכלכלי בהיקף רחב ● נכונות לעבוד בשעות לא שגרתיות ● מגורים במקום (תנאי הכרחי).

הגשת המועמדות תיעשה בכפוף לתנאים שהחברה תקבע.

יש לפנות בכתב, בצירוף קורות חיים, שמות הממליצים ופרוט הניסיון אל עמי שגב, ממונה על הטיפול בפרט וכוח אדם, החברה למתנ"סים, גבעת הנזינט ירושלים, 91034.

על הפניות להגיע עד 18.11.88

משרד הבטחון
מחפש מתנדבים
לטיפול במשפחות נפגעי צה"ל

למשפחות הגרות באזורים: חיפה, בן־דור, ישובי הצפון בגליל המערבי, עפולה, יוקנעם, מגדל העמק וקרית ים.

טלפונים: 04-541158
04-541159
04-541160 בשעות הבוקר
04-541166
04-541167
04-222348
04-252401 בשעות הערב

לחב' תעשייתית באזור המרכז דרוש/ה

מנהל/ת
מח' פרסום

כשורים נדרשים:
השכלה אקדמאית בכלכלה או מנהל עסקים,
רצוי תואר שני.
הכרחי נסיון קודם בפרסום ושווק.
רצוי ידע קודם במחקרי שווק.
גיל נדרש בין 40-35.

המועמדים המתאימים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים, נסיון בעבודה וטל' להתקשרות, לת.ד. 9020 ת"א מיקוד 61090, בציון שם המשרה.
המשרה מיועדת לנשים וגברים כאחד.

התעשיה הצבאית

לתעשיה הצבאית באזור המרכז

דרושים/ות

★ 01/58 **מפעילי מכונות וציוד אוטומטי**

דרישות המשרה:
1) בוגרי בית ספר מקצועי 3 או 4 שנתי (במגמות מכניקה ומכונות).
2) לאחר שרות צבאי
3) בריאות תקינה (פרופיל 72 ומעלה).

★ 01/58 **עובדי "יצור" בלתי מקצועיים**

לעבודה במשמרות.

דרישות המשרה:
1) 10 שנות לימוד לפחות.
2) לאחר שרות צבאי.
3) בריאות תקינה (פרופיל 72 ומעלה).

★ 01/58 **עובדות "יצור"**

דרישות המשרה:
1) 11 שנות לימוד לפחות. שליטה מלאה בעברית.
2) בריאות תקינה.

מועמדים העונים לדרישות המשרה מתבקשים לפנות ליחידת התעסוקה של התעשיה הצבאית, רחוב הארבעה 16, תל־אביב, בימים: ב, ג 8/11/88–7 בשעה 8.00 בבוקר.

נא להביא תעודת זהות, פנקס מילואים ותעודת שבוי ו/או תעודת פטור.
על כל עובד/ת יהיה להצטייד במועד מאוחר יותר בטופס שליחה של שירות התעסוקה במקום מגוריו.
(הסעות למפעל וחזרה מבנימינה בצפון עד אשדוד בדרום)

כלל (ישראל) בע"מ
למחלקה המשפטית
דרושה
פקידה כתבנית

הכישורים: ★ ידע במעבד תמלילים וורדמיל ★ עדיפות לבעלת נסיון

לפנות בכתב־יד, בצירוף קורות־חיים לת.ד. 11600 תל־אביב 61114

ברספק 55

לחברה העוסקת בפיתוח מיכשור אנליטי מתקדם - דרוש

מהנדס/ת מכונות

- *4-6 שנות נסיון בתכנון מכני.*
- *ידע בהפעלת מחשב ב- AUTOCAD.*
- *נסיון מוכח בתכנון מערכות אלקטרו מכניות ו- ELECTRONIC PACKAGING.*
- *יכולת הבעה בכתב ובעל-פה עברית/אנגלית.*

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות לת.ד. 560 רחובות 76103

לחברה מסחרית דרושה

מזכירה מעולה

טלקס, מכונת כתיבה באנגלית וכו' על בוריין.
נא לפנות בכתב לת.ד. 20182 תל־אביב

דרושים
אנשי מכירות
לעבודה בתערוכה
רווחים גבוהים במיוחד
למצטיינים ותצע משרה קבועה
נא להתקשר ביום א' 6.11.88 בין השעות 09.00 – 16.00 למיכה בטלפון 03-256461

---

pelec שיווק ומכירות

עבור אחד מלקוחותינו — חברה לשיווק מחשבים ותוכנה בעלת מוצרים ייחודיים בענף

דרוש(ה)

סוכן מכירות מעולה
(משרה 407)

תיאור התפקיד: *ניהול מרים מכירתי, סגירת עסקות, איתור לקוחות וקביעת פגישות, תכנון מערך המכירות תיאום ודיווח*
כישורים נדרשים: *יוזמה, עירנות, מוטיבציה, הופעה מכובדת, אמינות גבוהה.*
למועמד המתאים הכנסה נאותה
הגשת המועמדות תעשה בכתב־יד תוך פירוט קורות חיים וציון המשרה לת"ד 11767 ת"א 61116

פרסום

אינג' א. מרון ושות'
יועצים לניהול
בשביל אחד מלקוחותינו מחפשים

בקר איכות

למפעל דפוס בגוש־דן
המציאת קורות חיים נא לפנות לת.ד. 628 רמת־גן מיקוד 52105

רשת מכללות. בתי־ספר תיכוניים טכנולוגיים ומקיפים. בתי־ספר תעשייתיים ולהכשרה.

עמל

למרכז עמל

דרושים/ות

סמנכ"ל/מנהל מחלקה פדגוגית

דרישות המשרה:
1. השכלה גבוהה ברמה של M.A. או תואר שלישי.
2. רשיון הוראה קבוע ונסיון מוכח בהוראה וניהול בי"ס על יסודי מקיף/טכנולוגי.
3. כושר הדרכה בעבודה פדגודית, ייזום, תיכנון ופיקוח פרגוגי.
4. בקיאות בעקרונות המינהל החינוכי, ידיעה של חוקים ותקני החנוך וכושר ניהול משא ומתן עם גורמי חוץ.
5. ידע ונסיון בכלכלה חינוכית.
6. נסיון בפעילות חברתית כולל פעילות תנועתית.

מנהל מחלקת אפסנאות

דרישות המשרה:
1. השכלה אקדמית בתחום המינהל.
2. נסיון עסקי מיסחרי מוכח של 5 שנים לפחות בתחום ניהול משא ומתן מסחרי עם ספקים וחברות שרותים שונות.
3. נסיון מוכח בניהול מערכות מלאי.
4. ידע ונסיון ביישומי מערכות ממוחשבות לניהול מלאי ורכוש.

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות עד תאריך 25.11.88 ולפרט קורות חיים, נסיון והעתקי תעודות למחלקת כח אדם, עמל רחוב קהילת קייב 15, ת"א 69410

"עיר העתונאים" בע"מ החברה המובילה בענף במכירת אשונים יד שניה והרשים אפשרות לתשלומים נוחים- מספר קדיות הרשמות ממפר 1 בישראל- תנאי אביזרים וחלפים בכניס מישלון והדילי בנקוה משרד התחבורה האיגוד המפסים. רח' גולומב 26 ת"א 03-5370444 03-377292 (4176)

● לאספקה נהדרה טויוף 680 +750 11100 במחירי בבנק גם במבמא"ש (4196) 03-5440104 03-5440799

חלפי רכב משומשים

● "היכ'הלף" (מקבלת בגורה חלפים במכונים בשאריות מרכבים מפורקים לאחר תאונה (5742) 03-911921
● ובצהובות מנועים+ גירים +מרכים "רבבייסראל" 03-836246 (7808) 03-825718 03-825666
● מיבואן מנועים גירים ומכללים שונים לסכאות ומרכוח "מוסיק הלקוח" 03-886962 המלאכה 51 א"ת חולון (6301)

[illegible]

● במורי ג'י5 1983 מבריינת 04-320651 053-686141 (11065)

בתי"ס ושיעורים

● בית-ספר לריפוי טבעי לבוגרים 2 תל-אביב 03-623462-4 שמחת להודיע על פתיחת קורסים בקעוע בתוך בינלאומי. מסגר שודי הרליסבי הרצאה והדגמה היריד תתקיים ביום חמישי 10.11.88 בשעה 18.00 (8365)

איש עסקים בגיל העמידה בעל בשר בהחובות מעונין בהצעות לסוכנויות מקומיות בכל ענפי הכישורים ת.ד. 938 חדרה טל 08-452039

לסדר צילום
דרושים
סדרים סדריות
לינוטרון-202
03-613915
תנאים מעולים

לחברת תכשיטים ברמת־גן
דרוש
אחראי יצור
בעל ידע ונסיון (5 שנים לפחות) במודלים־יציקות צורפות ושיבוץ
03-264534, 03-259607

רנו

● 12, 1976 ספיישל פרטית בבית 03-291850 בעבודה 03-5745024 (6822)
● 12, ספיישל אוטומטי 1976 +אוטומטי רגיל 1976 במצב מצוין (6799) 03-9302060
● 18, 82 אוטומטית +מגן בעבודה 03-652111 (ובאשם) בבית: 03-5447846 (5679)
● לאוהבי הביצועים "רנו" פואגו, 2000, 1984, אוטומטי +כל הפינלולים האורגינליים יד ראשונה מצויינת (5317) 03-420848
● 1100 /5 –1981 5 דלתות +רדיו מחירון (2682) 03-299020
● רנו 5 להיסור 1300 1984+ מערכת 03-419747 (543)
● 18 סי-אימס 2 ליטר כב יוצר 84- 000, כל התוספות בית 03-5405874 03-203161 עבודה 03-5406441 (14819)
● רנו 16 1983 מנוע 1600 +מגן בערב (14410) 08-462885
● 18, כרוה, פרליבה 1984 בסי בעל כח הלכות חשמליים סטייאר עבודה 03-744342 בית 03-5616011 (14508)
● 9 ספרינטר 1400 1987 ראשונה 27,000 ק"מ +מגן +תוספת באחריות החברה 03-771668 (12880)
● רנו 9, 1983, מצב מעולה מחיר מחירון (11735) 03-313908
● רנו 4 1976 דרייסיקוטית מבני מעולה (10371) 03-5521280
● רנו 5 1982 1100/4 במצב מצויין (10249) 052-924058 ,052-924116
● 18 ספיישל 1982 +מגן /אפשרות החלפה (9964) 02-913380 02-912015
● 5, 1984 1100-5 שמורה יפהפיה (9912) 03-871580 44,000
● 12 פרטית שנת 1979 90,000 ק"מ טלפון (9734) 03-9300727
● "18" 1985 חשמלית ראשונה משמרות החלפה לחולה 03-849440 (8472)
● רנו 12 ,T.S 1975 חדשה לחלוטין (7676) 053-341393 053-349727
● פאגו 2000 1983 G.T.X מב"ק ראשונה, ארגה, 64,000, +מגן+ כל התוספות מחירון 03-492529 (7612)
● לרציניים בלבד 12 ספיישל 1975 שמורה נהדרה 03-315538 (7215)
● 5 /5 1984 1500 להיסור שמורה +מגן 03-908739 (6298)
● 12, 76 טי-אס 1300 מצויינת (5491) 03-299603
● רנו 5 /5 1100 1983 במצב מעולה בהזדמנות 03-734226 (5001)
● אוטומטית 1600 1981 18 +תוספת מצויינת 03-5516916 12.500 (4795)
● 4 1980 במצב מצויין אוטוליב 3,500 ש"ח 03-887574 (4213)
● 5/5 דלתות 1983 בהזדמנות 10.500 ש"ח 03-5032359 (5926)
● 12 סי-אס פרטית 1974 +אוטוליב מצויינת 03-9330662 03-916908
● 59 4 1979 שניה 03-285271 בבית 03-9663408 (11060)
● 4 5 1974 מבני חיצוני מצויין 3,700– ש"ח 03-5591147 (10231)
● 4 79 +טסט מצויינת לא בשבת (27991) 03-402566 08-401327
● רנו ג'יטא 1979 4500 ש"ח (21584) 08-240561 08-249711
● רנו 12 1973 אחרי אוטוליב במצב מצויין (23046) 03-552793
● רנו 12 1978 TS מצב מצויין שמורה (27517) 374956 371899
● 12, אוטומטית 1979 +טסט +רדיו מצב מצויין (26657) 053-335222
● 4, 77 מצב מבני טוב כל הבדיקות (16240) 03-247783
● 12 1978 יד שלישית מצב מצויין (30312) 03-9227136 8200.–
● 5 TL 956, 1978 מבני מצויין מחירון (29994) 03-5523455
● 12, 78 אוטומטית שניה שמורה (29813) 03-9325158 לא בשבת
● 12 טי-אר 74 +טסט שמורה במצב טוב (18119) 03-785160
● 12 1979 במצב מצויין בתוך- 03-773196 שישי שבת 052-434113 (13562)
● רנו 5 1976 טי-אל. טסט לשנה שמורה (30257) 03-283848
● רנו 20 1979 אוטומט +מגן+כח חשמלית (30213) 03-9662520
● 5, 1974 שמורה לפני טסט (27505) 03-312291 לא בשבת
● 12 +טסט 75 12 חצי שנה במצב טוב (20190) 08-410270
● 12 טי-אס 1975 אוטומטית טסט לשנה מחירון (19482) 03-880568
● 4 1979 +טסט 1000 שחות מהמחירון (15564) 03-353488

אופנועים וקטנועים

● מוזיל 87 T.S.W לבן רשיון 1+1 (14903) 06-379556
● 200 סי-אקס 1987 יפה +אבזרים מחירון לרציניים 03-888326 (11716)
● וספה ספרינט 150 1971 ראשונה במצב טוב (8109) 03-5516699
● פי-ויקס 500, 65 טסט לשנה לבנה משופץ ש"ח 2408 03-221805 (4808)
● בהזדמנות R.V 50 1987 לבני נוסעים 3000 ק"מ 03-951683 (4185)

● 124 1400 ספיישל אוטומטי 1974 מצויינת (19682) 03-9361211 בערב
● 131 אוטומטית 1600 80 מבנית טובה שלישית (19290) 03-879549
● 131 1978 1600 ספיישל שמורה אוטומטית טסט לשנה 057-699764 (13147)
● פיאט 131 1600 1978 אוטומטית במצב טוב (7040) 03-324055

פיז'ו

● 305 אס.אר 1580 1979, פרטי במצב טוב (12341) 052-85819 בערב
● 305 אס.אר 1985 2000 כל הפינלולים 03-294692 03-995295 (5691)
● 104 ג'י.אר 1982 סליקית 97,000 טסט לשנה (4953) 03-340019
● 305 81 יד ראשונה במצב טוב (4877) 03-315733
● 305 G.L ,82 ראשונה 50.000 (4761) 03-245176 בערב 03-220026
● פיז'ו 205, 1985 יד ראשונה +מגן +תוספת (3424) 055-344035
● 305, אס.אר 1500 1981 שניה מי 1300 להתקשר (3270) 03-414526
● 504 אוטומטית 1977 מבני מעולה אוטוליב גיר +מגן 03-5741920 (2435)
● 305 G.L 1987 יד ראשונה +מגן והוספות (14344) 03-492089
● 305 אס.אר, 1985 כחושה +מגן אוטוליב כיטלי +תוספת 40,000 ק"מ מחירון 03-5404795 ,03-657401 (13986)
● פיג'ו 504 1985 אוטומטית ראשונה +מגן מצויינת (13584) 03-808815
● פיג'ו 504 1987 מצויינת, שמורה כחושה 03-858139 ,03-835855 (13962)
● 509 מרופיל 1987 ראשונה טנה טסט 03-337957 03-9328232 (12071)
● פיג'ו 305 אס.אר 1470 1979 (11701) 03-7521691
● 505 1983+ תוספת 78.000 ק"מ 052-82720 052-444249 03-732325 (11715)
● ספיישל 505 1984 מקורון גיר רגיל (10839) 06-758603
● 505 ,GL אוטומטית +מגן, מצב מצויין 289005 03-418488 (10748)
● 104 1974 שמורה "2.900+ קל"ף +הכנה +צבעים 03-5512105 (10463)
● פרד 205 1986 ג'יאל שמורה מיטלי 06-324399 (10312)
● 504 מסודר 72 1500 בנזין יפהפיה (10315) 03-5413143
● 504 טלקס 1987 אוטומטית +תוספות 03-5791552 ,03-783445 (9382)
● 505 1800 85 אוטומטית +מגן 57,000 ק"מ 052-25783 (7985)
● בהזדמנות GR 505 1985 אוטומטית מצוין 052-454663 (7941) 03-5401135
● 104, 1100, 1978 מצויינת שמורה, 06-752476 ובערב 03-226647 (7925)
● 205 ג'י.אר 1988 לרגל נסיעה+ תוספות בגירה 03-5511265 (6346) 03-5518162
● 505+ מגן במצב מצויין, מחיר מחירון (5626) 03-884291
● 505, 1984 ראשונה אוטומטית, כח, מגן. (5573) 055-55455 03-226507
● 104 1124 ג'ראונה 1981 7,800 ש"ח (5308) 052-555319 052-546552
● 504 1982 אוטומטית +מגן +תוספות 19,580 ש"ח 052-543875 (5283) 052-553519
● 504 1982 שניה אוטומטית +מגן (5230) 03-654241
● 504, 1975, 2000, יפהפית, 852-84466 (5191) 052-84217
● מתקבלות הזמנות למודלים 1989+ 1988 אפשרות החלפה (5855) 052-557855 052-545585
● 305 1981 1300 +מגן לבן 03-782977 (4715) 03-748589 (לא בשבת)
● 504 1982 אוטומטית מצויינת ירוק מטלי (4199) 03-5666426
● CTI ,205, ארמה, 88, ראשונה. (4228) 03-350859 (לא בשבת)
● 604 1979 אוטומטית לרגל נסיעה (4125) 03-888735 ש"ח 9000
● 505, 2080, 1985 יד ראשונה מיטלי +מגן (3952) 03-359116
● 505 1984 +מגן+ הנה כח, אוטומטי טסט לשנה (3857) 03-435254
● J7 1979 שמורה במיוחד רז שיפוץ (לשאון ומנוע) 03-9568152 (14965)
● בהזדמנות 604 צג'ז 79, +מגן דלתות חשמל (17745) 08-413126
● 504 1978 מגן אוטומט יפה ושמה 03-9340105 (27654)
● מיסודי ג'י 7 1975 אוטוליב כללי (24485) 03-784547 03-785450
● 504 ספיישל 1972 גיר מבני טוב (24132) 03-261491
● 504 77 1800 +טסט לשנה מצויינת (24299) 03-5525450 03-786062
● 504 1979 טסט לשנה מגן מצב מצויין (19245) 5857959
● G.L.S ,305 1979 מיוחד ראשונה (10645) 03-5593664 ש"ח 11800
● 504 1979 אוטומטית פרטית מצב מצויין 03-9640344 ,03-5534890 (26939)
● 505 79 שמורה מבני מצויין 03-9344570 03-435452 115.000 (11625)

● 131 1980 רגיל, יד שניה שמורה פרטית (13946) 052-455703
● אונו 70 1988 ראשונה +מגן +תוספות לרכל בפיקה 03-289306, ובבית 03-243221 (13459)
● אונו אס. 68, 1987, ראשונה, טסט לשנה 03-333475 ,03-991746 (12638)
● אונו טורבו 87 ראשונה משופלת 10% מהמחירון 04-672252 ובערב 03-475677 (11657)
● 127 1981 יד ראשונה פרטית 47.000 03-594274 (11627)
● פיאט 127 מודל 1987 18,800 ק"מ טלפון 06-332760 (11572)
● פיאט 127 1975 אוטובל מצב מצוין (10512) 7519562 494082
● ריתמו 60– 80,000 מבני מעולה (9826) 358568 354719
● 127 1985 מצב מצויין מצבר חדש +רדיו (9577) 052-923356
● בהזדמנות ריתמו 60 1050 1960 ש"ח 4,500 (8883) 055-686246
● הפיאט הכבד בהזדמנות 127 1974 מצויינת +מערכת 03-825997 (8402)
● פיאט 127 1975 5 דלתות שמורה במצב טוב (8250) 03-9220681
● אונו 70, 1987, ראשונה, תוספות 03-918198 בערב "חיים" 03-9252620 (7513)
● פיאט אונו 70 ס.אל 1987 יד ראשונה 15,800 ק"מ 03-5521555 (7116)
● מירינה, 83, מצב טוב, יד שניה, הכרח, 03-807587 03-358077 אבי מלבי (5558)
● 131, 1979, ראשונה, 1600 אוטומט 85,000 ק"מ 03-914052 (5521)
● 131 1600 77 +מגן +טסט 6,000 ש"ח (5501) 03-9320657
● 127/4, 1981, שמורה במצב מצויין 03-9663862 03-239745 (5487)
● אונו 60 1988 16.000 מצויינת+ תוספות 03-9221413 03-9341246 (5323)
● 132 "2000" 1979 אוטומטית +כח +מגן יפהפיה 03-883958 (4690)
● 131, 1600 אוטומטית, 1982 +מגן ראשונה פרטית יפהפיה 03-731953 (4656)
● 124 1977 יד ראשונה יפהפיה מבני מצויין (4387) 03-885401
● 127 1982 /5 שניה ס.אל מבני מעולה (4386) 799867
● בהזדמנות 126 1974 מצויינת ש"ח 1,600 03-875372 בעבודה (4190)

אונו 70 אדומה 1988
8000 ק"מ 03-5568425
(4147) 03-806823

● 131 1979 סופרמירפיורי 1600 אוטומט במצב מעולה 03-9712686 (4121)
● לרגל נסיעתו פיאט 73/ 850 ספיישל משודר 03-9523950 (4181)
● 124 אוטומט שיפוץ כללי מנוע וגיר +טסט לשנה 03-310046 (4085)
● רגטה 88 1100 2,500 ק"מ מחירון (9945) 03-995264 03-594469
● רגטה 70, 1988+ מגן+ כל התוספות (3770) 03-5400349 03-492704
● 131 1500 1979 שמורה ומטופלת 053-533247 בעבודה 052-914321 (10899)
● פיאט 133 1979 850, מנוע, צבע מקורי (10263) 03-799795
● סופרמירפיורי 124 1975 אוטומטית לבנה 5,300 ש"ח 03-887425 (28082)
● 127 1979 4 דלתות, ראשונה, (26693) לא בשבת 03-799795
● סוזה (127) 1980 דגם 1985 כחושה מטופלת (23872) 03-701206
● 127 1980 מצויינת ארודיפ מחירון בערב 03-451885 (21461)
● 127 1975 +טסט לשנה במצב מצויין מעולה 03-247910 (18310)
● 1975 ,124 פיאט, ספיישל אוטומט 03-827398 (26965) 08-240129
● 127, 3 דלתות, 79, מצב טוב, מחירון (22106) 03-5052385
● פיאט 124 ספיישל 1975 במצב טוב (21892) 03-5742589 ,03-370319
● 127, 77 מבני +חיצוני מעולה אחר"צ (30115) 03-5539946
● 131/ 79 אוטומטית לאחר שיקום+ צבע (17880) 03-5850854 6,500 ש"ח
● 131 1600 1980 מירפיורי 64,000 ק"מ שניה (10151) 03-5592575
● 133 1979 במצב מצויין אחרי אוטוליב 2,980 ש"ח 08-229572 (9195)
● 131 1979 1300 אוטומטית אחרי אוטוליב +צבע 03-759273 (15489)
● 126, 1976, מבני טוב בהזדמנות, לרגל נסיעה 052-555116 (28692)
● בהזדמנות פיאט 131 1979 אוטומטית במצב מעולה 03-9612588 (28825)
● 133, 1979, מצויינת +רדיו, 3.500 853-697879, בערב 052-53792 (27261)
● 124 מסודר 1800 1974 5 הילוכים מצויינת (27049) 03-9243879
● 131 1300 ספיישל 1976 שמורה במצב מצויין (26851) 03-9244090
● 133 אל 79 61,000 ק"מ שמורה (25647) 346941 3800.–
● 127, 1975, +אוטוליב +מתחזקת +הכנה לבבקש 3.500 03-5742834 (25685)
● 133 ,(850 ,1979) יפהפה מצויינת, 3800 שקל 03-339735 (20741)

● קורטינה 1600 ג'יאל אוטומטית +1978 ממשרד שמורה 03-331975 (5856)
● לאספקה מהירה סיירה 1.6 1989 +מערכת מחיר GL+ CLX+ C.L מבצעים גם במבצע'טט 03-5440104 (5785) 03-5440799
● אריקה 85 1600 70,000 ק"מ יד ראשונה (5747) 03-847441
● ברנדה 1979 1300 (מחבדה) 7300– (14341) 03-9661859
● ברנדה 79 אוטומטי +מגן +קבלות מטורית +טסט 03-5059068 (5309)
● ברנדה ספיישל 77 במצב מצוין פרטית ומקורית 03-789153 (18450)
● בהזדמנות ברנדה ספיישל 77 1300 +טסט לשנה 03-5057017 (10929)
● סוכנויות, ברנדה, 1300 אוטומטית, 1977, +טסט. 03-841411 03-889607 (29542)
● ברנדה 1979 פרטית טטרה +טסט לשנה +מערכת 03-701206 (25071)
● אסקורט 74 1100 יד ראשונה מצויינת 5321007 7527338 (20915)
● קורטינה ג'יאל 1977 אוטומטית במצב מצויין טלפון 03-9326734 (18500)
● ברנדה 76 אוטומטית +טסט מצויינת 03-454594 03-524657 (17747)
● קורטינה 75 צבע ראשון במצב טוב (15537) 03-580459 03-523506
● קורטינה 75 +טסט שמורה מזרון (22842) 03-7519606
● ברנדה 1979 1300 אוטומטית פרטית 7,800 ק"מ 03-316595 (20856)
● קורטינה 1600 ספיישל 1978 אוטומטית (אפשרי כהלוואה) (19644) 052-575084
● אסקורט 75 1300 4 דלתות +טסט מעולה (16499) 03-5561232
● קורטינה 1600 1974 אוטומטית +מגן +רדיו מצויינת 03-5563585 (18318)
● בהזדמנות ברנדה 1976 1100/4 +אוטוליב 4000 03-378812 (11589)
● אסקורט 1100, 1975 סליקית במצב טוב (18694) 03-388689 03-323822
● פיאסטה אל. 1979 במצב מצויין +טסט (9905) 03-5055858
● קורטינה 1975 X.L 1600 אוטומט ש"ח 6000 (9221) 03-9304111
● ברנדה 77 במצב טוב +טסט (9823) 03-5518546
● קורטינה 1600 1974 אוטומטית מצויינת +טסט (8894) 06-370016
● ברנדה 76 1100 מצויינת טסט +אוטוליב 03-594781 ,03-830622 (8856)
● לבטייבים ברנדה 2300 1972 שמורה במחיר 8,000 03-448435 (13528)
● פורד ברנדה 1978 אוטומטית פרטית מצויינת 03-5532247 (13509)
● בהזדמנות מקורי 1979 יפהפיה +מערכת +מגן, אוטומט 03-5858541 (12643)
● אריקה לייזר 80 1300 דגם 1984 +מגן (אוטול) 03-701206 (12273)
● אסקורט 75/4 מצב מבני מצוין (27928) 03-5059635 בערב
● פורד ברנדה 1978, אוטומטית, פרטית, מצויינת 03-5532247 (30443)
● בהזדמנות קורטינה 80, כבלים 1982 .12,500, מצויינת (28079) 03-5462394
● שמורה בהזדמנות ברנדה 1300 אוטומטית 1977 +תוספות 03-875997 (28555)
● אסקורט גרמני 1974 +טסט לשנה מזרון (28331) 052-31052
● קורטינה 1600 1975 שמורה אוטומטית לא בשבת 03-9327033 (28134)
● אסקורט 1979, במצב 03-887574 (26703)
● פיאסטה 1979 מצב מצויין 03-5468752 עבודה 03-479420 (26596)
● קורטינה ספיישל 1974 (לבקש אלכס) 03-799795 לא בשבת (26259)
● פיאסטה 78 1100 מבני חדשה מצויין +טסט 03-450727 (25900)
● אסקורט 71 במצב מצויין +טסט מוסקינה טלפון 03-597993 (25012)
● ברנדה 78 במצב מצוין טלפון: 03-9304284 (לא בשבת) (11210)

פיאט

● פיאט 1800 1974 מבני מעולה +טסט (5703) 03-324157 ,03-7518680
● לצעירים 124 מסודר 73 5/1600 שמורה 6000– 03-491254 (5685)
● פיאט ריטמו 1500 1982, אוטומטי במצב מצוין 06-385136 (3276)
● בהזדמנות פיאט ריטמו 1982, 5 דלתות 06-337125 ,06-324012 (3035)
● פיאט 127 1983 מצב מצויין (2981) 06-379556
● 1979, 135, ראשונה מצב מצויין (2787) 03-916071 ק"מ 62.000
● אונו 70 אס.אל 88 +כל התוספות (2752) 03-476025
● ארג'נטינה 1979 1600 131 בעבודה לרוצי 03-9320417 (586) 03-7545267
● 127/ 2 79 958 שמורה 03-993835 (408)
● 5/ 127 1975 יפה ושמורה מאוד +בקרת 052-557210 (79)
● לרציניים פיאט 74 127 שמורה ומטופלת 03-5713301 (14769)
● רגטה 86 ראשונה נהדרת +טסט 25.000 ק"מ 08-404020 (14262)
● 131 1300 דגם מיוחד 81 ראשונה נהדרת 03-470022 (14033)
● אונו 1985 מודל 45 במצב טוב (14011) 052-574004
● "רגטה70" 86, יפה, מגן, תוספות מעלה 08-464515 (13959)

דרושים בדחיפות
מבנאי מטוסים
לעבודה בצפון הארץ
אפשרות לינה במקום
[illegible]
לעבודה במרכז הארץ
לפנות טל.
03-262274

● גולף 5/ 1100 1977 צבע חום (18795) 03-924249 ,03-916848
● חיפושית 62 מבני מצויין מספ' 10,800 (25095) 03-5714804 פרטי
● חיפושית 1600 1974 מסוגננת "קליפורניה ספיישל" לרציניים (15636) 055-341358
● חיפושית 1200 1971 מצב מצוין (13685) 03-332731 03-458387
● חיפושית 1968 מצב מעולה +טסט (7121) 03-452230

פורד

● קורטינה 1600 1978 רגיל שמורה +מגן ראשונה (13524) 03-743917
● ברנדה 78 פרטית טסט, בעיה לא כבדה (15174) 740470
● בהזדמנות פיאסטה 1983+ כסוף שניה במצב טוב (5702) 052-452237
● ברנדה 80 1300/4 +טסט שניה מפרטי (5692) 08-412667
● 1988 1600 מגן מיזוג בעילה פרטית (5198) 03-245283
● ברנדה 1300 1977 46.000 ראשונה מצויינת (4276) 03-205314 06-438711
● אסקורט ברנדה 1978 ספיישל (5439) 03-585085 ובבית 03-829057
● קורטינה 79 +הלוגת טסט לשנה, לא תאונה (5115) 08-473774
● סיירה 84, 1300 ראשונה 55,000 מצב מצוין (3046) 03-252203
● אריקה בראזיל 1300, 1986+ מגן אפשרות בתשלומים (263) 03-5371451
● פיאסטה 1937 ,83, סליקית 58,000, מצב מבני מצוין 458061 (14636)
● פיאסטה 1100 1982 +טסט לשנה בעילה 052-545564 ,052-553632 (14871)
● אורירן לוקס 1985 חדשה 28.500 ק"מ מיטלי רדיו טייפ 03-291853 (14649)
● פיאסטה, 1985, פרטי, ופנתיים בהטטה 66.000 ק"מ 03-591033 (14725)
● פורד אריקה 81 1300 מצב כללי טוב (14244) 08-227073
● פיאסטה 1983 פרטית צבע מקורי +תוספת 03-5035591 11.400 (14213)
● סיירה 1957, 1600, אוטומטית +מגן 19,000 ק"מ 03-802525 (14134)
● קורטינה 1988 חדשה לגמרי +מגן (14112) לא בשבת 03-743735
● ברנדה 77 +אוטומט צבע בית 03-802494-5 עבודה 053-686761 (14078)
● פורד אסקורט 1300 1974 +טסט +אוטומט מצויינת 03-584105 (13263)
● פורד אסקורט 1979 1300 03-9265265 ,03-9265380 (13275)
● סיירה 1600 1986 L אוטומטית מגן ראשונה 27,000 ק"מ 03-9252654 בעבודה 333279 (13365)
● קורטינה 77 אוטומטית +מגן +טסט מצויינת (12205) 03-637236
● קורטינה ג'יאל 1982 לבן אוטומטי +מגן +תוספות (11750) 03-862961
● אריקה 1300 1985 מיטאלי +מגן תוספות כחולה (11738) 03-9341880
● פיאסטה 84 יד שניה פרטית (10517) 03-347457 08-345564
● זקוק למודרניזציה קורטינה לבנה 1600 1981 רגילה +תוספת (10418) 03-669224
● פיאסטה 83 יד ראשונה מצויינת (10560) 03-882611
● קורטינה אקג'ל 1972 מקוריים מבני מעולים (10184) 03-5512639
● ברנדה 1300 S.L 1981 צבע מטאלי 8400 (8929) 03-9320031
● ברנדה 1300 1979 במצב מצוין (8553) 052-912315 052-456877
● ברנדה 77 נסח מנוע 1500 מצב מבני מצוין (6583) 03-582588
● סיירה ג'יאל 1963 מצוינת מהאלית תרשה לנוסעי מפרטית 03-5744533 (6051)
● אריקה 34 1100 ראשונה מפרטי 052-911320 ק"מ 12,500 67,000 (8218) בערב
● בהזדמנות קורטינה 1600 1976 אוטומטית במצב מצוין 03-9361308 (7952)
● סיירה 1600 1984 אוטומטית מגן פרטית +תוספות 03-575084 (7073)
● פיאסטה מהודרת L 86 בהזדמנות +תוספת (7686) 03-455965 41,000
● סיירה 1600 1985 אוטומטית +מגן +תוספת 03-516395 (7207) 055-688424
● קורטינה X.L-1600 1972 +אוטומטי (6956) 03-9351670 לא בשבת
● סיירה G.L-1600 אוטומטית 1984 +מגן 08-229572 (6486)
● יד ראשונה פיאסטה מהודרת 1983 במצב מעולה 03-267056 (5973)
● קורטינה 1600 1982 אוטומטית עבודה לטעמבר 18.000 03-592133 (5665)
● אריקה 1300 1985 +מגן במצב מצוין 03-767712 (5611)
● בהזדמנות אסקורט 1100, 1975 במצב טוב 03-7515824 (5505)
● למוכר המלחמה פיאסטה 1979+ טסט, במצב טוב 03-7520125 (5530)
● פיאסטה אל. 1984 62,000 ק"מ יפהפיה +רדיו 052-559002 (5253)
● אריקה גרבנית 1300 1967 מיטלי ראשונה +טסט 03-908587 (5249)
● פיאסטה 1979 אל. פרטית +רדיו 052-88681 (5190)
● אריקה 1300 ,1985 X L יד ראשונה 41,850 ק"מ 5 הלוכים +טסט לשנה ביותר 03-782988 (4679)
● בינוא אריקה אריקה 1350 דגם ספורט 1985 מטאלית +כל התוספות האפשריות 03-878457 (4665)
● אריקה 1986 +מגן +תוספות נהדר לעקבירי 03-584177 בעבודה (4152)
● פיאסטה 1100 1984 ראשונה 55,000 ביאליק 102 חולון (4170)
● אסקורט 1300 1974 +צבע +טסט לשנה יפהפיה 300481 (4149)
● אריקה 1300 אל. 1983 בייגלית שמורה בעבודה 03-7526225 (4106)
● בהזדמנות פיאסטה 1.1 1986 +מגן 15,300 03-614160 (4129) 03-263718
● סיירה G.L 1300 1985 מרשים חדשה להלוקח 03-7510153 (4018)
● אריקה 1300 1987 אפס ק"מ אפשרות לההלפה 03-5522653, (3878) 03-611283
● אריקה LX 1300 1985 מיד ראשונים 03-918935 (3924)

לוז

דרושים:

1. מהנדס מכשור ובקרה
● נסיון מוכח בתחומי כח ובתהליכים
● שליטה מלאה באנגלית
● מגורים בירושלים
העבודה הרחשה תכנון ותיכון של מכשור בשטח, אפיון נסיון במבדדים.

2. מהנדס אלקטרוניקה ותכנה
● נסיון מוכח של 3 שנים לפחות בציוד בדיקה ופתוח תכנה.
● שליטה מלאה באנגלית ועברית
● מגורים בירושלים - יתרון

משרות אלו מיועדות לגברים ונשים כאחד
מקום העבודה— ירושלים
נא לשלוח קורות חיים
בציון שם המשרה ומסי טלפון למחלקת משאבי־אנוש—
חברת לוז
תעשיות ישראל ת"ד 7929
ירושלים 91079

לוז תעשיות ישראל בע"מ
האור של המחר. היום

הד כפול ומכופל

הלוח הכללי

דרושים/ות

רוכשי מודעות מעולים

תנאים מצויינים

03-377970 בני

למפעל מתכת באזור חיפה
דרוש

הנדסאי/מהנדס מכונות

נדרש נסיון בענף המתכת ובמבלטנות

המועמדים העונים על הדרישות הנ"ל יפנו בכתב־יד בפירוט קורות חיים ונסיון בעבודה לת.ד. 44432 חיפה (מיקוד 31444)
סודיות מובטחת

תרכובות ברום

ביזמיה עתירת ידע

דרוש

עוזר למבקר־פנים

כשורים נדרשים
- השכלה אקדמית
- שליטה מלאה בשפה העברית
- שליטה מלאה בכתב ובעל־פה
- כושר ביטוי טוב מאד בכתב ובעל־פה
- שליטה טובה בשפה האנגלית
- יחסי אנוש טובים
- נסיון בתפקיד דומה יתרון

תאור התפקיד
ביצוע בקורת עצמאית בכל שטחי הפעילות בקבוצת הברום
יצור, שיווק, כספים, כ"א, מנהל, וקשרים עם חברות בת בחו"ל

סודיות מובטחת
מועמדים העונים לכישורים המבוקשים
מוזמנים לפנות בכתב יד ובצרוף קורות חיים ונסיון
למדור כח אדם ת.ד. 180 באר־שבע 84101 (נא לציין ת.נ.)
מודעה זו מתייחסת לנשים וגברים כאחד

עבוד היום בכימיה של המחר

לחב' תעשייתית במרכז הארץ דרוש/ה

סוכן/ת מכירות

כשורים נדרשים:
השכלה תיכונית, עדיפה השכלה על־תיכונית, נסיון קודם במכירות של 3 שנים לפחות, רשיון נהיגה, מגורים באזור המרכז, גיל רצוי בין 30–45.

המועמדים המתאימים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים, נסיון בעבודה וטל' להתקשרות לת.ד. 9020 ת"א מיקוד 61090, בציון שם המשרה.
המשרה מיועדת לנשים וגברים כאחד

דרוש

רואה חשבון צעיר

לתפקיד עוזר לסמנכ"ל כספים
עדיפות לבעלי נסיון בחברה תעשייתית

נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 3124 ת"א ולציין עבור רו"ח צעיר.

לחברה העוסקת בשיקום שכונה באיזור בית שמש
דרוש

מנהל עבודה
או
הנדסאי בנין

בעל נסיון + המלצות
טל. 03-885601

שח"ל — שרותים רפואיים בע"מ
דרושים

נציגי מכירות
מנהלי מכירות

דרישות התפקיד: מגורים בגוש דן, רכב, השכלה תיכונית ומעלה, נכונות לעבודה בהיקף מלא.
מועמדים מתאימים יעברו סדנא שתתקיים בין ה־11 13–16.
בוגרי הסדנא יועסקו בחברה.
לקביעת ראיון נא להתקשר, מיום א' בין השעות 9.00–14.00,
לטלפון 350851

לחברה קבלנית
דרוש

מכונאי דיזל

ידע חסין:
מסגרות, הידראוליקה, חשמל רכב, מאיזור פ"ת
03-9221017

דרוש

מהנדס בנין

10 שנים נסיון בתכנון מבני ציבור ואפשרות לשותפות ברווחים.
י. גולנר – מהנדסים
03-247235

למוסד בנקאי בת"א
דרושות:

מזכירות אחה"צ

★ השכלה תיכונית – מלאה.
★ ידיעה טובה בשפה האנגלית.
★ הדפסה עברית שוטפת.
★ רצוי נסיון של שנתיים במזכירות.

העבודה במשרה חלקית
בין השעות 14.00–18.00.
המעוניינות תפנינה בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 23032, תל־אביב עבור "מס' 815".

לחברה מסחרית
העוסקת ביבוא ושיווק
דרוש/ה

מנהל/ת חשבונות

הכישורים הדרושים:
★ סוג 2 או 3.
★ נסיון של שנתיים בעבודה קודמת.
★ רצוי נסיון בטיפול בלקוחות.
★ נסיון בעבודה על מערכת ממוחשבת.
★ משרה מלאה 6 ימים בשבוע.

טל': 03-255786 לזיוה

לחברת שיווק
העוסקת בקוסמטיקה
דרושות

דיילות מכירה

לרשתות השיווק הגדולות לאיזור המרכז והדרום
הכישורים הדרושים:

★ עד גיל 30.
★ בעלות הופעה נאה.
★ נמרצות ובעלות שכנוע.
★ נסיון אינו הכרחי.
★ שעות עבודה בעיקר אחר־הצהריים.

המתאימות תפנינה לטל' 03-258977 לזוהרה

עובדת למח' כ"א

נסיון של 3 שנים לפחות בעבודה בנושאי מנגנון (כולל הפעלת מחשב) – יכולת עבודה עצמאית בתנאי עומס. משרה מלאה. התחלה מיידית.

לקבלת פרטים 03-375063 שלוחה 240 בימים א'–ה' בין 08.00–10.00

החברה להגנת הטבע

אוניברסיטת תל־אביב

דרושים/דרושות

1. עובד/ת מעבדה –

מח' למיקרוביולוגיה הומנית / פק' לרפואה

בעל/ת תואר שני/שלישי בביוכימיה, מיקרוביולוגיה או אימונולוגיה, עם רקע ביוכימי.
לעבודה במעבדת מחקר והוראה בנושאים הדורשים נסיון בביוכימיה של חלבונים.
(לפרטים נוספים נא לפנות לפרופ' א. פיק, טל' 03-429119).

2. עובדים/עובדות

להשגחה בבחינות –
בפקולטה למדעי החברה,
לשעות הבוקר ואחה"צ.
(המעוניינים מתבקשים לפנות לטל' 03-5459606).

למשרה מס' 1 נא לפנות בכתב, בצרוף קורות חיים, פרטים על נסיון בעבודה ושמות ממליצים למדור תעסוקה, יחידת המנגנון, אוניברסיטת ת"א, רמת־אביב מיקוד 69978

מושבת האמנויות

הפנימיה התיכונית לאמנויות

מצפה רמון

מיסודה של הסוכנות היהודית

לפרוייקט מסוג אחר...

דרושים:

מדריכים חברתיים

בעלי נשמה יתרה
בעלי הכשרה מקצועית

אם בית

בעלת השכלה תיכונית
תקשורת עם נוער ומסירות ללא גבול

שני התפקידים מחייבים מגורים בפנימיה

יועץ/ת חינוכי/ת

השכלה אקדמאית
תקשורת טובה עם נוער

נא לפנות בכתב יד ל"מושבת האמנויות", "הפנימיה התיכונית לאמנויות"
ת.ד 134 מצפה רמון מיקוד 80650

לחברת תרופות בינלאומית
דרוש/ה

מנהל מוצר

אחראי על כל פעולות השיווק בארץ

הכישורים הנדרשים:
1) השכלה ברוקחות או בנושא הקשור לרוקחות.
2) נסיון בשיווק תרופות בארץ, מינימום 3 שנים.
3) שפות: עברית ואנגלית על בוריין.
נא להתקשר לחברת "פרמהבסט", טל': 03-5612702, 03-5611765

לרהיטי מרס דרוש

עובד מחסן

★ בעל רקע בענף הרהיטים
★ עד גיל 30
★ בעל רשיון נהיגה
★ יוצא צבא

לקביעת ראיון להתקשר 03-836281

לחברה גדולה
בענף הרכב
דרוש

מנהל חשבונות ראשי

בעל נסיון רב
שולט בעברית, אנגלית ו/או צרפתית
נסיון מיוחד בניהול מחלקה עם עובדים ושליטה במערכת ממוחשבת

מועמדים יפנו בכתב לת.ד. 1696 תל־אביב עבור מנהל חשבונות ראשי
– סודיות מובטחת –

לחברה ארצית מבוססת
דרושים:

מנהל מכירות

★ מהנדס
★ נסיון בניהול
★ נסיון מוכח במכירות
★ רקע טכני + רכב
★ שליטה באנגלית

איש מכירות – מקצוען

★ עדיפות לטכנאי/הנדסאי
★ נסיון וקורס מוכחים במכירות
★ רקע טכני + רכב
★ שליטה באנגלית

טל' 03-623584 ליפה מ־13.00

גטר צרכי צילום (2000) בע"מ

לחברה בעלת מוניטין בתחום המיכון המשרדי דרושים בירושלים

"אשפי" מכירות

עם נסיון מוכח
בשיווק מכונות לצילום מסמכים
למתאימים ינתנו תנאים מעולים

נא לפנות לטל' 03-9234222 ליעקב כץ
סודיות מובטחת

Agfa

לחברת בניה גדולה דרוש

עוזר מנהל עבודה

בעל נסיון בעבודות גמר

נא לפנות לטלפון 03-5463411

ל"ריטלבר" מפעלי טכסטיל בע"מ
ת"א, רח' עשר טחנות 24
דרוש

מנהל עבודה

למחלקת המטויה ב־3 משמרות
נדרש נסיון מוכח – 3 שנים לפחות
– בניהול משמרות ועובדים.
תנאים טובים למתאים, – סודיות מובטחת –

לטלפן למר יהודה גיל 03-479121 מ־7.30–15.30

לפילקר בע"מ
מיזוג אויר לרכב דרושים:

1. מסגר רתך
2. מתקיני מיזוג אויר ברכב
3. חשמלאי מיזוג אויר ברכב

נסיון של שנה בענף הכרחי.
סודיות מובטחת
טלפונים: 03-9242018, 03-9242049, 03-9248058

רשת מכללות, בתי־ספר תיכוניים טכנולוגיים ומקיפים, בתי־ספר תעשייתיים ולהנדסאים.

עמל

למרכז עמל
דרושים/ות

סמנכ"ל/מנהל מחלקה פדגוגית

דרישות המישרה:
1. השכלה גבוהה ברמה של M.A. או תואר שלישי.
2. רשיון הוראה קבוע ונסיון מוכח בהוראה, וניהול בי"ס על יסודי מקיף/טכנולוגי.
3. כושר הדרכה בעבודה פדגוגית, ייזום, תיכנון ופיקוח פדגוגי.
4. בקיאות בעקרונות המינהל החינוכי, ידיעה של חוקים ותקני החנוך וכושר ניהול משא ומתן עם גורמי חוץ.
5. ידע ונסיון בכלכלה חינוכית.
6. נסיון בפעילות חברתית כולל פעילות תנועתית.

מנהל מחלקת אפסנאות

דרישות המישרה:
1. השכלה אקדמית בתחום המינהל.
2. נסיון עסקי מסחרי מוכח של 5 שנים לפחות בתחום ניהול משא ומתן מסחרי עם ספקים וחברות שרותים שונות.
3. נסיון מוכח בניהול מערכות מלאי.
4. ידע ונסיון ביישומי מערכות ממוחשבות לניהול מלאי ורכוש.

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות עד תאריך 25.11.88 ולפרט קורות חיים, נסיון והעתקי תעודות לאחראית כח אדם, עמל רחוב קהילת קייב 15, ת"א 69410

התעשיה הצבאית

לתעשיה הצבאית
באזור המרכז

דרושים/ות

★ 01/58 מפעילי מכונות וציוד אוטומטי

דרישות המשרה:
1) בוגרי בית ספר מקצועי 3 או 4 שנתי (במגמת מכניקה ומכונות).
2) לאחר שרות צבאי
3) בריאות תקינה (פרופיל 72 ומעלה).

★ 01/58 עובדי "יצור בלתי מקצועיים

לעבודה במשמרות.

דרישות המשרה:
1) 10 שנות לימוד לפחות.
2) לאחר שרות צבאי.
3) בריאות תקינה (פרופיל 72 ומעלה).

★ 01/58 עובדות "יצור

דרישות המשרה:
1) 11 שנות לימוד לפחות. שליטה מלאה בעברית
2) בריאות תקינה.

מועמדים העונים לדרישות המשרה מתבקשים לפנות ליחידת התעסוקה של התעשיה הצבאית, רחוב הארבעה 16, תל־אביב, בימים: ב, ג 7–8/11/88 בשעה 8.00 בבוקר.

נא להביא תעודת זהות, פנקס מילואים ותעודת שבוי ו/או תעודת פטור.
על כל עובד/ת יהיה להצטייד במועד מאוחר יותר בטופס שליחה של שירות התעסוקה במקום מגוריו.
(הסעות למפעל וחזרה מבנימינה בצפון עד אשדוד בדרום)

דרושים

קציני בטיחות בתעבורה

המעוניינים להשתלב בפרויקט ארוך טווח בתחומי הבדיקות כשירות והדרכה ומגוריהם בין אשדוד לנתניה
יפנו לקודקוד שרותי כ"א בע"מ
טל' 03-286111

לדניה סיבוס בע"מ
דרושים

קבוצות קבלני טיח וריצוף

באזור המרכז

לפרטים נא לפנות טל: 03-357191
בשעות העבודה

שיטות ליעול מערכות
דרוש/ה:

שרטט/ת טפסים

★ עם ידע בצילום
★ בעל/ת נסיון
לפנות למשה טל': 03-332271

לסוכנות ביטוח בינונית
דרוש

מנהל חשבונות (סוג ג')

למשרה מלאה

רק מועמדים בעלי נסיון מוכח של מספר שנות עבודה בסוכנות ביטוח בעלת היקף זהה יתקשרו לצורך קביעת ראיון לטלפון 03-664561 החל מיום א'.

למלון דן תל־אביב
דרושים/ות

טבחים/יות
קונדיטורים/יות
חשמלאי מוסמך
(בעל תעודה)
צבעי (מדביק טפטים)
סטודנטים/יות לעבודות נקיון

מתאימים/ות יפנו למח' כ"א
טל' 03-241111

לחברת נסיעות גדולה וותיקה
דרוש

סמנכ"ל

לתיירות חוץ ופנים

★ תואר אקדמאי כלכלן ו/או מינהל עסקים
★ ידע ונסיון בשיווק תיירותי.
★ שפה הכרחית אנגלית, רצוי גם גרמנית.

על המעוניינים לפנות לת.ד. 31296 ת"א 61312 "עבור סמנכ"ל לתיירות"
– סודיות מובטחת –

למדורי פרסום
דרושים לרכש מודעות
לעתון יומי גדול

1. סופר – וייזר

– בעל/ת נסיון
בתחום מכירת שטחי פרסום בעתונים.

2. אקדמאים/ות

לתפקיד שיווק שטחי פרסום בפרוייקטים יחודיים.

לתאום פגישה: נא לפנות לרויטל טל: 03-499217

עירית תל אביב-יפו

לפנימיות יהיה בחוד השיון הדרושים/ות
1. "גבעת הדר"
א. מדריכים/ות חינוכיים. ב. מדריך למרכיה פרטנית.
ג. מדריך לפינת החי. ד. עובר אחזקה
לטלפן 052-441496, 052-28142
2. לפנימית "בית הנערה"
דרושים מדריכים חינוכיים לטלפן 052-23285
3. לפנימיה בתל־ברוך
דרוש/ה מבשל/ת
לטלפן 03-479853

לחברת תמיר
תעשו, מדע ומוצרי רפואה בע"מ
דרוש

תעמלן רפואי

לתפקיד שיווק ומכירות

כישורים:
★ נסיון קודם במכירות בתחום ציוד ואספקה רפואית
★ עדיפות לרוקח

לטלפן 03-9221186

קורס לסוכנות ביטוח

לנשים מעל 24
לכל חלקי הארץ
052-541047
לראובן או יעקב

למפעל בטון
באיזור
פתח־תקוה
דרוש

מטעין

נא להתקשר:
03-9222364
לדוד או יעקב

איילון חברה לבטוח

דרוש

מפקח רכישה

לביטוח חיים להפעלת קבוצת סוכנים מגובשת באזור תל־אביב.
בעלי נסיון של שנתיים לפחות
יתקשרו אל מר גדי קרן 03-625351

לחברת יבוא ושיווק
למשרה מלאה
והעניינת באזור חולון
דרושה:

מנהח"ש

סוג 2 + נסיון 5 שנים
03-5565644

לדרומר אברהם ובניו בע"מ
דרושים:

שמאי רכב

מורשה משרד התחבורה

מזכירה כתבנית

לשעות אחה"צ 16.00–19.00

לראיון: 03-747052, 03-742794, 03-771426

דרושים בדחיפות

מבנאי מטוסים

לעבודה בצפון הארץ
אפשרות לינה במקום

ממ"ס, חמ"ם בז

לעבודה במרכז הארץ

לפנות טל.
03-262274

לדאש־אינדאני
דרוש

הנדסאי "יצור

עם נסיון
בהלבשה, רצוי
בוגר שנקר

טל'
03-812356/7/8

דרוש

תוכניתן קובול

שנתיים נסיון
במחשב
DATA-GENERAL
רצוי INFOS
נא להתקשר החל מיום א'
טל. 03-331775

לוז

משרות אלו מיועדות לגברים ונשים כאחד
מקום העבודה – ירושלים
נא לשלוח קורות חיים
בציון שם המשרה ומספר טלפון
למחלקת משאבי־אנוש – חברת לוז
תעשיות ישראל הייד 7929
ירושלים 91079

האור של המחר. היום

דרושים:

1. מהנדס מכשור ובקרה

● נסיון מוכח בתחום כח ובתהליכים
● שליטה מלאה באנגלית
● מגורים בירושלים
העבודה דורשת תכנון ותיכון של מכשור בקרה, אפיון ונסיון במכשירים.

2. מהנדס אלקטרוניקה ותכנה

● נסיון מוכח של 3 שנים לפחות בציוד בדיקה ופתוח תכנה
● שליטה מלאה באנגלית ועברית
● מגורים בירושלים־יתרון

לוז תעשיות ישראל בע"מ

לקיבוץ נתיב הל"ה
דרוש

מנהל מוסד מוסמך

לפרטים נא לפנות לטלפון:
02-910270 /200/209 בין 7.00–14.00

לחברה צעירה ודינמית ברעננה
דרושים:
עובדים מיומנים למשרות הבאות:

1. הנדסאית בניין
2. מסגרים להרכבות
3. מתקינים

(רשיון נהיגה הכרחי, רקע במסגרות).

4. איש מכירות

5 ימי עבודה בשבוע – לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ופירוט נסיון לת.ד. 206 רעננה

למגדל אפריקה
דרושים

פתחים מקצועיים

לציוד תעלות מזג אויר
נסיון 10 שנים.
052-583136/7

דרוש/ה

מתכנת/ת

בפורטרן, במערכות מסחריות
עבודה מיידית
נסיון מוכח חובה
תנאים טובים
ת.ד. 14191 תל־אביב

הלוח הכללי | ידיעות אחרונות | הלוח הנפוץ ביותר | דבר ראשון בבוקר

החברה למתנ"סים

החברה למתנ"סים מפעילה 180 מתנ"סים בכל רחבי הארץ, המקיימים פעולות תרבות, חברה, חינוך וקהילה לכל הגילאים. כל מתנ"ס מנוהל בגוף משפטי עצמאי.

יזמים חברתיים המחפשים אתגר, מוזמנים להציע את מועמדותם לתפקיד

מנהל/ת

למתנ"ס בעוספיה

דרישות התפקיד:
• בעלי השכלה אקדמאית • עדיפות לבוגרי תכנית שורש • נסיון בניהול חינוכי ובחינוך הקהילתי • נסיון מוכח בארגון מינהלי וכלכלי בהיקף רחב • נכונות לעבוד בשעות לא שגרתיות • מגורים במקום (תנאי הכרחי).

הגשת המועמדות תיעשה בכפוף לתנאים שהחברה תקבע.

יש לפנות בכתב, בצירוף קורות חיים, שנות הנסיון ופרוט הנסיון אל עמי שגב, ממונה על הטיפול בפרט, החברה למתנ"סים, בגבעת ירושלים, 91034.

על הפניות להגיע עד 18.11.88

משרד הבטחון
מחפש מתנדבים
לטיפול במשפחות נפגעי צה"ל

למשפחות הגרות באזורים: חיפה, קריות, חדרה, ישובי הצפון בגליל המערבי, עפולה, יקנעם, מגדל העמק וקרית ים.

טלפונים:
04-541158
04-541159
04-541160 בשעות הבוקר
04-541166
04-541167
04-222348
04-252401 בשעות הערב

אינג' א. מרון ושות'
יועצים לניהול
בשביל אחד מלקוחותינו מחפשים

בקר איכות

למפעל דפוס בגוש־דן
תמצית קורות חיים נא לפנות לת.ד. 628 רמת־גן מיקוד 52105

עבודה עכשיו

דרושים/ות עובדים/ות מנוסים/ות למקצועות הבאים:

תל־אביב, טל' 03-298877
בן־יהודה 12, א'—ה' 08.00—14.00

מעבדי/ות תמלילים מנוסים/ות
עדיפות למנוסים/ות במעבדי P.C. נועם ואיינשטיין, עבודות לתקופות קצרות וארוכות, תנאים מעולים למתאימים/ות.

שרטטת/ת בנין
נסיון במערכת אוטוקד, לתקופה ארוכה, בחיפה.

תכנתת
לעבודה פיתוח בתוכנת אוטוקד, על PC, IBM, לפרוייקט בחיפה.

מבקר/ת איכות ויזואלי/ת
לביקורת קבלת, ידיעת אנגלית טכנית, קריאת שרטוט ושימוש בכלי מדידה מכניים, הכרת תקנים צבאיים, לתקופה ארוכה, בחיפה.

לסניף הרצליה, טל' 052-576060
בית אלנה, רח' בן־גוריון 33, א'—ה' 08.00—18.00

מנופאי/ת צריח
לתקנ"ה מנופאי/ת, באזור השרון, תנאים מעולים.

MANPOWER

פלסק
עבור אחד מלקוחותינו — חברה לשיווק מחשבים ותוכנה בעלת מוצרים יחודיים בענף
דרושו/ה

סוכן מכירות מעולה
(משרה 407)

תיאור התפקיד: ניהול מגעים מכירתיים, סגירת עסקאות, איתור לקוחות וקביעת פגישות, תכנון מערך המכירות וקביעת תיאום ודיווח.

כישורים נדרשים: יוזמה, יכולת, ידיעת מחשבים, הופעה מכובדת, אמינות גבוהה.

למועמדי מתאמים תכנסה נאותה

הגשת המועמדויות תעשה בכתב־יד עם פירוט קורות חיים תוך ציון מס' המשרה לת"ד 11767 ת"א 61116

---

35 ברסקט
לחברה העוסקת בפיתוח מיכשור אנליטי מתקדם — דרוש

מהנדס/ת מכונות

• 4-6 שנות נסיון בתכנון מכני.
• ידע בתעלת מחשב ב־AUTOCAD.
• נסיון מוכח בתכנון מערכות אלקטרו מכניות ו־ELECTRONIC PACKAGING.
• יכולת הבעה בכתב ובעל־פה עברית/אנגלית.
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות לת.ד. 560 רחובות 76103

דנאל — שרותי כח־אדם בע"מ
למחלקה הטכנית
דרושים

• חרט קונבנציונאלי (לעבודה באילת, כולל מגורים)
• חרטים
בעלי נסיון של 3 שנים לפחות לאיזור המרכז
• מסגר מנוסה
לעבודה בפ"ת, ידע בריתוך
• מסגרים מנוסים
לאיזור המרכז
• מפעיל C.N.C. מנוסה
לעבודת משמרות, פרופיל 2" ומעלה

כל המשרות לעבודה קבועה

לפרטים נוספים אנו כנה ז'גאל
גורדון 89 ת"א טל' 03-248841-2; 03-256

כלל (ישראל) בע"מ
למחלקה המשפטית
דרושה

פקידה כתבנית

הכישורים: ★ ידע במעבד תמלילים וורדמיל ★ עדיפות לבעלת נסיון
לפנות בכתב־יד, בצירוף קורות־חיים לת.ד. 11600 תל־אביב 61114

עוזרת למנהלת חשבונות
בחורה אחרי שרות צבאי למשרה מלאה.
ידיעה בסיסית בהנה"ח, מוסך — ג.ג.ג. בע"מ רעננה
טל' 052-449777

לחברה מסחרית דרושה
מזכירה מעולה
טלקס, מכונת כתיבה באנגלית וכו' על בוריין.
נא לפנות בכתב לת.ד. 20182 תל־אביב

דרושים
אנשי מכירות
לעבודה בתערוכה

רווחים גבוהים במיוחד
למצטיינים תוצע משרה קבועה
נא להתקשר ביום א' 6.11.88 בין השעות 09.00 — 16.00 למיכה בטלפון 03-256461

דרוש/ה מוכר/ת
לענף הרהיטים

גילאי 30—50; בעלי הופעה נאה
שעות העבודה: 11.00 — 19.00
(אחת לשבועיים גם במוצ"ש)
מקום העבודה: א.ת. חולון
נא לפנות בכתב יד בציון רקע מקצועי והמלצות לת.ד. 49, בת־ים
רק פונים רציניים ומקצועיים ייענו

לחברה העוסקת במסחר בינלאומי בעלת סניפים באירופה דרוש

איש יצוא יבוא

לפעילות מסחרית בארץ
העבודה על בסיס עמלות.
מתאימים בלבד ייענו.
נא לפנות בכתב, אל ת.ד. 37197, תל־אביב 613700

אסטרונאוטיקס
דרוש

הנדסאי אלקטרוניקה

לקליטת פרוייקט חדש בייצור
(משרה מס' 301)

כישורים:
★ ידע מעמיק במערכות ספרתיות ומיקרו־מחשבים
★ נסיון קודם באלקטרוניקה צבאית – יתרון

5 ימי עבודה בשבוע
תנאים נאותים למועמדים המתאימים
המשרה מיועדת לגברים ונשים
סודיות מובטחת

לפנות ל"אסטרונאוטיקס" אגף הארגון ולציין מס' משרה.
רח' הירקון 23 בני־ברק
ת.ד. 882 מיקוד 51261
או טלפונית: 03-704610 מיום א'

לחברת שרותי רפואה
דרושים

★ **רופאים** — כלליים, משפחה, קרדיולוגים, פנימאים, ילדים ואורולוגים
לבדיקות רפואיות לחברות בטוח לאזור הצפון והדרום

★ **סוכני מכירות** — מנוסים
לאזור גוש דן
לפרטים בטל': 03-7528111

עבור רשות מקומית דרוש
עובד בכיר בנושאי גבייה

הכישורים הנדרשים:
א. כושר ניהול ברמה גבוהה.
ב. יכולת פיתוח מערכת יחסי אנוש.
ג. נסיון מוכח בניהול מערכת גבייה וברשות מקומית – יתרון.
ד. השכלה אקדמאית במדעי החברה – יתרון.
המעוניינים יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים ושכר נדרש אל "אינטרנשיונל" רח' בן־יהודה 36, תל־אביב (עבור עובד בכיר).

בפייר
למוסד חינוכי דתי בתל־אביב
דרוש/ה

אב/ת בית / ית
(מנהלת אדמיניסטרטיבית)

הכישורים הדרושים:
ניהול ואחריות בנושאי:
כספים
כח־אדם
משק.

כושר ניהול משא ומתן, נסיון בנושאי ארגון ומינהל חינוך — יתרון.
מועמדים / ות דתיים / ות בעלי השכלה וסיון יפנו בכתב בצירוף מסמכים אל: ת.ד. 11081 תל־אביב מיקוד 61087
ולציין על המעטפה "עבור אב/ת בית".
המשכורת: בהתאם למקובל בגשק הציבורי.

איש עסקים צעיר ונמרץ
בעל משרד בהרחבה בעזרת בעל הבעלות לסוכנויות מקומיות בכל ענפי השירותים
ת.ד. 928 רחובות
03-452039 ים

לסדר צילום
דרושים
סדרים סדרות
לינוטרון 202
03-613916
תנאים מעולים

אורמת טורביגות בע"מ
למחלקת הנדסת פרוייקטים
דרוש

מהנדס תהליך או מכונות

דרישות התפקיד:
נסיון של 5 שנים בפרוייקטים של מתקנים תהליכיים ומערכות יצור אנרגיה.
נסיון והכרת ציוד תעשייתי ונסיון במכשור – יתרון.
יכולת לעבודה בצוות. יכולת לרכז נושא באופן עצמאי.
ידיעת השפה האנגלית הכרחית.
המעוניינים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון מקצועי אל: אורמת טורבינות בע"מ, אזור התעשיה החדש, ת.ד. 68 יבנה 70650, עבור יצחק שדמתי
סודיות מובטחת

אשת — מיון ואיתור מזכירות בכירות

למוסד פיננסי
דרושה

מזכירה למשנה למנכ"ל

התפקיד — בעל ענין רב ואתגר, מיועד למזכירה בכירה, בעלת נסיון של 6 שנים ומעלה, בעלת יכולת עבודה עצמאית, וידע בנהול משרד ממוחשב.
מיקום — מרכז תל־אביב.
היקף — ימים א'-ה' 7 שעות ביום + יום שישי.
נא לפנות בכתב יד בפירוט קורות חיים וטלפון להתקשרות אל "אשת" – תבואות הארץ 3 שיכון דן ת"א 69546
— *סודיות מובטחת* —

טופ-שיא
שרותי יעוץ ארגוני ומיון ממוחשבים בע"מ

לאחד מלקוחותינו
מוסד ציבורי בת"א
דרושה

מזכירה למשרה מלאה

★ כתבנית עברית אנגלית
★ יכולת לקיים יחסי אנוש טובים
★ נכונות למתן שרות
5 ימי עבודה בשבוע
נא לפנות בצרוף קורות חיים
לטופ־שיא ריב"ל 18 ת"א 67778

למפעל גדול בתחום התעשיה הכבדה בדרום
דרוש:

מנהל מוסך
(משרה 2945)

לעבודה בעלת ענין ואתגר
★ בעל כתב תעודה למנהל מוסך או מהנדס מכונות.
★ נסיון מוכח בניהול מוסך בהיקף רחב.
★ בעל ידע ונסיון בציוד מכני כבד.
★ מגורים באזור באר־שבע (למעתיק מקום מגורים תינתן עזרה בדיור).
מועמדים ישלחו פרוט קורות חיים ונסיון לת.ד. 11024 תל־אביב 61110
וציינו מספר משרה.
סודיות מובטחת.
המודעה לשני המינים

תהל — תהנת ייעוץ לנושאי כח־אדם בע"מ

לחברה יחודית ומבוססת
מזכירה בכירה למנכ"ל
(תפקיד מעניין בעל ...)

השולטת באנגלית, עברית, הדפסה במעבד תמלילים וטלקס. בגרות מלאה.
כתבי קורות חיים בכתב־יד, באנגלית ועברית, בצרוף תעודות, המלצות וכו' לת.ד. 7113 ת"א 61070

דרוש
מהנדס בנין לפיקוח
באזור הצפון
נסיון 5 שנים לפחות
רשיון רכב הכרחי
לפנות 06-941361, 04-244530

למפעלנו בתל־אביב
דרוש

מבקר איכות מוסמך

רצוי בעל נסיון בענף המתכת
5 ימי עבודה בשבוע

בדבר פרטים נוספים וקביעת ראיון יש לפנות החל מיום א' למדור כ"א טלפון 03-336721 רחוב יגאל־אלון 94 תל־אביב.

לר...על בנצרת עלית
דרוש
תמחירן
עם נסיון ורקע במפעלי עץ
כנ.ות למר שמל טלפון: 06-57003

לחברה תעשייתית בענף הבניה
דרוש/ה

איש/ת מכירות
לעבודה באזור המרכז

הכשורים הדרושים:
• הנדסאי/ת בנין מוסמך
• 3 שנות ותק במקצוע
• יכולת לנהל מו"מ עם לקוחות
• גיל עד 50
• מקום מגורים במרכז הארץ
התפקיד כרוך בנסיעות רבות
מועמדים מעונינים לדרישות יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 4587 אזור תעשיה סגולה פ"ת.

"לינרי"
קבוץ הסוללים

צעירים / ות
בוגרי צבא

בואו לנסות משהו חדש!!!
הצעה שאין לה מתחרים: חיים בקיבוץ בתנאים של חבר משק (מגורים, תקציבים וכלכלה במקום על חשבוננו) ובסיום שנת עבודה: **סכום כסף גבוה** המהווה חסכון נקי אותו לא תקבלו בשום מקום אחר, על המעוניינים להיות בוגרי צבא מלא, יתקבלו לעבודה אחרי ראיון לתקופה של שנה לפחות. *נא לפנות טלפונית בימים שישי—שלישי 4.11—8.11 בשעות 09:00—14:00 לטלפון: 06-573004, 06-573026*

לחברת תכשיטים ברמת־גן
דרוש

אחראי יצור

בעל ידע ונסיון (6 שנים לפחות) במודלים יציקות צורפות ושיבוץ
03-264634,
03-259607

לחב' תעשייתית באזור המרכז דרוש/ה

מנהל/ת
מח' פרסום

כשורים נדרשים:
השכלה אקדמאית בכלכלה או מנהל עסקים,
רצוי תואר שני.
הכרחי נסיון קודם בפרסום ושווק.
רצוי ידע קודם במחקרי שווק.
גיל נדרש בין 35-40.
המועמדים המתאימים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים, נסיון בעבודה וטל' להתקשרות, לת.ד. 9020 ת"א מיקוד 61090, בציון שם המשרה.
המשרה מיועדת לנשים וגברים כאחד.

לחברת ייצוא תעשייתית
דרושה

★ מזכירת חברה
★ מזכירת עוזרת מנכ"ל

• כושר ניהול וארגון
• הדפסות עברית אנגלית
• 3 שנות נסיון לפחות
תנאים טובים
03-449225,
03-5466713

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופי או מהות של התפקיד מביאים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. הנבחרים נגד ... על פי החוק.

עיריית ראשון־לציון

עירית ראשון לציון מבקשת בזה מועמדים לתפקידים המפורטים להלן באגף לאיכות הסביבה ותברואה.
1. מכרז חיצוני מס' 10/88 – מנהל המח' הסביבתית.
2. מכרז חיצוני מס' 11/88 – רכז משאבי אויר ורעש.
3. מכרז חיצוני מס' 12/88 – מנהל השירות הוטרינרי העירוני.
פרטי המכרזים ניתן לקבל במינהל וכוח אדם רח' הרצל 68 ראשל"צ קומה ג', הצעות יש להגיש בכתב יד בצרוף תולדות חיים וצלומי מסמכים כאמור לפי המען רוטשילד 24 ראשל"צ, מיקוד 75110.
4. לאגף החינוך דרושים
מורים ממלאי מקום
במקצועות הבאים: כלכלה, פיזיקה, ערבית, אנגלית, מתמטיקה, תנ"ך.
המועמדים המתאימים יפנו למשרדי המח' לחינוך על־יסודי, מוהליבר 42, טל. 9666384.

מ.ד.ן – מפעלי דפוס נצרת בע"מ

סגן מנהל שיווק
למחלקת השיווק בתל־אביב

• יכולת ויזון במכירות אגרסיביות
• נסיון ביזום ופיתוח שווקים
• רצוי נסיון בשטחי הדפוס והפרסום
לפנות בכתב לת.ד. 37115 תל־אביב

אורמת טורביגות בע"מ
דרוש

מפעיל מחשב

עם נסיון בהפעלת מחשב IBM S-36
המשרה מיידית.
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בטלפון: 08-439911
שלוחה 210, למאיר מושקה.

לחברת יועצים לניהול
דרושים

הנדסאי תעשייה וניהול
(ייצור)

רצוי נסיון של 1—2 שנים בתחומים הבאים:
• אפיון תהליכים טכנולוגיים בענף המתכת
• מוקרי זמן בענף המתכת.
ידע באנגלית יתרון
נא לפנות לליליון 03-204101, 03-204094

ב"ח פסיכיאטרי "נאות־מרגליה" ראשון־לציון
דרוש/ה

עובד/ת סוציאלית מוסמך/ת

רצוי עם נסיון בפסיכיאטריה
שעות 8.00—12.00 מלבד יום שישי
נא לפנות בכתב. ת.ד. 81 ראשל"צ 75100

כפר גלים
ביה"ס תיכון עיוני לימי, טבע, סביבה, וחקלאות
דרוש/ה
לעבודה מיידית

מורה למתמטיקה
במשרה מלאה.

דרישות התפקיד:
• ריכוז המקצוע בביה"ס 26 כיתות.
• התמצאות בתוכניות לימוד חדשות.
• הוראת כיתות י"א י"ב 5 יחידות.
למתאימים אפשרות במתן דיור במקום לקביעת ראיון נא לפנות לנירית שחם טלפון: 04-251346 בשעות הערב.

למפעל באזור בית־דגן
דרושים:

1. מועמד לצוות אחזקה, בגיל 25—35 לתפקיד רתך ארגון. בוגר בי"ס מקצועי, בעל ידע בנושאי אחזקה כלליים.
2. מועמד בעל ידע ונסיון בחשבשבת.

לפרטים נא לפנות לטל. 985666,
03-985227

לחב' "רויטה – טית בית"
דרושים באזור ר"ג

1) מקדם מכירות
2) מוכרן
בעלי נסיון בענף המזון
לפנות בכתב + קורות חיים לת.ד. 1334 תל־אביב. ולציין ע"ג המעטפה עבור ה'/500

לחברת בניה גדולה
דרושים

★ מנהל עבודה/ שלד
★ מנהל עבודה/ גמר

עם נסיון מוכח של 10 שנים לפחות
טלפון: 03-5522553
08-402195

אשכול — סוכנות ביטוח בע"מ
דרושה

פקידה

• משרה מלאה במח' גביה
• בעלת סוג 2 בהנהח"ש
• עדיפות לבעלות נסיון בביטוח
נא לפנות למלי
בטל. 03-5616622 החל מיום א'

לבימ"ל מתפתח לייצור זיווד
אלקטרוני דרושים:

1. מנהל עבודה עם נסיון בזיווד ורקע בכרסום.
2. בעל מקצוע בעבודות זיווד מדוייקות
למתאימים תנאי שכר הולמים.
נא לפנות בכתב עם פירוט קורות חיים ת.ד. 435 נס־ציונה.

למשרד לתכנון כבישים ופיתוח
דרוש/ה

שרטט/ת
(למשרה מלאה)
עדיפות לבעל/ת נסיון
לתאם טלפון: 03-458994

לפרסם מודעה! — דחף סוכנים — ב דחף תקבל יותר ובמחירי העיתון

ת"א דחף מרכז | ת"א דחף דיזנגוף (רח' דיזנגוף 118) | ת"א דחף בן יהודה | ת"א דחף אלנבי | חיפה דחף (רח' הרצל 5, טל. 645333/4) | ירושלים דחף (רח' יפו 43, טל. 226335) | דחפון טלפון 03-611001 | ובעוד 50 סניפי דחף בכל רחבי הארץ

לפעמים אתה צריך פרסום. תמיד דחף

לפרסם מודעה! — דחף סוכנים — ב דחף תקבל יותר ובמחירי העיתון

ת"א דחף מרכז | ת"א דחף דיזנגוף | ת"א דחף בן יהודה | ת"א דחף אלנבי | חיפה דחף | ירושלים דחף | דחפון טלפון 03-611001 | ובעוד 50 סניפי דחף בכל רחבי הארץ

לפעמים אתה צריך פרסום. תמיד דחף

צורן
מיקרואלקטרוניקה בע"מ

צורן הינה החברה המובילה בעולם בפתוח ויצור DIGITAL IMAGE /SIGNAL PROCESSORS המשלבים ידע ב-VLSI והנדסת מערכות

בצורן תמצא חברה צעירה ודינמית הנמצאת בהתפתחות מתמדת

דרושים לנו

מהנדסי אלקטרוניקה לפתוח רכיבי VLSI

תאור המשרה:
השתתפות בפתוח רכיבי VLSI מתקדמים בתחום עבוד אות ותמונה תוך שימוש בכלי CAD מהמתקדמים ביותר.

השכלה ונסיון:
- תואר MSC/BSC בהנדסת חשמל/מחשבים
- 0-3 שנות נסיון
- יתרון לבעלי נסיון בפתוח רכיבי VLSI

צורן מיקרואלקטרוניקה בע"מ הינה חברת-בת של ZORAN CORP. Santa-Clara,California

נא לפנות בכתב, בצרוף קורות חיים למרכז לתעשיות מדע,ת.ד. 2495 חיפה,31024

מודעה זו מיועדת לנשים וגברים כאחד

שמי

סודיות מובטחת

שחפים
סוכנויות לביטוח בע"מ

זה הזמן

בוא והצטרף אלינו, ל"שחפים" סוכנויות ביטוח בע"מ, הסוכנות המובילה בשוק ביטוח חיים, כאיש מכירות.

דרישות התפקיד:
★ השכלה תיכונית
★ בעל רכב
★ מעל גיל 26

הכנסה חודשית מובטחת (תלוש משכורת).

לפרטים ולקביעת ראיון נא לפנות לטל. 7-611401-03, החל מיום א'.

עם הרחבת הפעילות

טכם
טכנולוגיה מתקדמת בע"מ

לאגף זמן־אמת ומערכות צבאיות
דרושים:

מהנדסי תכנה / תכנתים

בעלי נסיון מעשי באחד מהתחומים הבאים, או מסיימי לימודים אקדמאים בהצטיינות בתחום רלוונטי:
- RMX/INTEL
- VAXSTATION/GPX
- Ada
- MTOS/M68020
- PC/שפת C

האנשים המתאימים יהוו מאגר מקצועי בפתוח מערכות עתידיות בתחומי תקשורת, מיזוג נתונים, שליטה, בקרה, סימולציה וגרפיקה.

נא לפנות בכתב בלבד בצרוף קורות חיים ושמות ממליצים למזכירות אגף מערכות צבאיות וזמן־אמת ת.ד. 13045 ת"א 61130

"סודיות מובטחת"

הזדמנות מצוינת לאיש מכירות בחברת תקשורת גדולה

אם היית קצין קשר בצה"ל או הינך בעל רקע טכני באלקטרוניקה, יכולת מכירה וכושר שכנוע, ידע בסיסי בשפה האנגלית והופעה ייצוגית ואמינה – מקומך אתנו.

אנו מציעים לך עבודה קבועה במשרה מלאה והשתלבות במערך המכירות של חברתנו.

באזורים: המרכז, ירושלים, חיפה, באר־שבע ואשדוד, עפולה וטבריה.

מועמדים מתאימים בעלי רכב פרטי (חובה) יפנו בכתב יד בלבד לחב' „שלף יועצים לשיווק" ת.ד. 33465 ת"א 61333 ולציין על המעטפה משרה מס' 2.
העבודה מיועדת לגברים ונשים כאחד.
רק מועמדים מתאימים ייענו.

– סודיות מובטחת –

דרוש
חרט מעולה
תנאים מצויינים
08-221053,
08-240429

כפר הנוער בן־שמן
60 שנות מסורת חינוכית
ביה"ס התיכון, עיוני כפר ע"ש איינשטיין

דרושים
לעבודה מיידית

1. אחות מוסמכת
– לשנה אחת.
רווקה או זוג ללא ילדים
מגורים במקום חובה.

2. רכז תרבות
– יכולת להדריך חוגי דרמה, הכנת מופעי תרבות, אירועים וטקסי חגים.
ריכוז פעולות התרבות
האחריות על מוזיאון.
אפשרות למגורים לאחר תקופת הנסיון

3. ספרן – בעל הכשרה מתאימה לעבודה בשעות אחה"צ והערב.

4. פסיכולוג – חינוכי או קליני, לעבודה בחצי משרה.
המשרות הנ"ל מוצעות לנשים ולגברים כאחד.

המועמדים יפנו בכתב אל מינהלן כפר הנוער בן־שמן מיקוד: 71904, טלפון: 229111־08 (מ־8.00 – 14.00)

אסותא
בית החולים הפרטי הגדול בישראל
דבוטינסקי 62, תל־אביב, טל. 240185־03.

דרושות
סייעות שיניים
לעבודה 24 שעות ביממה

טל - 03-226021
03-5449781

לצילומעתיק בע"מ
דרושים

אנשי מכירות
למרכז הארץ
לשיווק מכונות העתקת מסמכים ופקסימיליות
המועמדים יענו לדרישות הבאות
★ נסיון מוכח בתחום הרלוונטי
★ נמרצים ובעלי מוטיבציה המעוניינים להשתלב בחברה לאורך זמן
★ בעלי רכב

המתקבלים ייהנו משכר הולם + עמלות + אחזקת רכב

לפנות למיכאל 5714029־03 – 5715773־03

"מאיר" חברה למכוניות ומשאיות בע"מ
יבואני VOLVO בישראל
למוסך השרות המרכזי בפ"ת
דרושים

פחחים מקצועיים

נא לפנות טלפונית לשלמה מלר
טל' 9225455־03

דרוש
מנהל מכירות ארצי
לחברה המשווקת מוצרי נקיון והיגיינה
★ בעל יכולת להפעיל צוות עובדים
★ נסיון קודם הכרחי
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 2442 ת"א

רוצה להצליח?

מנורה
חברה לבטוח בע"מ

אם: ■ סיימת לפחות 12 שנות לימוד ■ מעוניין בעיסוק מעניין והכנסה גבוהה ■ מוכן להשקיע מאמץ רב בעבודה.

נציע לך: ■ הכשרה בסיסית ויסודית ■ הדרכה צמודה לאחר הקורס ■ הכנה לבחינות האוצר ■ עזרה באיתור לקוחות פוטנציאליים.

ונדרוש ממך: ■ עקשנות ודבקות במשימה ■ יכולת בין אישית מעולה ■ קשר אישי ללא דופי ■ יכולת לעבוד בשעות משונות.

האם אתה מוכן לכך? אנא צור עמנו קשר לקביעת פגישה לראיון.טלפון: 03-738912, 03-732966 בין השעות 10.00-17.00.

דדיר
סוכנות לביטוח בע"מ

למלון גדול בטבריה דרושים:

★ **מנהל מזון ומשקאות**
בעל נסיון של 3 שנים במלונות, 4, 5 כוכבים.
נסיון בניהול צוות עובדים גדול.

★ **מנהלת יחסי ציבור**
בעלת נסיון בתפקיד דומה בשטח המלונאות.

★ **גנן ראשי**
בעל נסיון בביצוע וטיפול בגינון מי.
יכולת הפעלת צוות עובדים.

מועמדים מתאימים יפנו בכתב יד לת.ד. 22767 ת"א 61227. תנאים טובים למתאימים, סודיות מובטחת.

לחברת שיווק מתפתחת בארץ
דרושים:

★ **רכזי שיווק**
★ **מקדמי מכירות**

למתאימים משכורת בסיס + אחוזים גבוהים

בפרטים לפנות לטל: רמת־גן 724388־03
אשקלון 24360־051
אור־יהודה 359407־03
בת־ים 594544־03
חיפה 385139־04

אסותא
בית החולים הפרטי הגדול בישראל
דבוטינסקי 62, תל־אביב, טל. 240185־03.
נמנה על קבוצת כלל

דרושים
רופאי שיניים
בוגרי אוניברסיטאות מערביות
למרפאת עזרה ראשונה הפועלת 24 שעות ביממה

טל: 03-226021
03-5449781

הרבה הרבה הרבה כסף!

יש לנו בשבילך דרך קלה להכנסה גבוהה (על בסיס עמלות)
מדריך פירסומי מיוחד
ההצעה לבעלי נסיון מוכח במכירות מכל חלקי הארץ. רכב יתרון.
טל. 442220, 03-5461538

סקופ SCOOP

סקופ – בית קפה / מסעדה דרושים:
- עובדי דלפק
- קופאיות
- מלצרים/מלצריות
- טבחים

על העובדים להיות אחרי צבא ובעלי נסיון קודם. נא לפנות במקום, אלנבי 2 ת"א כל יום החל מיום א' בין השעות 14.00 – 17.00. פניות טלפוניות לא ייענו.

למחלקה הטכנית של חברת בניה ארצית במשרדיה בתל־אביב
דרוש/ה

מהנדס/ת בנין צעיר/ה

★ ראיה מרחבית טובה
★ ידע בחישובים סטטיים
★ שימוש במחשב לצרכי תיב"מ

לפנות בכתב לת.ד. 21288 תל־אביב עבור טכנית

דרוש
מנהל פרויקט
לניהול פרויקט חיזוק שובר הגלים בנמל אשדוד

נסיון מוכח בבניית שוברי גלים ע"י שימוש בגדי מטר
ידיעת השפות אנגלית ודנית על בוריין

טל' קישון שובר גלים 528384־08
טל' שרות המעסיקה אשדוד 531847־08

קרן היסוד – המגבית המאוחדת לישראל
מודיעה על משרה פנויה של

„עוזר בכיר למנהל חשבונות ראשי"

דרישות: – השכלה תיכונית מלאה רצוי תואר בכלכלה או מינהל עסקים.
– בוגר קורס 3 בהנהלת חשבונות – רצוי מנהלת חשבונות מוסמכת.
– 5 שנות נסיון בהנהלת.
– ידע בהנהלת חשבונות ממוכנת או ממוחשבת – יתרון.
– ידיעה טובה של השפות עברית ואנגלית.
דרגה – עפ"י הכישורים.
העובד יועסק עפ"י חוזה מיוחד.
מגורים בירושלים חובה.
סודיות מובטחת.
מועמדים יש להגיש בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 7055 ירושלים עד יום שני ה' בכסלו תשמ"ט 14.11.88.

בטחונית

אנחנו מתרחבים ומשווקים בכל הארץ
דרושים

מנהלי אזורים להקמת סניפים בכל רחבי הארץ

יתרון לבעלי ניסיון בענף דלתות פלדה

לייעוץ ופרטים נוספים
טל' 594544־03 לבקש את רפי
טל' 5591703־03
לבקש את רמי שביט

AUREC INFORMATION & DIRECTORY SYSTEMS LTD.

אנו עוסקים בפיתוח ויצוא תוכנה לשוק הבינלאומי
לחברתנו דרוש:

כתב טכני

הכישורים הדרושים:
– שפת אם אנגלית
– ידיעת השפה העברית על בוריה
– נסיון קודם בכתיבה ועריכה טכנית
– רצוי ידע במחשבים
המועמדים המתאימים יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים לרח' אבא הלל 17 א' רמת־גן מיקוד 52522 (עבור אהובה)

האגודה למען הקשיש תל־אביב יפו
מרכז גריאטרי – צהלון
דרוש/ה

פקיד/ה לכח אדם ושכר

עם ידע בעבודה במחשב למשרה חלקית
בפרטים, נא לפנות למזל או לילה
טל' 2־810721־03

לעבודה בטחונית
בעלת אתגר
דרושים

צעירים

עד גיל 35, בעלי הופעה נאה ופרופיל גבוה.
עבודה קבועה, משרה מלאה.

לקביעת ראיון לטלפן 332657־03

לבית אבות משען גבעתיים
דרוש

רוקח

במשרה חלקית

בדבר פרטים נא לפנות לטל' 319111

לחברה רצינית בענף מוצרי תחזוקת רכב
דרוש

סוכן מכירות

עם נסיון של לפחות כ־3 שנים.
רציני, חרוץ, גיל כ־30
לעבודה עם הרבה אתגר באוירה טובה תוך כדי קשר ישיר להנהלה.
תנאים טובים למועמד המתאים.

לפנות בכתב יד תוך פירוט נסיון קודם ולציין מס' טלפון לקביעת ראיון לת.ד. 4496 תל־אביב 61044 עבור „סוכן".
סודיות מובטחת

קרן היסוד – המגבית המאוחדת לישראל
מודיעה על משרה פנויה

של **מתכנת** עם רקע **בהנהלת חשבונות**

דרישות
נסיון ב-COBOL של שנתיים לפחות
נסיון בתפעול ישומים + DBASE 3 (CLIPPER)
הכרת מערכת הפעלה UNIX
הכרת מערכת הפעלה MSDOS
נסיון בהפעלת מיני מחשב ומחשבים אישיים
דרגה: עפ"י הכישורים
העובד יועסק עפ"י חוזה מיוחד
מגורים בירושלים חובה
סודיות מובטחת
מועמדים יש להגיש בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 7055 ירושלים עד יום שני ה' בכסלו תשמ"ט 14.11.88

קופת חולים מאוחדת

לסניפנו בכפר סבא
דרוש/ה

ביוכימאי/ת

★ לעבודה במשמרת שניה
★ שעות עבודה 12.00 – 18.00
★ 5 ימי עבודה בשבוע

המעוניינים/ות מתבקשים לפנות למנהלת המעבדה, רח' המייסדים 23 כפר סבא
טלפון: 20154־052

כדאי לך בקופת חולים מאוחדת!

שומרי שערים
למתקן בטחוני באיזור השרון
טל' 651051־03 לישי

למהנדסים בר"ג
פקידה
עברית אנגלית
מנוסה + כתבנות.
ערבית – יתרון
7516296־03

מעליות טל
למחלקת השירות
דרושים

טכנאי שירות

בעל נסיון

לקביעת ראיון
טל' 9225231־03
בשעות העבודה

לחברה העוסקת בשיווק תרופות
דרושים/ות

תועמלנים

הכישורים הדרושים:
★ אח או אחות מוסמכים ובעלי ותק, או השכלה פרה־רפואית אחרת.
★ רשיון נהיגה עם ותק של שנה לפחות.

העבודה כרוכה בנסיעות בכל הארץ.

מועמדים מתאימים יפנו בכתב־יד ובצירוף קורות חיים לת.ד. 51051 ת"א עבור „תועמלנים"

חברה ליבוא ושיווק בענף שסתומים שסתומי פיקוד ואביזרי בקרה למערכות צנרת תעשייתית
דרוש

מהנדס מכונות / מיכשור ובקרה

לקידום וניהול מכירות

הכישורים:
★ ניסיון בהלבת מוצרים/או ויסות ובקרת תהליכים בצנרת תעשייתית.
★ כושר הבעה בכתב ובעל־פה.
★ ידיעת השפה האנגלית.
התפקיד כרוך בנסיעות ברחבי הארץ
תנאים ושכר הולמים למועמד המתאים.
לפנות טלפונית 2223773־03 לגיל

למשרד רואי חשבון בתל־אביב
דרוש

בוחן ראשי

למשרה מלאה

בשלבי סיום של לימודי ראיית חשבון.
נסיון בעבודה: לפחות שנתיים במשרד רו"ח
(עדיפות לבעלי נסיון במשרדי רו"ח גדולים)

לקביעת ראיון להתקשר 664561־03
החל מיום א'.

מעליות טל

למחלקת הרכבות דרושים

מרכיבי מעליות מנוסים

לקביעת ראיון
9225231־03 בשעות העבודה

לקיבוץ שפיים
דרושה

גננת שכירה

לגן מעורב ל־3 חודשים
(מאמצע דצמבר עד סוף מרץ)
523391־052 – ביום
523554־052 523336־052 בערב

למפעל תעשייתי באזור המרכז
דרוש

אחראי יחידת רכש

★ בוגר 12 שנות לימוד מגמה מקצועית עדיפות לטכנאי/הנדסאי
★ מס' שנות נסיון ברכש, בתעשיה פרטית.
★ גיל עד 35.
★ יכולת גבוהה לניהול מו"מ עם ספקים.
★ נמרץ, בעל כושר טכני, דייקן ומסודר
★ ★ ★
תנאים טובים למועמד המתאים
נא לפנות בכתב
בפרוט קורות חיים ונסיון
לת.ד. 7095 ת"א מס' 31 מיקוד 61070
סודיות מובטחת

סלון טוקיו SHARP
דרושים

1. סוכן מכירות
למוצרי חשמל ואלקטרוניקה
בידזורית בעל נסיון מוכח

לפנות ליפעת טל' 339423/6־03

2. מנהלת חשבונות
סוג 3, בעלת נסיון 5 שנים לפחות בניהול מערכת ספקים והתאמות

לפנות לאודה טל' 334968־03, 334956־03

„עמותה למען הקשישי" – ראשון לציון
דרוש/ה

מנהל/ת מרכז יום לתשושי נפש

המשרה – מלאה.
תאור התפקיד – ניהול כולל, תכנון וארגון פעילויות, ניהול כח אדם ותקציב, תאום עם גורמים בקהילה ועוד.
כישורים – בוגר בעבודה סוציאלית ו/או במדעי החברה או ההתנהגות. נסיון בעבודה עם קשישים, 3 שנים נסיון בניהול, יכולת ארגונית, תכנון שרותים, ניהול צוות בין מקצועי.
תנאי שכר – על פי כישורי המועמד/ת.
מילוי התפקיד כרוך בשעות עבודה בלתי מקובלות.
המעוניינים יפנו במכתב, בצירוף קורות חיים, תעודות המוכחות, לעיריית ראשל"צ, מחלקת הרווחה, רח' לבנטין 8.

הנדסת התפלה לישראל (תהליך זרחין) בע"מ

חברה תעשייתית עתירת ידע המפתחת ומייצרת ציוד ייחודי לייצוא בתחום תעשיית התהליך, איזור התעשיה, הרצליה דרום

מהנדס/ת שיווק

★ מהנדס מכונות או כימיה ★ 5 שנות נסיון ★ דובר אנגלית וספרדית ★ נסיון בשיווק בינלאומי ★ תואר שני במינהל עסקים – יתרון
★ התפקיד כרוך בנסיעות רבות לחו"ל
ידיעת השפות הספרדית והאנגלית – הכרחית

לפנות בכתב יד בפרוט תולדות חיים, השכלה ונסיון ת.ד. 18041 תל־אביב מ. 61180

קופת חולים מכבי

דרושים

● **עובדת מעבדה**
מקום עבודה: פתח־תקוה
למשרה חלקית
ידע בלקיחות דם ורידי
נסיון בהמטולוגיה
לפרטים נא לפנות לטלפון: 5402473
– לגב' לילי גוטפריד

● **מרפאים/ות בעיסוק לילדים ומבוגרים**
מקום עבודה: תל־אביב
למשרה חלקית/מלאה

● **קלינאי/ת תקשורת לילדים ומבוגרים**
מקום עבודה: תל־אביב
למשרה חלקית/מלאה
למודעות הנ"ל – לפרטים נא לפנות לטלפון: 201599־03

● **פקידה**
מקום עבודה: הרצליה
למשרה חלקית – בשעות אחה"צ
השכלה תיכונית
בפרטים נא לפנות לטלפון: 542123־052

● **אחות בריאות הציבור**
מקום עבודה: ירושלים
לחצי משרה
בעלת ניסיון בעבודה בטיפת חלב
בפרטים לפנות אל ד"ר ד. ירום, טלפון: 243505־02

● **רופא ילדים**
● **רופא נשים**
לעבודה באילת

מועמדים יפנו לטל: 5128143־03 למר לוי

„עמותה למען הקשיש"
ראשון לציון
למרכז יום לתשושי נפש
דרושים:

1. עובד/ת סוציאלי/ת – 50% משרה.
2. עובד/ת תעסוקה – ⅔ משרה.
3. מטפל/ת – 50% משרה.
4. פיזיותרפיסט/ית – לפי שעות.
לפנות למחלקת הרווחה בעיריית ראשל"צ לגב' בלה מימון 941217־03, 942450־03.
5. אח/ות – 50% משרה.
לפנות ללשכת הבריאות ברחובות לדרורה, 463229־08, 468994־08.

מזכירה בכירה
לשעות אחה"צ

דרושה להנהלת חברה תעשייתית פרטית בגוש דן.
דרישות התפקיד:
★ שליטה מלאה בעברית ואנגלית.
★ שליטה מלאה בעיבוד תמלילים, טלקס, פקסימיליה.
★ יחסי אנוש טובים.
★ העבודה 5 ימים בשבוע מהשעה 15:00 עד השעה 20:00.

מזכירת מחלקה
למשרה מלאה

דרישות התפקיד:
★ שליטה מלאה בעיבוד תמלילים.
★ שליטה מלאה בעברית וידיעת השפה האנגלית.
★ יחסי אנוש טובים.
★ העבודה 5 ימים בשבוע, 9 שעות ביום.

נא לפנות בכתב יד, תוך ציון המשרה המבוקשת וטלפון להתקשרות על גבי המעטפה, לת.ד. 33616 ת"א מיקוד 61336 עבור משרה 70.

לחברה מסחרית גדולה בענף הרכב
דרושים:

1. מפקח שירות
★ טכנאי רכב
★ נסיון של לפחות 5 שנים בענף הרכב
★ יכולת ניהול משא ומתן בע"פ ויחסי אנוש טובים.
★ שליטה בצרפתית ו/או אנגלית

2. בוחן רישוי מוסמך

לפנות לטל. 7550755־03, 7550233־03

למגדל שלום מאיר בת"א
דרושים

1. קציני בטחון
יוצאי צבא בוגרי קורס פיקודי, 12 שנות לימוד, בריאות תקינה.
נא לפנות בכתב בצירוף תולדות חיים לת.ד. 29146 ת"א

2. טכנאי מיזוג אויר
לאחזקת מערכות מרכזיות
(העבודה במשמרות)

נא לפנות לשם קביעת ראיון לטל' מס' 650991/3־03
סודיות מובטחת

هكذا من الاسلوب

אנטנה / יאיר גרבוז

אָנָּא בְּכֹחַ גְּדֻלַּת יְמִינְךָ תַּתִּיר צְרוּרָה (אב"ג ית"ץ):

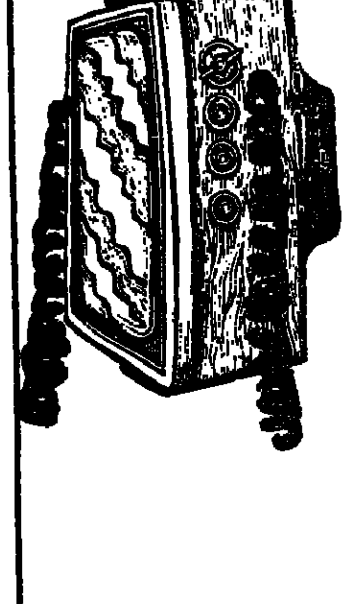

מעריב ליל יום כפור 30

וּמְסַדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בָּרָקִיעַ
כִּרְצוֹנוֹ. בּוֹרֵא יוֹם וָלָיְלָה, גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ,
וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר. וּמַעֲבִיר יוֹם וּמֵבִיא לָיְלָה,
וּמַבְדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה, יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ. אֵל
חַי וְקַיָּם, תָּמִיד יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים:

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אָהָבְתָּ. תּוֹרָה וּמִצְוֹת, חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לִמַּדְתָּ. עַל כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּשָׁכְבֵנוּ וּבְקוּמֵנוּ נָשִׂיחַ בְּחֻקֶּיךָ, וְנִשְׂמַח בְּדִבְרֵי (תַלְמוּד) תּוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאֹרֶךְ יָמֵינוּ, וּבָהֶם נֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה. וְאַהֲבָתְךָ אַל תָּסִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

יחיד אומר אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן:

יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בקול רם בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ
וּבְכָל מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי

כוונות פשטיות

[illegible]

מעריב ליל יום כפור טז 31

מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ
בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ
וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת
בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:
וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם
וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ, יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ,
וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ,
וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם
וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יְיָ
בָּכֶם, וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת
יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם:
וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם
אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם, וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם
אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם, לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ
וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:
לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה

כוונות פשטיות

[illegible]

מעריב ליל יום כפור כא 41

עַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזִלְזוּל הוֹרִים וּמוֹרִים :
וְעַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזָדוֹן וּבִשְׁגָגָה :
עַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחֹזֶק יָד :
וְעַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּחִלּוּל הַשֵּׁם :
עַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטֻמְאַת שְׂפָתָיִם :
וְעַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּטִפְּשׁוּת פֶּה :
עַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיֵצֶר הָרָע :
וְעַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיוֹדְעִים וּבְלֹא יוֹדְעִים :
וְעַל כֻּלָּם, אֱלוֹהַּ סְלִיחוֹת, סְלַח לָנוּ, מחל לנו
לָנוּ, כַּפֶּר לָנוּ:
עַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַחַשׁ וּבְכָזָב מפד"ל לנו
וְעַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַפַּת שֹׁחַד אגו"י לנו
עַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלָצוֹן מולדת לנו
וְעַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלָשׁוֹן הָרָע
עַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמַשָּׂא וּבְמַתָּן דגל תורה לנו
וְעַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה צומת לנו
עַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית
וְעַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בִּנְטִיַּת גָּרוֹן ש"ס לנו
עַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׂיחַ שִׂפְתוֹתֵינוּ
וְעַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׂקּוּר עָיִן תחיה לנו
עַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵינַיִם רָמוֹת :
וְעַל חֵטְא שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּעַזּוּת מֵצַח :

פירוש הרווחה

[illegible]

המניפולציה של הסופר, אמון הקוראים. ראיון / מירי פז

רגשות אשם בקורי עכביש

האשם הוא המעשר שמעלה איש המצפון הישראלי על מזבח הסרטן הקיומי של שלטוננו בשטחים ופוטר ממעשה וגם מאחריות של ממש, אומר אריאל הירשפלד בביקורתו על „הזמן הצהוב". על ספרים שתופשים פוזה

רק לעיתים רחוקות אתה נתקל ברצנזיה ספרותית העשויה לרתק לא פחות מן הספר שהיא דנה בו, לעתים אף יותר. רצנזיה שגם אם לא תסכים עם עמדותיה, היא פותחת בפניך צוהר לקריאה מחודשת של הספר, מעוררת אותך להבחנות בתחבולותיו המתוחכמות של הסופר, במניפולציות שהפעיל עליך ומנסחת בבהירות גבישית את מה שרק חשת ברפרוף. את הגילוי הזה אני מוצאת ברשימותיו המעולות של אריאל הירשפלד, מבקר צעיר יחסית שכתיבתו מעוגנת בראייה מקורית, רעננה, מפתיעה תמיד. אתה מוצא ברשימותיו זן נדיר של איכפתיות, מעורבות והתלהבות, אפילו אהבה (שבלטו ברשימתו על „צפורי צל" מאת דן סרי). אתה מוצא בהן את שמחת־הגילוי של כשרון חדש ואת הרגישות לזיוף ולהתחזות, גם אם מדובר במעשה־אמן וירטואוזי. כתיבתו מנומקת, מוטענת בידע רב, חפה מנגחנות לשמה, מן הפוזה הרווחת של פרובוקטור־להכעיס, אך מבלי להנזר מן הפרובוקציה. בשבוע שעבר פתח בסידרה על הספרות הבאילו־טובה, מאחזת־העיניים, המשגשגת אצלנו בשנתיים־שלוש האחרונות („כאב מאולף ויפה", המוסף הספרותי של „הארץ" 28.10). לטענתו מתחפש חלק גדול בערימת הספרים שלנו למשהו אחר, מתייצב ב„פוזה האמיצה כביכול, הביקורתית כביכול, הנוקבת חודר־בטן כביכול... לפעמים רק כריכת הספר מתחפשת מנסה למכור אותו כטרגדיה איומה, ואילו תוכו תמים לגמרי, סנטימנטלי גרידא, או פשוט דבר אחר". המייצג הבולט של הספרות הוירטואוזית המתחזה, „בעניין האב של העניין" הוא, לדברי הירשפלד, דוד גרוסמן ברומאן „עיין ערך אהבה" ובמסע התיעודי „הזמן הצהוב".

– אתה מאשים את גרוסמן במעילת אמון בקהל קוראיו ובאמנותו. זו אשמה חמורה במקצת.

הפרק הראשון בספר הוא מעמיק מאוד בתאור הווי של אנשים פגועי שואה. הוא מצליח לעצב בצורה מתוחכמת הווי נגלה, מעשים, מנהגים וליצור אווירה ולחץ ולשון אמנותית מתאימה לעולם המעוות של האנשים האלה. היצירה יכלה לצמוח, אולי, למעמקים האלה וללכת אחריהם אל המקורות שלהם לא בצורה סמלית, מטאפורית ומרופשת, אלא בצורה אסוציאטיבית ומפורטת. הספר מניפולטיבי בדרכים סוגסטיביות מאוד. שאפשר היה ללמוד מתוכו על האפשרויות שהסופר לא מימש.

– הספר ודרכי הצגתו ושיווקו הוללו רעש לא קטן בזמנו. מדוע כתבת על כך רק עכשיו?

את חלקו הראשון של הספר קראתי בפליאה. הוא הרשים אותי מאוד. חלקים אחרים הרגיזו אותי מאוד. אבל רק אחרי שקראתי את 'הזמן הצהוב' הבנתי שיש כאן מכניזם מסוים. אדם צריך לצבור כמה דוגמאות כדי ליצור אינדוקציה. 'הזמן הצהוב' מסביר את המכניזם באופן שקוף.

רק בחצי השנה האחרונה התחוור לי שהמניפולציה הזאת מאפיינת חלק מה„בום" הספרותי. לא אפשר היה להרגיש בהתחלה שזה מה שעומד לקרות.

– ה„בום" הספרותי מלאכותי לדעתך?

הוא לא מלאכותי לגמרי אבל יש לו נספח גדול דמוי „בום". ברמות משתנות זה קיים בעוד יצירות. ב„קופסה שחורה", ב„רביעיית רוזנדורף". אבל היו בתוך זה גם יצירות יפות כ„התגנבות יחידים", „צפורי צל" ו„ספר יוסף".

– מהי מהות המניפולציה בספרים האלה?

המניפולציה פשוטה: היצירה נוגעת בנושא כאוב וטראומטי והיא עוסקת בו באופן שנראה במבט ראשון רדיקאלי. במבט שני מתגלה שאין כאן רדיקאליות אלא מהלך אחורנית. הסופר משתמש בנושא ובארשת המתוחכמת לקידום עצמו.

ב„הזמן הצהוב" מתגלה המכניזם המניפולטיבי, לדברי הירשפלד, בכיוון מדוייק אל רגשות האשם והרגעתם המיידית. „חיצי הסם הם דקים ובלתי מורגשים... גרוסמן עבד על רגשות האשם, אך סמך עליהם וטיפח אותם...".

הירשפלד מעז לומר משהו נוקב מאוד על טיבם של רגשות אשם, על הכוח המשתק שלהם, ועל היותם תחליף לנטילת אחריות. אמירה שהיא גם פוליטית וחברתית נכונה מאוד לזמן הזה. רגשות אשם, הוא טוען, הם דבר עכבישי ביותר. „אתה נלכד בהם יותר ככל שאתה מתפתל בהם. רגשות אשם הם הדבר המיותר ביותר בעניין הגדה ועזה. לא מפני שאינם מוצדקים... אלא מפני שהם כחתימה על השלמה עם המצב. מי שחש אשם פוטר את עצמו ממעשה וגם מאחריות של ממש. האשם הוא המעשר שהמעלה איש המצפון הישראלי על מזבח הסרטן הקיומי הזה"...

איזה מין ישו זה / „אקונומיסט"

קם לתחיה בסערה

אישיותו של ישוע מנצרת עדיין מרתקת אינטלקטואלים נוצרים והמונים שמחוץ לכנסיה. ההתעניינות הציבורית בתבריבי מורין, והשערוריה שמעורר סרטו של סקורסזה „הפיתוי האחרון של ישו" מוכיחים זאת

השאלות מי באמת היה ישו, מה היו כוונותיו ואיך הוא מת מעסיקות יותר ויותר אנשים מאז תקופת ההשכלה, כשאנשים הניחו בוודאות שאפשר להגיע לחקר האמת בכוח ההגיון, ללא התגלות. ב־150 השנים האחרונות הופיעו בקביעות הסברים היסטוריים, סוציולוגיים ופסיכולוגיים חדשים על ישו. ובכל פעם מחדש הם גורמים לסערה.

החשוב מבין הויכוחים של המאה הזאת, לפחות באנגליה, מתואר יפה בספר „אוהבי מחלוקה" מאת קית קלמנטס, המלמד באוניברסיטת בריסטול. בעשור הראשון של המאה הרגיז הכומר הנודע ר. ג' קמפבל אנשים רבים כשקרא לרוויזיה בתפיסה הרואה בישו מיזוג חד־פעמי של הטבע האלוהי והטבע האנושי. אנושיות ואלוהות, הוא כתב, הן פשוט חלקים של אותה תודעה כבירה: ישו היה אל, אבל כן גם אנחנו. הוא היה אל משום שחייו היו ביטוי לאהבה אלוהית. כל הנוצרים מאוחדים עם אלוהים במידה שחייהם מבטאים דבר זה.

בתחילת שנות ה־60 הרגיז ג'ון רובינסון, הדיקאן לשעבר בקמברידג' והבישוף של וולויץ', הרבה יותר אנשים כשיצא, בספרו „תמים עם אלוהים", נגד ההתגשמות – הרעיון שהאל הופך לאדם – שהיא מושג מרכזי בנצרות. לדעת רובינסון, ה„התגשמות" יוצרת רושם שאלוהים יצא למסע־חלל והופיע בכוכב הלכת שלנו כאל שהתחפש והתנהג כאדם. מתחת לבגדיו מסתתרת תרמית, כמו „סנטה קלאוס" בחג המולד.

הספקות המודרניים הרדיקליים ביותר בעניין ישו סוכמו ב„ישו: השאלות שנשארו ללא תשובה", מאת ג'והן באודן, כומר אנגליקני ומו"ל דתי. קשה לזהות היסטורית מי היה ישו. הדימויים שלו, כפי שהם ניתנים בספרי הקודש ובמסורת הנוצרית, סותרים זה את זה לא פעם (מושיע, רועה נאמן, אל־אדם, מלך, איש היסורים, גואל). לקחי המוסר שלו מבלבלים, לא מספקים, ומרבים לעסוק בחיי הפרט במקום בחיי הציבור. יחסו לסמכות של העולם הזה אינו עקבי. אבל מה שמדאיג יותר מכל הוא שהטיפוס של ישו אינו יהודי. הוא מופיע במסורות אותנטיות בדתות אחרות.

תומאס שיהאן, פרופסור לפילוסופיה באוניברסיטת „לויולה" בשיקאגו, בונה בספרו „ההופעה הראשונה: כיצד נהפכה המלכות לנצרות", סיפור פוסט־נוצרי ואתאיסטי בעיקרו על ישו. אם לשפוט לפי העדויות ההיסטוריות, הוא טוען, ישוע מנצרת לא חשב שהוא אלוהי ולא הכריז אף אחת מן ההכרזות המשיחיות שהברית החדשה מייחסת לו. ישו הלך, טוען שיהאן, אל מותו מבלי שהתכוון אי־פעם לייסד דת חדשה בשם נצרות. טענה זו אינה חדשה (היא הושמעה לראשונה בגרמניה לפני 150 שנה), אבל שיהאן הוסיף לה תבלין חדש, כשהצהיר כי רבים מטובי המלומדים הנוצרים המשמשים במשרות בכירות כבישופים שותפים לדברי כפירה אלה.

ישו משמש זה כבר דמות־מפשרת מועילה לאלה הרוצים אל מודרני לחלוטין: צעיר, ידידותי, לא דוגמטי, ולא לגמרי שלם עם עצמו.

דמות כזאת עולה בספר „עדכון אלוהים", מאת ולטר שוורץ, הכתב לענייני דת של ה„גארדיין", שקיבץ קטעים לטור שלו מכמה אנשים בני מעמדות שונים. את הנימה הכללית אפשר ללקט מצ'ארלס פיקרינג, עוזר לכומר בכנסיה האנגליקנית של לונדון, הכותב בחיוב על השקפה הרואה את ישו כ„מפתח לאותה סדרה של סיפורי־אל הנותנים את המשמעות הרבה ביותר ליקום".

בסופו של דבר, הנצרות איננה מין אוסף של אופציות מרגיעות. היא מציגה תביעות מיוחדות במינן, ומאמיניה חייבים לפחות להתמודד אתן. בין אלה, המכריעה ביותר היא הדוקטרינה על תחייתו של ישו, שאיתה קמה או נופלת הנצרות. בספר „ישו כבר קם" מדגיש ריצ'ארד האריס, הבישוף של אוקספורד, מדוע הנוצרים חייבים לחשוב על התחיה:

„השאלה אם ישו קם או לא קם לתחיה היא השאלה החשובה ביותר בחיי אנוש. שכן, בתשובתה עליה תלויה לא רק השאלה אם ישו טעה או לא טעה בחשבו כי יש לו תפקיד מיוחד בכוונה האלוהית, אלא אם ישנה כלל כוונה אלוהית".

הבעיה המרכזית, מציין האריס, היא מעמדה של התחיה כנס. לו עצמו אין שום קושי להאמין בזה. עד כמה שידוע לו, הקבר היה ריק. ישו, הקם לתחיה, נתגלה למספר עדים נבחרים והוא נשאר נוכח בכנסיה. עם זאת, הוא מודה כי הבישוף מדורהאם ורבים אחרים סבורים, כי הפירוש הנסי הוא מפלצתי ולא מוסרי. אם אלוהים יכול להגרס גוף בחזרה לחיים, מדוע אינו יכול לנצל כוחות אלה כדי למנוע הירושימה או אושוויץ? הבישוף האריס מציע תשובה פשוטה, שאיננה מספיקה לספקנים אבל היא מספיקה למאמינים הנוצרים: תחיית ישו היתה נס חד־פעמי והכרחי, שיאם של חיים חד־פעמיים והכרחיים.

חטף־פתח / ורדה צימרמן

„נישואי פיגארו" ומספרי הצנזור

במשך שנים רבות נאלץ בומרשה להסתפק בהקראת המחזה בסלונים חברתיים. המשטר לא התיר את העלאתו על קרשי הבמה. עכשיו בתיאטרון חיפה

„לואי ה־16 טען שאם יוצג המחזה בשלמותו, תיהרס הבסטיליה", מספרת הבמאית הרומניה קתלינה בוזויאנו. היא מדברת על „נישואי פיגארו" לבומרשה אותו היא מביימת עתה בתיאטרון חיפה. שש פעמים צונזר המחזה. „מלך השמש" אמר: „מחזה נתעב שאסור להעלותו". הצגה שהיתה אמורה להתקיים בוורסאי התבטלה ברגע האחרון. במשך שנים נאלץ בומרשה להסתפק בהקראת המחזה בסלונים חברתיים. אימת התיאטרון על הרשויות היא עניין עתיק יומין. באפריל 1784, כאשר הועלתה ההצגה לראשונה בתיאטרון המתין הקהל בתורים ארוכים לכרטיסים. 80 פעם הוצג „נישואי פיגארו" – מספר שיא במאה ה־18. בד בבד הועלה המחזה גם בלונדון. בוזויאנו מחזירה עתה לגירסה שהיא מביימת קטע מצונזר אחד. בזמנו „חתך" בומרשה את החלק האחרון של המונולוג של פיגארו מחשש שהקהל לא יקבל אותו כקומדיה. אני בחרתי להביא את המחזה כפי שנכתב".

הפוליטיקה והצנזורה שולחות אצבעות ארוכות גם היום. הראיון עם הבמאית הרומניה נערך בכתב (ובאמצעות מתורגמן, כמובן). הנימה הפוליטית העכשווית שחדרה לראיונות קודמים איתה גורמת לה לחשוש. זו לה עבודת הבימוי השלישית שהיא עושה בישראל. „עשיתי בעבר שתי הצגות בבאר־שבע ולפני כשנה הוצאתי בבוקרשט ספר על עבודתי בתיאטרון באר־שבע על 'השטן ממוסקווה'. ניסיתי להבין בעצמי כיצד נוצרת העבודה תוך כדי גילויו של מקום חדש. השפה איננה מחסום", היא אומרת. „לשחקנים כאן יש פתיחות ואינטליגנציה. יש להם אנרגיה עצומה ומחשבה ערה והעבודה בישראל פתחה בפני אופקים רחבים".

לפני 200 שנה נחשב „נישואי פיגארו" לסאטירה פוליטית פרובוקטיבית. מנקודת מבט היסטורית זו הקומדיה החשובה ביותר שנכתבה בצרפת מאז ימי מולייר. מבחינה דרמטית מעריכים היום, כי בומרשה היה מורה דרך למחזאי המאה ה־19. אבל מה מושך היום במאי להעלות את המחזה? לבוזויאנו יש תשובה קצרה, חד וחלק: „אישיותו של בומרשה והמאה ה־18".

פייר אוגוסטין קארון סיפח לעצמו את התואר דה בומרשה, על־שם האחוזה שהועברה לבעלותו בעקבות נישואיו הראשונים. את חייו אפשר להגדיר כחומר מעניין למחזה. קארון, בנו של השען שימש בנעוריו כעוזר לאביו ופרסומו הראשון בא לו כשהגיש תביעה על זכויות יוצרים להמצאה שלו. עם נישואיו רכש לעצמו עמדה בחצר המלך ואת שמו. הוא לימד מוסיקה לבנותיו של לואי. תשומת לבו של הציבור הופנתה אליו בתחילת הדרך לא בשל יצירתו, אלא בעיקר בעקבות התדיינויות משפטיות בלתי פוסקות. רעייתו נפטרה אחרי זמן קצר והוא נישא בשנית, אבל גם אשתו השנייה נפטרה כעבור שנתיים. באותה תקופה פתח דה בומרשה בית דפוס כדי להוציא לאור את

יצירותיו של ולטר ומייסד את אגודת הסופרים באמצעותה דרש תשלום אחוזים מסויימים מרווחי המחזות. את שכר הסופרים, אם כן, אפשר לזקוף לזכותו. במהלך המהפיכה הצרפתית נחשד בהעברת נשק ונאלץ לגלות מצרפת, הונו הוחרם ומשפחתו נכלאה. לאחר שנים חזר לצרפת, הצליח להחזיר לעצמו מעט מרכושו, מן המוניטין ומן הפופולאריות שלו.

בומרשה כתב כמה מחזות, אך ההיסטוריה של התיאטרון זוכרת אותו בעיקר בזכות שניים. „הספר מסביליה" ו„נישואי פיגארו". מקובל לחשוב כי בדמות המרכזית בשני המחזות, המשרת פיגארו, יש הרבה מבומרשה עצמו.

„זהו מחזה מן המאה ה־18 כפי שהוא נתפס כיום", אומרת בוזויאנו על ההפקה החדשה. „זה עולם משוגע. וזה גם שמו השני של המחזה 'היום המשוגע'. אנשים מתפזרים לכל עבר בסדרה של תמונות היוצרות יחד מעין בית־משוגעים גדול, שהוא למעשה ביתו של הרוזן אלמווירה. המחזה נראה במסגרת לתמונות. חלקן מתלכדות, חלקן קטעי חיים מאותה תקופה. עם הרבה חיות, רגישות, ופסטוראליה".

„נישואי פיגארו" היא קומדיה של מצבים וסאטירה פוליטית היוצאת כנגד מוסדות השיפוט, הצנזורה ומוסר הפרוטקציה. זו גם קומדיה חברתית ה„מטפסת" על רופאים, אנשי ספרות, שופטים, ובני מעמד האצולה. בסופו של דבר מנצח המשרת הפיקח והערמומי המציל את רעייתו לעתיד מבין ידיו הארוכות של הרוזן. מאבקים מסוג זה שבהם מנצח ה„אנדר־דוג" דיברו אל לבו של הצופה בן המאה ה־18 ומדברים אל לבו של הצופה בן־זמננו.